Mevlânâ ve Şems'ten

Yüreğinizi Isıtan Hikâyeler

Mevlana ve Şems'ten Yüreğinizi Isıtan Hikayeler

Kokulu Kitap

yakamoz

Mevlânâ ve Şems'ten

Yüreğinizi Isıtan Hikâyeler

Araştırma-İnceleme: 46
1. Baskı: Nisan 2014
2. - 10. Baskı: Mayıs 2014 | 11. - 25. Baskı: Temmuz 2014
ISBN: 978-605-384-707-6
Yayıncı Sertifika No: 16238

Mevlânâ ve Şems'ten

Yüreğinizi Isıtan Hikâyeler

Hazırlayan: Ender Haluk Derince
Görsel Yönetmen: Faruk Derince
Yayın Kordinatörü: Tanıl Yaşar
Editör: Sadık Kanburoğlu
İç Tasarım: Gürkan Ademir

Baskı: Sonsuz Matbaa Kağıtçılık Müc. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika No: 28487
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
C Blok 2. Kat No: 291 Topkapı/İSTANBUL
Tel: 0212 674 85 28 - 501 04 95 Faks: 0212 674 85 29
E-posta: sonsuzbasim@gmail.com

YAKAMOZ KİTAP © 2014, Ender Haluk Derince

Yayınevinden izin alınmaksızın tümüyle veya kısmen çoğaltılamaz,
kopya edilemez ve yayımlanamaz.

YAKAMOZ KİTAP / SONSUZ KİTAP
Gürsel Mah. Alaybey Sk. No: 7/1 Kağıthane/İSTANBUL
Tel: 0212 222 72 25 Faks: 0212 222 72 35
www.yakamoz.com.tr / info@yakamoz.com.tr
www.facebook.com/yakamozkitap
www.twitter.com/yakamozkitap

Mevlânâ ve Şems'ten

Yüreğinizi Isıtan Hikâyeler

İçindekiler

Mevlânâ'nın Yaşam Öyküsü 15
Bilginlerin Sultanı 23
Gün Yüzlü Çocuk 25
Göç Kararı 26
Son Söz 28
Allah'tan Geldik, Allah'a Gidiyoruz 30
Larende'den Konya'ya 33
Ey Erkli Sultan! 35
Tirmizli Seyyid Burhanettin 38
Görev Bitti 41
Mevlânâ'nın Yaşamında Parlayan Güneş:
Tebrizli Şemsettin 44
Mevlânâ'yı Mevlânâ Yapan Tebrizli Şems 47
Gök Evi 51
Aşkın Sarhoş Etti Beni 53
Kıskançlık 55
Gel! 57
Aşk Geldi 60
Mevlânâ'dan Şems'e Mektuplar 63
Muhammed Huylu Mevlânâ'mız 66

Altun Tenlim, Gümüş Bedenlim,
Dilim, Dilberim Geldi 68

Baş ve Giz 71

Kimya Hatun 73

Büyük Giz 76

Patlamaya Başlayan Volkan 79

Mevlânâ'yla Şems Bir konakta Birleşiyorlar 81

Haber Doğru Olsaydı, Canımı Verirdim 84

Altın Dövücünün Örsünden Gelen Gönül Sesleri 87

Temiz Yürekli Saf Bir İnsan 90

Arif Kimdir? 92

Cenazeme Neyzenler, Kudümzenler Katılsın 95

Çok Kerametini Gördük 100

Mevlânâ'nın Ufkunda Son Işık:
Çelebi Hüsamettin 102

Mesnevi'ye Böyle Başlandı 105

Mesnevi'nin İlk 108

On Sekiz Beyti 108

Mesnevi'nin Gönül Alıcı Ön Sözleri 113

Şeyh Sadrettin Konevi de Ona Uydu 116

Görevi Sürdürmen Önemlidir 119

İncirin Kemiği 122

Emir Süleyman Pervane 124

Mevlânâ Resmini Yaptırıyor 126
Mevlânâ ve Kadınlık 128
Yönetici Bekçi Olmalı, Kurt Değil 131
Hepimiz Toplanalım, Bir Araya Gelelim 134
Allah'ın Takdiri 136
Kadı Kemalettin 138
Mevlânâ'da Aşk 141
Onlar Eşekçesine Okumuşlar 145
Cennet Kapısının Sesi 147
Dinle Neyden 149
Ben Kul Oldum, Kul Oldum, Kul Oldum 152
Tanrısal Güzellik, Ruhun Güzelliğindedir 154
Cüppe ve Sarıkla Bilgin Olunmaz 156
Ben Gemilerden Birinde Kaptanım 158
Değil mi İnsandır, Mayaları Birdir 160
Bu Çocukta Yedi Erenin Işığını Görüyorum 161
Çocuğu Olan Çocuklaşsın 164
Gerçek Dost ve Gönül 166
Erenlerin Acıması Çoktur 169
Hacı Bektaş-ı Veli 171
Şarabı Şerbet Yapsın 173
Mevlânâ Dostu Mahmut Hayrani 176
Altınlar 179

Düşman Askeri Çoktu 181
Hocamın Himmeti 183
Allah'a Sığının 185
Allah Bu Kişiyi Mevlânâ'ya Bağışladı 187
Mevlânâ'nın Dili 188
Yerin Karnı Acıktı 192
İnsanların Hayırlısı, İnsanlara Yararlı Olandır 195
Güneş, İrfan Güneşiyle Birlikte Battı 198
Kim Olursa Olsun Herkes Gelmişti 201
Sadrettin Konevi Üzüntüden Bayıldı 204
Son Gün 207
Minberim 208
Yüceliktir 208
Sanduka Üzerindeki Yazılar 211
Mevlânâ'dan Sonra Yeni Bir Devir 214
Mevlevilikte Sema ve Niteliği 217
Hak'tan Alır Halka Saçarız 220
Papağanın Kıyaslaması 225
Fare ile Deve 227
Azrail'den Kaçan 229
Adam 229
Âşık Olmak 231
Sivrisineğin Görüşü 233

Düşmanın Hz. Ali'nin Yüzüne Tükürmesi 235
Deveciyle Filozof..... 238
Ebu Cehil'le Ebu Bekir..... 240
Kazvinli ile Dövmeci 242
Tavşanın Oyunu..... 245
Hayvanlar Konuşursa 247
Hz. Yusuf'a Sunulan Armağan 249
Avcının Hilesi 252
Sağırın Hasta Komşusunu Ziyareti 254
Ay Gölündeki Tavşan..... 258
Mecnun ile Devesi 260
Öküz Sanılan Aslan 262
Annesini Öldüren Adam..... 264
Padişahla Şeyh 266
Lokman'ın Erdemi 268
Calinus'un Endişesi..... 270
Akıldan Vazgeçtim 272
Ev Sahibiyle Hırsız..... 274
Dört Hintli..... 277
Yaşlılıktan..... 279
Orta Hâl..... 281
Günahsız Bir Ağızla Dua..... 283
Leyla'nın Mahallesinin Köpeği..... 285

Kalburla Süpürge 287
Köpeğin Evi 289
Kurbağa ile Farenin Arkadaşlığı 291
Suyun Sesi 294
Ayının Dostluğuna Güvenmek 296
Dostunu Tanı 299
Hz. Ali'nin Öğüdü 306
Delinin Hikmeti 308
Üç Balığın Hikâyesi 311
Padişahın Aşkı 314
Sakanın Eşeği 320
Gençliğin Değeri 322
Ağzına Yılan Kaçan Adam 324
Dilediğini Yap! 327
Bekçi İle Âşık 333
Hırsız ve Soyulan Adam 339
Çalışmadan Rızk İsteyen Yoksul 341
Sufinin Karısı 347
Gönlündeki Hazine 351
Nohut Hikâyesi 356
Satılan Eşek 358
Öküzün Gerçek Sahibi 362
Talebelerine Kanan Hoca 371

Sağır Deveci..... 376
Kış Uykusundaki Ejderha 380
Güzel Kokudan Bayılan Sepici 383
Ayaz'ın Hazinesi 385
Benim Marifetim Sakalımdır 390
Sabır Ferahlığın Anahtarıdır 394
Fakir Bedevinin Hediyesi..... 398

"Güneş olmak ve altın ışıklar hâlinde
Okyanuslara ve çöllere saçılmak isterdim:
Gece esen ve suçsuzların ahına karışan
Yüz rüzgârı olmak isterdim..."

Mevlânâ'nın Yaşam Öyküsü

Bilgeliğine ve ermişliğine dayanarak Sultan'ül-Ulema, yani 'Bilginlerin Sultanı' diye adlandırılan Bahaettin Veled'in Belh emiri Rüknettin'in kızı Mümine Hatun'la evliliğinden doğan ikinci çocuğudur Muhammed Celaleddin. Baha Veled'in iki yakın dostu ve müritleri Semerkantlı Şerafettin Lala ile Tirmizli Seyyid Burhanettin eğitimini üzerlerine alıp daha beş yaşındayken ona okuma yazma öğrettiler. Zekâsı ve terbiyesiyle herkesi büyülüyordu. Bazen babasının medresesine de gidiyor ve sorularıyla herkesi şaşırtıyordu.

Baha Veled, vaaz ve derslerinde felsefeyle uğraşanlara çatıyor, onları halkın önünde yeriyordu. Bu söz ve saldırılar sarayın tepkisini çekti. Bu sıralarda, Moğol orduları da Belh sınırlarına dayanmış, geçtiği yerleri amansızca yakıp yıkıyor, yağmalıyordu. Baha Veled, gerek bu nedenle, gerekse Harzemşahlar'ın kendi ün ve bilimine karşı takındıkları olumsuz tavır ve kıskançlıktan, Belh'i,

bir daha dönmemek üzere terk etmeye karar verdi. Ve bir sabah, kitaplarını ve bazı gerekli eşyalarını yanına alıp yola düştü.

İlk büyük konak, Nişabur oldu. Orada, tanınmış mutasavvıf Feridettin Attar'la kucaklaşıp söyleştiler. Bu bilimsel söyleşilere, o sıralarda on iki yaşlarında olduğu sanılan genç Celaleddin de katıldı. Sonra kervan Bağdat'a doğru yol aldı. Ancak orada da çok durmayıp Küfe'ye, oradan Mekke'ye geçti. Kâbe'yi tavaf edip Medine'ye, sonra da kona göçe Kudüs'e geldiler. Oradan Şam'a yöneldiler. Sonunda da Anadolu'ya, Selçuklu sınırlarına girdiler. Kervan, Erzincan'a yöneldi. Baha Veled, burada bir süre kaldı. Daha sonra, bu bölgenin de sınır olması dolayısıyla Sivas, Kayseri, Niğde yoluyla Larende (Karaman)'ye geldi. Selçuklu emiri ve Larende valisi Musa Bey, onun için hemen bir medrese yapılmasını buyurdu. Kısa bir zamanda yapılan medreseye Baha Veled, ailesi ve müritleriyle birlikte yerleşti. Orada ders ve vaazlarına başladı.

Baha Veled'le birlikte göçen has müridi Semerkantlı Şerafettin Lala'nın Gevher adındaki kızını oğlu Celaleddin için istedi. 1225 baharında nikâhları kıyıldı. Bu evlilikten kısa bir süre sonra, Baha Veled'in eşi Mümine Hatun öldü. Onu, Celaleddin'in ağabeyi Muhammed Alaeddin'in ölümü izledi. Bugünlerde, Mevlânâ'nın ilk çocuğu Sultan Veled, sonra da ikinci oğlu Alaeddin Çelebi dünyaya geldiler.

O günlerde Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya, sanat ve bilim kurumlarıyla donatılıyor, saray ve medreseler devrin bilim adamlarıyla dolup taşıyordu. Larende'de oturan Baha Veled de 1228'de Konya'ya gitti. Şehrin en büyük medresesi Altun-Aba'nın birkaç hücresine yerleşti. Kısa zamanda ders ve vaazlara başladı. Bir süre sonra Baha Veled öldü ama geride kendisinden daha parlak bir yıldız bıraktı: Mevlânâ Celaleddin...

30 Eylül 1207'de doğan Mevlânâ, eşi ve çocuklarıyla birlikte, Emir Bedrettin Gevhertaş'ın yaptırdığı medresenin alçakgönüllü birkaç hücresine yerleşti. Babasının mürit ve öğrencileri, bu kez onun çevresini sardılar. Fakat o, kendisini babasının yerine layık göremiyor, bu kürsüye oturma zamanının henüz gelmediğine inanıyordu. Bu günlerde, Tirmizli Seyyid Burhanettin Anadolu'ya geldi. Mevlânâ, babasından boşalan kürsüye onu oturttu. Zamanın en yüksek medreseleri Halep ve Şam'daydı. Seyyid, onu birkaç dervişle Halep'e yolcu etti. Mevlânâ orada, Halaviyye Medresesi'ne yerleşip bir iki yıl kaldı. Sonra Şam'a geçerek Mukaddemiye Medresesi'ne girdi. Burada dört yıldan fazla kaldı. Artık Konya'ya dönmeliydi.

Önce Kayseri'ye uğrayarak şeyhi Seyyid Burhanettin'i ziyaret etti. Sonra da onunla birlikte Konya'ya geldi. Seyyid hoşnuttu. İstediği olmuştu. Böylece aylar, yıllar geçti. Seyyid, görevinin bittiğine inanınca, 1239'da Kayseri'ye gidip bir yıl sonra da öldü. Bir gün Mevlânâ, medresede dersini vermiş, evine dönerken, caddenin ortasında, hiç tanımadığı bir adam yolunu kesti. Bu yaşlıca derviş, Mevlânâ'yı Mevlânâ yapan Tebrizli Şems'ti... O güne dek bir öğretmen, camilerde vaazlarıyla sevilen bir hatip, buyruklarıyla şer'i güçlükleri çözen bir halk müftüsü olan Mevlânâ, şimdi herkesten, her şeyden uzak, Şems'in söyleşisiyle donanan aşk sofrasına bağdaş kurmuş, kana kana içiyordu. Şems ne derse onu yapıyor, her hareketinde ona uyuyordu. Şems ona 'sema'nın zevkini tattırmış, onu bu yolda uyarmaya başlamıştı.

Onlar böyle bir hücrede susuz gönüllere pınarlar akıtırken, öte yandan, ruhsuz dünya için için kaynıyordu. Şems karşıtı şiddetli bir akım başlamıştı. Ve işin çığırından çıktığı, olayların tehlikeli bir biçimde kendi aleyhine döndüğü bir sırada,

1246'da Şems ansızın gidiverdi. Onun gidişi Mevlânâ'yı can evinden yaraladı. Hücresine kapanıp aşkla dolu en içli gazellerini yazdı. Şems'i aramak için birkaç kez Şam'a gitti. Ama onu bulamadı. Ve Konya'ya dönerek gönül hücresine gömüldü. Birkaç ay sonra, Şems'ten ilk haber alındı. Sultan Veled, yirmi kadar müridiyle Şam'a gidip Şems'i getirdi (1247 Mayıs). Mevlânâ, Şems'i sürekli olarak Konya'da alıkoymak için Kimya Hatun'la evlendirdi. Şems'e karşı olan topluluk, Alaeddin Çelebi'yle Şems arasında geçen kısa bir tartışmayı fırsat saydı ve 1247'nin Aralık 5. günü yedi kişi, medresenin avlusunda pusu kurarak Şems'i öldürdüler. Böylece Mevlânâ, aklı bir kıyıya itip kendini aşkın sonsuzluğuna attı.

Bir gün, Konya çarşısından geçerken, kuyumcular çarşısının bulunduğu bir sokakta kulağına örs üzerinde altın döven işçilerin çekiç sesleri geldi. Bu ses, onun ruhundaki üzüntüyü sevince çevirdi. Dönmeye başladı. Dükkân sahibi kuyumcu Selahattin de heyecanlanıp onunla birlikte semaya başladı. Mevlânâ o gün, Selahattin'le medresesine döndü. Artık bundan sonra, 'Zerkubi' unvanıyla tanınan kuyumcu Selahattin, Mevlânâ'nın has müritleri arasında yer aldı. Mevlânâ'nın meclisinde Şeyh Selahattin oldu. Mevlânâ, onunla olan manevi yakınlığını güçlendirmek için, kızı Fatma'yı oğlu Sultan Veled'e nikâhladı. Şems'ten sonra tam on yıl böyle geçti... 1258'de Selahattin öldü.

Onun ölümünden kısa bir süre sonra Mevlânâ'nın ufkunda bir başka ışık parladı. Bu ışık, Mesnevi gibi dünya durdukça duracak ölümsüz bir yapıtın oluşmasına aracı olan Hüsamettin Çelebi'ydi. Şems, Mevlânâ'yı Mevlânâ yapmış, onu tanrısal aşkın doruğundan öteye aşırmış; Selahattin, bu aşkın doruğunda onu olgunlaştırmıştı. Şimdi Hüsamettin, olgunlaşan ve dol-

gunlaşan aşk meyvesini demet demet toplayacak, teşne gönüllere Mesnevi pınarlar akıtacaktı. Manen bununla görevliydi. Bu görevi yapmakta da gecikmedi. Mesnevi bittiğinde cilt sayısı altıya, beyit sayısı 25.618'e ulaştı.

Yıllar birbirini kovaladı. Mevlânâ'nın uzun ve zayıf vücudu, alçakgönüllülük ve hiçlik duygusu içinde hafifçe öne eğildi. Ve 1273 yılının sonbaharında, bu irfan güneşi ölümlü dünyadan 'can ve sonsuzluk dünyası'na kanat açtı.

Mevlânâ'yı Anlatan Hikâyeler

İstiyorsan Hakk'a varmayı,
Meslek edin gönül almayı,
Bırak saraylarda mermer olmayı,
Toprak ol, bağrında güller yetişsin.

Bilginlerin Sultanı

Bilgeliğine ve ermişliğine dayanarak bir gün Bahaeddin Veled'e Sultan'ül-Ulema, yani 'Bilginlerin Sultanı' dendiğini görüyoruz. Bu unvanın verilişi, kaynaklarda şöyle anlatıla gelmektedir:

Bir gece, Belh'in ileri gelen 300 bilgini, hep birden aynı düşü gördüler: Bir çölde kurulan ulu bir çadırın ortasında, Hz. Muhammed sahabesiyle oturmaktadır.

Tam bu sırada, Belhli Baha Veled edep ve saygıyla selam verip çadıra girdi. Peygamber, Baha Veled'e ilgi göstererek sağ yanına oturtup orada hazır bulunan müftü ve imamlara:

"Bugünden sonra Baha Veled'e Sultan'ül-Ulema deyin ve öyle seslenin!" buyurdular.

Sabah olunca, düşü gören bilginler doğruca Baha Veled'in medresesine gittiler. Onlar daha düşlerini anlatmadan Baha Veled gördükleri düşü aynen anlatıverince bilginler:

"Allah ve Resûlullah tanıktır. Biz de tanığız ki sen Sultan'ül-Ulema'sın. Bugünden sonra bu namla tanınacaksın," dediler.

Böylece o, Sultan'ül-Ulema olarak tanındı.

Gün Yüzlü Çocuk

Bahaeddin Veled, olgunluk çağlarına girdiği sırada Belh emiri Rüknettin'in kızı Mümine Hatun'la evlenmiş, bir yıl sonra da nur topu gibi bir oğlu doğmuştu. Çocuğun adını Alâeddin Muhammed koydu.

Bu oğlundan sonra, ikinci bir çocuğu daha dünyaya geldi. Yüzünde gün ışığı parlayan bu ikinci oğlunu pek sevdi. Lohusa yatağında, sevecenlik damarlarından annelik sütünü emziren Mümine Hatun'un kucağından alarak:

"Kutlu olsun Muhammed Celaleddin. Bu, hiçbir çocuğa benzemez. Ona iyi bak Mümine," dedi ve adını böylece 'Muhammed Celaleddin' koydu.

Geleceğin büyük Mevlânâ'sı küçük Celaleddin, böyle bilgin bir babanın ikinci oğlu olarak annesinin, yetişkin müritlerin eğitimi altında büyüyor, her hareketi dikkatle izleniyordu.

Göç Kararı

Sufilerle felsefeciler arasındaki iki karşıt anlayış, ister istemez Baha Veled'le sarayın desteklediği Fahrettin Razi'yi karşı karşıya getirmişti. Fırsat buldukça birbirlerine iğneleyici sözler söylüyorlardı.

Bir vaazında, yine Baha Veled coşmuştu:

"Ey Fahri Razi! Ey Harzemşah! Ey bunların yandaşları! Siz, huzur içinde gönülleri, tanrısal buyrukları bırakmış, karanlığa gömülmüş kişilersiniz. Birtakım hayallerin peşindesiniz. Bu hayalleriniz sizi benliklerinizin tutsağı yapıyor. Can gözlerinizi kapamış, gerçeği göremiyorsunuz. Bu nedenledir ki hem kendinize, hem başkalarına kötülük etmektesiniz. Vesveseleriniz ve boş hayallerinizden sapıklıklar ortaya çıkıyor."

Bu tok söz ve saldırılar Belh'te hemen yayılıyor, dedikodular saraya dek ulaşıyordu. Bir gün Fahrettin Razi ve adamları, Sultan'a yakındılar:

"Baha Veled, Belh halkını tümüyle kendine bağladı. Bize ve size asla saygı göstermediği gibi, açıktan açığa da kötülemeye başladı. Korkarız ki bir gün saltanat tahtını da ister. Halk onunla birliktedir. Önlem almak gerek."

Sultan Muhammet Harzemşah, bu sözlerden incindi. Baha Veled'e çok büyük saygısı vardı. Onun saltanat tahtında gözü olmadığını bilmekle birlikte, bir kez niyetini yoklamak yerinde olurdu. Sadık bir adamıyla şu haberi gönderdi:

"Şeyhimiz eğer Belh ülkesini kabul ederlerse, bugünden sonra padişahlık da, ülke ve askerler de onun olsun. Bana da başka bir ülkeye gitmek üzere izin versin. Çünkü bir ülkede iki padişahın bulunması uygun değildir."

Bu anlamlı öneriye, Baha Veled şu yanıtı verdi:

"Belh sultanına selam söyleyin. Bu dünyanın ölümlü ülkeleri, askerleri, hazineleri, tahtları padişahlara yaraşır. Biz dervişiz. Bize memleket ve saltanat uygun değildir. Biz gönül hoşluğuyla sefer edelim de, Sultan, kendi uyruğu ve dostlarıyla baş başa kalsın."

"Her şey insana adanmıştır;
insan ise kendisine, kendi gerçeğine adanmıştır."

Son Söz

Belh, teklik işareti gibi görünen minareleriyle gerilerde kalmış, kervan güneye doğru yönelmişti.

Öyle bir kervan ki yükü ne altın, ne gümüştü, ne dünya nimetlerini, ne Hint'in amberini, ne Çin'in ipeklisini taşıyordu.

Bir kervan ki kitap yüklü, bilim yüklüydü, ne koruması, ne kılıcı, hatta ne de kılavuzu vardı. Koruması Allah, kılıcı inanç, kılavuzu bilim...

Bir kervan ki dağları bayırları korkusuzca aşıyor, yollarda takım takım insanlar, kervanın geçtiği topraklara yüz sürüyor, Baha Veled'in eline eteğine sarılıp öpüyor, bu aksakallı, ışık yüzlü, özü sözü 'Allah' olan yaşlı adamın hayır duasını diliyorlardı.

Onun Belh'ten ayrılırken son sözü şu oldu:

"Ben artık gidiyorum. Benim ardımdan çekirge gibi dünyaya yayılan Tatar askerleri, Horasan ülkesini ele geçirecek, Belh halkına ne yazık ki ölümün acı içkisini tattıracaktır."

Gerçekten de Baha Veled'in göçüşünden kısa bir süre sonra Belh, 1214'te, Cengiz'in acımasız ordularınca kuşatılmış, şehir baştan sona yağmalanmış, yıkılıp yakılmış, suçsuz halkı aman verilmeden kılıçtan geçirilmişti...

Baha Veled, bu tehlikeyi önceden sezmiş, Belh'ten göçüşünün en büyük nedenlerinden biri de bu olmuş, düşüncelerini kolayca yayabileceği huzur içinde bir ortam aramıştı.

Allah'tan Geldik, Allah'a Gidiyoruz

Kervan, Bağdat'a doğru yol alıyordu. Günler, haftalar geçti. Uzaktan Bağdat'ın kubbe ve minareleri görünmüştü. Tam bu sırada, şehrin korumaları dörtnala kafileye doğru at sürüp onları durdurdular. İçlerinden bir koruma:

"Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

Baha Veled, başını mahfesinden (devenin sırtına konan çadırlı oturak) çıkararak şu yanıtı verdi:

"Allah'tan geldik, Allah'a gidiyoruz. Allah'tan başka kimsede güç ve erk yoktur ki bizi durdursun. Biz, yersizlikten gelip yersizliğe gidiyoruz."

Bu yanıt, Arap korumaları şaşırttı. Dörtnala geri dönerek durumu ve işittiklerini Halife'ye bildirdiler. Halife, Bağdat'ın

tanınmış bilginlerinden Şeyh Şehabettin Sühreverdi'yi sarayına çağırarak bu sözün hikmetini sordu. Sühreverdi:

"Bu sözü ancak Belhli Bahaeddin Veled söyleyebilir. Çünkü bu çağda ondan başkası ne bu çeşit söz söyler, ne de bu tarzda bir dil kullanabilir," yanıtını vererek hemen müritleriyle birlikte Baha Veled'i karşılamak üzere şehrin dışına çıktı.

Karşılaştıklarında Sühreverdi, Baha Veled'in dizini öpüp kendi konağına çağırdı. Baha Veled:

"İmamlara medrese daha uygundur," diyerek bu çağrıyı kabul etmeyip bir medreseye indi.

Herkes hizmetine koşuyor, ziyaretlerin bir türlü sonu gelmiyordu. Sonunda, Bağdat'ın büyük camilerinden birinde bir vaaz vererek halkın isteğine yanıt verebildi.

Bir Cuma günü, başta Halife olmak üzere bütün Bağdat halkı camiyi doldurdu. Omuz omza namaz kılındı. Kürsüye gelen Bahaeddin Veled, halkın gözyaşları arasında saatlerce konuşup hikmetli sözleriyle cemaati coşturdu.

Derler ki Halife, Baha Veled'in Bağdat'a geldiği gün 'hoş geldin' armağanı olarak bir tabak içinde üç bin altın gönderdi. Baha Veled:

"Halifenin malı haram ve kuşkuludur. Kendini zevk ve eğlenceye veren bir adamın armağanını kabul edemem," diyerek geri gönderdi.

Ayrıca, cuma vaazında Halife'ye ağır sözler söyledi:

"Moğol askerleri çevreyi yakıp yıkarak geliyorlar. Seni de işkenceyle öldürecekler. Vaktine hazır ol. Aymazlık perdesini gönül gözünden aldırarak Allah'a dönmeye çalış."

Gerçekten de birkaç ay sonra, Belh'in Cengiz'in askerlerince ele geçirildiği, halkın kılıçtan geçirildiği, kütüphanelerin yakıldığı haberi Bağdat'a ulaştı.

Belh'ten göçün yerindeliği bir kez daha anlaşılmıştı. Bir süre sonra da Bağdat aynı sona uğrayacak, Halife Moğollar'ın elinde can verecekti.

Larende'den Konya'ya

Baha Veled, Konya'nın yakınındaki Larende'de oturuyor, ders ve vaazlarıyla halkı aydınlatıyordu. Emir Musa hizmetindeydi. Bu saf ve temiz yürekli insan, onun derslerini büyük bir heyecan içinde dinliyor, sözlerinin neşesi içinde kendinden geçiyordu.

Fakat çekemeyenleri de vardı. Birkaç fesatçı, Emir Musa'yı gözden düşürmek amacıyla Sultan'a şu haberi ulaştırdılar:

"Belhli Baha Veled, Rum diyarına geldi. Bu ili ermişlik ışığıyla aydınlattı. Devrin kıtalara hükmeden sultanıysa onun gelişinden habersiz kaldı. Çünkü sultan hazretlerinin Larende'deki valisi, Baha Veled'in yolunu kesip onun müridi olmuş. Onu Larende'de alıkoyup üstelik bir de medrese yaptırarak hizmetine vermiş. Emir Musa, bu cesareti nasıl gösterebilir? Sultan buna ne diyecektir?"

Keykubat, bu haber karşısında Emir Musa'ya kırılmış, böyle bir bilginin Larende'de alıkonulmasına içerlemişti. Emir Musa,

Sultan'ın en sadık adamlarındandı. Bunu yapmaması gerekirdi. Sultan, ona dokunaklı bir haber gönderdi:

"O ulu kişinin hâlini bize bildirmedin. Bu derece unutkanlık ve aymazlığı niçin gösterdin?"

Emir Musa, ne yapacağını şaşırdı. Baha Veled'in ellerine kapanarak Sultan'ın gönderdiği haberi anlattı. Baha Veled:

"Kalk Konya'ya git. Çekinmeden Sultan'ın huzuruna gir. Ne olup bitmişse olduğu gibi ona anlat," diyerek sakinleştirip onu Konya'ya gönderdi.

Emir Musa, Konya'ya varır varmaz doğruca saraya gitti. Baha Veled'in kendi isteğiyle Larende'ye yerleştiğini, yedi yıldır orada oturduğunu, kendisinin bu işte suçsuz olduğunu uzun uzun anlattı. Sultan:

"Eğer başkentimize zahmet edip gelir de Konya'yı evladının makamı yaparsa, bundan çok hoşnut kalırım. Kulu ve müridi olur, izini izlerim. Konya, Sultan'ı ve emirleriyle onu beklemektedir," dedi.

Emir Musa'ya armağanlar verilip yeniden Larende'ye gönderildi.

Baha Veled, Sultan'ın çağrısını tanrısal bir buyruk saydı. Fazla düşünmedi. Hemen yol hazırlıklarının yapılmasını söyledi.

1228'in ılık bir bahar günüydü. Larende halkı, üzüntülerini gönüllerine akıta akıta yollara dökülmüştü. Baha Veled, Larende'de toprağa verdiği değerli sevgililerinin mezarlarını bir kez daha ziyaret etti. Ruhlarına dualar yolladı. Genç Mevlânâ, bir saygı simgesi gibi yine babasının peşindeydi. Bu kez kucağında, biri Sultan Veled, diğeri Alâeddin Çelebi olmak üzere iki yavru taşıyordu. Yedi yıllık bir konaklamadan sonra kervan yine hazırlanıp son konağına doğru ağır ağır ilerledi.

Ey Erkli Sultan!

Konya, ağızdan ağza yayılan ve kısa zamanda bütün şehri saran bir haberle çalkalandı. Büyük bilgin Belhli Baha Veled Konya'ya, kendi şehirlerine geliyordu. O gün, Konya sarayında da olağanüstü bir durum vardı. Şehrin ileri gelen bütün bilginleri, şeyhleri, kadıları çağrılmış, Sultan'ın atı eyerlenmişti. Bahaeddin Veled, şehrin dışında karşılanacaktı. Halk, kafile kafile şehir dışına, Filobat denen Karaman yolu üzerindeki çayırlığa dökülüyordu.

Beş on kişiyi geçmeyen küçük kervan uzaklardan göründü. Baha Veled önde, atının üzerinde bir haşmet anıtı gibi dimdik duruyor, gerisinde Celaleddin, onun ardından da kadınlar, dervişler geliyorlardı. En gerideki birkaç deveye kitaplar yüklenmişti. Kervan şehre yaklaştığında, Sultan Alâeddin atından inip koşarak Baha Veled'in atının dizginlerini tuttu, inmesine yardım etti. Koca Sultan birdenbire küçülüvermişti o gün.

Önce Baha Veled'in elini öpmek istedi. Fakat el yerine bir asa uzandı. Sultan, yanındakilerin şaşkınlık dolu bakışları arasında, uzanan asayı saygıyla öptü. Maneviyat sultanı, dünya sultanına böylece ilk dersi vermiş, onun dünyevi gururunu bir anda kırmıştı. Sultan Alâeddin, Baha Veled'in heybetinden ve keskin bakışlarından titremeye başlamıştı.

Manzara görülmeye değerdi. Anadolu'nun büyük fatihi, keskin kılıcıyla küffarı defalarca dize getiren ünlü sultanı I. Alaeddin Keykubat önde ve yaya olarak Baha Veled'in atının dizginlerini çekiyor, arkada, atı üzerinde Baha Veled, sağı solu selamlıyordu. Biri iklimler, diğeri bilginler sultanıydı. Konya'ya böyle girildi.

Halk şaşkınlık içindeydi. Sultan'ın şimdiye dek alışık olmadıkları bu alçak gönüllülüğü, halk üzerinde iyi bir etki yapmıştı. Sultan, atın dizginini saraya çekmek istedi. Baha Veled:

"Ey erkli sultan! Amacınızı anlıyorum. Fakat imamlara medrese, şeyhlere hankâh, emirlere saray, tüccarlara han, başıboşlara zaviye, gariplere kervansaraylar uygundur. İzin verin de biz medreseye inelim," dedi.

Sultan, bu isteğe uydu, fazla diretmedi. Şehrin en büyük medresesi Altun-Aba hazırlanarak oraya konuk edildiler.

Baha Veled, saraydan gönderilen armağanları da geri çevirdi:

"Bizim dünya malında gözümüz yoktur. Daha atalarımızın gaza yoluyla elde ettiği dünyalığımız duruyor. Onlar bize yeter. Sultan, zahmet edip hakkımız olmayan malları bize göndermesin."

Zaten hiç kimseden hiçbir şey kabul etmez, hele gelen armağanlara, haram karışmıştır kuşkusuyla asla el sürmezdi. Yalnız yazıyla verdiği buyrultular için küçük bir ücret alırdı, o kadar. Konya'nın ortasındaki Altun-Aba Medresesi'nin birkaç

hücresine oğlu ve torunlarıyla birlikte yerleşmişti. Kısa zamanda Konya'da ders ve vaazlara başladı. Çevresine birçok öğrenci toplandı. Ders ve vaazlarında Kuran'dan ayetler okuyor, bunları açık ve veciz bir biçimde açıklıyordu.

Gönlü yalnız Allah'la dolu olan bu gerçek Allah adamı, bu Horasan'dan Diyâr-ı Rum'a göçmüş büyük sufi, Allah sevgisini bir aşk bilimi hâline getirmiş, insanlardaki zulmü ve kötülüğü giderecek tek düşüncenin, tek inancın bu olduğuna inanmıştı:

"Gönül yaprağından bir sayfa ezberlemeye çabala ki onun anlamı, sonsuza dek senin ruhunla bağdaşsın. Öldükten sonra elini tutan, ancak aşk bilimidir," diyordu.

O, bir tarikat kurucusu değildi. Onun yolu, gerçek yolu, Hak yoluydu. Şeriata tam anlamıyla uyar, bu arada bâtın bilimini ve Hak sevgisini temel alır, felsefeden hoşlanmazdı. Güçlü seziş ve görüşleri, söylev yeteneğiyle bazen toplulukları coşturur, heyecanlandırır, kendisine bağlardı. O, Horasan erlerinin bir ulusu olarak Konya'ya geldi ve bu şehirde yerleşti.

"Sema ediniz. Hakk'ı isteyen ve O'na âşık olanların, sema ettiklerinde aşkları ve manevi hâlleri çoğalır."

Tirmizli Seyyid Burhanettin

Baha Veled, sevgili oğluna bütün bilgileri aşama aşama vermiş, gerçeğin yollarını birer birer açmıştı. Bilgiye ve durmaksızın okumaya susamış Mevlânâ, babasının ölümünden sonra yalnız kaldığını, onsuz hiçbir şey yapamayacağını sanıyordu.

Bu sıkıntılı günlerde, yeni bir irfan güneşinin Anadolu'ya geldiği haberi duyuldu. Bu, Tirmizli Seyyid Burhanettin'di.

Eski kitaplarda 'Seyyid-i Sırdan', 'Muhakkik', 'Fahr'ül Meczubin' gibi unvanlarla tanınan Seyyid Burhanettin, Belh'teyken Bahaeddin Veled'in müritleri arasına girmiş, Mevlânâ'nın eğitimini üzerine almıştı.

Bir süre sonra, coşkunluğu ve kendinden geçiciliği nedeniyle, Mecnun gibi başını alıp çöllere düşmüş; birkaç yıl dolaştıktan sonra, erinç bularak Tirmiz'e gelip orada inzivaya çekilmişti.

Baha Veled Belh'ten Anadolu'ya göçtükten sonra, yol göstericisinin Konya'ya yerleştiğini öğrenmiş, Moğol akınları yüzünden huzuru kaçan birçok insan gibi o da Anadolu'ya yönelmişti. Bu yönelişin nedenleri üzerine şöyle söylenir:

Bir gün Seyyid Burhanettin, Tirmiz'de bir toplulukta ayağa fırlamış:

"Eyvah! Eyvah! Şeyhim Baha Veled, bu ölümlü dünyadan öte dünyaya göçtü. Haydi, namazını kılalım!" diye bağırmış, o gün Konya'da ölen Baha Veled'in cenaze namazını aynı gün Tirmiz'de kılmış, sonra da:

"Şeyhimin oğlu Celaleddin Muhammed yalnız kaldı, beni beklemekte... Diyar-ı Rum'a (Anadolu'ya) göçmek, yüzümü şeyhimin temiz toprağına sürmek ve onun emaneti olan Celaleddin'i teslim almak borcumdur," diyerek yollara düşmüştü.

Seyyid Burhanettin Konya'ya ulaştığında Mevlânâ, annesiyle kardeşinin mezarı bulunan Larende (Karaman) şehrindeydi. Seyyid, şeyhi Baha Veled'in mezarını ziyaret etmiş, ivedi Konya'ya dönmesi için de Mevlânâ'ya haber salmıştı.

Hemen o gün Konya'ya dönen Mevlânâ, Seyyid Burhanettin'i bularak elini öptü. Kendi medresesinde konuk etti. O günden sonra Mevlânâ, yeniden Seyyid'in manevi eğitimi altına girdi. Babasından boşalan kürsüye kendi eliyle onu oturtarak önünde saygıyla diz çöktü.

Seyyid Burhanettin, Mevlânâ'nın bilgi ve görgüsünü yoklamak için onu şöyle bir sınav yaptı. Bazı eksiklikleri olmasına karşın kusursuzdu:

"Bilgide eşin yok. Din biliminde babanı epey geçmişsin. Oysa babanın hem 'hâl' bilgisi tamamdı, hem de o, 'kaal' (söz)

bilimini tümüyle biliyordu. İstiyorum ki hâl bilimine sufilik yoluyla başlayasın. Şeyhimden bana erişen o anlamı sen de benden alasın. Bugünden sonra, senin hâl bilimine girmen gerek. Bu peygamberlerin, erenlerin bilimidir. O bilime, 'ledün ilmi-gerçeği bilme' derler. Buna çalış da güneş gibi dünyaları aydınlat," diye öğütte bulundu.

O günden sonra Seyyid Burhanettin şeyh, Mevlânâ da müridi oldu. Önce, kırk gün bir odaya kilitleyip Mevlânâ'ya halvet çıkarttı. Her gün yeni bir şey öğretiyor, Allah gerçeğinin gizlerini birer birer onun önüne seriyordu.

Görev Bitti

Seyyid, Mevlânâ'yı istediği gibi yetiştirmişti. Görevinin bittiğine inanınca Konya'dan ayrılmak, Kayseri'ye giderek ömrünün son yıllarını inzivada geçirmek istedi.

Fakat Mevlânâ bırakır mı? Bir kez Seyyid'in eteğinden tutmuş, dokuz yıl onun sözünü dinlemiş, önünde diz çökmüş, her biri gerçek incisi olan sözlerini tespih gibi çekmiş, yinelemişti. Bu alışkanlıktan sonra, Mevlânâ elbette çok yalnız kalacaktı.

Seyyid ise kesinkes ayrılmak istiyor ama düşüncesini açıkça Mevlânâ'ya söyleyemiyordu.

Bir gün katıra binmiş, Konya bağlarını gezmeye çıkmıştı. Yolda içinden, "Buradan doğruca Kayseri'ye gitsem," diye geçirdi. O anda katır, birden sıçrayarak Seyyid'i yere atıp ayağını kırdı. Yanındakiler, onu kucaklayarak yeniden katıra bindirip geri getirdiler.

Mevlânâ, haberi işitince koşup hocasının ayaklarından çizmesini çıkardı ki bir de ne görsün! Bütün kemikleri paramparça olmuş...

Seyyid, onun yüzüne bakarak sitemli:

"Aferin, ne de güzel! Mürit, şeyhinin ayağını kırıyor," dedi.

Mevlânâ, ses çıkarmadı. Kırıkları sararak birkaç ay içinde tedavi etti.

Olaydan sonra Mevlânâ, direnmenin doğru olmayacağına inandı.

Bir gün, baş başa söyleşiyorlardı. Mevlânâ sordu:

"Niçin gitmek istiyorsun?"

Seyyid, aylardan beridir söylemek istediğini söyledi:

"Sen artık yetiştin, oğlum. Aktarılan, akla dayanan, sonradan edinilmiş ve bulunmuş bütün bilimlerde eşi benzeri bulunmayan bir aslan oldun. Ben de kendimce bir aslanım. İki aslan bir çölde oturmaz. Onun için gitmek istiyorum. Hem, benden sonra senin yanına büyük bir dost gelecek. Birbirinizin aynası olacaksınız. O, seni iç dünyanın en gizli noktalarına kadar çekecek. Sen de ona aynı dünyayı yaşatacaksın. Birbirinizi tamamlayacak ve yeryüzünün en büyük iki dostu olacaksınız."

Seyyid, sözlerinin burasında sustu. Mevlânâ, gözleri dolu dolu onu dinliyordu. Bu konuşmada Seyyid, Şemsettin Tebrizi'nin geleceğini haber vermişti. Sözlerini söyle sürdürdü:

"Dünya ve ahrette Allah'a hamdolsun ki zayıf ve nahif olan bu kul, senin eşsiz bir er olduğunu görmek mutluluğuna erişti. Haydi, yürü de insanların ruhunu taze bir yaşama, ölçüleme-

yecek bir rahmete boğ. Bu görüntü dünyasının ölülerini kendi anlam ve aşkınla dirilt."

1239'un tatlı bir bahar günü Mevlânâ, şeyhinin kutlu ellerini doya doya öptükten sonra, birkaç müritle birlikte onu Kayseri'ye uğurladı.

Mevlânâ'nın Yaşamında Parlayan Güneş: Tebrizli Şemsettin

Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya, bir ikindi güneşinde pırıl pırıldı. Mevlânâ Celaleddin Altun-Aba Medresesi'nde dersini vermiş, evine dönüyordu. Bindiği katırı iki molla çekiyor, Mevlânâ başı önünde alçak gönüllülük ve hiçlik duygusundan iki büklüm, ağır aheste gidiyordu.

Yolun yarısında, caddenin tam ortasında, birden iki çıplak kol katırın dizginlerine yapıştı. Mevlânâ, katırın silkinerek durması üzerine, daldığı tefekkür âleminden sıyrılarak başını kaldırdı. Esmer, yanık benizli, hiç tanımadığı bir adam yolunu kesmiş, katırın dizginlerine sımsıkı sarılmış, ateşli keskin bakışlarıyla onu süzüyordu.

Mevlânâ irkildi. Bu saçı sakalı karmakarışık, yaşlıca dervişin birer kıvılcım gibi şimşeklenen bakışları altında ezilmişti. Ömründe böyle büyüleyici, yakıcı gözleri ilk kez görüyordu. O anda, bir kıvılcım çakarak ikisini de ateşlemiş gibiydi.

Kısa ama korkunç sessizliği, adamın tunç, ağır, tane tane sözleri dağıttı. Adam ciddi, yüksek bir tonla soruyordu:

"Sen, Belhli Sultan'ül-Ulema oğlu Mevlânâ Muhammed Celaleddin'sin değil mi?"

"Evet."

"Bir güçlüğüm var, söyle bana. Hz. Muhammed mi büyüktür, Beyazıd-ı Bestami mi? Ne dersin?"

Mevlânâ, böyle cadde ortasında, çevresine toplanan halkın şaşkın bakışları arasında ansızın sorulan bu soruyla yeniden irkildi. Sorunun taşıdığı geniş anlamı hemen kavramış, adamın hiç de yabana atılır biri olmadığını anlamıştı. Yanıt verdi:

"Bu nasıl soru? Elbette Hz. Muhammed büyük..."

Adamın bakışları tatlılaştı. Dudaklarında, bir gülücük ışığı dolaştı. Bu kez de şöyle sordu:

"İyi ama Hz. Muhammed, 'Yarabbi! Seni ululârım! Biz seni hak ettiğin gibi bilemedik,' buyurur. Oysa Beyazıd-ı Bestami, 'Ben kendimi ululârım. Benim şanım çok yücedir. Çünkü cesedimin her damlasında Allah'tan başka varlık yok,' demekte. Buna ne buyrulur?"

Mevlânâ, sorunun bu kaynağa döküleceğini önceden anlamıştı. Hemen yanıt verdi:

"Çünkü Hz. Muhammed, günde sayısız makamlar aşıyor, her makam ve aşamaya varışında, önceki bilgi ve hayalinden bağışlanmasını istiyordu. Böylece Peygamber, hiçbir makam ve kararda kalmayarak, sonsuzca kusursuz olması gereken, Rabb'ini bütün görünme cilveleri içinde bile ayırma ve arılayabilmenin direnişine sahip bulunuyordu. Mutasavvıf Beyazıd-ı Bestami ise vardığı ilk makamın sarhoşluğuna kapıldı ve kendinden geçti. O makamda kaldı ve hemen bu sözü söyledi."

Adam, yanıtın büyüklüğü karşısında dayanamadı, sendeledi. Bir çığlık atarak yere düştü.

Mevlânâ da heyecanlanmıştı. Katırından inerek dervişi kucakladı, kaldırdı.

Sanki iki okyanus burada birbirine kavuşuvermişti. Derviş, kendine gelir gelmez, birbirlerini öncesinden tanıyan iki dost gibi kucaklaşıverdiler. Mevlânâ, dervişin koluna girdi. Hiçbir şey konuşmadan eve, Mevlânâ'nın medresesine doğru yöneldiler.

Bu durumu şaşkınlık ve endişe içinde izleyen öğrenciler ve halk şaşırıp kalmış, olup bitenlere bir anlam verememişlerdi. Birbirini kucaklayan, birlikte yürüyüp giden iki adamın ardından bakakaldılar.

"Yazgıya rıza göstermek gerek.
Allah'ın dediği olur."

Mevlânâ'yı Mevlânâ Yapan Tebrizli Şems

Mevlânâ gibi bilgin, temkinli bir sufiyi uçsuz bucaksız aşk denizine salıveren, onu pişiren, potasında yakan, kavuran, kısacası Mevlânâ'yı Mevlânâ yapan Tebrizli Şems...

Dediklerine göre, Azeri Türkler'inden Meliktat oğlu Ali adlı birinin oğluydu... Tebriz'de doğmuş, orada büyümüştü. Küçük yaşından beri değişik hâlleri, üstün yaradılışıyla dikkat çekmekteydi. Daha çocukken, babasıyla birlikte bir dere kıyısına varmış. Bir tavuğun altındaki yumurtalardan çıkmış ördek yavruları, dereye dalıp yüze yüze karşı kıyıya geçtikleri hâlde, tavuk karada çırpınıp duruyormuş. Bu manzarayı gören küçük ve kibirli Şemsettin, babasına şöyle demiş:

"Şu hâle bak, baba! Tıpkı seninle benim aramızdaki hâle benziyor. Tavuk karada çırpınıp durduğu hâlde, yavruları suya

dalıp karşıya geçtiler. Meslekler, yaradılışlar nasıl da ayrıldı, gördün değil mi?"

Birçok Mevlevi kaynağı, Şemsettin'i Necmettin Kübra'nın halifelerinden Baba Kemal'in veya Halvetiye silsilesinden Kutbettin Ebher'in halifesinin dervişi olarak kaydeder. Oysa Şems, Makalât adlı yapıtında:

"Benim Tebriz'de, Ebubekir adlı bir şeyhim vardı. Sepet örer, onunla geçinirdi. Ondan pek çok bilgi öğrendim. Fakat bende bir şey vardı ki, onu şeyhim göremiyordu. Zaten hiç kimse de görmemişti. İşte onu, Hüdavendigâr'ım Mevlânâ gördü," demekte, ilk şeyhinin selebaf (sepet ören) Ebubekir olduğunu belirtmektedir.

Bir süre sonra şeyhini bırakan, Tebriz'den ayrılarak diyar diyar gezen Şems, artık bundan sonra kimseye yâr olmamış, hiçbir şeyhe bağlanamamıştı. Kendine inanmış, kimseyi beğenmeyen bir tavrı vardı. Birinden söz edilirse:

"Dün anasının karnından çıkmış, bugün hiçliğini kavraması gerekirken, Allah'lık taslıyor. Allah taklitçilerinden bıktım, usandım! Bir adam tanıyorum ki, filan şeyhin adını sanını duyup uzun bir sefere katlanıyor; onu görmeye geliyor. Şeyh ona niçin geldiğini sorunca, Allah'ı aramak amacıyla geldiğini söylüyor. Şeyh ona, Allah'ın göklerde egemenlik sürüp gemilerini yürütmekte olduğunu söyleyince, zavallı yolcu kalkıp gidiyor ve şeyhi daha fazla denemeye gerek görmüyor," diyor, bu sözlerle kendisini kastettiği anlaşılıyordu.

Yine diyordu ki:

"Herkes kendisinden, kendi şeyhinden söz eder. Onu ululaştırarak gerçek yolunda kendine bir bağ kurar. Oysa bize, Allah Resulü'nün kendisi anlam âleminde hırka giydirdi. Bu hırka, öyle iki günde eskiyip yıpranan, yırtılıp çürüyen, külhanlara

atılan cinsten değil. Bu hırka, söz ve gerçek hırkasıdır. Öyle bir söz ve gerçek ki, zaman ve yerin üstündedir. Ne dünü var, ne bugünü, ne de yarını... Aşkın zamanla, yerle ne işi var?"

Bununla Şems, aslı astarı olmayan söylentilerle bir şeyhi tanımlayanları kastediyor, aslında bu söylentilerin, gerçekten çok ipe sapa gelmez sözler olduğunu belirtmek istiyordu. Gerçeğe sözle, hatta bilimle varılamazdı. Tanrısal kavuşma, ancak şeriata uymak, ölçülere baş eğmek, olgun bir öğretmenin, bir yol göstericinin tapusuna girmek, aşkla, sevgiyle yol almakla olanaklıydı. Bunun içindir ki, felsefecileri kınardı:

"Filozofçuk, 'On akıl vardır; bunlar evreni kaplamıştır,' der. Sonra da hiçbir aklın gerçeği bulamaması karşısında sersem sersem başını kaşır, yine de ders almaz."

Şems, bilgilerin bilgisi olan tanrısal bilginin, binlerce yıl eğitim görülse bile öğrenilemeyeceğini, hiçbir bilginin bir kezcik Allah'a kavuşmakla elde edilen feyze denk olamayacağını söyler, bu hikmet ve gerçeğin kaynağını da gönülde, arınmış temiz gönüllerde arardı. Derdi ki:

"Her şey insana adanmıştır; insan ise kendisine, kendi gerçeğine adanmıştır. Allah, insanoğlunu ululadığını söylediği hâlde, gökleri ululadığını buyurmadı. Göğe varsan da, onun üstüne çıksan da yararı yok. Yine, yedi kat yerin dibine geçsen de yararsız. Gönle girmek, gönül sahibine yâr olmak gerek. Bütün peygamberlerin amacı gönüldür. Ve insan kendisini bilince her şeyi bildi demektir."

Şems'e göre kulluk, gönül kulluğudur. Hizmet, gönül hizmetidir. O da insanın Tanrı'sında dalıncıdır. Şeriat, bu dalıncın temel taşıdır. Bunsuz olmaz. "Bir an düşünmek, denetime var-

mak, gönüle eğilmek, altmış yıllık ibadetten hayırlıdır," hadisindeki düşünmekten amaç da sadık dervişin gönül huzurudur. Hakk'a dönüş, Hakk'a teslim oluştur.

Gök Evi

Düne kadar ardına dek açık olan Mevlânâ'nın evi, bugün iki can dostun üstüne kapanmış duruyor, ara sıra 'Hakk!' çığlıkları, 'Dost!' bağırışları, rebap ve ney sesleri duyuluyordu.

Şems geleli üç-dört gün olmuştu. Bu üç-dört gün içinde odalarına yalnız Sultan Veled girmiş, yalnız o hizmetlerini görmüştü. İki dost, tek sözle Hakk'ın kapısında, O'na yönelmiş söyleşiyor, bu söyleşiye kulak misafiri olan Sultan Veled, bazen kendini tutamayarak ağlıyor, inliyordu.

Medresenin küçük odası, sanki bir gök eviydi. Bu gök evinin anlam yükü ağırdı. Kimse bu söyleşiye dayanamaz, bu anlamı kavrayamazdı. Bu bir aşk potasıydı; yanan, yakılan bir pota... Bu potada Mevlânâ'yla Şems birlikte yanıyorlardı.

Şems, uyarılarını sürdürüyordu:

"Arif o kişidir ki, dostun zikrinden geri kalmaz, onun dostluğuna doymaz. Rıza sofrasında, dostun ağzına giren zikirden daha tatlı bir yemek yoktur."

Şems, manevi bilimler konusunda şunları söylüyordu:

"Manevi bilim üç şeyle elde edilir. Zikreden dil, şükreden yürek, sabreden ten. Bilimsiz bir vücut, susuz bir şehre benzer; sonunda kuru bir kalıptır. Vücudu perhizle, ahlakla, kararlılık ve çabayla sulandırmalı ve bezemelidir."

Manevi cömertlik için de diyordu ki:

"Zahitlere özgü olan mal cömertliği, cihat edenlere özgü olan ten cömertliği, gazilere özgü olan da can cömertliğidir. Ariflere özgü olan cömertlikse gönül cömertliğidir. Gönül cömertliğinden daha iyi bir şey görmedim. Elinizde bulunanla yetinin; başkalarının elinde bulunan şeyden de umudunuzu kesin. Peygamberlerin büyüklüğü peygamberlikte, bilginlerin büyüklüğü alçak gönüllülükte, ermişlerin büyüklüğü bilimde, yoksulların büyüklüğü yetinmede, zenginlerin büyüklüğü cömertlikte, ibadet edenlerin izzeti de halvettedir. Dini iki şeyle koruyun: Cömertlik ve iyi huylulukla."

Dostluk için de şöyle buyuruyordu:

"Gerçek dost, Allah gibi gizli olmalıdır. Dostun çirkinliklerine, hoşa gitmeyen hâllerine dayanmalı, hatasından incinmemelidir. Dosttan yüz çevrilmemeli, dosta karşı çıkılmamalıdır. Gerçekten de rahmeti bol olan Allah, kullarının ayıplarından, günahlarından, noksanlarından dolayı onlardan yüz çevirmez. Tam bir iyilik ve sevecenlikle onlara rızkını verir. İşte kinsiz, karşılıksız dostluk budur."

Aşkın Sarhoş Etti Beni

Şems, bir yandan uyarılarını sürdürüyor, diğer yandan günlerce süren riyazetlerle Mevlânâ'yı pişiriyordu. Zaten bu gelişmeye hazır olan Mevlânâ, Şems'le tanıştıktan sonra onu bile geçmişti. Şems bunun farkındaydı. Mevlânâ, bir gazelinde şöyle diyordu:

"Seher çağı, gökyüzünde bir ay göründü.

Gökten indi de gözünü bize dikti; bakmaya başladı.

Ay zamanında bir kuş vurmuş doğan gibi.

Ay beni kaptı, gökyüzüne uçuverdi.

Kendime baktım, göremedim.

Çünkü o Ay'ın lütfuyla bedenim can kesildi.

Can evrenine gittim.

Orada da o Ay'dan başka bir şey göremedim.

Özetle öncesiz belirme gizleri tümüyle anlaşıldı."

Yine bir gazelinde Mevlânâ, bu değişikliği şu beyitlerle şakır:

"Aşkın sarhoş etti beni.

Ellerimi çırpmaya koyuldum, sarhoşum.

Kendimden geçmişim, ne bilirim ne yaptığımı?

Koruktum, üzüm oldum şimdi.

Artık kendimi ekşi yüzlü gösteremem ki.

Halk, 'Böyle olmamak gerek,' diyor.

Böyle değildim ben de; beni o böyle yaptı."

Ve yine:

"Çöp atlayamazdım, zahittim, dağ gibi ayağımı diremiştim.

Fakat hangi dağ var ki, senin anın onu saman çöpü gibi kapıp gitmesin?

Seni övmek, gerçekten de adamın kendini övmesidir.

Çünkü güneşi öven, kendini övüyor demektir."

"Ey bizi sevenler! Sevgili Peygamber'imizin gittiği ehl-i sünnet yolundan yürüyüp bu yolu büyütmelidir."

Kıskançlık

Konya halkınca çok sevilen, vaazı, dersi dinlenen Mevlânâ'nın birden ortadan yitişi; medreseyi, öğrencilerini terk edişi, müritlerine yüz çevirişi önce herkesi şaşırtmıştı. Onu bir süre kendi hâline bıraktılar. Fakat aradan birkaç ay geçince, dedikodular başladı. Tutucu zümre, bunca yıldır dost oldukları Mevlânâ'nın, Şems gibi ne olduğu daha yeterince bilinmeyen bir dervişe uyarak her şeyden elini eteğini çekişine bir anlam veremiyorlardı. Mevlânâ'ya karşı duydukları aşırı sevgi, onları kıskançlığa sürüklemişti:

"Bu ne hâldir? Mevlânâ'yı bütün eski dostlarından, yüce durağından çekip alan, kendisiyle dolduran bu adam kimdir? Nereden geldi? Ne yapmak istiyor?" diyor, hatta bazen çok ileri gidiyorlardı:

"Şems denen bu derviş geldi, Mevlânâ'mızı bizden alıp başka dünyaya sürükledi. Bu Şems dedikleri adam kimdir ki

Mevlânâ'yı bunca yıllık müritlerinden soğutsun, onu yorumdan, kitaplardan ayırsın? Olacak şey mi bu? Büyücü mü bu adam? Büyü mü yaptı da onu bizden ayırdı? Halkı vaazından, öğrenciyi medresesinden yoksun etti."

Zaman geçtikçe dedikodu ve kıskançlık artıyordu. Bu acı sözler Mevlânâ'ya ulaştırılınca, dudaklarında acı bir gülümseme belirdi. Gözleri doldu. Şöyle dedi:

"Sizin, Şems hakkındaki görüşleriniz, onu sevmemenizdendir. Eğer onu siz de benim gibi sevmiş olsaydınız, onda kıskanılacak bir şey ve söylediklerinizin hiçbirinin olmadığını, hoşa gitmeyecek bir hâli olmadığını görürdünüz."

Şems Konya'ya geleli aylar olmuş, bu süre içinde Mevlânâ bir gün olsun medresesine uğramamış, müritlerine görünmemişti. Üstelik Şems, Mevlânâ'yı hiç kimseyle görüştürmemeye başlamıştı:

"Allah'ın dostları, Allah'ın ermişleridir. Mevlânâ da gerçek bir Allah ermişidir. Hiç kuşku yok ki, O'nun yüzü Mevlânâ'ya karşıdır. Çünkü Mevlânâ'nın yüzü ona karşı," diyor, yüzünü Mevlânâ'nın yüzünden ayırmıyordu.

Biliyordu ki Mevlânâ, onun gelişiyle yaşam biçimini değiştirmişti. Ne var ki, onu bir gün ayrılık potası içinde de pişirmek, tam olgunluğa ulaştırmak istiyordu. Bunun için yaşamını bile verebilirdi.

Şems'in Mevlânâ üzerindeki etkisi türlü kıskançlıklara yol açtı.

Gel!

Şems'in yitişi, Mevlânâ'yı can evinden yaraladı. Onun gitmesine neden olanlara kırıldı. Hücresine kapandı; ayrılığının ateşinde yanıp yakıldı. İçindeki volkanın aleviyle "Gel, gel!" diye inliyor, aşkla dolu en içli gazellerini yazıyordu. Bu kaçınılmazdı; Mevlânâ'nın Mevlânâ olabilmesi için bu gerekliydi. Bu ayrılık ateşi onu coşturuyor, pişiriyor, verimli bir hâle getiriyordu. Azgın sellerden sonra köpürerek çağlayan ırmaklar, dereler gibiydi şimdi. Birbiri ardına yazdığı gazeller, divanlar dolduruyor; okuyanları büyülüyor, yazdıkları elden ele dolaşıyordu.

Bu gazellerin içinde:

"Ey haberci!

Nerede bir topluluk görürsen bağır, 'ey Müslümanlar, hiç kaçmış bir kul gördünüz mü?' diye.

Ondan bir iz bildirene, ondan bir nükte söyleyene, muştu olarak canımı vereceğim," diye inliyordu.

Ya da:

"Gel! Gel ki, ayrılığınla ne akıl kaldı bende, ne din.

Şu yoksul gönülden karar da gitti, sabır da.

Yüzümün sararmasını, gönlümün derdini, can evimdeki yanışı sorma.

Çünkü anlatmaya sığacak şey değil bunlar, gel de gözünle gör.

Senin sıcaklığınla pişmiş bir somun gibi al oldu yüzüm.

Şimdi bayat ekmek gibi ufalanmış, yerlere saçılmışım.

Gel de yollardaki topraklardan topla beni.

Ayna gibi yüzünden hayaller toplardım.

Şimdiyse bak da gör, yüzüm nasıl sapsarı, nasıl bumburuşuk..." diye içli gözyaşları döküyordu.

Yine bir gazeli, onun bu hâlini şu içli beyitlerle süslüyor:

"Aşk padişahı, her zaman binlerce saltanat, binlerce ülke bağışlamada.

Fakat yüzünden başka bir dileğim yok ondan, yüzünden başka bir şey istemiyorum.

Sevgisinin kemeri, aşkının külahı iki dünyada da yeter bana.

Külahım düşerse ne çıkar, kemerim olmasa ne gam?

Sevgili bir seher çağı hasta gönlümü öyle bir yere götürdü ki, geceden de geçtim, gündüzden de.

Seherden de yok bir haberim artık.

Aşk delidir ama biz delinin de delisiyiz.

Benlik kötülükler buyurur ama biz onu çoktan buyruğumuz altına almışız.

Ey Tebrizli Şems! Bu seferden dön, gel Allah aşkına!

Biz bir tek aşka, senin aşkına tutulmuşuz.

O aşkla oyalanmadayız."

Aşk Geldi

Mevlânâ'nın coşkun devresi... Aşk ve coşkuyla yüklü olduğu devre.

Onu dalga dalga coşturmak için, Şems'in bir anlık olsun yitmesi yetmiş; Mevlânâ, aşkla birlikte, aşkın ta kendisi olmuştu:

"Aşk geldi; sanki damarımda, derimde kan kesildi

Beni kendimden aldı, sevgiliyle doldurdu

Bedenimin bütün bölümlerini sevgili kapladı

Benden kalan bir ad... Ondan ötesi, hep o!" diyordu.

Onun iniltilerinden, oğlu sultan Veled de perişandı. Şems'in nereye gittiği bilinseydi, herhâlde oraya gider, yalvarır yakarır, yeniden Konya'ya getirirdi. Oysa nereye, nasıl gittiği öğrenilememişti.

Mevlânâ'nın sınırsız üzüntüsü, önceleri Şems'e karşı olanları da acındırdı. Birer birer gelerek Mevlânâ'dan özür dilediler.

Mevlânâ, çoğu eski mürit ve öğrencileri olan bu kalabalığı, hiçbir dargınlık göstermeden bağışladı:

"Yazgıya rıza göstermek gerek. Sizin gerçekten de suçunuz yok. Allah böyle istedi. O'nun dediği olur," dedi.

Tebrizli Şemsettin'in doğup büyüdüğü Tebriz'e gittiği söyleniyordu. Mevlânâ, bu habere de sevindi. Haberciler gönderdi, en içli gazellerini yazdı:

"Bize Tebriz'den bir habercik salarsan, sana kalk bu yana gel, kalk gel derim.

Kalk gel derim seni doğuran, büyüten toprağa," diyordu.

Bir süre sonra, bu söylentilerin de doğru olmadığını anladı:

"Nerede, hani o canım sözlerin şimdi?

Nerede, hani o gizleri çözen akıl?

Nerede, hani o gül bahçesine giden ayak?

Elimizi tutan el nerede, hani?" diye inledi.

Şems'i aramak için birkaç kez Şam'a gitti. Bu aramalar bir teselliydi. Bulamayacağını biliyor ve diyordu ki:

"Biz Şam'ın âşığı ve delisiyiz. Biz, Şam'a canımızı vermiş, gönlümüzü bağlamışız. Üçüncü kez Rum'dan Şam'a koşuyoruz. Çünkü biz, Şam'ın gece gibi karanlık saçından kokular sürünmüşüz. Hak güneşi Tebrizli Şemsettin eğer oralarda ise, biz Şam'ın efendisiyiz, hem de ne efendisi..."

Şam'da Şems'i göremedi, bulamadı ama manen onu varlığını gönlünde gördü, buldu.

"İster onu gör, ister beni. Ey arayan kişi! Ben oyum, o da ben..." diyordu.

Bir rubaisinde de:

"Olduğun yerlere uğrayamam korkumdan; kıskanırlar sana âşıklık edenler birden.

Gece gündüz yaşayan gönlüm içinde sensin; seni görmek diledikçe bakarım gönlüme ben," diye sesleniyordu.

Mevlânâ'dan Şems'e Mektuplar

Birkaç ay sonra, Şems'ten ilk haber alındı. Onu Şam'da görenler vardı. Bu haber Mevlânâ'yı çok sevindirdi; hemen o gün manzum ilk mektubunu yazdı:

"Ey gönlümün ışığı, gel!

Ey dileğim, ey amacım, gel!

Ey seven, ey sevilen, bilirsin ki yaşamamız senin elinde...

Sıkıntı etmeden n'olur gel! İnat etmeden gel.

Gel, ey hüthütlere sahip Süleyman! Gel, ey el-aman!

Lütfeyle, bize gel...

Ey vefalar gösteren, ey seven, sevilen dost! Kerem eyle, gel.

Ayrılığın bitirdi bizi. Sözünde dur lütuf sahibi, kusuru ört, iyilik et...

Gel! Araplar 'taal' der, Farslar 'biyâ'... 'Gel' demektir bunlar.

İşte gel! Gelirsen murada erer, açılır, gülerim.

Gelmezsen perişanım, yok olurum.

Gel, ey candan, gönülden gel dediğim.

Gel artık, durma, gel.

Ey Tebrizli Şems! Gel, çabuk gel n'olur!

Dur! Hayır deme.

Sana 'evet-hayır' demek yaraşmaz. Gelmek yaraşır."

Mektup özel bir ulakla gönderildi ama aylar geçtiği hâlde hiçbir yanıt alınamadı.

Şems'in de aradığı, istediği buydu zaten. Mevlânâ yalvaracak, o direnecekti. Böyle bir ayrılık Mevlânâ'yı çok daha pişirecek, kavuracaktı. Yanıt vermedi ilk mektuba.

Bir süre sonra, Mevlânâ ikinci mektubu yazdı:

"Ey dünyanın zarifi, selam sana!

Kuşku etme, sağlığım da hastalığım da senin elinde.

Derde düşenin ilacı nedir, söyle?" diye başlayan, gözyaşı ve yakarışlarla dolu bir mektup...

Taş olsa çatlar, dillenir, ses verirdi bu mektuba... Yanıt yok. Yollar, haberciler gözlendiği hâlde yanıt gelmiyordu. Mevlânâ mum gibi erimiş, sararıp solmuştu.

Üçüncü mektup, kırık dökük bir gönlün hıçkırıklarıyla bezendi:

"O yüce efendinin ömrü uzun olsun.

Allah onun koruyucusu olsun," diye yalvarmalarla başlıyor, onun geleceğine ve varlığına dua ediliyordu.

Oh! Şükürler olsun Allah'a, hesapsız şükürler... Şems'ten ilk haber geldi; mektubu alındı. O da aynı coşkunluk, aynı özleyişle yanıt veriyordu. Mevlânâ, sevinç içindeydi:

"Yürüyün ey erler, cananı getirin!

Bizden kaçan o özel olanı getirin," diye gazeller yazıyor, divanlar dolduruyordu.

Şems'in mektubunu alır almaz, oğlu Sultan Veled'i çağırarak:

"Durma! Şam'a git, şeyhimizi al getir!" buyruğunu verip dördüncü mektubunu yazdı.

Bu mektubunda şöyle diyordu:

"Siz buradan ayrıldıktan sonra, mumun baldan ayrılması gibi ben de tattan ayrı kaldım. Bütün gece, mum gibi sevginizle yanıyorum. Ateşle dost, baldan tatlı söyleşinizden yoksunum. Yüzünüzün ayrılığıyla cismimiz viran. Canımız ise baykuş gibi viranede. Artık dizgini bu yana çevirin; neşe ve zevk filinin hortumunu uzatın. Ah, sensiz huzurum olmadan sema helâl değildir. Neşe ve eğlence, şeytan gibi taşlanıp sürüldü."

"Kurtul, zincirleri kırıp ey oğul,
yetmez mi ki oldun altınlara kul?"

Muhammed Huylu Mevlânâ'mız

Sultan Veled, para pul, armağanlar ve yirmi kadar müridiyle Şems'i getirmek için Şam'a hareket etti. Babası kadar Şems'i seven Veled, bu zahmetli yolculuğa canla başla katıldı; durup dinlenmeden yol aldı. Bir an önce Şam'a varabilmek, Şems'i bulup Konya'ya getirebilmek için çırpınıyordu yirmi kişi. Yollarda hemen hiç konaklanmadı; dağ bayır gece gündüz demeden aşıldı.

Sonunda Şam göründü. Şam'ın Cebel-i Salihiye semtindeki bir handa, Şems'i biriyle sakin sakin satranç oynarken buldular. Anadolu'nun ortasında yüzlerce fersah uzakta, bir yanardağ gibi için için kaynayan, lavıyla hem kendini hem çevresindekileri yakan Mevlânâ'dan sanki haberi yokmuş veya bu durumdan hoşnutmuş gibi bir hâli vardı.

Sultan Veled'i görünce, sadece gülümsedi, o kadar.

Veled ona, koynunda taşıdığı babasının mektubunu uzattı. Sonra da Konya'daki arkadaşların baş koyup tövbe ettiklerini, hadsiz hesapsız tövbe ettiklerini, yaptıklarına çok pişman olduklarını ve bundan böyle saygısızlık yapmayacaklarını, kıskanmayacaklarını, hepsinin onun gelmesini beklediklerini söyledi. Yanında getirdiği armağanları ayaklarına serdi.

Şems:

"Bizi altın ve gümüş elde edemez. Muhammed huylu Mevlânâ'mızın çağrısı yeterlidir. Onun söz ve buyruğundan dışarı çıkmak olanaklı mıdır?" diyerek varını yoğunu yoksullara dağıtıp sefer hazırlıklarına başladı.

Birkaç gün sonra Sultan Veled, atını binek taşına çekip Şems'i bindirdi. Kendisi de üzengisinin yanında yürüdü. Şems kendisinin de bir ata binmesi için yalvardıysa da Veled:

"Padişah atlı, kul atlı, bu hiç yakışmaz. Sen efendimsin, bense kul. Sen cansın, ben seninle diriyim. Benim yaya gitmem, senin hizmetinde başımı ayak yapıp yürümem gerek," diye geri çevirip yolculuk boyunca yaya yürüdü.

Yaya yürümek de bir şey değil...

Şems'in üzerine titriyorlardı. Yollardayken, kervansaray ve medreselerde konaklıyorlardı. Başta Sultan Veled olmak üzere yirmi kişi, Şems'in dinlenmesini sağlama konusunda birbirleriyle yarışıyorlardı.

Kervan, Konya dolayındaki Zincirli Han'a gelip konakladı. Bu sırada Sultan Veled, adamlarından birini dörtnala Konya'ya gönderip Mevlânâ'ya Şems'in gelmekte olduğu haberini tezce ulaştırdı.

Altın Tenlim, Gümüş Bedenlim, Dilim, Dilberim Geldi

1247 Mayıs ayının sekizinci günü, Konya'da baharın en güzel günleri... Herkes şen şatır, herkesin yüzü güleç. Ama asıl şenlik, asıl bahar, Mevlânâ'nın Medresesi'nde. Şems geliyor! Aylardır gözlenen, ta içten özlenen Tebrizli Şems bu!

Mevlânâ, üstünde başında ne varsa muştucuya verdi:

"Daha ne varsa verin!" diyor ve en güzel gazellerinden biriyle şöyle sesleniyordu:

"Yollara sular dökün. Bahçelere müjdeler verin.

Bahar kokuları geliyor! O geliyor, o!..

Ay parçamız, canımız, yârimiz geliyor.

Yol verin, açılın, savulun! Beri durun, beri!

Yüzü apaydınlık, ak pak... Bastığı yerleri aydınlatarak, o geliyor, o!"

Her ağızdan tek ses:

"O geliyor!"

Bu söz, sarı benizlerde pembe hareli yankılar yapıyor. Çığırtkanlar caddelere dökülmüş bağırıyor:

"Şems geliyor!"

Ve Şems geldi. Mevlânâ, kükremiş aslan gibi sesleniyor yine:

"Geldi, dostlar! Güneş'im, Ay'ım geldi.

O gümüş bedenlim, gözüm, kulağım, canım geldi.

Başım sarhoş, içim bir hoş bugün.

Sabahlara dek öldüğüm, bir demet gül gibi yoluna döküldüğüm servi hıramanım geldi.

Bak, Allah aşkına! Bak şu baharın sevincine.

Ey güneş, dökül saçıl seraba. Sevgilim gibi cömert bir tohum gibi fışkıracak.

Bedenimdeki güç... Kükremenin tam çağı, aslanım geldi.

Dert dindi, acılar unutuldu birer birer.

Şu er, şu güle benzeyen! Ne bileyim şekere, bala benzeyen, cananım geldi.

Ey Tebrizli Şems! Ey gözümdeki ışık!

Beni benden aldılar bugün; kurulsun dernek düğün...

Altun tenlim, gümüş bedenlim, dilim, dilberim geldi."

Şehrin ileri gelenleriyle birlikte Mevlânâ, Şems'i karşılamak için kaleden dışarı çıktı. Kuşluk vaktine doğru, Şems'le Sultan Veled göründüler. Sultan Veled atın başını çekiyor; Şems bir ehrama bürünmüş, başı önünde, ağır ağır at üstünde ilerliyordu. Bu olağanüstü görüntü herkesi heyecanlandırdı. Kervan yaklaşır yaklaşmaz, Mevlânâ ilerleyip Şems'in atının dizginine yapıştı. Şems başını kaldırdı, göz göze geldiler.

Aylar öncesi aynı görüntü Konya'da cadde ortasında olmuş, Şems ilk kez gördüğü Mevlânâ'nın yolunu kesip atının dizginlerini tutmuştu. Şimdi, dizginlere sarılan Mevlânâ'ydı. İki deniz bir kez daha birbirine kavuşmuş, ikinci bir 'Meracel'bahreyn' olmuştu.

Bu tanrısal sahne yaşanırken hafızlar Kuran okuyor, müritler sema ediyorlardı. Ney, kudüm sesleri ayyuka çıkmıştı. Mevlânâ, Şems'in inmesine yardım etti. İki büyük insan, iki Allah ereni biri diğerinin elini öperek görüştüler. Bir süre susup 'hâl' diliyle hâlleştiler.

Şimdi kafile şehre giriyordu.

"Aşksız olma ki ölü olmayasın.
Aşkta öl ki diri kalasın."

Baş ve Giz

İkinci kez Konya'da buluşup görüşen Şems'le Mevlânâ, bu iki dost, bu hangisi can hangisi canan bilinemeyen, birbirini tamamlayan bu iki Allah âşığı Konya'ya giriyorlardı. Onları emirler, beyler, dervişler, müritler, öğrenciler, tüm Konya halkı izliyordu. Kafile, Mevlânâ'nın medresesinin önünde durdu. Mevlânâ, Şems'i buyur etti.

Şems, önce Mevlânâ'ya, sonra kalabalığa baktı. Bir an duraklar gibi oldu. Yarın bu kalabalık yeniden aleyhine dönerse ne olurdu? Ne olacak, yazgının kararı neyse o... Medreseye adımını attı. Ardından, Mevlânâ... Kapı ağır ağır kapandı. Daha önce de böyle kapanmıştı.

Şems Mevlânâ'ya, Sultan Veled'in yolculuktaki zahmet ve hizmetinden söz ediyor:

"Benim Allah vergisi iki hâlim vardır: Bir başım, öteki gizimdir. Başımı, tam bir içtenlikle senin yoluna adadım. Gizimi de

Veled'e verdim. Veled oğlumuzun Nuh Peygamber kadar ömrü olsaydı ve hepsini ibadet ve riyazete harcasaydı, yine bu yolculukta benden ona ulaşan giz kadar gize kavuşamazdı," diyordu.

Gerçekten, bir ay kadar süren yolculuk sırasında Sultan Veled, Şems'i gözü gibi korumuş, yolculuğun olabildiğince zahmetsiz geçmesi için elinden geleni yapmıştı. Yolculuk günlerinde Şems, tanrısal söyleşileriyle Sultan Veled'in gönlünü süslemiş, gerçekten de gizlerini vermişti.

Mevlânâ hoşnuttu.

"Gark olmaktan korkup gönlünü tahta parçasına veren, yol eri değildir.

O, aslında başkaldıran bir adamdır ancak.

Ey Tebrizli Şems! Sen hem denizsin hem inci...

Senin varlığın, baştanbaşa Allah'ın güneşinden, ışığından başka bir şey değil ki."

'Tebrizli Şemsettin, Allah övgüsü Şemsettin, Hakk'ın güneşi Şems' mahlaslarıyla söylenen bu gazellerin çoğu, Mevlânâ tarafından hemen o anda söyleniyor; çevresindekiler de yazıp bir divanda topluyorlardı. İleride Divân-ı Kebir olacak, hatta bu divan Şems'e dayanarak Divân-ı Şems-i Tebrizi adıyla tanınacak; binlerce gönlü tanrısal aşkla büyüleyecekti.

Bu nasıl bir aşktı böyle? Mevlânâ, coşkunluğun da ötesinde bir kendinden geçişle kükrüyor, ateşiyle yanıp yakılıyordu. O nasıl Şems'ti ki hiçbir bulutun altına girmiyor, hem kendi yanıyor, hem de Mevlânâ'yı yakıyor, yansıyan ışığıyla da bir güneş gibi çevresini aydınlatıyordu.

Şems, Mevlânâ'yı Mevlânâ yapmak için manen görevliydi; görevini yapıyordu.

Kimya Hatun

Mevlânâ, bu kez Şems'i sürekli olarak Konya'da alıkoyma kararındaydı. Ona yanı başında bir ev bark kurmak, onu bir aile ocağına bağlamak, böylece Konya'da yerleşmesini sağlamak istiyordu. Konya ve çevresini çok iyi tanıyordu Mevlânâ. Yarın bir gün, Şems için yine ileri geri söz edeceklerdi. Dünya ham insanlarla doluydu. Onlar böyle tanrısal bir söyleşiyi sindirecek, bu söyleşiye girecek, burada pişecek kişiler değillerdi. Onlar, işin yalnız dış yönünü gören, Mevlânâ'ya sahip olmak isteyen kişilerdi. Şems uzaklaşırsa her şey yoluna girer, Mevlânâ yine kendileriyle birlikte olur sanıyorlardı.

Oysa hiç de böyle değildi. Mevlânâ'ya Şems can gibi, ruh gibi gerekliydi. Canı tenden ayırmak neyse, onları birbirinden ayırmak da oydu. Fakat bu kime anlatılır, kime dinletilirdi ki?

Mevlânâ bu düşünceyle, bu endişeyle Şems'i yeniden yitirmekten korkuyor, onu Konya'da alıkoymanın çarelerini arıyordu.

'Kimya' adında, yanında büyümüş, eğitim almış, melek huylu, zahir ve bâtın edepleriyle süslü, güzel bir evlatlığı vardı.

Üstelik bu kızda, hâl ehline yaraşır bir saflık, bir gönül zenginliği vardı. Küçük yaşından beri onu kendi çocuklarından ayrı tutmamış, öz evladı gibi sevmişti. Onla evlendirerek Şems'in de ev bark sahibi olmasını, böylelikle Konya'da yerleşmesini uzun uzun düşündü.

Gerçi Şems yaşlıydı, kız genç... Ama bu, Kimya gibi öncesizlik eğitimi almış bir kız için sorun oluşturmazdı. Şems'in tanrısal erki karşısında o kız, kısa zamanda 'hâl ehli' bir hatun olurdu.

Konuyu önce eşi Kerra Hatun'a açtı. Sonra da onun aracılığıyla Kimya'nın rızasını aldı. Şimdi asıl sorun, Şems'i böyle bir evliliğe ikna etmekti. Bir söyleşi sırasında, bu da olanaklı oldu. Şems, Mevlânâ'nın hatırından vazgeçemiyordu.

Mevsim kıştı. Medresenin sofası, perdeyle bölünerek oda hâline getirildi. Alçak gönüllü bir nikâh töreninden sonra, yeni evlilere bu sofa verildi. Sofa, medresenin avlusuna bakıyordu. Mevlânâ'nın ailesi ve çocuklarıyla birlikte oturduğu bu küçük medrese hepsine konaklık ediyor, tüm aile bir arada oturuyorlardı.

Emir Bedrettin Gevhertaş'ın Mevlânâ için özel olarak yaptırdığı medrese, şimdi Şems'in yerleşmesiyle büsbütün kapanmış, zaman zaman gelen ziyaretçiler artık içeri alınamaz olmuşlardı.

Mevlânâ'nın Sultan Veled'den birkaç yaş küçük ortanca oğlu Alâeddin Çelebi, o günlerde genç bir delikanlıydı. Evin bu önlemsiz oğlu bazen arkadaşlarıyla birlikte medreseye girip çıkıyor, bu hâller Şems'i üzüyordu.

Bir gün yine medrese avlusuna açılan Şems'in oturduğu sofanın önünden geçti.

Şems, haremin yarı açık sofasının önünden geçmesini uygun görmemiş olacak ki, Alâeddin Çelebi'yi uyardı:

"Ey gözümün ışığı! Zahir ve bâtın edepleriyle bezenmişsin ama benim odamın ve penceremin önünden geçerken biraz hesaplı hareket etmen gerekir."

Genç Alâeddin Çelebi, bu söze kırılıp biraz sertçe yanıt verdi:

"Kimin evini kimden kıskanıyorsun şeyhim?"

Bu söz, o günden sonra aralarında bir soğukluğun doğmasına neden oldu; Şems'in gönlü incindi.

Önceleri Şems'e karşı gelen, onun Konya'dan uzaklaşmasına neden olan topluluk, aslında yatışmamıştı. Şems Konya'ya döndükten sonra ondan özür dilemelerine karşın pusuda bekliyor, fırsat kolluyorlardı. Bu kez aralarına, şehrin ileri gelen birkaç softasını da almışlardı. Alâeddin Çelebi'yle Şems arasında geçen bu kısa tartışmayı fırsat saydılar. Olay şehre yayılır yayılmaz, Alâeddin Çelebi'yi bir kıyıya çekerek:

"Bu ne cüret! Yabancı bir adam gelsin, kırk yıllık baba ocağına evladını sokmasın. Bu, görülmüş şey mi?" diye kışkırtıyor, onun toyluğundan yararlanmaya çalışıyorlardı.

Şems'le Alâeddin Çelebi arasında geçen kırgınlık olayı, belki de Şems'in karısı Kimya Hatun'u fazlaca kıskanmasından ileri gelmişti. Çünkü Kimya Hatun evden dışarı çıkmıyor, gece gündüz ona hizmet ediyordu.

Bir defasında konu komşu, Kimya Hatun'u biraz eğlensin, hava alsın diye Meram Bağları'na götürdüler.

Şems, o gün Kimya'yı evde bulamayınca kızıp hemen eve getirilmesini, bir daha kendi izni alınmadan bir yere götürülmemesini söyledi.

Bir yandan bunlar olurken, öte yandan Şems'le Mevlânâ bir başka dünyada, söyleşi ve uyarma demlerinin en güzel günlerini yaşıyorlardı.

Büyük Giz

Mevlânâ'nın ve oğlu Sultan Veled'in uzun yıllar hizmetinde olup menkıbelerini yazan derviş Feridun Sipehsalar, Menakıb-ı Sipehsâlâr adlı yapıtında olayı sessizlikle geçerek Şems'in bir gün ansızın görünmez olduğunu kaydeder. Sultan Veled, İptidanâme adlı yapıtındaysa, "Ansızın ortadan yok oldu, gönüllere gam sıkıntısı doldurdu," der.

Mevlânâ'nın biri oğlu, diğeri dervişi olan bu iki sevgili yakını, olaya az çok tanık oldukları hâlde, neden böyle der, niçin susarlar?

Susarlar, çünkü Mevlânâ hayattadır. Onu avutmak için Şems'in yittiği hikâyesini yaymak, buna Mevlânâ'yı inandırmak gerek. Yoksa Mevlânâ Şems'in öldürülmesine çok, pek çok üzülecek, bütün umudu yok olacak, avuntu kaynakları kuruyacak, tam olgunluk devresinde Mevlânâ olamayacaktı. Şems'in bir an için yokluğuna dayanamayan Mevlânâ, onun öldürüldüğünü duyarsa ne hâle gelirdi?

Sustular; çünkü olay, gerçekten iğrenç bir biçimde hazırlanmış, üstelik Mevlânâ'nın gözü gibi sevdiği ortanca oğlu Alâeddin'in de adını karıştırmışlardı. Oysa bu özü sözü doğru gencin hiçbir ilişkisi yoktu. Sadece Şems'le aralarında küçük bir kırgınlık olmuştu. Bunu kullanıyorlardı.

Ve yapılacak tek şey, Mevlânâ'da bir umut yaratmak ve yaşatmaktı. Bu umut, onu daha çok olgunlaştıracaktı.

"Şems, önceden olduğu gibi bu kez de yitti. Bir gün, yine Konya'ya gelecek," diye avutuyorlardı.

Gerçekten de Mevlânâ, ölümüne dek Şems'i gözledi; onu aradı, arattı. Bir gazelinde:

"Yüreğimizi öylesine dağladın, bizi öylesine bir özleme attın ki...

Yolcu gibi kalktın sefere çıkıverdin.

Nereye gittin ki izinin tozu bile görünmüyor?

Bu kez gittiğin yol ne de kanlı bir yol..." diye Şems'in öldürüldüğüne olasılık verdiği hâlde, bir türlü ölümüne inanmak istemiyordu.

Ama Mevlânâ'nın ölümünden sonra diller çözüldü; gizler açığa çıkmaya başladı. Sultan Veled ve onun oğlu Ulu Arif Çelebi devrini inceleyen derviş Ahmet Eflâki, Sultan Veled'den aktararak Şems'in, kıskanç ve hayırsız yedi kişi tarafından hançerlendiğini; Sultan Veled'in eşi Fatma Hatun'dan aktararak da cesedinin bir kuyuya atıldığını Ariflerin Menkıbeleri adlı yapıtında yazmaktadır.

Yine Eflâki'nin kaydına göre Sultan Veled, bir gece düşünde Şems'i görmüş. Şems ona, cesedinin atıldığı kuyuyu göstermiş. Uyanır uyanmaz, bazı dostlarını yanına alarak cesedi gizlice ku-

yudan çıkarıp Mevlânâ'nın medresesinin yakınlarında, medreseyi yaptıran Emir Bedrettin Gevhertaş'ın mezarının yanına gömdürmüştü. Eflâki, böylece bu bilgileri verdikten sonra sözlerini:

"Bu, herkesin bilmediği bir gizdir," cümlesiyle bitirmektedir.

Evet, bu giz, Mevlânâ'nın yaşadığı yıllarda, yalnız Sultan Veled ve birkaç has müridi arasında kalmış, asla açıklanmamış. Ancak Mevlânâ'nın ölümünden sonra, Eflâki'ye söylenmiş, o da bunu yapıtına yazmış. Mevlânâ'nın ölümünden sonra Şems'in üzerine türbe yaptırılmış, yine de "Burada mezar var," denmemiş. Mevlânâ'nın kutsal ruhu incinir diye, kimse Şems'in öldürülmesinden söz açmamış, açamamış, gerçekleri bilen dervişler:

"Şems yitti. Burası da türbe değil makamdır," deyip geçmişler.

Gerçekten de bugün Konya'da Şems adına, klasik Selçuklu kümbetleri tipinde, piramitsi kurşun kaplı bir türbe vardır. Kümbetin altında ahşap bir sanduka, sandukanın üzerine sırma işlemeli puşide, baş kısmından örfi sarılmış yeşil destarlı bir sikke (külah) vardır. Beş on adım ötesinde, kör bir bostan kuyusunun bulunduğu bu türbe, yüzyıllarca 'Makam-ı Şems' olarak adlandırılmış, Şems'in gerçek türbesi sorulduğunda "Bilinmiyor," yanıtı verilmiş.

Bilinmiyor değil, biliniyor ama gizleniyordu. Gelenek buydu. Giz sonsuza dek gizlenecekti. Bunun için açıklanmayacak, o acı günler, anılar yeniden dile gelmeyecekti. Sanduka sorulduğunda da, "Altında bir bostan kuyusu var, o kadar!" diye yanıt veriliyordu. Hatta son yıllarda bu kuyunun ağız çapını, derinliğini hayali ölçülerle ifade edenler olmuştu.

Patlamaya Başlayan Volkan

Şems'in ölümünden sonra Mevlânâ, patlamaya başlayan kocaman bir volkan oldu. Düşünce sınırını aştı; zaman ve yer kaydından sıyrıldı; aklı bir kıyıya itip kendini aşkın ferman dinlemeyen sonsuzluğuna koyuverdi. Vücut bir kovandı artık, aşk da onun arısı ve balı. Ten bir üzüm salkımı, aşk onun şırasıydı. Şimdi bu şıra, Şems'in görünüşte yok gerçekte var olan yakıcı, kavurucu güneşinde aşk şarabı hâline geliyor, beden de ruh da bir tanrısal mestlik içinde Hakk'ı, öncesiz ve sonrasız sevgiliyi zikrediyordu. O güne dek Şems'le Mevlânâ iki ayrı kutup, iki büyük yol göstericiydiler. Şimdi tekleşmişti Mevlânâ:

"Denizin kıyısına dek ayakların izi vardır.

Ama denize girdikten sonra, ne iz kalır ne nişan..."

İşte Mevlânâ, aşkın bu uçsuz bucaksız okyanusuna şimdi dalmış, izsiz nişansız kalmış, boğulmuştu. Hak'ta ölümlü olmanın öncesiz gizine ermişti. Bir hâdiste, "Mutû kable ente mutu" yani "Ölmeden önce ölün," buyruluyor ve bu gize işaret olunuyordu. Bu, gerçekte dünyadan elinizi eteğinizi tümüyle çekiniz, demek değildi. Gönlü kötülüklerden, kinden, kıskançlıktan arıtmak, benliği yenmek, onu Allah aşkıyla doldurmak, olgunlaştırmak demekti. Mevlânâ:

"Ölmeden önce ölen bir kişi, gerçekte diri olan bir ölüdür.

Canı arınmış, makamı yücelmiştir," der.

Mevlânâ bu hâldeyken, çevresindeki çember de gün geçtikçe büyüyordu. Devrin sultanları, âşıkları, emirleri, bilginleri, dervişleri çevresini sarmışlardı. Söyleşisine bir kez giren onun büyüleyici etkisinden kurtulamıyor, kısa bir zaman sonra eşiğine tapulanıyordu. Papazlar ve hahamlar, onun aşk ve anlam dolu gerçeği izleyen, Allah'a yönelen söyleşisiyle kendinden geçiyor, çoğu zaman doğru yolu seçiyorlardı.

Dilin aşkı yorumlaması güzeldir ama
dile gelmeyen aşk daha güzeldir...

Mevlânâ'yla Şems Bir konakta Birleşiyorlar

Artık ortada Şems yoktu ama onun tutuşturduğu bir tanrısal aşk vardı. Bu aşk, görüntüde değil asıldaydı, özdeydi. Mevlânâ, şöyle der:

"Gerçek sevgilide görüntü yoktur. Güneş ışıkları duvara vurunca, duvar parlaktır, güzeldir. Fakat bu güzellik, bu parlaklık duvarda, duvarın üstünde değil, güneştedir. Duvar yıkılsa bile, güzellik güneşte kalıcıdır. Şu hâlde, kerpice değil güneşe gönül vermek gerekir."

İşte Mevlânâ'nın Şems'e olan sevgisi...

Hakk'ın ışıkları Şems'e vurmuştu. Mevlânâ, bu ışığa âşıktı. Şems'in beden duvarı göçmüşse, ışık yine ışık olarak aslına yönelmişti. O hâlde, âşıklar aşka bağlıdırlar.

Bu kadar ayan beyan gerçeği kavrayamayan, tasavvuf zevki almamış, ham ruhlu aymazlar, gerek Mevlânâ'nın devrinde gerekse sonradan olsun, onunla Şems'in pek yakın dostluğuna bir anlam verememiş, türlü dedikodularla saf zihinleri bulandırmışlardı. Bunlar, güneşe ok atarak onu yaralamaya çalışan zavallı kişilerdi.

Peki, bu karşılıklı söyleşilerde kim kimi yetiştirdi? Kim kime müritti? Şems mi Mevlânâ'ya, Mevlânâ mı Şems'e yol gösterdi? Bu güç gibi görünen, aslında hiç de öyle olmayan konu, birçoklarının çenesini ve kalemini yordu.

Şems'le Mevlânâ...

Kim kimden feyz aldı? Bu, bir tartışma konusu oldu durdu. Konu hiç de sanıldığı kadar çapraşık değildi. Mevlânâ'nın yolu şeyhlik, dervişlik, yol göstericilik yolu da değildi. Onun yolu aydınlık, apaçık aşk yoluydu. Aşk ve kendinden geçme yolu... Bu yolda ne şeyh, ne mürit vardı. Şeyh ve derviş, âşık ve maşuktu. Seven ve sevilen... An olur ki âşık maşuk oluverir, maşuk da âşık. Biri diğerini uyarırken tanrısal aşk yolunda, aşk da ölümlü olmakta.

Onun içindir ki Şems Makalât adlı yapıtında:

"Memleketimden çıkalı, Mevlânâ'dan başka şeyh görmedim," diyerek onu ululuk burcunda izler.

Mevlânâ da onu Divân'ında:

"Tebrizli Şems gerçek şeyhimizdir. Biz onun ayaklarının tozuyuz," diye över.

Bu öyle bir yoldur ki, bu yolun erlerinin biri diğerine kılavuzluk eder. Aslında kılavuz da, yol da, yolcu da bir konak-

ta birleşir. Şems, Mevlânâ'ya aşk yolunda kılavuzluk etmiş, onu âşıklıktan maşukluk durağına iletmiştir. Şems olmasaydı Mevlânâ, Mevlânâ olmasaydı Şems olmayacaktı elbet... Her ikisi de olunca gerçek aşk doğdu.

Haber Doğru Olsaydı, Canımı Verirdim

Derler ki Mevlânâ, aslında yanmaya hazır bir kandildi. Şems geldi, çerağıyla bu kandili tutuşturdu. Bu benzetmeyi yapanlar doğru söylerler ama yanan kandil hem kendini hem çerağı yaktı. Ortada ne kandil ne çerağ kaldı. Bir aşk meşalesi oldu ki, öncesizden sonrasıza bütün gönülleri aydınlattı; ışıklarıyla yaktı kavurdu. Onu sevenler, pervaneler gibi çevresinde döndüler, dönerken de yandılar. Şairin:

"Döndükçe etekler yelpazelenir. Döndükçe gönülde aşk tazelenir," dediği gibi.

Şimdi Mevlânâ, Şems'in yokluğu içinde avuntusuz eriyip inliyordu. Başına duman renkli bir destar sarmış, sırtına da alacadan, önü yırtmaçlı bir ferace giymişti.

Uçan kuş, açan çiçek, düşen yaprak, ağlayan gökyüzü, gülen, neşelenen insanlar, her şey Mevlânâ'ya Şems'i anımsatıyordu. Hele anılar, bitmez tükenmez anılar, her köşede Şems'ten bir parça, her yanık ses Şems'ten bir soluk... Gazel üstüne gazel, ağıt üstüne ağıt... Yanık dizelere içini döküyordu hep. Bir gazelinde şöyle sesleniyordu:

"Ey yüzlerce gül bahçesinin canı, yaseminden gizlendin.

Ey canımın canının canı, nasıl oldu da benden gizlendin sen?

Gökyüzü seninle aydınlanmada. Öyle olduğu hâlde neden gizlenirsin?

Bu beden seninle diri. Ne diye gizlendin?

Ey erenler sultanı! Bizden ve iki dünyadan gizlenirsen uygundur.

Fakat şaşılacak şey şu ki sen ey kendinden, varlığından geçmiş olan ay, kendinden de gizlendin.

Ey canlara açık olan! Öyle bir gizlendin ki, apaçık meydandasın da kendini gizledin."

Bir süre sonra, Şems'in gitmesi olası ülkelere adamlar gönderdi. Her yanda onu sorduruyor, aratıyordu. Bunlar boş avuntuydu ama bunsuz yapılamıyordu. Yollar her zaman gözleniyor, hep bir müjdeciye özlem çekiliyordu. Bazen ona:

"Şems'i filan yerde gördüm," gibi yalan haberler getiriyorlardı.

O zaman Mevlânâ, üstünde başında ne varsa haberciye bağışlıyordu.

"Bu haber yalandı," dediklerinde hiç üzülmüyor:

"Ben yalan habere sarığımı, feracemi verdim. Haber doğru olsaydı, canımı verirdim!" diyordu.

Bu aşkla alev alev yanan Mevlânâ, bazı geceler sabahlara dek iç dünyasıyla haşır neşir oluyor, her seferinde yedi sekiz gazel birden yazıyordu. Gazellerinde, önceleri 'hâmûş' mahlasını kullanmıştı. Şimdi, Şems'in adını söylüyordu. Zaten her şey ona Şems'ten bir parçaydı, söyleten oydu. Söyleyen de o olmuştu. O, Mevlânâ'nın bütün varlığındaydı. Şems bir bahane, bir araç, bir simge, bir addı.

Altın Dövücünün Örsünden Gelen Gönül Sesleri

Pırıl pırıl bir ikindi serinliğinde, Mevlânâ Celaleddin Konya çarşısından geçiyordu. Başı önüne eğik, elleri cüppesinin yenlerinde, ağır ağır yürüyordu. Geçtiği yerlerde halk ayağa kalkarak kendisini selamlıyordu.

Bir ara, kuyumcular çarşısının bulunduğu sokağa saptı. Bu sırada kulağına, örs üzerinde altın döven, altını kâğıt gibi yaprak yaprak incelten işçilerin tekdüze çekiç sesleri geldi. Çekicin ahenkle, tempolu vuruşundan öyle tanrısal bir müzik oluşmuştu ki bu tatlı ses, birden oradan geçmekte olan Mevlânâ'nın ruhundaki üzüntüyü sevince çevirdi.

Durakladı. Bir süre, derin yankılar yapan bu tatlı sesleri dinledi. Gözlerinin önünde evren düzeni canlandı. Bir güneşin çevre-

sinde dönen gezegenler, yıldızlar, güneşin karşı konamaz çekiciliğiyle, tanrısal aşk ve kendinden geçişle mest, dönüyorlardı.

Sağ elini feracesinin yakasına götürdü. Gözleri kendinden geçerek kapalı, başı mazlum bir teslimiyetle sağ omzunun üzerine düşüverdi. Çekiç sesleri gönül sesleri olarak geliyor, tatlı bir ahenkle çın çın ötüyordu.

İlk çarkı attı sağ ayağıyla. Sonra dönmeye başladı. Durmadan döndü cadde ortasında... Çekiç darbelerinin ahengine uyarak döndükçe içindeki gam neşeye çevriliyor, ferahlıyor, huzur buluyordu.

Herkes işini gücünü bırakmış, caddeye dökülmüştü. Çepeçevre çevirmişlerdi Mevlânâ'yı. Bu coşkunluğa kimse bir anlam vermeden hayran hayran izliyordu.

Çekiç sesleri, karşıki dükkândan geliyordu; hem de daha güçlü geliyordu. Dükkân sahibi kuyumcu Selahattin, Mevlânâ'nın kendi çekiç sesleriyle sema ettiğini görünce heyecanlandı; aşka gelerek çıraklarına:

"Elinizi çekiç vurmaktan alıkoymayın! Altın varaklar telef olacak diye hiç korkmayın. Vurun! Daha hızlı vurun," buyruğunu verip bir an yerinde duramayarak caddeye fırladı.

Mevlânâ'yla birlikte semaya başladı.

Bir süre sonra, çekiç sallayan işçilerin kolları yoruldu; tempoları durdu. Mevlânâ, yavaş yavaş kendine geldi.

Karşısındaki kuyumcu Selahattin'in o an gözü Mevlânâ'dan başka hiçbir şeyi görmüyor, tanrısal hazinelere kavuşmanın heyecanını yaşıyordu. Mevlânâ'nın çekiç seslerine ayak uydurarak cadde ortasında kuyumcu Selahattin'le birlikte sema edişini şaşkın şaşkın izleyen halka, bir ara Selahattin şöyle seslendi:

"Hey! Niye öyle şaşkın şaşkın bakıp duruyorsunuz? Siz altın aramıyor, altın için birbirinizi yemiyor musunuz? İşte, dükkânım altın varakla dolu. Haydi, durmayın! Yağma edin dükkânımı, hepsi sizin olsun. Bana artık altın gerekli değil. Ben gerçek madenimi buldum!"

Halk dükkâna üşüşürken, Selahattin büyük bir teslimiyetle Mevlânâ'nın önünde baş eğdi:

"Senin feyiz ve erginliğinden başka hiçbir şeye ihtiyacım yok. Beni nereye götürürsen götür!"

Mevlânâ, o gün Selahattin'le birlikte medresesine döndü. Artık bundan sonra, 'Zerkubi' unvanıyla tanınan kuyumcu Selahattin, Mevlânâ'nın has müritleri arasında yer alacaktı.

Temiz Yürekli Saf Bir İnsan

Selahattin-i Zerkubi, Beyşehir gölü kıyılarındaki bir köyde doğmuştu. Babası, Yağıbasan adında saf, temiz yürekli bir köylüydü. Ailesi gölde balık avlamak, bunları satmak, çiftçilik yapmakla geçinip gidiyordu. Bir fırsatını bularak Konya'ya gelip bir kuyumcunun yanında birkaç yıl çırak olarak çalışan Selahattin, bu yıllarda Mevlânâ'nın ustası Tirmizli Seyyid Burhanettin'i tanımış, onun söyleşilerinden hoşlanarak derslerine girmişti. Seyyid Burhanettin'in Kayseri'ye gitmesinden sonra da köyüne dönmüş; evlenip çoluk çocuk sahibi olmuştu. Bir zaman sonra, yeniden Konya'ya geldi.

O gün, cuma namazını kılmak için Ebulfazl Camisi denen Alâeddin Camisi'ne gitti. Minberde Mevlânâ'yı gördü. Çok güzel vaaz ediyor, Seyyid Burhanettin'in üstün hikmetlerini sayıp döküyor, onun ulu sözlerini açıklıyordu. Selahattin, Mevlânâ'nın kişiliğinde bir zamanlar rahlesinin önünde diz çöktüğü şeyhi Seyyid Burhanettin'i görmüş, heyecanlanmıştı.

Vaazdan sonra Mevlânâ, eski şeyhi Seyyid Burhanettin'in sadık müridi Selahattin'i tanımıştı. İlgi göstererek:

"Nerelerdeydin?" diye hatırını sordu.

Selahattin, boynunu bükerek:

"Evlendim, çoluk çocuğa karıştım. Belki bu yüzden söyleşinizden uzak düştüm."

"Hayır, hayır Selahattin. Sen her zaman bizimlesin; bundan sonra da öyle olacak."

Birkaç gün içinde Selahattin köyden şehre göçerek Kuyumcular Çarşısı'nda bir dükkân kiraladı. Altın varak yapıp bunları 'süslemecilere, ciltçilere' satarak geçimini sağlamaya çalıştı.

Ve işte o gün, çekicinin sesleri coşkun ve kendinden geçmiş Mevlânâ'yı cadde ortasında heyecanlandırmış, sema ettirmişti. Artık bundan sonra Mevlâ'sından da Mevlânâ'sından da hiç ayrılmayacak, hatta Şems'in yerini alacaktı.

Selahattin gönlü bol, yüreği temiz, eli cömert, saf, okuma yazma bilmeyen bir insandı. Okuyup yazması belki yoktu ama güçlü bir belleği vardı. Söyleşi meclislerinde aldığı irfan cevherini kitap gibi belleğine yerleştirir; yalnız yerleştirmekle kalmaz, yüreğine de işlerdi. Mevlânâ'nın huzurunda her zaman edeple dizlerinin üzerinde oturur, kollarını yenlerinin içine sokar, başını yüreğinin üzerine eğerek söyleşileri dinlerdi. Kendisinden bir şey sorulacak olsa, hiç de umulmayacak biçimde (arifane, zarifane ve âlimane) yanıtlar verirdi. Erenler söyleşisinde pişmiş, tasavvuf vadisinde epey ilerlemiş, kendi kendini yetiştirmiş, insan-ı kâmil olma yolunda çaba harcamıştı.

Şimdi, Mevlânâ'nın meclisinde Şeyh Selahattin olmuştu. Şeyhliği Mevlânâ'ya değil, Mevlânâ'nın çevresineydi.

Arif Kimdir?

Selahattin Zerkubi, bir gün Mevlânâ'ya şöyle dedi:

"Benim gönlümde gizli kalmış ışık çeşmeleri varmış da benim haberim yokmuş meğer. Sen benim gönlümü, gönlümdeki çeşmeleri öyle bir açtın ki, deniz gibi coşturdun beni."

Mevlânâ, Şems'in yokluğunun üzüntüsünü Selahattin'in ışıklı saf ve temiz yüzünde, gerçekten coşkun gönlünde bulmuştu. Bu coşkun gönül, onun potasında elmas ve pırlanta oluyor, Allah gizi, sevgisi ve aşkıyla bezeniyordu.

Çevresindekilere Selahattin'e uymaları ve gönlünü almalarını söyledi. Hatta bir mecliste Mevlânâ'ya:

"Arif kimdir?" diye bir soru sordular.

Mevlânâ'nın yanıtı şu oldu:

"Arif, sen sustuğun hâlde senin gizinden söz eden kimsedir. Bu da Şeyh Selahattin'dir."

Mevlânâ onu, 'Şeyhlerin şeyhi, ulusu, yücesi, vaktin Beyazıt'ı (Bestami), zamanın kutbu, insanlar arasında Hakk'ın ışığı...' diye övüyordu. Şems için yazdığı gibi, Selahattin için de 'Şeyh Selahattin' mahlaslı gazeller söylüyordu. Selahattin'i, Şems'in yerine gelmiş tanrısal bir varlık olarak kabul ediyor, bir gazelinde şöyle diyordu:

"Geçen yıl çıkagelmiş kırmızı kaftanlı, ay yüzlü güzel,

Bu yıl boz hırkaya bürünüp geldi.

Giysisini değiştirdi ama sevgili o sevgili.

O giysiyi değiştirdi, bir başka giysi giydi, geldi."

Şeyh Selahattin, Mevlânâ'nın bu coşkunluğu içinde temkinli, sakin hâlleriyle bir melek gibiydi. Mevlânâ'dan yaşça çok büyüktü. Yaşlanmış, temiz yüzünü ak, berrak kısa sakalı çevirmişti.

Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled, İptidanâme adlı yapıtında onun bu hâlini şu sözlerle tamamlar:

"Mevlânâ'nın coşkunluğu, onun sayesinde yatıştı. Onun uyarması başka bir çeşitti. Vergisi herkesten fazlaydı. Erenlerden yıllar yılı elde edilen feyzi, ondan bir solukta almak olanaklıydı. Dilsiz, dudaksız gizler söyler; dile getirmeksizin, gönül diliyle anlam incileri dizerdi."

Şeyh Selahattin az yiyor, az uyuyor, bazı geceler başını secdeden kaldırmıyordu. Mevlânâ meclisinde olmadığı zamanlar onun yerine geçiyor, gönül sahiplerine hikmet dolu öğütler veriyordu:

"Biliniz ki Allah ermişleri merhamet madenidirler. Susuzlar onlara koşar, onların sözleriyle şifa bulur, rahmet kazanır ve onların ışığıyla dirilirler. O ışık azalmaz, artar. Kimde bu sıfatlar yoksa o Allah ermişi değildir. Gerçek âşık, Allah ermişini bulur ve ona bağlanır. Onların bakışları güneş gibidir, müridin vücuduysa taş... Yetenekli olan taş, eksiksiz bir güneşin gözünde yakut da olur, zümrüt de."

Selahattin, Mevlânâ'dan aldığı feyzi halka saçıyor, aldığını veriyordu.

Cenazeme Neyzenler, Kudümzenler Katılsın

Aşk ve sevinç dolu tatlı günler geçiyor, Mevlânâ Şems'in ayrılık acısını Selahattin'in hoş sözleriyle gidermeye çalışıyordu.

Önceleri Şems'e karşı olanlar, şimdi de şurada burada yeni dedikodulara başlamışlardı:

"Birinden kurtulduk, diğerine çattık. Öteki neyse, ya şimdiki? Koca Mevlânâ, okuyup yazması bile olmayan bir dervişe bağlanıp kaldı. Bu adamın bizden üstün nesi var, anlayamıyoruz. Üstelik başımıza şeyh de oldu. Bu olur şey değil," diyorlardı.

Bu acı sözler Selahattin'in kulağına da geliyor, üzülüyordu.

Şeyh Selahattin, müritlerin kendine karşı sözlerine üzülüyordu. Çünkü hep iyiliklerini istiyor, Mevlânâ'yı inzivadan çekerek müritleriyle ilgilenmesi için çaba gösteriyordu. Hele Çavuşoğlu adında çok yakın bir dostu vardı. Ona hep iyilik yapmıştı.

Şimdi, kendisine düşman olanların başında o geliyordu. Son zamanlarda işi o denli azıtmışlardı ki Selahattin'i de Şems gibi ortadan kaldırmayı bile düşünüyorlardı.

Bu haber Selahattin'in kulağına geldiğinde, gülerek şöyle dedi:

"Hakk'ın buyruğu olmadan, bir çöp bile kımıldamaz. Allah ferman buyurursa, kul çaresiz boyun eğer. Gerçekten onlar beni öldürmeye kasıtlıysalar, ben onların hayrını ve iyiliğini dilemekten başka söz etmem."

Kötülük çamurlarını iyilik pınarlarıyla yıkamak... Selahattin, özünde kaynayan bu pınarları cömertçe açtı. Bir süre sonra da onlar hatalarını anlayarak birer birer özür dilemeye başladılar.

Yıllar geçiyordu. Şems'ten sonra tam on yıl... Sürekli oruçlar, geceli gündüzlü ibadet, hırsın, kıskançlığın yuvalandığı benlikle mücadeleler, Selahattin'in zayıf vücudunu çok yormuştu. Bir ney kamışı gibi incelmiş, yüzünü çeviren zarif, kısa sakalı bir ışık kümesi gibi ağarmıştı. Yaşlanmıştı da... Göç zamanının geldiğini biliyor, yavaş yavaş hazırlığını yapıyordu.

1258 yılı Aralık ayı sert, çetin bir kışla girmişti. Selahattin'in hırkasını yıkamış, kurusun diye dama sermişlerdi. Tam bu sırada cuma ezanı okunmuş, başka hırkası olmayan Selahattin, buz tutmuş hırkasını giyerek camiye koşmuştu.

"Hastalanırsın, yapma, etme!" diyenlere:

"Cismin yitimi, Allah buyruğunun terkinden daha evladır," yanıtını vermişti.

Bu hâliyle, ölümü istediği belliydi. Sonunda, ateşler içinde yatağa düştü. Onun rahatsızlığı Mevlânâ'yı çok üzdü. Sık sık ziyaretine geliyor, gelemediği günler de mektuplarla hatırını so-

ruyor, geçmiş olsun diyordu. Bu mektuplarında içli gazeller de yazıyor, gönlünü alıyordu. Bir gazelinde şöyle sesleniyordu:

"Irak olsun senden hastalıklar, ey canlarımızın rahatı.

Ey gören gözümüz, kem gözler ırak olsun senden.

Lütuf gölgen ırak olmasın bizden.

Solmasın gül bahçesine benzeyen yüzün.

O gönül otlağımız, çimenliğimiz... Hep öyle taze, hep yeşil.

Bizim canımıza gelsin senin acın, senin ağrın."

Hastalık bir türlü iyileşmiyor, Şeyh Selahattin günden güne eriyordu. Artık umut kesilmiş, sefer yakınlaşmıştı. Aralık ayının 29. Pazar günü, ten kafesinden kurtularak can evrenine, ölümsüzlüğe kanat açtı. Allah'ın bol rahmetine kavuştu. Mevlânâ'yı can evinden yaralayarak göçtü gitti Selahattin.

Mevlânâ için bu yitimler; babasından sonra Seyit Burhanettin, sonra Şems, şimdi de Selahattin, bütün bunlar kaçınılmazdı sanki. Her giden onda derin bir iz bırakıyor, bu üzüntünün pençesinde Mevlânâ, iç dünyasının ta derinliklerine iniyor, kaynıyor, pişiyor ve yanıyordu. Sonra da bir yanardağ gibi kükreyerek taşıyor, Mevlânâ oluyordu.

Selahattin'in hastalık haberini alır almaz onun evine koşmuş, yüzünü açmıştı. Çok üzgündü. Selahattin'in vasiyetini dinledi. Koca Şeyh:

"Cenazeme neyzenler, kudümzenler katılsın. Bir düğün şenliği içinde, sema ede ede kabrime götürün beni," diyordu.

Mevlânâ bu vasiyete uydu. Görkemli bir cenaze töreni hazırlandı. Neyzenler, kudümzenler, ayin okuyucular ön safı aldılar.

Mevlânâ onların arkasında sema ediyor, daha geriden binlerce Konyalı tabutu omuzlar üzerinde sanki uçuruyorlardı. Cenaze namazını Mevlânâ kıldırdı; babası Sultan'ül-Ulema'nın mezarının yanına gömüldü. O gece, Mevlânâ'nın şu mersiyesi, Konyalılara içli gözyaşları döktürdü:

"Ayrılık acısından ey yâr, zaman çarkı ağladı.

Kana gömüldü gönül, hep akılla can ağladı.

Kutsal Cebrail'in yandı bal ve köpükleri.

Peygamberlerin, erenlerin gözleri kan ağladı.

Ey yazık! Eyvah yazık! Eyvah yazık!"

Mevlevi müziğinin büyük ustası Itri Dede'nin "segâh" makamında bestelediği bu mersiye, Mevlânâ'nın kanlı gözyaşlarıyla şöyle sürüyordu:

"Gerçekte yüz evrendin, bir kişi değildin sen.

Dün gördüm, o evren de bu evrene ağlamadaydı.

Gözden uzaklaşalı göz de ardından gitti.

Can, gözsüz kaldı da yine kanlar saçarak ağlıyor.

Vasiyetin olmasaydı, yağmur gibi gözyaşı döker, öyle bir ağlardım ki...

Fakat gönlün kanlar saçarak böyle gizli ağlaması daha iyi.

Gözyaşı da nedir?

Ayrılığınla miskler yağdırmak, her soluk kanlarla erimek,

Her an ağlayıp durmak gerektir.

Ey Şeyh Selahattin! Ey tez uçan devlet kuşu!

Yaydan ok fırlar gibi uçup gittin, yay ağlamakta şimdi."

Kısa bir süre sonra, Selahattin'in mezarının üzerindeki sandukasına şu yazıt yazıldı:

"Allah sonsuz. Bu mezar, şeyhimiz arifler güneşi, doğru yolun bayrağı, abdalın padişahı, hâlde ve sözde yetkinlik sahibi, arayan ve dileyen yüreklere güven ve huzur olan, Allah'ın en büyük ışığı, en güçlü kanıt, uzak görüşlülüğün ısısı; içi dışı, huyu suyu temiz, Allah gizlerinin denizi, gize ilişkin remizlerin çevirmeni, takva imamı, eşsiz örneksiz gizler gizlisi, çağın Beyazıt'ı, zamanın Cüneyt'i, Hak ve dinin iyiliği, Konyalı Yağıbasanoğlu kuyumcu Feridun'un toprağıdır. Allah, gizlerini kutlasın, O, altı yüz elli yedi yılı muharrem ayının ilk günü göçtü."

Şeyh Selahattin sabırlı, gönlü zengin, sözden öze yönelmiş, içine dönük, şeriatın inceliklerine titizlikle uyan saf, temiz bir sufiydi.

Coşkun Mevlânâ, Şems'ten sonra onun bu hâliyle erinç bulmuş, daha doğrusu, coşkunluğunu içine atarak özleşmiş, içten yanmış, kavrulmuştu. Dışı külleşmiş bir kor gibiydi. Bir gün külden sıyrılacak, ateşiyle dünyayı aydınlatacaktı. Bu, onun Mesnevi devrine bir hazırlıktı.

"Bütün ömrümün özeti şu üç sözden fazla değil:
Hamdım, piştim, yandım."

Çok Kerametini Gördük

Eflatun Kilisesi'nde biri vardı. Üzerine rahip giysisi giyer, kiliseye gelenlere İslamiyet'in üstünlüğünü anlatır, konuştuğu kişilerin Müslüman olmasına aracı olmaya çalışırdı. Bu arada, Mevlânâ'nın müritlerine de çok saygılı davranırdı.

Bir gün kendisine:

"Senin, Mevlânâ'nın yakınlarına bu kadar saygılı olmanın, ilgi göstermenin nedeni nedir?" diye sordular.

O da yanıt olarak:

"Biz Mevlânâ'nın pek çok kerametini gördük. İsterseniz, size içlerinden birini anlatayım. Bir gün biz kırk papaz, hepimiz Mevlânâ'ya bir soru sormak için giderken, kendisiyle bir fırının önünde karşılaştık. İçimizden biri:

'Kuran'da, Meryem suresinin yetmiş birinci ayetinin yorumunda, 'İçinizden hiçbiri ayrı tutulmamak üzere, kesinkes

cehenneme varacaktır. Bu, Rabb'inin katında kesinleşmiş bir karardır,' deniyor. Bu ayete göre, Müslüman olsun kâfir olsun, herkesin cehennemden geçeceği bildiriliyor. Mademki herkes cehenneme girecek, o zaman İslamiyet'in üstünlüğü nereden belli olacak?' dedi.

Mevlânâ:

'Evet. Ayette bildirildiği gibi, herkes cehenneme uğrayacaktır. İnananlar cehenneme uğradığında, cehennemin ateşi onu etkilemeyecek. Hatta cehennem, 'Ey inanan, çabuk geç! Işığın ateşimi söndürüyor," diyecek. Aynı ateş, Allah'ın emriyle kâfiri yakacak. Ateş, aynı ateştir. İsterseniz deneyelim ve şimdi size bunu göstereyim.' dedi.

Bizden, üzerimize giydiğimiz gömlekleri çıkarmamızı istedi. Çıkarıp kendisine verdik. O da hırkasını çıkarıp bizimkilerin içine sardı. Öylece fırının içine attı. Biraz sonra fırının kapağını açıp elini alevin içine soktu. Biz şaşkınlıkla olayı izliyorduk. Sonra içeriden hırkayı alıp önümüze koydu. Hırkada en ufak bir yanık izi yoktu. İçini açtığında, gömleklerimizin hepsinin yanıp kül olduğunu gözlerimizle gördük. Sonra Mevlânâ bize dönerek:

'Ey rahipler! İşte gördüğünüz gibi, biz ateşe böyle uğrarız. Siz de böyle uğrarsınız.' deyince, hepimiz kelime-i şahadet getirerek Müslüman olduk. Her birimiz de bundan sonra İslamiyet'in yayılması için çalışacağımıza, Hıristiyanlar'ın doğru yola gelmesi için uğraşacağımıza söz verdik. İşte benim Mevlânâ'nın müritlerine saygı ve ilgi göstermemin nedeni budur."

Mevlânâ'nın Ufkunda Son Işık: Çelebi Hüsamettin

Şeyh Selahattin'in ölümünden kısa bir süre sonra, Mevlânâ'nın ufkunda bir başka ışık parladı. Bu ışık, Mesnevi gibi dünya durdukça duracak ölümsüz bir yapıtın oluşmasına aracı olan Hüsamettin Çelebi'ydi.

Çelebi Hüsamettin, Ahi-Türkoğlu diye tanınan Urmiyeli Hasan oğlu Muhammed'in oğluydu. Soyu, 1107'de Bağdat'ta ölen Ebul-Vefa-i Kürdi'ye ulaşıyordu. Dedeleri Urmiye'den Anadolu'ya göçmüş, Konya'ya yerleşmişti. Babası Ahi Muhammed, Konya ve çevresindeki ahi örgütünün başı olduğu için, "Ahi-Türk" adıyla tanınmıştı. Bundan dolayı Çelebi Hüsamettin'e Ahi-Türkoğlu denirdi.

Çelebi Hüsamettin, çocuk yaşlarında babasını yitirmiş, vefalı Konya ahileri onu babasının postuna oturtmuşlardı. Daha o günden Mevlânâ'ya içten bir sevgi besleyen, fırsat buldukça medresedeki derslerine, daha sonra da sema ve sefa meclislerine katılan Çelebi Hüsamettin, ergenlik çağına erince, bütün ahilerle ve dostlarıyla birlikte onun hizmetine girmiş, Şems'ten ve Selahattin'den feyiz almış, Şeyh Selahattin'in ölümünden sonra da Mevlânâ'nın yakını ve halifesi olmuştu. Bununla da kalmamış, Konya'da Ahi örgütünün başkanlığa düşen payını, kendi mallarını da katarak Mevlânâ'nın önüne sermiş, nesi var nesi yoksa onun yakınlarına ve müritlerinden ihtiyacı olanlara harcanmasını istemişti.

Bundan böyle Çelebi Hüsamettin'in Konya Meram Bağları'ndaki konağı, Mevlânâ dervişlerinin yönetim yeri olmuştu. Ayrıca Mevlânâ, eline ne geçmişse olduğu gibi Çelebi'ye göndermiş, bu yönetimin başına Çelebi'yi getirmişti.

Gençliğinde iyi bir eğitim gören Çelebi Hüsamettin, Konya'da birkaç yüksek medresenin öğretmenliğini de yapıyordu. Mevlânâ'nın aşk ve gönül zincirine bağlandıktan ve bu zincirin sağlam bir halkası olduktan sonra onun manevi eğitimiyle pişmiş, 'Hâmil-i esrarı ve haznedar-ı maarifi' olmuştu. Mevlânâ onu, 'Hale aydınlığı, Hak ışığı, ruh cilası, dinin ve gönlün keskin kılıcı cömert Hüsamettin' gibi niteliklerle övmekte, Şems'ten ve Selahattin'den boşalan seçkin mevkie oturtmaktaydı. Öyle ki onsuz bir yere gitmez, onsuz konuşmaz, neşelenmezdi.

Şems, bu kez de Hüsamettin'de belirmişti. Mevlânâ, bütün sevdiklerini onda, onun yakınlarında buluyor, görüyordu. Bir gün Çelebi Hüsamettin'in bağında otururken, yanındakilere Şems'ten söz etmiş ve onu övmüştü. Mecliste bulunan öğret-

men Bedrettin, Şems'i göremediğine üzüldüğünü belirtince, Mevlânâ Hüsamettin'i göstererek:

"Şems'e erişemediysen öyle birine eriştin, öyle birine kavuştun ki, saçının her telinde yüz binlerce Şems asılı," demiş ve heyecanlanarak semaya başlamıştı.

Mesnevi'ye Böyle Başlandı

Mevlânâ, Çelebi Hüsamettin'de de Şems'i görüyor, bir gazelinde şöyle diyordu:

"Tebrizli Şems'le Hak aydınlığı Hüsamettin, varlığın aslıdır.

Onlar nokta olmuşlardır, başkaları onların çevresinde pergel gibi dönmededir.

Şems, Selahattin ve Hüsamettin... Bunlar birer ad, varlıklarıysa tek."

Şems, Mevlânâ'yı Mevlânâ yapmış, onu tanrısal aşkın doruğundan öteye aşırmış; Selahattin, bu aşkın doruğunda onu olgunlaştırmıştı. Şimdi Hüsamettin, olgunlaşan ve dolgunlaşan aşk meyvesini demet demet toplayacak, teşne gönüllere Mesnevi pınarlar akıtacaktı. Manen bununla görevliydi.

Gerçekten de bu görevini yapmakta gecikmedi.

Öyle ki Mevlânâ Celaleddin, Şems'in ve Selahattin'in ölümünden sonra yavaş yavaş erinç buluyor, coşkunluğu ve kendinden geçmesi düşünce olgunluğuna doğru yöneliyordu. Aşk ve kendinden geçişle yanan yakılan Mevlânâ, şimdi bu potada verime hazır bir hâldeydi.

Onun bu hâlini yakından izleyen Çelebi Hüsamettin, canla gönülle bağlı olduğu pirinin yetkinliğini yaymak, bu aşk ve irfan güneşinin perdelerini sıyırarak ışıklarıyla bütün dünyayı ışıklandırmak istedi; kendini bununla görevli saydı. Bu sırada, Mevlânâ'nın gazellerinin toplandığı Divan da büyümüş, Divan-ı Kebir olmuştu.

Şimdiyse Mevlânâ daha olgun, daha doyurucu bir yapıt üretebilirdi. Bu yapıt 'mesnevi' tarzında olmalı, ihvan zevkle okumalı, feyiz almalı, öğrenmeliydi. Mevlânâ'nın geniş bilgisi, üslubu, hele pek üstün şairliği, hatta şiir söylerken öyle uzun boylu ölçü-uyak telaşına düşmeden, bir suyun akışı gibi rahat ve doğaçlama şiir söyleyiş yeteneği bu işe yeterdi. Bu düşüncesini Mevlânâ'ya açmak için fırsat kolluyordu.

Bu fırsat, gün gelip çattı. Meram Bağları'nda, suların ışıl ışıl çağladığı bir bahçede Mevlânâ Çelebi'yle geziyor, şiirler söylüyordu. Çelebi, tam zamanıdır diyerek düşüncesini açtı:

"Sultanım! Gazel tarzında birçok şiir düzenlediniz. Divan epeyce büyüdü. Eğer Hakîm Senai'nin İlahinâme'si, Feridettin Attar'ın Mantık'ut-Tayr'ı ölçüsünde bir kitap yazarsanız, bu yapıtınız bütün âşıkların can yoldaşı olacaktır. Bundan sonra da âşıklar, başkalarının sözleriyle değil, sizin yapıtınızla gönüllerini doyuracaklardır. Buna himmet, efendimizin pek bol olan lütuf ve inayetine kalmıştır."

Mevlânâ buna hazırdı zaten. Gülümsedi. Sarığının kıvrımları arasından bir kâğıt çıkararak ona uzattı. Bu kâğıtta, gelecekteki Mesnevi'nin ruhunu, özünü oluşturan ilk on sekiz beyit yazılıydı. Çelebi'ye:

"Oku," dedi.

Çelebi Hüsamettin, ilk beyiti okudu:

"Bişnev in ney çün şikâyet mikûned/ Ez cüdayiha hikâyet mikûned" (Türkçe'si: Dinle bu ney nasıl yakınıyor, ayrılıkların hikâyesini anlatıyor.)

Mesnevi'nin İlk On Sekiz Beyti

Mesnevi'nin Fatiha'sı demek olan ilk on sekiz beyitini, başta Süleyman Nahifi (ölümü 1738) olmak üzere, son yıllara dek birçok şairimiz nazımla Türkçe'ye çevirdiler. Bu çevirilerden biri de şöyledir:

"Dinle neyden nasıl yakınıyor? Ayrılıkların hikâyesini anlatıyor:

Koptuğumdan beri kamışlıktan ben, ağlar kadın erkek inleyişimden.

İsterim özlemle doğranmış yürek,

derdimi dökeyim çığlık atarak;

Aslından kopup da ayrı kalanlar,

yine o kavuşma gününü arar.

Her mecliste geldim ben âh-ü zâra,
eş oldum bedbahta ve bahtiyara;
Her kim sandı ki bana oldu yâr,
lakin aramadı bende ne sır var?

Sırrım, çığlığımdan değildir uzak,
o nuru yok sanır lakin göz, kulak;
Gizli değildir can tene, ten cana,
canı görmek için izin yok sana.

Yel değil ateştir bu neyin sesi,
kimde bu ateş yok, sönsün nefesi;
Aşkın ateşidir ki neye düştü;
aşkın coşmasıdır ki meye düştü.

Yardan ayrılanın ney gönül sesi,
perdemizi yırttı onun perdesi;
Ney gibi panzehir var mıdır böyle,
hem uygun, hem düşkün, kim gördü söyle?

Ney kanla dolu yolları söyler;
ney, Mecnun aşkını hikâye eyler;
Bu aklı kim anlar bîhuştan gayrı?
Dile mahrem var mı kulaktan ayrı?

Günler gam içinde vakitsiz soldu,
günler yanışların yoldaşı oldu;

Sen varsın, günlerim ne gam,
gittiyse; sen kal, temizlikte eşi yok kimse.

Balıktan gayrısı suyuna kandı,
nasipsizin gönlü gecikip yandı;
Pişkinin hâlini hiç anlar mı ham?
Söz kısa gerektir imdi vesselam."

Hüsamettin Çelebi okudukça coştu, coştukça heyecanlandı. Yanaklarından süzülen gözyaşları, elinde tuttuğu on sekiz beyitlik Mesnevi'yi ıslattı. Okuyup bitirdikten sonra, Mevlânâ'nın ellerini öptü:

"Mevlânâ'm, ey benim eşsiz hünkârım! Gönülden yalvarırım. Bu beyitlerin sonu gelsin, sonsuzluğa dek uzansın, ciltler dolsun."

"Çelebi, sen yazmayı kabul edersen, ben de söylerim."

"Kulunuz, şu andan sonra canla başla hazırdır."

"Yaz öyleyse gözümün ışığı Hüsamettin. Gerçeklerle yücelmiş, gerçekler güneşi Hüsamettin, yaz."

"Kurtul, zincirleri kırıp ey oğul, yetmez mi ki oldun altınlara kul?"

On dokuzuncu beyit böyle başlıyordu. Mesnevi bittiğinde cilt sayısı altıya, beyit sayısı 25.618'e ulaşmıştı.

Mesnevi, o günden sonra yazıldı. Gece gündüz, yolda, bağda, bahçede, hamamda, durup dinlenmeden söyleyen Mevlânâ... Yorulmaksızın aşkla, heyecanla yazan Çelebi Hüsamettin... Bu hâli, Çelebi şöyle aktarır:

"Mesnevi'yi yazarken, eline kalem almazdı. Medresede, Ilgın kaplıcalarında, Konya hamamında, Meram Bağları'nda ve diğer yerlerde, nerede aklına geldiyse söyler, ben de hemen yazardım. Hatta yazmaya bile yetişemezdim. Bazen, geceli gündüzlü birkaç gün söylerdi. Bazen, aylarca ilgilenmezdi. Bir zaman, iki yıl ara verdi. Bu süre içinde bir şey söylemedi. Bir cildin bitiminde, zorla ona okurdum. Bazen düzeltme yapar, bazen yapmazdı."

Mevlânâ, Mesnevi'yi söylerken çevresinden, günlük olaylardan, okuduğu kitaplardan, dinlediği öykülerden, halkın gelenek ve göreneklerinden örnekler veriyor, konuyu bunlarla işliyor, bazen anlatılan bir öykü, diğer bir öyküyü anımsatıyor, onunla tasavvufi bir düşünceyi ahlaki bir ilkeye bağlıyor, aralarında ilişkiler kuruyordu.

Mesnevi'de uzun boylu düşünüp taşınarak yazma, uyak arama, ölçü bulma gibi kaygılar yoktu. O, tamamen "fâilâtün, fâilâtün, fâilatün" ölçüsünde, Mevlânâ'nın kayıtsız bilincinden, çağrışımlarından, ruhunun derinliklerinden süzülmüş, arınmış bir yapıttır. Bir diğeri ardınca gelen düşünce pırıltıları ustaca söylenmiş ve o anda Çelebi Hüsamettin'ce saptanmıştır. Bu yazma işi, Mevlânâ'nın erinç bulup soluk alışına kadardır. Uykusuz geçen geceler, acıkmalar, bu arada Çelebi'nin soruları, verilen yanıtlar da yapıta girmiştir.

Hüsamettin Çelebi yazdığı karalamaları uygun bir zamanda Mevlânâ'ya okuyor, gereken düzeltmeler yapıldıktan sonra asıl kopya yazılıyordu. Mesnevi'de fırsat düştükçe Çelebi övülmekte, bazen doğrudan ona seslenilmektedir. Üçüncü cilde başlarken, Çelebi Hüsamettin şu beyitlerle okşanıyordu:

"Ey Hak aydınlığı Hüsamettin, şu üçüncü defteri de ortaya çıkar.

Bir şeyin üç kez yapılması sünnettir.

Üçüncü defterde giz hazinelerini deş, özürleri bir yana at.

Senin gücün, Allah gücünden sızıp gelmektedir."

Altıncı cilde başlarken de:

"Ey gönüllerin yaşamı Hüsamettin! Nice zamandır altıncı cildin yazılmasına meyledip durmaktasın. 'Hüsâmi-nâme', senin gibi bilgisi çok derin bir erin çekişiyle dünyayı dönüp dolaşmakta. Ey manevi er, Mesnevi'nin son cildi olan altıncı cildini de sana armağan ediyorum." denmekte, Çelebi üstün niteliklerle övülmektedir.

Mesnevi'nin Gönül Alıcı Ön Sözleri

Mevlânâ, Mesnevi'sinin her cildine bir ön sözle başlamış. Arapça yazılan bu ön sözler, Mesnevi ciltlerinin tacı ya da Mesnevi buketinin tomurcuğudur. Mevlânâ bu ön sözlerde, bütün içtenliğiyle 'Allah'a hamd-ü sena'da bulunur. Ayet ve hadislerle söz incileri dizer. Mesnevi'yi tanımlayıp nitelendirir.

Birinci ciltte, "Kuşku yok ki Mesnevi, gönüllere şifadır. Hüzünleri giderir. Kuran'ı apaçık hâle koyar. Rızıkların bolluğuna neden olur. Huyları güzelleştirir. Mesnevi, sanları yüce, özleri hayırlı yazmanların elleriyle yazılmıştır. Temiz kişilerden başkalarının dokunmasına izin vermezler." der.

İkinci cildin ön sözünde, "Biri bana, 'Aşıklık nedir?' diye sordu. Dedim ki, benim gibi olursan bilirsin. Aşk ve sevgi, Hakk'ın

sıfatıdır ve gerçekte sevgi Hakk'ın olup kula nispeti mecazidir. Yani, aşk kullara önce Hak'tan gelir, sonra kulda ortaya çıkar."

Üçüncü cildin ön sözünde, "Benliğin hava ve hevesine uyan, dinlenmesine düşkün olan, bir şeyden çabuk usanıp vazgeçen, kendinden emin olmayan, zahmete katlanmayan, yalnız dünya geçimine düşen kişi bilime kavuşamaz. Allah'ın iyiliğine şükredip takdir ettiğini yüce bilip benliğin aşağılık hazlarından, kendini beğenmekten uzaklaşıp Allah'a sığınan kişi bilime kavuşur."

Dördüncü cildin ön sözünde, "Bu, yararı en ulu olan güzel konağa dördüncü göçtür. Gök gürleyince bahçeler nasıl sevinir, güzel bir uykuyla gözler nasıl uzlaşırsa, bu dördüncü cildi görünce, ariflerin gönülleri öyle sevinir, öyle neşelenir. Ruhların huzuru, bedenlerin şifası, bu dördüncü göçtedir."

Beşinci ciltte ise, "Şeriat muma benzer; yol gösterir. Fakat mumu ele almakla yol aşılmış olmaz. Yola düzüldün mü, o gidişin tarikattır. Amacına ulaştın mı, o da gerçek... Bunun için, gerçekler ortaya çıksaydı şeriatlar, yollar batıl olurdu, denmiştir. Gerçekten de bakır altın olursa ya da aslında altındır; artık onun için kimya bilgisine ne gerek kalır? Kendisini kimyaya sürtmeye ne gerek var? Kimya bilgisi şeriattır, kimyaya sürtünmek de tarikat. Özetle, şeriat hocadan ya da kitaptan kimya bilgisini öğrenmeye benzer. Tarikat, kimya eczasını kullanmak, bakırı kimyaya sürtmektir. Gerçek ise bakırın altın olmasıdır."

Altıncı ciltte, "Mesnevi'nin manevi kanıt ve bildirimlerinin altıncı cildi olan bu kitap, vesvese, kuşku, ikilem karanlıklarını aydınlatan bir çerağdır. Bu çerağı hayvani duyguyla görüp anlamaya kimsenin hakkı yoktur." demekte ve"Giz, ancak gizi bilenle eşittir. Giz, onu yadsıyan kişinin kulağına söylenmez," diyerek bu son cilde başlamaktadır.

Mevlânâ, büyük eseri Mesnevi'yi bir beyitinde şöyle tanımlar:

"Mesnevi'miz, teklik dükkânıdır. Onda Vahit'ten, yani Allah'tan gayrı ne görürsen, o puttur."

Gerçekten, yalnız Allah'ı terennüm eden, Allah aşkını dile getiren, insanlığa hayırlı, aydınlık, ışıklı bir yol çizerek onu 'yetkinlik' durağına ulaştıran büyük öğretmen Mevlânâ, onlara, onların anlayabileceği bir dille seslenmiş ve Mesnevi'sini atasözleri, öyküler, hatta masallarla süslemiştir. Yine Mesnevi üzerine der ki:

"Bu kitap, masal diyene masaldır. Bu kitapta hâlini görense er kişidir. Mesnevi, Nil Irmağı'nın suyuna benzer. Kıpti'ye kan görünür ama Musa'ya âb-ı hayat..."

Ön sözleri Arapça, asıl metni Farsça olan Mesnevi, Mevlânâ Müzesi'ndeki en eski kopyasına göre, 25.618 beyittir. Mesnevi kopyaları zaman zaman yazıldıkça beyit sayıları artıp eksilmiş. Eflâki Ahmet Dede, Mesnevi'nin 26.660 beyit olduğunu söyler. Mevlevi şairi Esrar Dede'yse Mesnevi'nin 'Kuran'daki Besmele, Fatiha, Bakara suresinin harf sayısı kadar', yani 25.639 beyit olduğunu kaydeder. Mesnevi'ler, aşağı yukarı bu sayıya yakın beyittedir.

"Onun hayrını ve iyiliğini söyle.
Göreceksin ki o düşman, senin en yakın dostun olacaktır.
Çünkü gönülden dile, dilden de gönüle yol vardır."

Şeyh Sadrettin Konevi de Ona Uydu

Mevlânâ Konya'ya geldiğinde, çevresinde devrin tanınmış birçok mutasavvıfını bulmuş, geniş bir bilim çevresiyle karşılaşmıştı. Bu mutasavvıflardan biri de Şeyh Sadrettin Konevi'ydi.

Sadrettin Konevi, 1210'da Malatya'da doğmuş, iki yaşındayken babasını yitirmiş, annesiyle birlikte Konya'ya gelip yerleşmişti. Tanınmış bilgin Muhyiddin Arabî, Konya'ya gelerek Sadrettin'in dul annesiyle evlendi. Böylece Şeyh Sadrettin, babalığı Muhyiddin'in manevi terbiyesi altında yetişti. 'Vahdet-i vücut' felsefesinin Anadolu'ya yayılması için çalışıp yapıtlar yazdı. Hadis biliminde eşi benzeri bulunmayan bir bilgindi.

Başlangıçta değişik inanç ve kanılarıyla Mevlânâ'nın düşüncelerinden ayrılan Konevi, devletten geliri olan, Selçuklu sul-

tanlarıyla yakınlığı bulunan saygın, zengin biriydi. Konya'daki saray örneği konağında, cariye ve uşaklarıyla sultan gibi yaşıyordu. Onun bu gösterişli yaşamı, halkın sevgisiyle yaşayan, gönüllere seslenen yoksul Mevlânâ tarafından kınanıyordu. Bununla birlikte Mevlânâ ona büyük saygı gösteriyor, bilimini, irfanını övüyordu.

Bir gün bir toplulukta namaz kılınacağı zaman Mevlânâ'ya imamlık önerdiler. Mevlânâ:

"Biz abdal erleriz. Nerede olursa orada oturur kalkarız. İmamlık, tasavvuf ve önlem ehline yaraşır," diyerek Sadrettin'i öne sürüp imamlığa geçirtti.

Ve sonra ekledi:

"Allah'tan korkan bir imamın arkasında namaz kılan, peygamberlerin arkasında namaz kılmış gibi olur."

Zaman geçdikçe Şeyh Sadrettin Mevlânâ'yı anlamaya, ona karşı derin saygı ve sevgi göstermeye başlayıp bir gün onu şu sözleriyle övdü:

"Bestamlı Beyazıt'la Bağdatlı Cüneyt bu zamanda yaşasalardı, bu Allah erinin bindiği atın eyer örtüsünü taşırlar, ona seyislik ederlerdi."

Zaman zaman ziyaretleriyle Sadrettin'in konağını onurlandıran Mevlânâ, onunla söyleşmekten büyük zevk duyuyordu.

Bir keresinde, Sadrettin'in evinde bir toplantı daha yapıldı. Bu toplantıya, devrin ileri gelen bilginleri de çağırıldı. Konuşma sırasında çağrılılardan Emir Kemalettin şöyle dedi:

"Mevlânâ'nın çevresindekiler halktan ve orta tabakadan kişiler. Çoğu esnaf... Erdem ve bilgi sahibi yanına uğramıyor gibi

bir şey. Nerede bir çulha, nerede bir bakkal, nerede bir terzi varsa onun müridi olmuş."

Bu söz Mevlânâ'yı incitti ama yanıtını da verdi:

"Öyledir zahir... Hallac-ı Mansur da bir hallaç değil miydi? Hepimizin bildiği Buharalı mutasavvıf bez dokumaz mıydı? Bir başkası camcıydı. Söyler misiniz, sanatlarının irfanlarına ne zararı oldu?"

Bu yollu bir söz daha gelmişti Mevlânâ'nın kulağına. Diyorlardı ki:

"Mevlânâ eşsiz bir sultan, eşi görülmemiş bir insan. Ona sözümüz yok ama çevresindeki kötü kişilere ne demeli?"

Mevlânâ, bu aşağılamaya da karşılık verip susturmuştu:

"Eğer onlar iyi olsalardı, ben onlara mürit olurdum."

Mevlânâ bu yanıtıyla, kendisinin dışarıdan cahil, kaba saba gibi görünen, gerçekte özü, cevheri bulunan ham insanları yetiştirmekle, olgunlaştırmakla, onları feyzinin bir uydusu yapmak ve onlara öncülük etmekle görevli olduğunu söylüyordu. Ve aslında da öyleydi.

"İnanç ruhun güzelliğidir.
Ruhsa ölümsüzlüğün ta kendisidir."

Görevi Sürdürmen Önemlidir

Devlet memurlarından biri, zaman zaman Mevlânâ'yı ziyaret eder, görevinden ayrılarak sürekli onun hizmetiyle onurlanmak istediğini bildirirdi. Mevlânâ da görevini bırakmamasını ister, ona öğütler verirdi.

Bir gün ona şu menkıbeyi anlattı:

"Abbasi halifesi Harun Reşit zamanında bir zabıta amiri vardı. Hızır Aleyhisselamla her gün görüşüp söyleşirlerdi. Zabıta amiri, bir gün görevini bıraktı. Zahit olup insanlardan ayrı yaşamaya, kimseyle görüşmeyip tek başına ibadet etmeye başladı. Fakat ayrıldıktan sonra, Hızır kendisine hiç uğramaz oldu. Bu duruma zabıta amiri çok üzüldü. Her gün sabahlara kadar Hakk'a yalvarıp gözyaşı döktü, tövbe etti.

Bir gece düşünde Hızır'ı görüp yalvardı:

'Ey vefalı dost! Ben seninle sürekli söyleşmek amacıyla dünya makamlarını bıraktım. Uzlete çekilip yalnız başıma ibadet etmeye başladım. Böylece sana kavuşurum sandım. Oysa tam tersine, seninle artık hiç görüşemedim. Beni kutsal yüzüne hasret bıraktın. Acaba bunun hikmeti nedir? Yoksa bir kusur mu işledim? Böyle daha ne kadar özleminle yanacağım?' gibi sözlerle yanıp yakılarak ağladı.

Zabıta amirinin bu acınacak durumuna dayanamayan Hızır:

'Ey değerli dostum! Benim sana görünüp söyleşmemin nedeni, yaptığın ibadetler, hayır hasenatla ilgili değildi. Senin o önemli görevi yapıp Müslümanların işlerini hak ve adaletle yönettiğin içindi. Oysa sen bu değerli görevi bırakıp Müslümanlara hizmeti terk ettin. Hatta onları, adaleti olmayan biriyle baş başa bıraktın. Sadece kendi çıkarın için bir köşeye çekildin. Kendi çıkarını Müslümanlara yeğledin. Şimdi yerine geçen kişi, onlara zulüm ve yasadışı işlerle üzüntü vermektedir. Şu anda onlar sıkıntı ve üzüntü içindeler. Bunlara hep sen neden oldun. Elbette senin kişisel çıkarının, Müslümanların genel çıkarları yanında bir değeri yoktur. Çünkü uzlete çekilip abdest almayı, namaz kılmayı, oruç tutmayı, zikir etmeyi herkes yapabilir. Fakat makamıyla Müslümanlara hizmet etmeyi herkes yapamaz. Bunun için artık senin yanına gelmiyorum,' dedi.

Zabıta amiri bunları dinledikçe gözyaşları sel oldu ve:

'Çok doğru! Çok doğru!' dedi.

Uyanınca, ayrılmakla ne büyük bir hata yaptığını anladı. Sabah olunca hemen hükümdarın huzuruna çıkıp eski görevini yeniden istedi. Hükümdar anlayışla karşılayıp onu yeniden eski görevine atadı.

İşte bu zabıta amirinin görevi Müslümanlar için ne denli değerliyse, senin görevin de o derece önemlidir. Bunun için, benim hizmetime gelmenden çok, görevini sürdürmen önemlidir. Çünkü senin görevin, pek çok Müslümanı ilgilendiriyor. Onların başında senin gibi adaletli ve güvenilir birinin olması gerekir. Böylece onlar da huzur ve refah içinde yaşasınlar. Bizim rızamız bundadır. Ayrılıp bize hizmette bulunmana asla rızamız yoktur."

İncirin Kemiği

Müritlerinden biri, Mevlânâ'ya incir getirmişti. Mevlânâ inciri aldı ve:

"Çok güzel incir ama kemiği var," dedi ve yere bıraktı.

Mürit:

"İncirin nasıl kemiği olur?" diye şaşırdı ve yavaşça incirleri alıp gitti.

Bir zaman sonra, yine bir sepet incirle dönüp geldi ve sepeti Mevlânâ'nın önüne koydu. Mevlânâ bir tane alıp yedi ve:

"Bu incirin kemiği yoktur," diyerek incirleri oradakilere dağıtmasını buyurdu.

Herkes bu duruma şaşakaldı. O mürit dışarı çıktığında, oradakiler ona gidip inciri nereden topladığını sordular. O da:

"Vallahi bir dostum vardı. Onun bahçesine uğradım. Bahçıvanı bağda bulamadım. İzni olmaksızın bir sepet toplayıp

Mevlânâ'ya getirdim. Fakat niyetim bahçıvanı gördüğümde topladığım incirlerin bedelini ödemekti. Mevlânâ, ermişlik ışığıyla bunu anladı ve yemedi. İşte incirin kemiği buydu. Bu kez doğruca o dostun bağına vardım. Ondan iyi incir satın alıp bedelini ödedim ve helalleştim. O da kabul etti. İşte Mevlânâ bunu kabul edip övgülerde bulundu."

Emir Süleyman Pervane

Mevlânâ, devrinin bütün ileri gelenlerinden saygı görüyordu ama hiçbiriyle ilişkisi, Muineddin Süleyman Pervane'yle olduğu kadar dostça ve içten olamamıştı.

Süleyman Pervane gençliğinde Selçuklu sarayında çeşitli hizmetlerde bulunmuş, Sultan Gıyasettin Keyhüsrev II'nin kızı Gürcü Hatun'la evlenmiş, saygın bir devlet adamıydı. Bir ara Tokat emirliğinde bulunmuş, daha sonra Moğollar'ın Anadolu genel valisi olan Baycu Noyan'ın güvenini kazanarak 'Pervane' veya 'Pervaneci' makamını elde etmişti. Pervanecilik, Anadolu Selçukluları'nda vezirlikten sonraki en yüksek makamdı.

On altı yıl Selçuklu Devleti'ni yöneten, bir yandan Moğollar'ın, diğer yandan Selçuklu sultanlarının sevgisini kazanan Süleyman Pervane, olgun ve bilgin, düşkünler babası, hayırsever, ince ruhlu bir emir olarak tanınmıştı. Çevresindeki bilim adamlarına, mutasavvıflara ilgi ve saygı gösterir, onları sarayına toplar, söyleşi meclisleri kurardı.

Tokat'ta görev yaptığı sırada, tanınmış sufilerden Fahrettin Iraki'ye bir zaviye yaptırıp kendisi de müridi olmuştu. Konya'ya dönünce önce Mevlânâ'nın derslerine girmeye başlamış, sonra da özel toplantılarına katılarak övgüsünü kazanmıştı. Eli açık, gönlü bol, özgür düşünceli, temiz yürekli, aydın biri olduğu için Mevlânâ'nın yanında seçkin bir yeri vardı. Mevlânâ yazdığı mektuplarda onu:

"Kendi gücünden çekinen, Allah lütfuna, iyiliğine sarılan, muradına eriş mührüyle mühürlenmiş, kurtuluş bineğine binmiş olan ahret yurdunu, yüce konakları dileyen adaletle, iyilikle eş dost, gerçeklikle, tam inançla arkadaş... Hak katında seçkin, halk katında övülmüş olan emirler padişahı Muinettin," diye övüyordu.

Bir mektubunda da:

"Devletler bağışlayan güneş, yücelikler göğü, yücelerin baş tacı," diye övüyordu.

"Bu dünyadan göçenler yok değildirler.
Hakk'ın sıfatlarına karışmışlardır.
Onların bütün sıfatları Hakk'ın sıfatlarında,
güneşin önündeki yıldızlar gibi izsiz kalmışlardır."

Mevlânâ Resmini Yaptırıyor

Emir Süleyman Pervane'nin karısı Gürcü Hatun da Mevlânâ'nın ilk kadın müritleri arasında ve başta geliyordu. Bir sultan kızı olan Gürcü Hatun, onun söyleşilerinde pişmiş, uyanık, kültürlü bir kadındı.

Emir Pervane görevle Kayseri'ye gönderildiğinde, Gürcü Hatun da kocasıyla birlikte Kayseri'ye gitmek zorunda kalmıştı. Gönlü Konya'dan, hele de büyük yol göstericisi Mevlânâ'dan ayrılmak istemiyordu. Onun birkaç poz resmini yaptırmak, hiç olmazsa bunlarla özlemini gidermek için sarayın ünlü ressamı Aynüddevle'yi çağırıp Mevlânâ'nın birkaç poz resmini çizmesini istedi.

Sanatının ustası olan Aynüddevle, bir tomar kâğıtla kalem alarak Mevlânâ'nın medresesine gidip huzuruna çıkarak amacını açıkladı. Mevlânâ, gülümseyerek:

"Yapabilirsen ne âlâ," diyerek ayaküstü poz verdi.

Kalemine güvenen Aynüddevle, resmi çizmeye başladı.

Biraz sonra, başını kaldırıp bir Mevlânâ'ya bir de çizdiği resme baktı. Şaşılacak şey! Olmamıştı. Yaptığı resim, hiç de karşısında duran Mevlânâ'ya benzemiyordu.

İkinci bir tabaka kâğıt alarak yeniden çizdi. Başını kaldırdı. Bu kez de Mevlânâ'yı değişik bir yüzle gördü.

Üçüncü, dördüncü tabaka kâğıtlara başladı, her defasında onu başka gördü. Böylece bir tomar kâğıt harcadı. Yaptığı resimlerin hiçbiri Mevlânâ'ya benzemedi. Şaşkınlık içinde çığlıklar atarak kalemini kırdı. Mevlânâ'nın dizlerine kapandı. Bunun üzerine Mevlânâ:

"Ah, ben ne de renksiz ve belirsizim. Ben bile kendimi olduğum gibi göremem. Gizlerini ortaya koy, diyorsun. Fakat benim bulunduğum yerde, bu gizleri koyacak yer bile yok," diye bir gazele başladı.

Aynüddevle, perişan ve şaşkın huzurundan çıkıp çizdiği resimleri Gürcü Hatun'a götürdü. Gürcü Hatun, bu resimleri yanında Kayseri'ye götürüp en değerli anı olarak yıllarca sandığında sakladı.

Mevlânâ'nın Aynüddevle'ye:

"Sen bizim yüzümüze değil, gidiş yolumuza bak," dediği, o günden sonra da Aynüddevle'nin, Mevlânâ'nın en sadık müritlerinden olduğu söylenir.

Mevlânâ ve Kadınlık

Mevlânâ'nın yalnız Gürcü Hatun değil, Sultan Rüknettin'in karısı Gömeç Hatun, Fahrünnisa gibi olgun, erdemli kadın müritleri de vardı. Çoğu zaman Süleyman Pervane'nin konağında Gürcü Hatun, devrinin uyanık, kültürlü kadınlarını toplar, bu toplantılara Mevlânâ da çağrılarak, onun yol göstericiliğinden feyiz alırlardı.

Mevlânâ, Fîhi Mâ-fih adlı yapıtında da belirttiği gibi ileri görüşle, kadınlığa hak ettiği gerçek değeri vermiş, kadın ruhunun inceliklerini bir psikolog gözüyle belirttikten sonra, ona anlamsız baskılar yapmaktan çok onu anlayarak, kendi yaradılışının gereklerine uyarak hareket edilmesi gereğini örneklerle anlatmıştır. Fîhi Mâ-fih'te der ki:

"Kadın nedir, dünya ne? İster söyle, ister söyleme; o neyse yine odur, bildiğinden şaşmaz. Söylemekle ona etki edilemez; hatta daha beter olur. Örneğin bir somun al, koltuğunda sak-

la. Bunu kimseye vermeyeceğim, vermek şöyle dursun, göstermeyeceğim bile. Ekmek ucuzluğundan, bolluğundan sokaklara atılmış olsa, köpekler bile yemese, sen böyle görülmesine engel olmaya başlayınca, bütün insanlar onu görmek isteyecek, arkanda dolaşacaklar. 'Biz sakladığın, göstermek istemediğin o ekmeği görmek istiyoruz,' diyecek, hatta zor kullanacaklardır. Sen göstermemekte ne denli direnirsen, insanların buna karşı ilgisi ve isteği de o derece artar. Çünkü insanlar, engellendikleri şeye karşı aç gözlü olurlar. Sen ne kadar kadına 'gizlen' diye buyurursan, onda kendini gösterme isteği o denli artar. Halkta da o kadın ne denli gizlenirse, onu görmek isteği çoğalır. Şu hâlde, sen oturmuşsun, iki yanın da isteğini kızıştırıyorsun. Sonra da bununla onu eğittiğini sanıyorsun. Bu yaptığın şey, bozgunculuğun ta kendisidir. Kadının mayasında kötülük yoksa 'yapma' desen de, demesen de iyi huyuna, temiz yaradılışına uyarak ona göre hareket edecektir. Sen işkillenme, bırak. 'Yapma, etme, görünme' demek, isteği artırmaktan başka şeye yaramaz." (Bölüm 20)

Bütün ömrü boyunca tek kadınla evli kalan Mevlânâ, Larende'de evlendiği lalasının kızı Gevher Hatun'u genç yaşında Konya'da toprağa vermişti. Ondan, Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi doğmuş, bunlar yetişkin birer delikanlı olmuşlardı.

Gevher Hatun'un ölümünden sonra, Konyalı İzzettin Ali'nin dul kızı Kerra Hatun'la evlendi. Genç ve güzel Kerra Hatun, iyi bir eğitim görmüş, tasavvuf terbiyesi almış, gönül sahibi bir hanımefendiydi. Mevlânâ'nın Muzafferettin Emir Âlim Çelebi adlı oğluyla Melike adlı kızı bu kadından dünyaya geldiler. Mevlânâ'nın, Şemsettin Yahya adında, genç yaşında ölen bir de üvey oğlu vardı.

Muzafferettin Emir Âlim Çelebi doğduğunda Mevlânâ çok sevindi ve o gün:

"Gelin ey âşıklar, o ay yüzlü güzel geldi!

Zevk etmeye, neşelenmeye bel bağlayın, çünkü sevgili kucağa geldi," anlamındaki beyitle başlayan gazeli söyleyip sema toplantıları yaptı. Her yandan armağanlar geliyor, devrin ileri gelenleri onu kutluyorlardı.

Melike'nin doğumu da Mevlânâ için büyük mutluluktu. Kızının büyüdüğü sıralarda, bir gün Melike'nin kölelerden birini azarladığını gördü. Onu yanına çağırarak:

"Onu niçin incitiyorsun? Eğer sen hizmetçi olsaydın o hanım olsaydı, ne yapardın? İster misin ki bütün dünyada köle, uşak, cariye yoktur diye buyruk vereyim?" dedi.

Yönetici Bekçi Olmalı, Kurt Değil

Mevlânâ'ya saygı ve sevgi besleyenler arasında, başta Selçuklu sultanları olduğu hâlde Sahip Ata Fahrettin Ali, Süleyman Pervane, Celaleddin Karatay, Bedrettin Gevhertaş, Alamettin Kayser, Çaçaoğlu Nurettin, Fahrettin Atabek, Tacettin Mutez gibi devletin ileri gelen vezir ve emirleri de vardı. Mevlânâ, bunlarla görüştükçe kendilerine iyilik ve doğruluktan söz ediyor, devlet görevlilerinin sorumluluğunu, hak ve adaletten ayrılmamalarını anlatıyordu.

Bir gün, Sultan İzzettin Keykavus II, maiyetiyle birlikte 'baba' diye seslendiği Mevlânâ'yı ziyarete geldi. Mevlânâ, ona gerektiği gibi ilgi göstermeyip dersi, müritleri ve öğütlerle uğraştı. Sultan:

"Mevlânâ hazretleri bana bir öğüt versin," dedi.

Mevlânâ:

"Sana ne öğüt vereyim? Sana çobanlık buyurmuşlar, sen kurtluk ediyorsun. Sana bekçilik buyurmuşlar, sen hırsızlık yapıyorsun. Allah seni sultan yaptı, sen şeytanın sözüyle hareket ediyorsun," diyerek birçok hatasını yüzüne vurdu.

Bu acı söz, sultana çok dokundu.

Sultan, ağlayarak dışarı çıktı. Medresenin kapısında başını açıp tövbeler etti:

"Ey Allah'ım! Mevlânâ hazretleri bana sert sözler söylediyse de senin için söyledi. Ben zavallı kul da bu alçak gönüllülüğü senin sultanlığından ötürü gösteriyor ve sana yalvarıyorum. Bu iki riyasız kulun hatırına bana acı," dedi ve şu beyiti söyledi:

"Nemli olan iki gözümün yaşına, ateş ve gamla dolu olan yüreğime acı."

Mevlânâ, salına salına dışarı çıktı ve onun gönlünü alıp:

"Git. Yüce Allah sana acıdı ve seni bağışladı," dedi.

Buna karşın Mevlânâ, 'oğlum' dediği sultana yazdığı mektuplarda onu ululamakta, devletine dualar etmektedir. Çelebi Hüsamettin'in adamlarını valinin incitmesi üzerine, sultana yazdığı bir mektubuna şöyle başlar:

"Allah gücünü büyük ve ulu etsin; kanıtını sonsuz kılsın. Sultanlar hizmetinin dizinden ayrılmasınlar. Kutlu kişiler, bayrağının gölgesi altında dönüp dolaşsınlar. Evrenin tek sultanının adalet ve iyilik gölgesi, sonu gelmeyen yıllar boyunca, evrendekilerin başına yayılıp dursun. Allah, devletini büyük ve ulu etsin. Evrenin tek sultanına şeyhlerin şeyhi, çağın Bayezid'i, zamanın Cüneyt'i, yüreklerin emini, Hüsamettin'in damadı

olan ve bu babasının bugün gönlünün ve gözünün ışığı, aydınlığı olan kulunuzun hâlini arz ediyorum...” (Mektubat, 80)

Sultan kendisini birkaç kez Antalya'daki sarayına çağırdı ama Mevlânâ Konya'dan ayrılmak istemedi. Aslında ona göre sultanlık ve beylik adı, gerçekte ölümdür, derttir, can vermedir. Mevlânâ:

“Kul ol da yeryüzünde ar gibi yürü. Cenaze gibi kimsenin omzuna binme. Allah nimetine nankörlük yapan herkes, ister ki kendisini yüklensinler de ölüyü mezara götürür gibi götürsünler. Düşte kimi tabuta binmiş götürülüyor görürsen, yüce mertebeli, büyük mevkili bir adam olur. Çünkü o tabut, halkın boynuna bir yüktür. Bu büyükler de halkın boynuna yük olur, yük korlar. Yükünü herkese yükleme, kendine yükle. Baş olmak az ise gönül yoksulluğu daha iyidir,” der.

Mevlânâ kimseden bir şey istemiyor, kimseye yük olmuyordu. Verdiği buyrultulara karşılık aldığı birkaç kuruşla geçiniyor, bazen evinde bir dilim ekmek bile bulunmuyordu. O zaman:

“Evimiz bugün ne mutlu. Peygamber evine döndü,” diye mutluluk duyuyordu.

“Bize almayı değil, vermeyi öğrettiler,” diyerek eline ne geçerse çevresine dağıtıyordu.

Kendine mürit olanların da birer sanatı vardı. Ellerinin emeğiyle geçiniyorlardı. ‘Bir lokma, bir hırka’ diyerek kabullenişe boyun eğme, halka yük olma yoktu. İnsanlar çalışmalıydılar. Dünya ve ahretleri için... Bu iki yönlü çalışma, mutlu kılardı insanı. Başkasından bir şeyler beklemek ayıptı, günahtı. Çünkü Allah kol, kafa, akıl vermişti. Ercesine çalışmak ve dürüst kazanç...

Buydu iyi insan.

Hepimiz Toplanalım, Bir Araya Gelelim

Mevlânâ bir gün:

"Yetmiş iki millet gizini bizden işitir," demişti de devrin tutucularını çileden çıkarmıştı.

Gidip Kadı Siracettin'e dert yanmışlardı:

"Mevlânâ, herkesle dost olduğunu söylüyor. Yetmiş iki millet dostumdur, diyor. Bu nasıl olur? Bu söz küfür değil de nedir?"

Kadı Siracettin, bu sözün araştırılması için bir adamını Mevlânâ'ya gönderdi. Adam, Mevlânâ'ya:

"Sen yetmiş iki milletle dost olduğunu söylüyormuşsun, doğru mu?" diye sordu.

"Evet, böyle söyledim."

Ağza alınamayacak sözlerle aşağıladı adam. Mevlânâ, sabırla dinledikten sonra:

"Sözleriniz bitti mi?" diye sordu.

"Evet."

"Ben, senin söylediklerinle de birlikteyim, seninle de dostum."

Şaşırdı gelen adam. Sonra içinde bir burkulma, pişmanlık duydu. Büyük insanın dizlerine kapanarak özür diledi.

Mevlânâ kinsiz, kavgasız, barışık bir dünyayı düşünüyordu yedi yüz yıl önce...

Allah'ın Takdiri

Rahip ve papazlardan bir grup, Mevlânâ'yla yolda karşılaştılar. Mevlânâ'nın müritleri, onları görünce tiksinerek:

"Ne kadar gönülleri kara ve nahoş insanlar," dediler.

Mevlânâ:

"Bütün dünyada onlardan daha cömert insan yoktur. Çünkü onlar hem bu dünyada İslam dinini, temizliği ve türlü türlü ibadetleri bize vermişler, hem de öteki dünyada sonsuz cennetten, hurilerden, temiz cennet şarabından ve bağışlayıcı Allah'ın yüzünden yoksun edilmişlerdir. Çünkü Allah, dünya ve ahreti kâfirlere haram etmiştir. Bu kadar nankörlüğü, karanlığı ve cehennem acılarını onlar yüklenmişler... Allah'ın iyilik güneşi birden onların üzerinde parlayınca, onlar hemen ışıklanacak, yüzleri ak olacaktır," dedi ve şu beyiti söyledi:

"Yüz yıllık kâfir, eğer seni görse secde eder ve çabucak Müslüman olur."

Rahiplerle papazlar saygı gösterdiler. Mevlânâ'yla ilgilenip tam bir doğrululukla iman getirerek Müslüman oldular. Mevlânâ, müritlerine dönerek şöyle dedi:

"Yüce Allah, kendisine gizli bağış sahibi demeleri için zehrin içine panzehiri gizledi. Yüce Allah, karalığı aklıkta gizliyor; aklığa da karalıkta yer veriyor."

Kadı Kemalettin

Devrin tanınmış bilginlerinden Kadı Kemalettin-i Kâbi, Selçuklu Sultanı İzzettin Keykâvus'la görüşmek üzere 1255'te Konya'ya geldi. Şemsettin-i Mardini, Zeynettin-i Razi, Şemsettin-i Malati gibi Konya'nın ünlü bilginleri, Kadı Kemalettin'e Mevlânâ'yı ziyaret etmesini salık verdiler. Kadı Kemalettin de salığa uyarak onu ziyaret etti.

Öykünün bundan sonrasını kendisinden dinleyelim:

"O güne dek, Mevlânâ'nın ulu ününü şuradan buradan duymuştum. Fakat konumumun yüksekliği, servet artırma hırsım ve maneviyata olan inançsızlığım, o ulu kişiyi arayıp sormama engel oldu. Sonunda Allah'ın takdiri, canımın yoldaşı oldu. Ben de tam bir istek ve içten gelen bir kendinden geçişle, o toplulukla birlikte Mevlânâ'yı ziyaret etme onuruna eriştim. Dostlarımız da onun yanındaydılar. Kutsal medresesinin kapısından içeriye adım atar atmaz onun, biz kullarını karşılamak üzere

geldiğini gördüm. Kutsal yüzüne sadece bir baktım, aklım başımdan gitti. Öylece, hepimiz birden baş koyduk. Mevlânâ, o arada ben kulunu yanına çekti ve:

'Gördün mü seni nasıl buldum, ey seçkin dost? Gördün mü seni nasıl buldum, ey gönül sahibi?' diye bir gazele başladı.

Ondan sonra:

'Allah'a hamdolsun. Bizim Kemalettin, ululuk yetkinliğine doğru yüz çevirdi. Dinin en olgun kişilerinden biri oldu,' dedi ve kendi içindeki 'ilm-i ledün'den öyle bir söz etti ki, böyle bir konuyu bütün ömrümde, hiçbir bilginden işitmemiş, hiçbir kitapta da okumamıştım. Kendi anlayış ve gücüm ölçüsünde onun yüceliğini anlayınca, içtenlikle halis müritleri arasına katıldım."

Bundan sonra Kadı Kemalettin, oğlu Kadı Sadettin'le Necmettin Atabey'i de Mevlânâ'ya mürit yaptı. Kendisi de Karatay Medresesi'nde bir sema töreni hazırlayarak semaya girdi. Renk renk çinilerle süslü Karatay Medresesi'nin geniş kubbesinin altındaki mermer havuzda şerbet yapılıp başta Sultan İzzettin Keykavus olduğu hâlde, şehrin ileri gelenleri çağrıldı.

Mevlânâ o gün dervişleriyle birlikte geç saatlere kadar sema edip şu gazeli söyledi:

"Aşk nedir bilmiyorsan gecelere sor;

Şu sapsarı yüzlere, şu kupkuru dudaklara sor.

Su nasıl yıldızı, Ay'ı yansıtırsa bedenler de canı, aklı bildirir, gösterir.

Gökyüzünde, yıldızlar arasında parlak Ay nasıl görünürse,

Âşık da yüzlerce kişi arasında öyle görünür. O göründü mü söner."

Ve o gün Mevlânâ semadayken:

"Açıkçasına tez, hızlı, ateşli bir hâlde, heyecanla geldi.

Gerçekten onun ruhu, gül bahçesinden bir koku almıştı.

Bugün Kâbi kadısı, ab-ı hayatı aramak yolunda bütün kadıları geçti," anlamındaki rubaisini de okuyup Kemalettin-i Kâbi'yi dostça kucakladı.

Mevlânâ'ya uyanlar, onun sözleriyle yüreklerini serinletenler, ondan feyiz alabilmek için eşiğine yüz sürenler gittikçe çoğalıyordu. İlk günlerde onu kıskananlar, yakın dostlarını çekemeyenler, şimdi çevresinde toplanmışlardı.

Mevlânâ'da Aşk

Mevlânâ der ki:

"Aşk geldi. Damarımda, derimde kan kesildi.

Beni kendimden aldı, sevgiliyle doldurdu.

Bedenimin bütün bölümlerini sevgili kapladı.

Benden kalan yalnız bir ad, ondan ötesi hep o."

Uğruna bir ömür bağışlanan, yanıp yakınılan bu eşsiz sevgili, Allah'tı. Aşk da Allah'a aşırı sevginin yetkinliğe erişi, âşığın aşkta yok oluşuydu. Mevlânâ, bu yolun coşkun âşığıydı; aşktan doğmuş, aşkla yoğrulmuştu.

"Peygamberimizin yolu, aşk yoludur. Biz aşk çocuklarıyız; aşk bizim anamızdır," der ve gerçek diriliğin aşkta yok olmakla olanaklı olabileceğini söylerdi: "Aşksız olma ki ölü olmayasın. Aşkta öl ki diri kalasın."

Mevlânâ'nın aşkı, ömrünün üç aşamasında olgunlaşmış, bir ömür bu uğurda harcanmıştı. Bunu, bir beyitiyle şöyle ifade eder:

"Bütün ömrümün özeti şu üç sözden fazla değil: Hamdım, piştim, yandım."

Eğitim ve yetişme devresinin hamlığını Tebrizli Şems pişirmiş, ondan sonra yokluğuyla Mevlânâ'yı yakmış, kavurmuştu. Mevlânâ'ya göre, gerçek âşığa, aşktan başka her şey haramdır. Tanrısal aşk ve maşuk her şeyin üstünde ve içindeydi. İnsan, kendisini yoktan var edeni nasıl sevmezdi? Bu sevgi, aslında onun özündedir, her şeyin sonu ona varır. Fîhi Mâ-fih adlı yapıtında şöyle der:

"Aslolan sevmektir. İnsanın mayasındaki bu duyguyu arıtmalı, açıklamalıdır. Bedenimiz bir kovan gibidir. Bu kovanın balı da mumu da tanrısal aşktır."

Mevlânâ'nın Şems'e yakınlığı ve aşkı da budur, Şeyh Selahattin'le Çelebi Hüsamettin'e olan aşk da... Onlarda mutlak varlığın güzelliğini, yüzünde Allah ışığını gören Mevlânâ, gerçek aşkı, yani "Zât-ı ilâhiye"yi simgeleştirerek şakımıştır. Mesnevi'sinde, "Gerçek maşuk olana, Allah'tan başka bir bakışı olan aşk, aşk olamaz; saçma sapan bir sevda olur," dediği gibi, ondaki aşk, tam anlamıyla tanrısal aşktı; başka hiçbir şey değildi ve olamazdı da.

Mevlânâ, coşkun aşkını Şems'in adında simgeleştirmişti. Kendinden yirmi yaş büyük bu derviş, onda öz cevherini bulduğu tanrısal aşkı olgunluğa ulaştırmış, yokluğuyla da Mevlânâ, onu aşkın simgesi yapmıştı. Bu simge, Allah'ın güzellik ve ululuğunu ima ediyordu. O, öncesiz maşukun yüzünün yansımasını ve parlak ışıklarını her yerde gördü. Tebrizli Şemsettin'de

bu ışığı görüp onu bunun için övdü. Tanrısal esrimenin verdiği mestliği şarabın mestliğine benzetip şarabı da aşk şarabı olarak simgeleştirdi. Tanrısal aşkın yakıcı sarhoşluğuydu bu. Şiirlerindeki bağ, gül ve bülbül, hepsi birer simgeydi. Asıl amaç Allah'tı. Bir rubaisinde, bunu şöyle dile getirdi:

"Başımı koyduğum her yerde secde ettiğim O'dur.

Altı yönde ve altı yön dışında taptığım O'dur.

Bağ, bülbül, sema ve sevgili...

Hepsi bahane, amaç hep O'dur."

İşte Mevlânâ'daki aşk ve sevgili...

Çünkü o herkesi seviyor, herkesi kabul ediyordu. Onca insan ceset ve kalıp yönüyle çok ama maya ve ruh bakımından tekti. Bir rubaisinde:

"Yine gel, yine gel... Her kim olursan ol, yine gel.

İster kâfir ol, ister Mecusi, ister putperest.

İster yüz kez bozmuş ol tövbeni,

Umutsuzluk kapısı değil bu kapı. Nasılsan öyle gel."

Bütün bir insanlığı çağırıyor; aydınlık, ışıklı kapısında onlara gerçek yolu, Hak yolunu gösteriyordu.

Bu çağrıya uyanlar onun çevresinde kümeleşiyor, doğru yolu seçiyorlardı. Bilgini cahili, zengini yoksulu, köylüsü kentlisi, sultanından çobanına dek onun kapısında, ona uyanlar arasındaydı. Bu, tanrısal bir çağrıydı. Konya bir gönüller yurdu, âşıklar Kâbesi olmuştu. Bu çağrı, onun devrinde de ondan sonra da gönüllerde yansımasını buldu. Kutlu türbesi, onu sevenlerin sığınağı, ziyaretgâhı oldu. Artık şimdi o çağrılıyordu:

"Gel, yine de gel, yine de...

Gel, cana can ver, imana iman.

Gel, kavuşması özleminden güç olan.

Dillerde senin adın, gönüllerde sen.

Umutsuzlara umut, çaresizlere çare sen...

Her yüzde sen, her yönde sen.

Ey köpük köpük aşk olup coşan!

Ey sema sema dökülen, taşan!

Gel... Ölümsüzlük tahtından haber ver bize.

Bizi bizden al götür, o Mesnevi okyanusuna,
o tanrısal aşk kervanına.

Ey yılları yıllara ulayıp aşan, ey kuşaklardan kuşaklara ulaşan!

Doyumsuz sevgine doymuyor dostlar.

Barışa, erince susamış dünya...

Yetiş imdada, aman ey büyük dost!

Ey koca sultan! Bir kez değil asla, bin kez gel.

Yine de gel, yine de gel, yine gel."

"Cüppe ve sarıkla insan bilgin olmaz.
Bilginlik, insanın kişiliğinde bulunan bir hünerdir."

Onlar Eşekçesine Okumuşlar

Mevlânâ, coşkun aşkını müzikle, semayla besliyordu. Müzik aşkla dolup taşan gönlün oynaşı; sema bu aşkın esrimesi ve hareketiydi. Şiirse aşkın dili, gönül kandilinin yağıydı. Bu üç estetik öğe, yani müzik, şiir ve sema bir oldu mu bir aşk çağlayanı oluyor, köpüre köpüre Mevlânâ'nın ruhundan, benliğinden dökülüyor; bu çağlayanda Mevlânâ bile silinip yok oluyordu.

Mevlânâ'nın tanrısal aşkı ve esrimesinin dili sayılan müzikte, rebabın ve neyin yeri büyüktü. "Rebabın dili Türk olsun, Rum olsun, Arap olsun, âşıkların dilidir," diyen Mevlânâ:

"Rebap aşk kaynağı, ahbap yoldaşıdır. Bulut nasıl gül bahçesini sularsa, rebap da gönülleri sular, gönüllere eşlik eder," derdi.

Aşk susuzluğunu rebabın tatlı, yanık nağmeleriyle gideriyor; onun sesiyle gönlünü serinletiyordu.

Onunla Konya ney ve rebap sesleriyle dolmuştu. Nerede Mevlânâ, orada müzik, şiir ve sema vardı. Bu ses, bu soluklar tutuculuğun kör kuyusuna düşenleri çileden çıkarıyor:

"Bu çengilik niye? Biz iki eşek yükü kitap okuduk. Müziğin helal olduğuna ilişkin bir tek satır bile göremedik," diyorlardı.

Bu sözler Mevlânâ'ya ulaştığında, tek cümleyle onları yanıtlıyordu:

"Onlar eşekçesine okumuşlar!"

Rebabı ten kulağıyla değil, can kulağı ile dinlemek, onun dilinden anlamak demekti.

Cennet Kapısının Sesi

Bir gün Mevlânâ:

"Biz, rebaptan cennet kapılarının açılışının tatlı sesini duyuyoruz," dedi.

Her zaman Mevlânâ'ya karşı olan Seyyid Şerafettin, buna da karşı çıktı:

"Biz de rebabı duyuyoruz. Fakat bize acı bir gıcırtıdan başka ses gelmiyor," dedi.

Mevlânâ, bu söze incinmedi. Şu zarif nükteyle yanıt verdi:

"Evet, o da duyuyor. Fark şu: Biz cennet kapısının açılışının sesini duyuyoruz, o ise kapanışının..."

Ve ekliyordu:

"Medreseleri bilginlere verdik, tekkeleri şeyhlere... Rebap, ortalık yerde, bizim gibi garip kaldı. Ona da ilgi gösterselerdi,

kuşkusuz bağışlardık. Bunu yapmadılar. Eh, ne yapalım, garibi garip okşar. Hoş görsünler..."

Rebap okşandıkça, hele Mevlânâ'nın duyarlı, ince parmaklarıyla okşandıkça tanrısal nağmeler çıkarıyor, aşk ezgisiyle ağlıyor, inliyordu.

Hele o ney, o kamış parçası, bir âlemdi. O ney ki, gönül sahibinin elinde bir kamış olmaktan çıkıyor, Allah gizemini fısıldayan bir ses, bir soluk oluyordu. Bu ses, bu soluk, önce Mesnevi'de, "Dinle bu ney nasıl yakınıyor, ayrılıklardan nasıl hikâye ediyor?" diye dile geliyor, ney olmaktan çıkıyor, Mevlânâ'nın ta kendisi oluyordu. Aslında ney, benzi sararmış, varlığını Allah'a adamış Allah âşığını temsil ediyordu.

Neyin üzerindeki yedi delik, insan başındaki göz, kulak, burun ağız gibi yedi deliği ifade ediyor ve ney, 'İnsan-ı kâmil'i dile getiriyordu. Mesnevi'yi İngilizceye çeviren Reynold A.Nicholson:

"Mevlânâ kendisini, Çelebi Hüsamettin'in ağzından üflenen ve kendi yarattığı giryan müziği döken bir neye benzetir," der.

Rahmetli Yaman Dede, Nây adlı manzumesinde şöyle seslenir:

"İçi boş, benzi sararmış, ona aşktır maya;

Ayrılık derdiyle inler, eder ah Leyla'ya.

Sunar hıçkırarak aşkını hep Mevlâ'ya;

Bak neler söyletiyor Hazreti Mevlânâ'ya?"

Dinle Neyden

Ney, sazlıkta biten sıradan bir kamış değildir. Ney, âşığın elinde ateştir, gönüldür, Allah gizidir.

Derler ki; Peygamber Davut, bir gün bir sazlıktan geçiyormuş. Bu sırada hafif bir rüzgâr esmeye başlamış. Kamışlar başlamış ötmeye... Ama ne ötüş! Hz. Davut, olduğu yerde çivilenip kalmış. Bu ses ne tanrısal ses, ne içten ötüş... Birini koparıp dudaklarına götürmüş, başlamış üflemeye. Bundan sonra, Allah'a olan aşk ve sevgisini bu kamışla dile getirmiş. Bu kamış, onun elinde kamış olmaktan çıkıp aşk hâline gelmiş.

Yine denir ki; Hz. Muhammed, Allah gizini yalnız can yoldaşı Hz. Ali'ye söylemiş, kimseye söylememesini sıkı sıkıya tembihlemişti. Hz. Ali, bu tanrısal gizi bir süre içinde gizlemiş ama gizin ateşine, ağırlığına dayanamayıp yüreği parça parça olmuş, çöllere düşmüştü.

Bir gün, perişan çölde dolaşırken, kör bir kuyuya rastladı. İçini yakıp kavuran tanrısal gizi bu kuyuya boşaltıp ferahladı. Kısa bir süre sonra, kuyudan bengisu gibi sular taşıp vaha hâline geldi; ağaçlar, kamışlar bitti. Ney, bu sazlıkta biten bir kamıştı. Ustasının elinde bu kamış dile geliyor, tanrısal gizleri açığa vuruyordu. İşte birçoklarının meyhane sazı hâline getirdiği ney, böyle tanrısal bir gizin çağrıcısı olarak tanınıyordu.

Alevden soluğuyla hıçkıran, yanık ve perişan ney... Tanrısal bir sel sebil aşkla dolu gönül. Mevlânâ'nın:

"Benim gizim, çığlığımdan uzak değil. Fakat gözde, kulakta o ışık yok. Ten candan, can da tenden gizli değil. Fakat canı görmek için izin yok," diye dile getirdiği aşk simgesi.

Ney için Mevlânâ der ki:

"Gizlerini söylemede dünyanın o yanık ney, o yanık ney, yanık ney... Ney nedir? O öpücüğü güzel sevgilinin öptüğü şey, öptüğü şey, öptüğü şey."

İşte rebapla neyin sesi, aşk evinin temel harcıydı. Bu seslerden nasibini alan âşık esrimeye gelir, semaya girerdi. Gezegenlerle yıldızların güneşin çevresindeki dönüşleri gibi, tanrısal sevgilinin manevi çevresinde döne döne. Mevlânâ:

"Sema tanrısal kavuşmaya erişmek içindir," der.

Bu kavuşma yolunun zevkini alan âşık, zaman ve yer kayıtlarından kurtulur. Mesnevi'de, "Zamandan, zaman kaydından kurtuldun mu, nitelik kalmaz. Niteliksiz, Allah'a mahrem olursun," (c: 3, b. 2775) denir. Bu anda, "Demirle mıknatıs neyse, âşıkla maşuk da odur." (Mesnevi, c: 3, b. 3152). Mevlânâ'nın, "Sema ederken ne neyden haberimiz olur, ne teften," dediği gibi, âşığın kendinden geçme hâli onu, o anda dünya kayıtla-

rından sıyırır. Bu hâl, bir süre sürer. Sonra, yavaş yavaş erince varır. Allah'ın mutlak güzelliğine ve büyüklüğüne hamdeder:

"Artık öyle bir makama ulaşmıştır ki, orada ne zikir, ne zikreden, ne de zikredilen vardır."

Bunun için Mevlânâ:

"Sema, âşıkların gıdasıdır. Çünkü onda, canana kavuşmanın hayali vardır," der.

Tebrizli Şems:

"Hakk'ı isteyen ve ona âşık olanlar, sema ettiklerinde, aşkları ve manevi hâlleri çoğalır," diyerek Mevlânâ'yı hep sema etmeye özendirmiştir.

Ben Kul Oldum, Kul Oldum, Kul Oldum

Mevlânâ, yeni bir din, yeni bir mezhep vaaz etmiyordu. O, inancı tam, gönlü bol âşık bir Müslümandı. Kesin gerçeğe ulaşabilmek için aşkla kendinden geçerek Allah'ı seven ve ona hamdeden bir sufiydi. Bütün yapıtları bu aşk ve esrimenin, bu 'hamd-ü senâ'nın ta kendisiydi. Bir rubaisinde:

"Yaşadığım sürece Kuran'ın kuluyum ben. Hz. Muhammed'in yolunun tozuyum ben. Biri benim sözlerimden bundan başka bir söz aktarırsa, o kimseden de, o sözden de bezerim ben," diyordu.

Ve yine diyordu ki:

"Ben kul oldum, kul oldum, kul oldum. Bu zayıf kul, kulluğu hakkıyla yerine getiremediği için utanıp başımı önüme eğ-

dim. Her köle özgür bırakılınca sevinir. Yarabbi! Ben sana kul olduğum için seviniyorum."

Bu kullukta ne büyüklük, bu alçak gönüllükte ne büyük teslimiyet...

"Kul ol da at gibi yeryüzünde yürü. Cenaze gibi halkın omzuna binip de yükselmeye çalışma!" diyordu.

Devrinde, Selçuklu Devleti'nin resmi mezhebi Hanefi'ydi. Medreselerde ders veren öğretmenin bile Hanefi mezhebinden olması koşul oluyor, hatta bu koşul vakfiyelere geçiriliyordu. Konya'daki Altun-Aba, Karatay, Sırçalı gibi Selçuklu medreselerinin vakfiye ve yazıtlarında bu kayıtlara rastlanır. Anadolu Selçukluları'nın en parlak yıllarında Konya'ya gelen, bir süre medreselerde ders veren Mevlânâ:

"Âşıklar, mezhep ve milletten kurtulmuşlardır. Onlar için mezhep ve millet Allah'tır," diyordu.

O, İslam dinine bu berrak ve soylu dine sonradan giren safsatalardan, hele medresenin yıkıcı, köhne cehaletinden hep yakınmış, tertemiz inançların geniş çerçevesi içinde düşünmüştü. O:

"Pergel gibi bir ayağımla şeriat üstünde sağlamca durarak diğer ayağımla yetmiş iki milleti dolaşıyorum," diyerek bu hoşgörüsünü ifade ediyordu.

"Gönül birliği dil birliğinden üstündür."

Tanrısal Güzellik, Ruhun Güzelliğindedir

Mevlânâ'ya göre Allah korkusu, inançlı bir yüreğin ziyneti ve süsüdür. Ondan yoksun olan gönüller, haraptır ve şehvet yuvasıdır.

Bir gün Hıristiyan bir usta, Mevlânâ'nın evini onarıyordu. O sırada müritlerden bazıları şaka yollu ustaya:

"Niçin Müslüman olmuyorsun? Dinlerin en güzeli, en hak olanı İslam dinidir," dediler.

Hıristiyan usta:

"Elli yıla yakındır İsa dinindenim. Dinimi terk etmek için ondan korkuyor ve utanıyorum," dedi.

Bu sırada Mevlânâ içeriye girdi ve:

"İnancın gizi korkudur. Her kim ki Allah'tan korkarsa o, Hıristiyan da olsa din sahibidir, dinsiz değildir," diyerek asıl tehlikenin dinsizlik ve inançsızlık olduğuna işaret etti.

İnanç ruhun güzelliğidir. Ruhsa ölümsüzlüğün ta kendisidir. Mevlânâ, Mesnevi'sinin 5. cildinde:

"Bu dünyadan göçenler yok değildirler. Hakk'ın sıfatlarına karışmışlardır. Onların bütün sıfatları Hakk'ın sıfatlarında, güneşin önündeki yıldızlar gibi izsiz kalmışlardır," der ve şöyle bir benzetmeyle bu düşünceyi açıklar:

"Gündüz, yıldızlar var oldukları hâlde gözle görünmezler. Çünkü güneşin aydınlığı karşısında onların ışıkları hiçtir. Zaten aydınlığı güneşten alırlar. İşte biz de Hak'la diri ve onunla varız. Ölünce, O'nun sıfatlarına karışırız. Yani, Hak'tan bir damla olan ruh, ölümle Hakk'a döndüğünde, bizim varlığımız, asıl varlıkta yok olur. Sonra, Hakk'ın manevi huzurunda toplanacağımıza göre, hazır olacak olanın yok olan değil, var olması gerekir."

"Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalışmak gerektiğini herkes bilir. Burada dikkat edilecek nokta; hırs ve açgözlülük yapmadan yetinmek üzere çalışmaktır."

Cüppe ve Sarıkla Bilgin Olunmaz

Menkıbeler sahibi Eflâki'nin verdiği bilgiye göre Mevlânâ, Kayseri'de şeyhi Burhanettin Tırmizi'yi ziyaretten sonra Konya'ya dönmüş, zahir bilimlerin öğretimiyle uğraşarak vaazların, öğütlerin kapılarını açmıştı. Peygamberin, "Sarık Arap'ın tacıdır," sözü gereğince, bilginlere yaraşır bir sarık sardı; bir ucunu da taylasan bırakıp kolları geniş bir hırka giydi.

Diğer bir öyküden de Tebrizli Şemsettin'in Konya'dan ilk ayrılışında, Mevlânâ'nın 'Hindibari' denilen bir kumaştan ferace dikilmesini söylediğini, başına da bal renginde keçe bir külah giydiğini öğreniyoruz. Mevlânâ:

"Cüppe ve sarıkla insan bilgin olmaz. Bilginlik, insanın kişiliğinde bulunan bir hünerdir," der ve giyimine asla önem vermez, halkın giydiğini giyer, halktan ayrılmazdı.

Yine kaynaklardan öğrendiğimize göre, Mevlânâ uzunca boylu, zayıfça, soluk buğday benizli, karakaşlı, ela gözlü ve kırçıl sakallıydı. Yüzünü çeviren bir tutam sakalı vardı.

Kendisi hiç kimseden bir şey istemediği gibi, çevresindekilerin de el avuç açmasına asla izin vermezdi:

"Bizim dostlarımızdan kim dünyaya ait bir şey istemek için el avuç açarsa ondan yüz çeviririz. Çünkü biz, istek kapımızı kendi dostlarımıza kapamışız. Bize almayı değil, vermeyi öğrettiler," derdi.

Ben Gemilerden Birinde Kaptanım

Mevlânâ çok okuyor, okuduğu kitaplardan notlar alıyor, sırası geldikçe yapıtlarında bunlardan yararlanıyordu. Onun dilinde şiir, bir düşünceyi daha yaygın, daha kolay anlatabilmek için bir araçtı. Ona göre şiir, üzüm bağının çitten duvarı gibidir. Gerekli olan bağın üzümüydü, çit duvarı değil. Önemli olan söz ve anlamdı, ölçü ve uyak değil. Hatta söz de fazlaydı. Der ki:

"Ben uyak düşünürüm, sevgili bana der ki, yüzümden başka bir şey düşünme. Ey benim uyak düşünenim! Benim yanımda devlet uyağı sensin, karşımda rahatça otur. Harf (ölçü-uyak) ne oluyor ki sen onu düşünesin? Harf nedir? Üzüm bağının çitten duvarı. Harfi, şiiri, sözü ortadan kaldır. Bu üçü olmaksızın senine konuşayım."

Yine der ki:

"Allah, şiir için uyak aramaktan başka bir dert vermedi bana. Sonunda ondan da kurtardı beni. Şu şiiri al da, eski bir şiir gibi

yırt gitsin. Anlamlar zaten harfe, ölçüye sığmıyor. Anlatmak istiyorum ama onlar da bu dilekten çok üstün."

Ve gerçekten Mevlânâ, çoğu zaman ölçü ve uyağı bir yana iterek pervasız bir rahatlıkla düşünce ve anlam evrenine kanat açtı.

Mevlânâ'ya şair diyenler, işte bu yönden aldanırlar. Onun şairliği, diğer üstün niteliklerinden çok sonra gelir. Mevlânâ, filozof da değildir. Felsefe, onun aşk ve coşku dolu düşünce yolunda köstekleyici bir engel, tanrısal aşkı ve doyumsuz sevgi pınarlarını bulandıran bir vesvesedir. Aşk, felsefede aklın kabul edeceği bir iş değildir. Ona göre, aşkı aşkla anlamak gerekir. Akıl, aşkın yorumundan acizdir. O, 'Allah'a kavuşma'yı aşkta bulmuş gerçek bir mutasavvıftır.

Mevlânâ'ya göre bilginin amacı, bilimin aracılığıyla gerçeğe ulaşmaktır. Bu da tasavvufta kendini bilmektir. Fihî Mâ-fih'te, "Zamanımızdaki bilginler, kılı kırk yarıyorlar; kendileriyle ilgili olmayan şeyleri pekiyi biliyorlar. Oysa asıl önemli olan ve kendilerine her şeyden yakın olan şeyi, yani kendilerini bilmiyorlar," der.

Mesnevi'deki bir öyküye göre sinek, bir avuç su birikintisi üzerinde yüzen saman çöpüne konmuş:

"Duymuştum, denizler varmış; üzerinde gemiler yüzermiş. Gemileri de kaptanlar yönetirmiş. Herhâlde ben şu anda bu gemilerden birinde kaptanım," gibi vesveseye, hayale kapılmış.

Öyle olmaktansa denizleri, gemileri bilmek, görmek ve bu gemilerin kaptanı olmak gerek. Mevlânâ buna ermiş, erişmiş gerçek erenlerdendir. Hatta erenler halkasında taçtır, imamıdır. Kendisinden öncekilerin ve sonrakilerin...

Değil mi İnsandır, Mayaları Birdir

O, renkleri, dilleri, hatta inanışları ayrı olan insanları bir tutuyor:

"Değil mi insandır, mayaları birdir," diyerek kötülüklerin araz, yani değişen görünüşler olduğunu söylüyordu:

"İnsanlar, yaradılıştan iyidirler. Kötülük değişmez öğe değil, arazdır. Bunlar, iyinin kanıt ve rehberidir."

Yine diyordu ki:

"Bir insanın başkalarında kusur görmesi, ayıplaması, gerçekte kendi kusurunu görmesi demektir. İnsanın önce kendisindeki kin, kıskançlık, hırs, acımasızlık gibi kötü huyları görmesi, onlardan arınması gerekir. Ondan sonra başkalarını kınamalıdır."

Bu Çocukta Yedi Erenin Işığını Görüyorum

Mevlânâ'nın sevgili oğlu Sultan Veled'in on-on iki çocuğu olmuşsa da bunlardan yalnız Mutahhara ve Celale adlarındaki iki kızı yaşamış, diğerleri daha pek küçükken bu dünyadan göçüp gitmişlerdi. Mevlânâ, bir erkek toruna özlem çekiyordu.

Derken, Sultan Veled'in karısı Fatma Hatun'un yeniden gebe olduğu haberi ona ulaştı. Mevlânâ, bu kez gelininin çok dikkatli olmasını, ağır işlerde çalışmamasını, her isteğinin yerine getirilmesini salık verip doğum gününü beklemeye başladı.

Gerçekten bir süre sonra, 7 Haziran 1272 Salı günü Fatma Hatun normal bir doğum yaparak ışık topu gibi bir erkek çocuk doğurdu. Mevlânâ'ya ilk müjde ulaştırıldığında, koşarak lohusa odasına girip Fatma Hatun'un başına altınlar saçtı; kundaklanan bebeği geniş kollu hırkasına sararak hücresine götürdü. Sevinç gözyaşları döken Sultan Veled'e:

"Veled! Ben bu çocukta, yedi erenin ışığını görüyorum. Yüce Allah, o ışıkları onun canına yoldaş etmiştir!" dedi.

Sultan Veled:

"Bu ışıklar içinde sizinki de vardır, değil mi?" diye sorunca, Mevlânâ şu yanıtı verdi:

"Evet, bizimki de... Yani Baha Veled'in, Seyit Burhanettin'in, Şems-i Tebrizi'nin, Şeyh Selahattin'in, Çelebi Hüsamettin'in, benim ve senin... Bu çocuk, bizim arifimizin ışığı. Şimdi, onun adı Feridun olsun. Bu, onun anne babasının, yani Şeyh Selahattin Feridun'un adıdır. Fakat siz ona 'Emir Arif' diye seslenin. Çünkü sen beni 'Hüdavendigâr' diye çağırıyorsun, adımı hiç söylemiyorsun. Torunuma bu ad, benim manevi armağanım olsun. Adını Celaleddin Emir Arif diye yazsınlar."

Mevlânâ'nın sevinci büyüktü. Torununa armağan olarak şöyle bir gazele başladı:

"Kutlu olsun Feridun bize. Çünkü o, din sultanı olacak.

Gökteki ay gibi parlak ve aydın, tatlı şekerlerle dolu olsun Feridun.

Mısır gibi şekerlerle dolu, tatlı olsun hep.

Mutluluk alanında top oynasın, devlet atını eyerlesin, sevgi ve temizlik içinde

Her türlü düşmanlıktan uzak, kinden arı duru, ay gibi bahtlı burcunda doğsun."

Yüzünde ululuk ışığı parlayan bu yavruyu Mevlânâ'nın eşi Kerra Hatun büyütüyor, Mevlânâ onu kimseye bırakmıyordu. Daha altı aylıkken, bir gün beşiğine yaklaşan Mevlânâ, çocuğun üzerine eğilerek:

"Arif, Allah Allah de!" dedi.

Çocuk, "Allah, Allah!" demeye başladı.

Mevlânâ, onun ağzına öpücükler kondurup:

"Yarının şeyhi Arif'imizdir," dedi.

Küçük Arif'e ney ve rebap sesleri ninni oluyor, büyüyordu. O, dedesi Mevlânâ'dan sonra da büyüyerek 'Ulu Arif Çelebi' olacak; babası Sutan Veled'den sonra posta oturacak; Mevleviliği kuranlar, örgütleyenler arasında ön safı alacaktı. Yalnız bununla kalmayacak, yüzyıllarca süregelen Mevlânâ torunları Çelebiler, onun soyundan gelecekti.

Ne yazık ki Mevlânâ, bu sevgili torununu ancak bir buçuk yıl görebildi.

Çocuğu Olan Çocuklaşsın

Mesnevihan Siracettin, Mevlânâ'nın çocuklarla olan iletişimini aktarırken, tanık olduğu bir olayı şöyle anlatır:

"Bir gün Hüsamettin'le birlikte, Mevlânâ'yı görmek için medreseye gelmiştik. Mevlânâ'nın torunu Emir Arif'i küçük bir arabaya oturtmuşlar, lalası da onun arabasını çekiyordu. Mevlânâ, hemen yerinden kalkarak arabanın ipini kutlu omzuna koyup:

'Arif'e öküzcülük edebilirim,' dedi.

Bunun üzerine Hüsamettin Çelebi de arabanın diğer yanını tuttu; bir iki kez medresenin avlusunu dolaştırdılar. Çelebi Arif tatlı tatlı gülüyor, seviniyordu. Mevlânâ:

'Çocukları okşamak, şeriat sultanı ve gerçek ayın göğü olan Peygamber'imizden biz Müslümanlara kalmış bir mirastır. Peygamber, 'Çocuğu olan çocuklaşsın,' buyurmuştur,' dedi ve şu şiiri okudu:

'Babanın aklı dünyayı ölçerse de küçük çocuğun anlaması için 'ti ti' der. Mademki işim gücüm çocuklardır, o hâlde çocukların diliyle konuşmak gerekir.'"

Gerçek Dost ve Gönül

Mevlânâ'ya göre gerçek dost Hak'tı. O'nun dostu olmak, O'nun dostluğunu kazanmak, ancak O'nu sevmek, derin bir aşkla sevmek ve O'na yakın olmaktı. İnsanlar arasındaki dostluğa pek güveni yoktu.

Bir gün, Mevlânâ'nın en yakın müritlerinden ikisi birlikte gezmeye gidiyorlardı. Uzaktan, onun tek başına gittiğini gördüler. Onlar da ona ayak uydurarak peşinden onu izlemeye koyuldular. Mevlânâ, arkasına bakıp onları gördü ve:

"Siz arkadan gelin ama başka kimse gelmesin. Kalabalıktan hoşlanmıyorum. Benim halktan kaçışımın nedeni, onların el öpmek ve önümde eğilip saygı göstermek derdinden kurtulmak içindir," dedi.

Gerçekten o, herkesin onun elini öpmesinden, önünde baş eğmesinden son derece incinirdi. Aşağı tabakadan olan insan-

lara ve talihsiz kişilere karşı büyük bir gönül alçaklığı gösterir, onların önünde eğilirdi.

Sonra Mevlânâ yoluna gitti. Biraz ilerleyince, Konya'nın dış semtlerindeki bir yıkıntıya geldiler. Orada birkaç köpek, birbirleriyle sarmaş dolaş olmuş, uyuyorlardı. Müritlerden biri:

"Bu zavallıların arasında ne kadar güzel bir birlik var; ne güzel uyuyor ve birbirleriyle ne kadar da güzel sarmaş dolaş olmuşlar," dedi.

Bunun üzerine Mevlânâ:

"Evet," dedi. "Sen bunların arasındaki dostluğun ve birliğin ne kadar içten olduğunu bilmek istersen, aralarına bir leş veya bir ciğer atıver. O zaman, bu dostluğun nasıl bir dostluk olduğunu görürsün. Köpeklerin bu hâli, dünya çıkarına, yalnız midelerine, keselerine tapanların aralarındaki dostluğa benzer. Görünüşte pek içtendirler. Aralarında bir düşmanlık veya çıkar olmadıkça, birbirlerinin dostudurlar. Fakat dünyalık bir şey aralarına girince, nice yıllık namus ve onurlarını boşa verip aralarındaki tuz ekmek hakkını bir yana atarlar."

İşte bu örnekte de olduğu gibi, geçimsiz insanların birleşmesinin bir değeri yoktur. Dostluk paraya pula değil, ruha, duyguya dayanmalıydı. Bir şiirinde Mevlânâ:

"Benim ne altın dolu keseye ne de altın kâseye eğilimim vardır," der.

Altın dolu kese de, altın kâse de dünya adamınındır. Değerbilirlik, içtenlik, sevgi, sevecenlik gibi manevi duygular ise gönül adamının... Yine bir şiirinde:

"Bu hırka içinde olduğumuz sürece ne kimseden incinir ne de kimseyi incitiriz," der.

Gerçekten de o, ömrü boyunca ne incinmiş, ne de incitmiştir. Gönül, onun için bir tanrısal kıbledir. Gönül yıkmamak gerekir. Der ki:

"Hacılar, Kâbe'nin dört yanında da secdeye varırlar. Kâbe'yi ortadan kaldırdın mı, herkes gönül gönüle secde ediyor demektir. Şu hâlde, inanan bir insanın gönlü, Allah evi yıkılır mı?"

Bir şairimizin de, "Kıblegâhı kibriyadır, yıkma kalbin kimsenin," dediği gibi, gönül adamı Mevlânâ, insanı sadece gönül kıblesinin mihrabı olarak görür ve buna önem verir. Der ki:

"İnsan-ı kâmilin şu dünyada bir belirtisi olsaydı, tanrısal rumuzların tümüne gönül yoluyla tercüman olurdunuz. İnsan gönle eğildi, onunla seninle benli olup onun sesini dinledi mi, kendini bildi demektir. Kendini bilenin Allah'ı bileceği açıktır. Yoksa bu gizemi başka türlü çözmek olanaksızdır."

Bir rubaisinde şöyle der:

"Belini bağla o gönüldeki parlak ışığa. Boş masallarla çözülmez bu düğümlü gizem. Gerçekten de dağda bayırdaki çayla derenin sana bir yararı yok, evde akan çeşme kadar."

Mevlânâ, insanlar arasındaki her günün doğuşun, savaşın ortadan kalkması için 'gönül birliği'ne varmalarını koşul sayar ve:

"Gönül birliği, dil birliğinden üstündür," der.

Düşünen, seven, inanan insan Mevlânâ'nın gönlü bu...

Erenlerin Acıması Çoktur

Mevlânâ, Allah'ın yarattığı bütün canlılara acıyan biriydi.

Bir gün Nefisüttin Sivasi'ye bir kuruş verip ekmek aldırdı.

Ekmeği eline alıp bir yıkıntıya gitti. Nefisüttin de gizlice onu izlemeye başladı. Sonunda, onun o ekmeği yeni yavrulamış bir köpeğe kendi elleriyle yedirdiğini gördü.

Mevlânâ dönüşünde, Nefisüttin'in kendisini izlediğini anlayıp:

"Bu hayvan yedi gündür açtır. Yavrularına sevecenlikle bakmış, hiç yanlarından ayrılmamıştır. Resulullah efendimiz bir hadisinde, 'Merhametlilerin en büyüğü olan Allah, kullarından merhametli olanlara acır. Ey ümmet ve eshabım! Siz de O'nun yarattıklarına acıyın ki, size de göğün sahibi acısın,' buyurdu."

Nefisüttin, bu söz üzerine ağlayarak Mevlânâ'nın elini öptü ve:

"Hayvanlara bile bu denli merhametli olan siz, doğal olarak arkadaş ve dostlarınıza da acırsınız," dedi.

Bunun üzerine Mevlânâ:

"Erenlerin acıması pek çoktur. Bütün yaratıklara ve dostlarına da kuşkusuz acırlar," dedi.

Hacı Bektaş-ı Veli

Mevlânâ'nın yaşadığı devir, tasavvuf vadisinin Anadolu'ya açıldığı, Anadolu'da filizlenip kökleştiği, dal budak saldığı devirdir. Şeyh Ömer Şühreverdi, Muhyittin Arabi, Fahrettin Iraki, Necmettin Dâye gibi tasavvuf büyükleri Anadolu'ya gelip saygı ve sevgi gördüler. Bu devirde Horasan'dan Anadolu'ya gelerek yerleşen erenlerden biri de Bektaşi tarikatının piri Hacı Bektaş-ı Veli'dir.

Hacı Bektaş-ı Veli, 1209'da Nişabur'da doğdu. Hoca Ahmet Yesevi'nin halifesi Lokman Perendi'nin dervişi oldu. 13. yüzyılın ortalarında, birçok mutasavvıf gibi Anadolu'ya göçerek bugünkü Hacıbektaş kasabasının bulunduğu Sulucakarahüyük'e yerleşti. Bir süre sonra Babailerin reisi Baba İshak'ın halifesi olan Hacı Bektaş, Sultan Gıyasettin Keyhüsrev II'nin Babai ayaklanmalarını bastırmasından sonra, çevresine toplanan Türkmen aşiretlerine yol göstermeye başlayıp kısa zamanda büyük bir ün yaptı.

Biri Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'da, daha çok aydın bir çevreye; diğeri Kırşehir yöresinde halka seslenen bu iki kutup, Mevlânâ Celaleddin'le Hacı Bektaş-ı Veli'nin aralarında manevi bir bağın olduğu, birbirlerini tanıdıkları kuşkusuzdur. Her iki pirin de yaradılış bakımından ayrılsalar bile, yolları aynıdır. Hiçbir zaman tarikat kurucusu olmadıkları hâlde, ölümlerinden sonra kendi adlarına kurulan Mevlevilik ve Bektaşilik tarikatlarının aralarındaki yarış yüzünden bunlar birbirine karşıymış gibi gösterilmiş, birbirlerinden ayrılmaya çalışılmıştır.

Bu rivayetlerden birine göre Hacı Bektaş, müritlerinden Baba İshak'ı Konya'ya göndererek şu haberi iletir:

"Eğer gerçek eriyse ve gerçeği bulduysa, dünyaya ne diye gürültü salıyor? Yok, gerçeği bulamamışsa, ne diye aramıyor?"

Baba İshak, Karahüyük'ten Konya'ya gelip Mevlânâ'nın huzuruna girdi.

Bu yıllar, Mevlânâ'nın coşkunluk devresidir. Sema etmekte, gazeller söylemektedir. Baba İshak'ı görür görmez:

"Dostu görmediysen, ne diye aramıyorsun?

Sevgiliye ulaştıysan, ne diye çalıp çığırmıyorsun?" diye başlayan gazeli okumaya başladı.

Bu gazeli kendisine ve piri Hacı Bektaş-ı Veli'ye yanıt sayan Baba İshak, hiçbir şey söylemeden geri dönüp Kırşehir yolunu tuttu.

Şarabı Şerbet Yapsın

Kırşehir beyi Nurettin Çaçaoğlu da Hacı Bektaş-ı Veli'nin müritleri arasındaydı. Yine menakıp kitaplarının verdiği bilgilere göre Nurettin Çaçaoğlu, bir gün şeyhi Hacı Bektaş'a:

"Şeriata uymak ve namaz kılmak gerektir. Oysa siz bunları yerine getirmiyorsunuz," dedi.

Bunun üzerine Hacı Bektaş, abdest almak için hemen su istedi. Çaçaoğlu da ibriği çeşmeden doldurarak getirdi. İbriği döktüğünde, su yerine kan aktı. Çaçaoğlu şaşırdı. Hacı Bektaş-ı Veli:

"Görüyorsun ya, bununla abdest alınmaz," diyerek ibriği itti.

Anlatılan bu olay üzerine, Mevlânâ şöyle dedi:

"Temizi pislemek, berrak suyu kana çevirmek önemli değil. Aslolan, kanı berrak suya çevirmektir. Yol gösterici ona der ki, şarabı şerbet yapsın. Yol gösterici odur ki, bakırlaşmış gönülleri tam ayar altına çevirsin. Yol gösterici, zorluğun hâl kapısıdır."

Olay doğru ya da yanlış... Mevlânâ'nın yanıtında, onun yol göstericiliğinin ta kendisi görülmekte. Şems'te de bu anlayış var. Onun Mâkalât adı yapıtından alınan şu söz, bu anlayışın tam ve olgun ifadesidir:

"Hüner, yüreğin Allah'a yönelişi, Allah'la bir olmasıdır. Diriyi öldür, bu hüner değildir. Ölüyü diriltebiliyor, cahili bilge yapabiliyor musun? Ham ruhları pişirebiliyor, ona yeni bir biçim verebiliyor musun? İşte tanrısal hüner buradadır."

Mevlânâ'yla Hacı Bektaş-ı Veli arasında geçtiği sanılan olaylar, söyleşiler uzar gider. Ne var ki bunlar, tarikatlar oluştuktan sonra söylenmiş, menakıp kitaplarına geçmiş sözler. Bunları büyütmek, sürdürmek, her iki yol göstericinin de ruhlarını üzer.

Aslolan düşüncedir, anlamdır. Mevlânâ, Konya'da bulduğu yüksek kültürlü bir ortamda düşüncelerini, devrin yüksek edebiyat dili olan Farsça'yla vermiş, yapıtlar üretmiş. Hacı Bektaş'ın çevresindeyse öz be öz Türkler, göçebe Türkmenler, daha doğrusu Anadolu halkı vardır. Onlara, onların anlayacağı Türkçe'yle seslenmiş. Bu sözler zamanında derlenip toparlanmadığı için de büyük yapıtları yoktur. Hacı Bektaş, bütün edebi gücüyle, hüneriyle yapıt yazsa bile, bunu okuyup anlayacak çevresi yoktur. Bu bakımdan, biri halka, öteki aydına rehberlik etmiş ve birbirlerini tamamlamışlardır. Ama ne yapalım ki ölümlerinden sonra kurulan tarikatlar onların yollarını ayırmış, birbirlerini kınar, birbirlerini kırar duruma düşmüşlerdir. Anlam bir yana itilmiş; biçimler, kalıplar yerleşmiş, bu kez de yarış başlamış.

Yoksa devrinde Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlânâ'ya saygı duyan ve onun gerçek dostları arasında olan bir yol göstericidir. Devrin mutasavvıfları arasında kutup yıldızı gibi parlayan Mevlânâ'yı takdir etmektedir.

Hacı Bektaş'ın halifesi Baba İshak'ın torunlarından Elvan Çelebi'nin elimizdeki tek kopya Menakıbnâme'sinde, Mevlânâ şu sözlerle övülmektedir:

"Ol celal, ol kemal; ibn-i kemal, ilm-ü emvar içinde bedr-i misal, rahmetullahi aleyhi Mevlânâ, mahz-i gene i revan idi cana."

İşte bu sevginin belgesi, işte bir örnek... Söz burada biter.

Mevlânâ Dostu Mahmut Hayrani

Devrinde Mevlânâ'yı seven ve ondan aldığı feyizle adını sonsuzlaştıranlar arasında, bugün Akşehir'de türbesi bulunan Seyyid Mahmut Hayrani de vardır. Mevlânâ'dan beş yıl önce, 1265'te ölen Seyyid Mahmut, Mesut Paşa'nın oğludur ve Hayran'dan Anadolu'ya göçüp Konya'ya gelerek yerleşmiştir. Mevlânâ'nın aşk kapısına tapulandıktan ve ondan feyiz aldıktan sonra izin istedi; Akşehir'e giderek orada inzivaya çekildi. Yüreğinde kaynayan aşk volkanı onu rahat bırakmadı. Kendinden geçişle dağlara düştü. Bir süre başıboş dolaştıktan sonra, meczup bir hâlde yine Akşehir'e döndü.

Mevlânâ, çok sevdiği, tanrısal gizlerle bezenmiş bu coşkun dervişini sık sık sorup ondan haberler aldı. Habercilerle hâl ve hatırını sordu.

Yine bir gün Akşehirli Şeyh Sinanettin, Konya'ya gelerek Mevlânâ'yı ziyaret etti. Mevlânâ ona:

"Ne var ne yok? Seyyid Mahmut'umuz ne hâlde?" diye sordu.

Şeyh Sinanettin:

"Onu tilki gibi saçı sakalına karışmış bir hâlde, bir köşede pinekler gördüm. Sizin dünyanıza gözleri kapalıydı."

Mevlânâ, bu söze sadece gülümsedi, hiçbir şey söylemedi. Şeyh Sinanettin, birkaç gün sonra Akşehir'e döndü. Seyyid Mahmut'u çarşının ortasında uyur gördü. Yanına yaklaşarak ayağıyla dürttü. Gözlerini açan Seyyid Mahmut, karşısında Şeyh Sinanettin'i görünce:

"Ey Sinanettin! Biz, özgür insanların sultanı Mevlânâ'mızın devrinde tilki olmayı canımıza minnet biliriz," deyip yeniden uykuya daldı.

Şeyh Sinanettin şaşkınlık içindeydi. Yeniden Konya'ya geldiğinde Mevlânâ ona:

"Dünyada yüreği uyanıklar çoktur, bilinmez," dedi ve ateşli gazellerinden birini okudu.

Seyyid Mahmut Hayrani öldüğünde, Mevlânâ çok üzüldü. Akşehirliler ona güzel bir türbe yaptırdılar. Mezarının üzerine de ahşap işleme bir sanduka yerleştirdiler. Sandukanın üzerine, Mevlânâ'nın en güzel gazelleri yazıldı. Bu gazellerden biri, şöyle başlıyordu:

"Aşk kılıcıyla öl ki sonsuz ömre kavuşasın.

Yaşayanlar, bu aşk kılıcının kokusunu alamazlar.

Yaşarken Allah'ın buyruklarını yerine getirip ibadetten kendine bir giysi yap.

Ölüm üzerinden dirilik giysini aldığında çıplak kalır, rezil olursun.

Dostum, eğer sonsuz dirilik istiyorsan, ölmeden önce öl."

Seyyid Mahmut Hayrani'nin türbesi, daha sonra yapılan Mevlânâ türbesine örnek olmuş, belki ikisi de aynı mimarın elinden çıkmıştı. Mevlânâ hayranları, yüzyıllar boyunca Konya'da Mevlânâ türbesini ziyaret ettikten sonra, Karaman'daki Mevlânâ'nın annesine ait Mader-i Mevlânâ Türbesi'yle Akşehir'deki Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi'ni de ziyareti gelenek hâline getirmişlerdi. Seyyid Mahmut Hayrani, kaynağını Mevlânâ'dan alan bir kendinden geçişin devrindeki simgesidir.

Altınlar

Selçuklu Sultanı Rüknettin, Mevlânâ'ya beş kese altın gönderip almasını istedi. Öğrencilerinden Mecdüttin, ona altınları sununca:

"Beni geçekten seviyorsanız, bu altınları dışarıdaki çamurun içine atın!" dedi.

Öğrencileri, bu buyruğu hemen yerine getirdiler. Dünya malına değer veren bazı kimseler, bu altınları almak için çamurun içinde aramaya başladılar. Fakat üstleri başları, yüzleri çamurdan görünmez hâle geldi.

Mevlânâ, öğrencilerine onların bu durumlarını göstererek:

"Bu altınlar, şu gördüğünüz dünya insanının üstünü başını batırdığı gibi, ahret insanı olanların da yüreğini karartır, kirletir. Çeşitli günahlara sürükleyip ibadetten alıkoyar. Bu sözlerimi yanlış anlamayın. Dünya için çalışmayın, demek istemiyorum. Dünya malının sevgisini yüreğinize koymayın, diyorum.

Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahrete çalışmak gerektiğini herkes bilir. Burada dikkat edilecek nokta; hırs ve aç gözlülük yapmadan yetinmek üzere bulunmaktır. Dünyada, ahret mutluluğu için çalışmalı, kazanmalı, niyeti düzeltmelidir. Çünkü İslamiyet, insanlara yararlı olmayı buyurur. En büyük mutluluk, en büyük sermaye, helal kazanıp hayır ve yararlı işler yaparak ahrete göndermektir. Buna karşın asıl sermaye mal, mülk, para sahibi olmak değil, bilim, iş, yürekten bağlılık ve güzel ahlak sahibi olmaktır," dedi.

Düşman Askeri Çoktu

Mevlânâ'nın, Celaleddin adında bir müridi vardı. Ticaretle uğraşır, at alıp satardı. O anlatıyor:

"Bir gün Mevlânâ sarığını sarıp giyinmiş olduğu hâlde, bana bir at hazırlamamı buyurdu. Atların en güçlüsünü eyerlemek için yanından ayrıldım. Fakat at huysuzluk yaptığından, bir türlü eyerleyemiyordum.

Yanıma iki kişi daha alıp atı zorla eyerledik. Buna karşın at hala huysuzluk yapıyordu. O hâliyle Mevlânâ'nın bulunduğu yere getirip atın hazırlandığını bildirdik.

Mevlânâ dışarı çıkar çıkmaz at sakinleşti; önceki huysuzluğu kalmadı. Mevlânâ ata binip kıble yönünde yola çıktı. Ancak akşama doğru, ter içinde, toza belenmiş bir durumda döndü. At, oldukça zayıflamış görünüyordu. Cesaret edip bir şey soramadık.

Ertesi gün, yine bir at hazırlamamı buyurdu. Başka bir atı eyerleyip getirdik. Dünkü gibi gitti, akşama doğru geldi.

Üçüncü gün de aynı biçimde gitti. Akşama doğru geldiğinde:

'Elhamdülillah! Ey cemaat! Müjdeler olsun ki, o kâfir cehennemin dibini boyladı,' dedi.

Biz, edebimizden, yine bir şey soramadık. Aradan birkaç gün geçti. Şam yönünden bir kafile gelip oralarda Müslümanlarla Moğollar'n savaşını anlattılar. Dediler ki:

'Düşman askeri oldukça çoktu. Müslümanlar yenilmek üzereydiler. Son üç günde Mevlânâ, bir atın üzerinde olduğu hâlde savaş alanında göründü. En ön safta Allah, Allah bağırışıyla düşmana saldırıp önüne geleni bir vuruşta ikiye bölüyordu. Müslümanlar, onun akıl almaz hâlini ve yardımını görünce, bozulan moralleri düzeldi. Art arda yaptıkları saldırılarla düşmanı geri püskürttüler. Mevlânâ düşman komutanını öldürünce, kâfirler kaçmaya başladılar.'

Ben, bu haberi işitince, doğruca hocam Mevlânâ'nın huzuruna çıktım. Beni görünce:

'Müslüman askerlere yardım edilmiş ve zafere kavuşmalarına neden olunmuştur. Ey Celaleddin! Bize canı gönülden hizmet edenler, dünya ve ahrette gam ve üzüntüden kurtulur,' dedi."

"Az yiyip, az uyuyup az konuşun. Çok oruç tutun.
Zamanınızı namaz kılarak değerlendirin."

Hocamın Himmeti

Mevlânâ'yı sevenlerden biri, Mısır'a ticaret yapmak için gitmeye hazırlandı. Akrabası, gitmemesi için onu çok zorladıysa da dinlemeyip kararından vazgeçmedi. Bunun üzerine yakınları, durumu Mevlânâ'ya bildirip gitmemesi için onu ikna etmesini istediler.

Mevlânâ da:

"Gitme!" dedi.

Ancak o kimseyi dinlemeyip gizlice yola çıktı. Gemiyle yolculuk yaparken, bir küffar gemisi bu gencin bulunduğu gemiye saldırdı. Pek çok yolcuyla birlikte onu da tutsak aldılar. Memleketlerine götürüp çeşitli yerlerde çalıştırdılar. Genç, başına gelen yıkımın nedeninin Allah'ın sevdiği bir kulunun sözünü dinlememekten olduğunu anladı. Çok pişman oldu. Tövbeler edip bağışlanmasını diledi. Bunu kırk gün sürdürdü.

Kırk birinci gün düşünde Mevlânâ'yı gördü. Ona:

"Yarın sana bazı şeyler soracaklar. Ne sorarlarsa, biliyorum, de!" diye öğüt verdi. Bir hastalıkla ilgili ilaç söyledi.

Genç, uyandığında sevince boğulup sabahı iple çekti. Sabahleyin yanına gelenler kendisine:

"Hekimlikle ilgili bir bilgin var mı?" diye sordular.

Genç de "Var!" deyince, onu alıp o yerin hükümdarına götürdüler. Meğer o yerin hükümdarı hastaymış. Hiçbir hekim derdine derman bulamamış. Hükümdar da hastalıktan kurtulamamış. Bu genç, hasta hükümdarı görüp:

"Bana, şu şu meyvelerden şu kadar, şu şu otlardan şu kadar getirin," dedi.

Kısa zamanda bulup getirdiler. Genç, hepsini güzelce öğütüp karıştırdı ve macun hâline getirerek hastaya yedirdi. Hasta, Allah'ın izniyle bir anda şifa buldu. Hükümdar, bu hastalıktan umudunu kesmişken birden şifaya kavuşunca, gence:

"Bir muradın varsa söyle, yerine getireyim. Mal, mülk istersen seni zengin edelim," diye ısrarla sorunca, genç:

"Ben, hiçbir şey bilmeyen biriyim. Ailemden ve hocamdan izinsiz, para kazanmak için evden çıktım. Beni yolda tutsak alıp buralara getirdiler. Tutsak olunca başıma gelen bu derdin nedenini anlayıp çok tövbe ettim ve hocam Mevlânâ'dan manen bağışlanmamı diledim. Kendisini kurtulmam için Allah'a aracı eyledim. Bu gece hocam bana, bu size yaptığım şeyleri tanımladı. Ben de sabah aynısını yaptım. Gördüğünüz gibi, bütün bunlar, hocamın himmeti ve bereketiyle oldu," dedi.

Hükümdar, genci serbest bıraktı. Çok para vererek zengin edip memleketine gönderdi. Mevlânâ'ya da pek çok armağan gönderdi.

Allah'a Sığının

Moğollar'ın Anadolu genel valisi Baycu Noyan, Konya'yı kuşattı. Konyalılar oldukça sıkıntılı, acılı günler yaşadılar. Kuşatmanın kaldırılması için Mevlânâ'nın huzuruna çıkıp:

"Efendim! Bize acıyın. Baycu Noyan, bildiğiniz gibi Konya'yı kuşattı. Çoluk çocuğumuzla büyük sıkıntıya düştük. Korku içinde yaşıyoruz. Eğer bize yardım etmezseniz sonumuz yıkım olur. Çünkü Baycu Noyan, hangi şehri ele geçirdiyse halkını kılıçtan geçirip mallarını yağmaladı. Bu işe bir önlem diliyoruz," dediler.

Mevlânâ:

"Siz, Allah'a sığının. Doğru bir inançla Hakk'ın ermişini aracı ederek dua edin. İnşallah sıkıntınız defolur," dedi.

Sonra şehirden dışarı çıkıp alanın ortasında durdu. Kıbleye dönerek namaz kılmaya başladı. Çevrede binlerce Moğol askeri vardı. Baycu Noyan'a kocaman bir çadır kurmuşlardı. Askerler, hemen komutanlarına koşup:

"Şehirden yaşlı biri çıktı. Mavi kaftanlı, sarıklı, heybetli biri... Alanda namaz kılmaya başladı. Ne bir korku, ne heyecanı var. Askerlerden hiçbiri yanına yaklaşmaya cesaret edemiyor," dediler.

Baycu Noyan askerlerine:

"Ok yağmuruna tutarak hemen öldürün!" dedi.

Bu buyruk üzerine, okçular ellerini sadaklarına atmak için davrandıklarında, her birinin kolu yerinden kalkamaz hâle geldi. Hiçbiri ok atamıyordu. Bu durumu gören Baycu Noyan atlılara:

"Atlara binip kılıçla üzerine saldırın!" buyruğu verdi.

Atlılar hemen atlarına binip sürmek istediler ama atların ayakları toprağa battı. Üzerlerindeki askerleri götüremez hâle geldiler. Bunu da şaşkınlıkla gören Baycu Noyan'ın canı sıkıldı. Kendisi okunu çekip yayını gerdi. Nişan alarak Mevlânâ'ya fırlattı. Attığı üç ok da hedefe değil, Baycu'nun önüne düştü. Bu hâli de gören vali Noyan, iyice öfkelenip atını getirmelerini buyurdu. Ata bindiyse de atı bir türlü hareket ettiremedi. Öfkesi artan Baycu, attan inip yaya olarak saldırmak istedi. Fakat ayakları dolaşıp yüzüstü yere düştü. Yüzü yaralanan Baycu ne yapacağını şaşırdı.

Olanları kaleden izleyen halk, şaşkınlıktan şaşkınlığa düştü; hep bir ağızdan tekbir getirdiler. Sonunda Baycu Noyan hiçbir şey yapamayacağını, Mevlânâ karşısındaki acizliğini anlayınca:

"Bu kişi, şimdiye dek karşılaştığım insanların hiçbirine benzemiyor. Bunun, Allah'ın koruması altında olan kişilerden olduğu anlaşılıyor. Bu kadar askeri gücümle, değil kendisiyle savaşmak, üzerine doğru bir adım bile atamadık. Dolayısıyla, bununla iyi geçinmekte, anlaşma yapmakta yarar vardır," diyerek askerini toplayıp kuşatmadan vazgeçti.

Allah Bu Kişiyi Mevlânâ'ya Bağışladı

Mevlânâ'yı çok sevenlerden biri, ölmeden yaptığı vasiyetinde; mezarına Mevlânâ'nın gelip Kuran okumasını diledi. O kişi ölünce vasiyeti Mevlânâ'ya bildirdiler. O da hoşnut olup onun mezarında Kuran okudu.

Ölen kişinin çocuklarından biri düşünde babasının çok iyi hâlde olduğunu görünce:

"Babacığım! Bu dereceye nasıl eriştiniz?" diye sordu.

Babası da:

"Beni mezara koyduğunuzda münker ve nekir melekleri soru sormaya gelirken, oraya güzel yüzlü bir melek geldi. Onlara, 'Allah bu kişiyi Mevlânâ'ya bağışladı. Onu bırakın!' dedi. O günden beri, hamdolsun hâlim iyidir," diye yanıt verdi.

Mevlânâ'nın Dili

Orta Asya'nın Türkistan ve Horasan bölgelerinde yaşayan halkın büyük bir kısmı Türk, bunların anadili de Türkçe'dir. Bugün bile Azerbaycan'dan doğuda Çin Seddi'ne değin bütün bir Orta Asya'yı içine alan geniş bölgelerde, hiçbir engelle karşılaşmadan rahatça Türkçe konuşabilir, Türkçe'yi değişik lehçeleriyle her yerde bulabilirsiniz.

Bu bölgede Oğuz Türkleri'nin XI. yüzyılın başlarında kurdukları Büyük Selçuklu Devleti, kısa zamanda gelişip yayılmış, Türk dili de geniş ve yaygın Türk topluluklarının dili olarak tarihi gelişimini sürdürmüştür. Büyük Selçuklu Devleti'nin Horasan, İran, Suriye ve Anadolu Selçukluları adıyla dört kola ayrılmasından sonra da durum değişmemiş; Türkçe, Arap ve Fars dillerinin güçlü baskısı altında bile varlığını geniş halk yığınları, aşiret ve boylar arasında koruyabilmiştir.

Türklerin çoğunlukta olduğu ve Farslar'ın çok az sızabildikleri Orta Asya'nın Türkistan ve Horasan bölgesinin ünlü kültür

merkezi Belh şehrinde dünyaya gelen ve pek genç yaşındayken Baha Veled'le birlikte Anadolu'ya göçen, yine bir kültür merkezi olan Konya'ya yerleşen Mevlânâ Celaleddin'in anadili, soyca sopça Türk oluşuyla da kuşkusuz Türkçe'ydi. Bunun tersini düşünmek, biraz tarihi, tarihin akışını, Mevlânâ'nın doğduğu bölgenin etnik yapısını bilmemek olur. Ne var ki İslam dininin etkisi ve halifenin İslam devletleri üzerindeki manevi baskısıyla, Arapça devlet diline egemendi. Resmi yazışmalar, buyruklar, beratlar, vakfiyeler, yazıtlar Arapçayla yazılmakta, medresede Arapça okunmakta, öğretilmekteydi.

Bunun yanı başında Farsça, işlenmiş bir dil olarak tasavvufa ve edebiyata girmiş, kültürlü ve entelektüel tabakanın bilmesi, okuması, yazması gereken bir dil olmuştu. Mevlânâ da daha eğitim çağının eşiğinde bu iki dille karşılaşıp babasından ve hocalarından Arapça ve Farsça'yı öğrenip bu dillerde yazılan yapıtları okudu.

Anadolu'nun Selçuklular eliyle Türkleşmesinden sonra, kalabalık Rum halkın oturduğu bölgelere aralıksız Türk akınları oldu. Orta Asya'dan getirilen ya da Moğol akınlarından kurtulmak için kendi istekleriyle göçen Oğuz Türkleri, yer yer Anadolu'ya yerleştiler. Bu oymaklar, Anadolu'da köyler, kasabalar kurup kısa zamanda yerli halkı aralarında erittiler, İslamlaştırdılar veya onları azınlık durumuna düşürdüler.

Böyle bir ortamda Mevlânâ, anadili olan Türkçe'yle Konyalı müritlerine seslenirken, azınlıklarla da ilişiğini kesmeyip Rumcayı öğrendi; hatta Rumca şiirler söyledi. Evinde, ailesi ve çocuklarıyla, halkla günlük konuşmalarında, vaazlarında Türkçe konuşan Mevlânâ, yapıtlarını devrinin gereği olarak Farsça, bazılarını da Arapça yazdı, yazdırdı. Onun yapıtlarındaki dilin bir Anadolu Farsça'sı olduğu, onun bu dili sonradan öğrendiği üzerinde bil-

ginler zaman zaman durmuşlar. Bunlar arasında, yer yer Türkçe şiirleri, Türkçe beyit ve sözleri de vardır. Bunlara Divân-ı Kebir ve Mesnevi'de rastlanır. Bu konuda Martinovitz, Salemann, Veled Çelebi (İzbudak), M. Şerafettin Yaltkaya, Mecdut Mansuroğlu gibi bilginler geniş araştırmalar yaptılar. Tarihçi Necip Asım'a göre Mevlânâ'nın Türkçe'si daha çok Kıpçak Türkçesi'ne, Mansuroğlu'na göre de Oğuz lehçesiyle veya onun yakın şivelerriyle konuşan Türk boylarının şivelerine benzemektedir.

Mesnevi'sinde, 'Amaç, armağan, aş, götürü, kışlak, yaylak, konuk, sınır, Tanrı, töre, ulak, yasa, yurt' gibi öz Türkçe sözcükleri ustalıkla kullandığı gibi, Divan-ı Kebîr'inde:

"Okçulardır gözleri hoş, nişandır kaşlar; öldürür yüz süvari, kimdir ol Alpaslan?" veya 'Şems' mahlasıyla baştan sona Türkçe, 22 beyitlik bir gazelinde:

"Ol kim gide uzak yola, gerek azık ala; bile almaz ise yolda kala. İrmeye her giz konağa" biçiminde öz Türkçe şiirler söylemiştir.

Mevlânâ bir sanatçı, bir şair, hatta çok kez söylendiği gibi bir filozof değil, gerçek bir sufidir. Sonsuz ve coşkun bir aşkla kendinden geçerek tasavvuf yolundaki tanrısal yol göstericidir. Düşüncelerini öğretmek için çevresinden, günlük olaylardan, okuduğu kitaplardan, dinlediği öykülerden yararlanmış, örnekler vermiş, ele aldığı konuları ayet ve hadislere bağlamış, Türk atasözleri ve deyimleriyle bezemiştir. Onun yapıtlarında:

"Ateş olmayan yerde duman tütmez.", "Ağlamayan çocuğa meme vermezler.", "Ne ekersen onu biçersin.", "Vakitsiz öten horozun başını keserler.", "Zaman sana uymazsa sen zamana uy.", "Yıkık köyden haraç alınmaz" gibi bugün de atasözlerimiz arasında yaşayan yüzlerce Türk atasözü yer yer serpiştirilmiştir.

Yine yapıtlarında halk deyimleri, Türk gelenekleri, görenekleri, inançlarıyla ilgili pek çok konuya geniş yer verilmiştir. Bütün bunlar incelenmeden, "Mevlânâ yapıtlarını Farsça yazdı," diye onu bu dille konuşan uluslara mal etmek bilimsel gerçeklere uymaz, yanlış olur.

Mevlânâ, Türk ulusunun bütün bir insanlığa kazandırdığı ölümsüz armağandır.

Sözlerimizi, onun şu rubaisiyle bağlamak isteriz:

"Yabancı bellemeyin, ben de bu ildenim.
Sizin ocağınızda kendi ocağımı arıyorum.
Düşman gibi görünüyorsam da düşman değilim;
Hindu soyuyorsam da gerçekte aslım Türktür benim."

"Bilin ki insanların en hayırlısı,
insanlara en yararlı olandır."

Yerin Karnı Acıktı

Yıllar birbirini kovaladı. Mevlânâ'nın soluk buğday benzi hafifçe sararıp kısa ve düzgün sakalındaki kır tellerin sayısı arttı. Uzun ve zayıf vücudu, alçak gönüllülük ve hiçlik duygusu içinde hafifçe öne eğildi. Geceli gündüzlü yazılan Mesnevi, sürekli benliğin isteklerini kırma, vücudunu yordu. Yalnız gözleri, iri ela gözleri asla parıltısını yitirmedi. Ruhundaki asla erinç bulmayan coşkun, kendinden geçmiş dünyanın aynası olan bu gözler, ululuk ışıkları saçıyor, onlara kimse dikkatle bakamıyordu.

Mesnevi'nin yazılması bitmişti. Görevini tamamlamış insanların huzuru içinde, bu dünyadan ayrılmak ister gibi bir hâli vardı. Dostları bunu hissediyorlardı. Son gazellerinde, mutlak varlığa bir an önce kavuşmanın heyecanı ve özlemi görülüyordu.

1273 yılının sonbaharıydı... Konya'da sık sık deprem oluyor, halk sokaklara dökülüp gecelerini çadırlarda geçiriyorlardı. Yine büyük bir deprem olmuş, yer yerinden oynamıştı. Mevlânâ o gün:

"Korkmayın, yerin karnı acıktı. Son günlerde yağlı bir lokma istiyor. İnşallah muradına çabuk erer de, siz de üzüntüden kurtulursunuz," dedi.

Bu depremden birkaç gün sonra da yorgun bedeni, artık bir daha doğrulmamak üzere yatağa düştü. Devrin tanınmış hekimlerinden Nahçıvanlı Ekmelettin'le Gazanferi hastanın başucundan ayrılmıyor, ilaç üstüne ilaç yapıyorlardı. Yüksek ateş, nabızdaki düşüş bir türlü giderilemedi; hastalık kırk gün uzadı.

Konya üzüntü içindeydi. Başta Selçuklu sultanı Gıyasettin Keyhüsrev III olmak üzere vezirler, emirler, bilginler ve halk ziyaretine koşuyor, onun kutlu yüzünü bir kez daha görmek istiyorlardı.

Bir gün de yakın dostu Sadrettin Konevi gelip acil şifa diledi. Mevlânâ:

"Allah sizlere şifa versin. Âşıkla maşuk arasında, bir kıl inceliğinde gömlekten başka bir şey kalmadı. Bunu da soyunup çıkarmamı ve Hak kavuşmasına ermemi, ışığın ışığa kavuşmasını istemiyor musunuz?" dedikten sonra:

"Ben bedenden soyundum, O hayalden soyundu.

Şimdi, kavuşma aşamalarının burcunda salınmadayım.

Sen ne bilirsin, iç dünyada nasıl bir sultanla düşüp kalkmadayım?

Altın gibi sapsarı benzime bakma; demirden bir ayağım var benim.

Beni buraya getiren o sultana tümüyle yüz tuttum.

Beni yarattığından dolayı binlerce şükürler olsun O'na," diye başlayan gazelini okudu.

Son gazelleriydi bunlar. Ölümü, Hakk'a kavuşmayı istiyor:

"Gerçekten haberi olarak ölen âşıklar, Hakk'ın huzurunda şeker gibi erirler, tatlı tatlı ölürler. 'Elest' kitabından bengisu içerler de bir başka işveyle ölürler onlar," diyordu.

İnsanların Hayırlısı, İnsanlara Yararlı Olandır

Eşi Kerra Hatun, bu hastalığa herkesten fazla üzülenler arasındaydı.

"Keşke," diyordu. "Mevlânâ'nın yüzlerce yıllık ömrü olsaydı da dünyayı gerçek ve anlam incileriyle doldursaydı."

Mevlânâ, bu söz üzerine:

"Niçin yüzlerce yıllık ömür? Bizi ne sandın? Biz ne Firavun, ne de Nemrut'uz. Bizsiz bu yalan dünyada huzur ve karar nasıl olur? Biz başkalarına yararlı olalım diye bu dünya zindanında kaldık. Yoksa kimin malını çalmışız ki mahpus kalalım?" dedi.

Sonra, yatağının başucunda toplanan dostlarını şu sözleriyle avuttu:

"Bu dünyadan göçeceğim diye hiç üzülmeyin. Ne hâlde olursanız olun, sizinle birlikteyim. Hz. Peygamber'imizin, 'Be-

nim ölüm de dirim de sizin için hayırlıdır,' sözünü ben aynen yineliyorum. Bunun anlamı, benim dirim doğru yolu göstermek, ölümüm de yardım etmek içindir."

Sonra da şu vasiyette bulundu:

"Ben size, gizlice ve açıkça Allah'tan korkmayı, az yemeyi, az uyumayı, az söylemeyi, günahtan çekinmeyi, orucu, namazı sürdürmeyi, şehvetten kaçınmayı, sefihlerden uzaklaşmayı, olgun ve bilgin kişilerle birlikte olmayı vasiyet ederim. Şunu bilin ki; insanların en hayırlısı, insana ve insanlığa yararı olandır."

İçlerinden biri:

"Sizden sonra yerinizi kim alabilir? Halifeniz kim olabilir? Biz kime başvurabiliriz?" diye sordu.

Mevlânâ, yatağından hafifçe doğruldu ve:

"Çelebi Hüsamettin!" dedi.

"Ya oğlunuz Sultan Veled için ne buyurursunuz?"

"O, gerçek pehlivanıdır; vasiyete muhtaç değildir."

Hastalık günden güne ilerliyor, Mevlânâ her gün çöküyordu. Sultan Veled'le Çelebi Hüsamettin, başucundan bir an olsun ayrılmıyorlardı. Bilinci ve belleği yerindeydi. Hatta bir ara, elli iki dirhem borcu olduğunu anımsayıp oğluna:

"Evde birkaç altın kırıntısı olacak. Al götür, helalleş," dedi.

Alacaklı altınları kabul etmeyip hakkı varsa helal ettiğini söyledi. Haber Mevlânâ'ya ulaştığında, ferahlık içinde:

"Dünyaların Rabb'ine hamdolsun; bu korkunç dertten kurtuldum," dedi.

Çelebi Hüsamettin:

"Namazınızı kim kıldırsın?" diye sordu.

Mevlânâ hafifçe:

"Şeyh Sadrettin Konevi hepsinden evladır," dedi.

Hazırlık tamamdı. Günler yaklaşıyordu, düğün günleri...

Güneş, İrfan Güneşiyle Birlikte Battı

Sultan Veled, yatağının başucunda, sevgili babasının ateşler içinde yanan ellerini soğuk suyla yıkıyor, yaşlı gözlerini göstermemek için bakışlarını başka yöne çeviriyordu. Kerra Hatun, kızı Melike, diğer oğlu Emir Âlim Çelebi de yanı başındaydı. Çelebi Hüsamettin'le birlikte, bütün aile günlerden beridir uyku yüzü görmemişlerdi.

Son gece, Mevlânâ yatağında doğruldu. Yüzünde tanrısal bir neşe, tatlı bir mahzunluk vardı. Başucunda bekleyen oğlu Sultan Veled'e:

"Veled, oğlum... Ben iyiyim artık. Git, yat. Biraz dinlen," dedi.

Sultan Veled, istemeyerek baş eğdi. Mevlânâ, onun arkasından kesik kesik son gazelini söyledi:

"Git, başını yastığa koy, yat; bırak beni,
şu geceleri dönüp dolaşan yanmış biçareyi.
Biz, geceleri ta sabahlara dek sevda
dalgaları arasında bocalar dururuz.

İstersen gel bağışla bizi; istersen git, cefa et bize.
Benden kaç da sen de belâya uğrama; esenlik yoluna...

Gözyaşı dökerek gam bucağında sürünüyoruz.
Akar gözyaşımızın yolunda, yüz yerde yüz değirmen kur.

Güçlü biri var ki, bizi çekip götürmede;
mermerden bir gönül var onda.
Adamı alır götürür de kimse ona hesap bile soramaz.

Güzeller sultanına, âşıklara vefa gerekli değil.
Ey yüzü sararmış âşık, sen sabret, sen vefalı ol.

Bir dert ki, ölümden başka çaresi yok;
Artık ben nasıl olur da derde çare bul diyebilirim?"

Ertesi gün iyi görünüyordu ama bu görünüşünde, sevgili Allah'ına bir an önce kavuşmanın heyecanı vardı. Artık sonsuzluk fermanı yazılmış, Mevlânâ bu fermanı çok önceden okumuştu:

"Ben o sultan değilim ki, tahttan ineyim de tabuta bineyim. Benim fermanımın yazısı sonsuzluktur," diyordu.

17 Aralık 1273 Pazar günüydü... Mevsim kış olmasına karşın parlak bir güneş ağır aheste Konya'nın batısındaki Takkeli

Dağı'na doğru süzülüyordu. Yatağın başucunda Sultan Veled, sağında Hüsamettin Çelebi... Mevlânâ, biri öz, diğeri manevi iki sevgili oğluna yaslanmış, dudaklarında kelime-i şahadet, kavuşma anını bekliyordu.

Akşama yakın, güneş Takkeli Dağı'nda batarken, beri yanda bir irfan güneşi de ölümlü dünyadan 'can ve sonsuzluk dünyası'na kanat açıyordu:

"Canı sen aldıktan sonra, ölmek şeker gibi tatlı. Seninle olduktan sonra, ölüm tatlı candan daha tatlı..."

Akşam ezanıyla birlikte, bir çığlıktır koptu Konya'da. Mevlânâ, bu diyardan o diyara göçtü. Bu çığlık, dalga dalga sardı şehri. Günlerden beri için için ağlayan şehir, şimdi hıçkırıklarla boşalıyordu. Uzun kış gecesi uykusuz geçti. Cenaze, ertesi gün kaldırılacaktı. Son hizmetler yerine getirildi.

Mevlânâ'nın medresesinden gelen hafızların yanık sesleri hıçkırıklara karışıyor, gecenin bitimiyle yeni bir sabah daha başlıyordu.

"Eğer cennette olmak istersen, herkesle dost geçin.
Hiç kimseye kin tutma, herkese alçak gönüllülük göster.
Çünkü alçak gönüllü olmak asıl sultanlıktır."

Kim Olursa Olsun Herkes Gelmişti

Sabahın erken saatlerinde minarelerden yükselen salâ sesleri şehri bir daha sarstı. Mevlânâ'nın yakın dostlarından İmam İhtiyarettin, cenazeyi kendi eliyle yıkıyor, teneşirden dökülen suları dervişler, bir damla bile yere düşürmeden topluyorlardı. Cenaze kefenlenip tabuta kondu. Medresenin avlusundan dışarı çıkardıklarında da sanki kıyamet koptu.

Konya, tarihi boyunca böyle çeşitli, böyle renkli bir kalabalığa sahne olmamıştı. Sultanlar, emirler, bilginler, cahiller, imamlar, papazlar, siyahlar, beyazlar, her sınıf halk, her dinden, her mezhepten insan... Irklar, sınıflar ve dinler ilk kez burada, Mevlânâ'nın medresesinin önünde bir araya gelmişlerdi. Rubaisindeki, "Gelsin, varlık adına ne varsa gelsin. Kâfiri, putperesti, mecusisi gelsin," dizesi bugün için söylenmişti; bugün için, bu düğüne çağrılmışlardı sanki...

Tabut omuzlar üzerinde yükseldiğinde bir çığlık koptu. Halk saldırmış, tabuta el sürebilmek için birbirini çiğnemişti. Sıkışıklık son dereceyi bulmuştu. Tabutu taşıyanlar oldukları yerde kalmış, bir adım olsun ilerleyemiyorlardı. Buna bir çözüm bulmak gerekirdi ama nasıl?

Halktan ileri gelen birkaç kişi, kalabalığa bağırdı:

"Müslüman olmayanlar çekilsin!"

Olanaksız. Kimse yerinden kıpırdamıyor, üstelik kalabalık gittikçe büyüyordu. Müslümanlardan bir grup, biraz ileride cenazeyi bekleyen Baş vezir Sahip Ata Fahrettin Ali ile Emir Süleyman Pervane'ye yakındılar:

"Mevlânâ, Müslümanların şeyhidir. İseviler, Museviler ve diğer din sakinlerinin aramızda işi ne? Bunlar ne yüzle cenazeye geliyorlar? Çekilip gitsinler, biz de rahat rahat görevimizi yapalım."

Bunu işiten papazlarla hahamlar atıldılar:

"Hayır! Bu din sultanı, bizim de önderimiz sayılır. Biz, Musa'nın ve bütün peygamberlerin gerçeğini, onun açık sözlerinden anladık. Kendi kitaplarımızda okuduğumuz peygamberlerin hareket ve kişiliğini onda gördük. Siz Müslümanlar Mevlânâ'yı nasıl devrin Muhammed'i olarak tanıyorsanız, biz de zamanın Musa'sı olarak biliyoruz. Siz nasıl onun seveniyseniz, biz de onun seveni ve müridiyiz. O, 'Yetmiş iki millet gizini bizden işitir. Biz, bir perdeyle yüzlerce ses çıkaran bir neyiz,' demedi mi? Söyleyin, demedi mi?"

Bir başka papaz, ağlayarak:

"Mevlânâ insanlığa, insanlar üzerinde iyilik ışıkları saçan bir gerçek güneşidir. Güneşi bütün dünya sever; bütün dünya onun ışığıyla aydınlanır. Siz, bizi güneşten nasıl olur da yoksun bırakabilirsiniz?"

Bir Musevi:

"Mevlânâ ekmek gibidir. Herkes için ihtiyaçtır. Siz hiç ekmekten kaçan bir aç gördünüz mü?"

Kim, ne diyebilirdi bu sözlere? Kuşluğa doğru tabut güçlükle yola düzüldü.

Sadrettin Konevi Üzüntüden Bayıldı

Cenazenin önünde hafızlar, müezzinler yürüyor, yüksek sesle Kuran okuyorlardı. Onların da önünde neyzenler, kudümzenler vardı. Kortej ana caddeye çıktığında, ortalık yeniden karıştı. Atlı korumalar, halkı sopalarla dağıtmak zorunda kaldılar ama kim dinler? Halk dövülmeye, ezilmeye çoktan razıydı. Yeter ki Mevlânâ'nın tabutuna bir kezcik el sürebilsin.

Mevlânâ, Konya kalesinin doğusunda, şehrin dışındaki gül bahçesine gömülecekti. Daha sonra buraya, babası Sultan'ül-Ulema, oğlu Alâeddin Çelebi, can dostu Selahattin Zerkubi gömülmüş; sultan tarafından armağan edilen 'has bahçe', Mevlânâ'nın ifadesiyle 'erenler bahçesi' olmuştu. Medreseden buraya yaya, on-on beş dakikada gelinebilirdi. Şimdiyse cenaze saatlerdir yoldaydı. Kortej bir türlü ilerleyemiyordu. Birbirini

çiğneyen kalabalık yüzünden hem yol alınamıyor, hem de eller üzerindeki tabutu kimse bırakmak istemiyordu. Bu yüzden tabut birkaç kez kırılıp güçlükle onarılabildi.

Neyse, ikindiye doğru tabut musalla taşı üzerine konabildi.

Cenaze namazı kılınacaktı. Mevlânâ, namazının Sadrettin Konevi tarafından kıldırılmasını vasiyet etmişti. Yaşlı Sadrettin Konevi, üzüntüden bitkindi. Gözyaşlarını içine akıtıyor, dudaklarından dualar dökülüyordu. Duacı namazını kıldırması ve safların önüne geçmesi için Konevi'ye, "Buyurun," dediğinde, birkaç adım attı, sendeledi, sonra da olduğu yere yığılıverdi. Bayılmıştı. Durumu gören Kadı Siracettin, hemen ilerleyip safın önüne geçti:

"Er kişi niyetine..." diyerek namaza durdu.

O anda binlerce dil "tekbir" getirdi. Sanki dağ taş ayaktaydı bu an.

Namazdan sonra tabut yeniden omuzlar üzerinde yükseldi. Sevgili babası Bahaeddin Veled'in mezarının başına getirildi. Baba, sevgili oğlunu 'ağuş'una basabilmek, kendisinden daha da yücelmiş bir irfan yıldızını karşılayabilmek için ayakta bekliyor gibiydi. Ya da gönüller onu böyle hayal ediyordu.

Akşam güneş batarken Mevlânâ toprağa verildi. Aslında toprağa verilen boş bir kovan, bir cesetti. Mevlânâ, gönüllere sonsuza dek yerleşmişti.

Konya sessizlik içindeydi. İçine kapanmıştı. Ertesi gün, saraydan bir buyruk çıktı. Kırk gün yas vardı. Bu kırk gün içinde, devrin geleneğine göre, sultanlar ve emirler ata binmeyecekler, yoksullar saray mutfağından yemek yiyeceklerdi.

Mevlânâ'nın medresesindeki hücresi sırlanmıştı. Yalnız ne var ki onun çok sevdiği bir kedisi vardı. Mevlânâ onu sever,

okşar, o da onun yanından ayrılmazdı. Onun ölümünden sonra kedi yemez içmez oldu. Eriyip gitti. Bir hafta sonra da onu hücrenin eşiğinde ölü buldular. Mevlânâ'nın kızı Melike, kediyi kefenleyerek babasının mezarı yakınına gömdü.

Son Gün

Hüsamettin Çelebi anlatıyor:

"Mevlânâ'nın son günüydü. Olağanüstü yiğit bir delikanlının, hocam Mevlânâ'nın bulunduğu yerde belirdiğini gördüm. Mevlânâ, kalkıp bu delikanlıyı karşılayarak bana:

'Döşeği kaldırın,' dedi.

Şaşırdım. Çünkü hocam hastaydı. O delikanlının yanına varıp:

'Siz kimsiniz ki, hocam hasta yatağından kalkarak sizi karşıladı?' diye sordum.

O da:

'Ben Azrail'im. Rabb'imizin buyruğunu yerine getirmek, Mevlânâ'yı öbür dünyaya çağırmak için geldim,' dedi.

Mevlânâ da:

'Rabb'imiz, beni kendi huzuruna çağırıyor. Artık gitmek zamanıdır. Ya Azrail! Çabuk ol! Beni Rabb'ime çabuk kavuştur!' deyip kelime-i şahadet getirdi.

Cemaziyelahirin beşine rastlayan pazar günü, ikindi vaktinde ölümlü yaşama gözlerini yumdu."

Minberim Yüceliktir

Şimdi yaşayan Mevlânâ değil, onun ölümlü vücudu değil, anlamdı. Mesnevi'sinde:

"Zaten görünen beden, sonunda gitmek için kurulmuştur.

Fakat anlam sonsuza dek neşeli bir hâlde yaşayacaktır," beyiti sanki bugün için söylenmişti.

O vücut, Mevlânâ'nın ifadesiyle, "Güneşin önündeki mum alevi gibi, bir bakıma yoktur, bir bakıma vardır." 'Bölüm' varlığı, 'bütün' varlıkta yitmiştir. Şimdi Mevlânâ, "Ben tenden soyundum. O hayalden soyundu. Artık kavuşma ilinin en ileri makamlarında salınmadayım" (Mesnevi, c. 6. b. 4619) diyordu. Ve geride kalanlara şöyle sesleniyordu:

"Her günüm cumadır, hutbem sürekli... Minberim yüceliktir, maksurem insanlık..." (c. 6, b. 873).

Bir devir kapanmamış, belki yeniden açılmıştı. Mevlânâ hamken pişmiş, sonra da yanmıştı ama onun tutuşturduğu ocak tütüyordu. Hem de alev alev, şimşek şimşek...

Dostları, onun mezarının üzerine ilk otağı kurmayı, önce bir türbe yapmayı düşündüler. Mevlânâ ise mezarlara, kim olursa olsun, türbe yapılmasını pek istemezdi. Mesnevi'sinin üçüncü cildinde:

"Mezar yapma işi taşla, tahtayla, keçeyle, kilimle olmaz. Kendine gönüllerde bir mezar kazman gerekir. Mezara türbe yapmak, üstüne kubbe kurmak anlam sahiplerince hoş değildir," diyordu.

Hatta bir defasında Emir Tacettin Mutez, onun medresesinin yanında, dostlarının oturması için bir 'Dar'ül-uşşak/Âşıklar Yurdu' yaptırmak istemişti. Mevlânâ:

"Biz, şu atlas kubbenin altında ev kuramamışız. Biz sonsuzluk yurdunda, sevgi köşkünde otururuz," demiş ve bu anlamda bir gazel söylemişti. Fakat oğlu Sultan Veled'in ricalarına dayanamayarak medreseye birkaç oda eklenmesine rıza göstermişti. Babasının mezarının üzerine bir türbe yaptırmak isteyen Emir Pervane'ye de:

"Şu gök kubbeden daha iyisini yapamayacağınıza göre zahmet etmeyin," deyip izin vermemişti.

Diğer yandan, Mevlânâ'nın menkıbelerini yazan Eflâki Ahmet Dede'ye göre, mezarının üzerine bir türbe yaptırılması Mevlânâ'nın vasiyetidir. Eflâki'nin yapıtında, bir gün Mevlânâ'nın yanındaki dostlarına:

"Müritlerimiz türbemizi, uzaklardan görünecek biçimde yüksek yapsınlar. Kim bizim türbemizi ta uzaklardan görerek

tam bir inançla bizi aklına getirirse, onun adı iki dünyada değerli olacaktır. Tam bir aşkla, riyasız bir doğrulukla gelip türbemizi gören birinin dileğini yüce Allah yerine getirir," dediği rivayet olunur.

Yine aynı yapıta göre Mevlânâ'nın:

"Bizim türbemiz Konya'nın ortasında kalacak ve çok da bayındır olacaktır. O zamanın insanlarına, bizim Mesnevi'miz yol gösterecektir," dediği ifade edilir.

Her iki durumda da Mevlânâ'nın ölümünden kısa bir süre sonra, onun mezarı üzerine bir türbe yapma isteği artmış, aslında mezar şimdiden bir ziyaret yeri olmuştu. Onun değerli anısını sonsuzlaştıracak ve sevgisini anıtlaştıracak bir yapıta gerek vardı. Gönüller, gönül sahipleri bu istekle yanıyorlardı. Ve bu istek, bir gün düşünceden eyleme döküldü.

Ölümünden birkaç ay sonra, ona büyük bir saygı besleyen Emir Alamettin Kayser, bu istekle Sultan Veled'e başvurdu. Sultan Veled, uzun uzun düşündükten sonra:

"Peki, ne kadar dünyalığın var?" diye sordu.

"Helal malımdan otuz bin dirhem."

"Bu para az. Nasıl yapabilirsin?"

"Hele bir başlayalım, üst yanına Allah kerim..."

"O hâlde tam bir doğruluk ve içtenlikle kararını ver ve yapmaya başla."

Sanduka Üzerindeki Yazılar

Alamettin Kayser, hemen hazırlıklara başladı. Mevlânâ'ya bir türbe yaptırılacağını işiten Emir Pervane'yle karısı Gürcü Hatun, bu kutsal işe harcanmak üzere elli bin dirhem yardımda bulundular. On iki bin dirhem de Sultan Veled'le Çelebi Hüsamettin vermişlerdi. Böylece, doksan iki bin dirhemle inşaata başlandı.

Türbenin mimarı, Tebriz Türklerinden Bedrettin adında Mevlânâ'ya bağlı, birçok fenni bilen bir sanatçıydı. Aşk ve heyecanla çalışıyordu. Diğer yandan türbenin iç süslemelerini, Selim oğlu Abdülvahit tamamlıyordu.

Türbe, önce dört fil ayağı sütun üzerine oturan on altı dilimli, dıştan çinilerle, içten kalem işi nakışlarla süslü bir kubbe olarak yapıldı. Diğer yandan mimar Abdülvahit, Mevlânâ'nın mezarı üzerine konacak ahşap sandukanın projesini çiziyordu.

Sandukaya yazılacak olan yazıtın metnini Sadrettin Konevi hazırladı. Sultan Veled'le Çelebi Hüsamettin de Mevlânâ'nın Divân-ı Kebîr'inden gazeller, Mesnevi'sinden beyitler seçmişlerdi. İş, sandukanın işlenmesine kalmıştı. Konyalı Genak oğlu Hümamettin Muhammet adlı usta bir marangoz da bu işi üzerine aldı. Fırınlanmış cevizleri oyarak işlemeye, yazıları yazmaya başladı. Kısa zamanda sanduka da tamamlanmış, Mevlânâ'nın mezarı üzerine konmuştu. Bu olağanüstü sandukanın baş kısmına 'Âyet'el-Kürsî' yazılmış, altına da şu yazıt işlenmişti:

"Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla... Ve ancak O'ndan yardım dileriz. İyi son, kendilerini günahlardan koruyanlar içindir. Allah'ın zalimlerden başka kimseye düşmanlığı yoktur. Şu dinlenme (uyku) yerini, dinlenme yurdunu ziyaret eden kimse kutludur. Burası, doğu ve batı bilginlerinin sultanı, karanlıklarda parlayan, karanlıkları aydınlatan, Allah'ın parlak ışığı, imam oğlu imam, İslam'ın direği, ululuk ve ikram sahibi olan Allah'ın yüce huzuruna halkın kılavuzu, kanıtları yıkılıp yok olduktan sonra yeni baştan din belirtilerini açıklayan, izleri yıpranıp yittikten sonra yeniden o yolu aydınlatan, hâliyle gök hazinelerinin anahtarı olan, sözüyle yeryüzü definelerini gösteren, halkın gönül bahçelerini gerçek çiçekleriyle süsleyen, yetkinlik göz bebeğinin ışığı, güzel yüzünün ruhu, âşıkların gözbebeği, bütün dünyadaki ariflerin boyunlarını sevgi gerdanlıklarıyla bezeyen, hakla bâtılı ayıran, Kuran gizlerini kavramış olan ve Allah bilgilerinin ekseni olan Mevlânâ'nın uyuduğu yerdir."

Yazıt Arapça, edebi bir dille yazılmıştı. Alt yanında şu cümlelerle sürüyordu:

"O, dünyaların kutlusu olan, evrendekilerin ruhlarını dirilten, Hakk'ın, ulusun ve dinin ulusu, Allah habercileriyle

peygamberlerin varisi, Allah dostlarıyla yetkinlerin sonu, yüce rütbeleriyle yüksek erdem ve menkıbeler sahibi Belhli Hüseyin oğlu Muhammed'in oğlu Muhammed'dir. Allah'ın rahmeti, övgüsü ve selamı onun üzerine olsun."

Sandukanın arka yüzünde, ölüm tarihiyle sandukayı yapan sanatçıların adları yazılıydı. Yan yüzler, Mevlânâ'nın gazellerini ve Mesnevi beyitlerini içeriyordu.

Mevlânâ'dan Sonra Yeni Bir Devir

Mevlânâ'nın türbesi tamamlanmıştı. Bu, taştan tuğladan bir yapı değil, âşıklar kabesiydi. Mevlânâ, "Yere hangi tohum ekildi de bitmedi?" diyordu. Şimdi o toprağa atılan tohumdu, yeniden bitecekti. Ve gerçekten, ölümden sonra filiz vermeye başladı. Arifin gönlünde, neyin nağmesinde, semanın ekseninde, şairin dilinde, dervişin hayalinde hep o vardı. Yaşıyordu. Aydınlık, ışıklı bir başlangıçla yeni bir devir açılmıştı. O günlerde şair Gülşehri:

"Görmedik bir er ki, ölüp yitmedi.

O Celaleddin dünyadan gitmedi," diye sesleniyor, Mevlânâ'nın potasında pişen ve ölümünden sonra da Konya'dan ayrılan koca âşık Yunus Emre:

"Mevlânâ Hüdavendigar bize bakalı,

Onun görklü bakışı gönlümüzün aynasıdır," diyerek sade Türkçe'siyle Mevlânâ'yı dile getiriyor, şairler onun aşkı ve heyecanıyla şiirler yazıyorlardı.

Sultan Veled, sevgili babasını ancak şu sözlerle anlatabiliyordu:

"Mevlânâ gibi ne bir bina, ne de bir bilgin bulunur. O kendisi, ölümsüz olan sakiden tanrısal şarap içer. Onun yanında gerek çirkin, gerek güzel hep açıktır. Aymazlar gibi sofuluk taslayarak ikiyüzlülükle sakın huzuruna gitme. O, aklın da, kavrayışın da ötesindedir. Bilimin de, aktarmanın da dışındadır. Onun önünde bilgiçlikten ne söz edersin? O güzel yüz denizidir, yetkinlik içinde yetkinliktir."

O, Abdurrahman Molla Cami'nin ifadesiyle, "Peygamber değildir ama kitabı vardır. Mesnevi'si, onun yüce düzeyine açık bir kanıttır."

Ve Mevlânâ, yüzyıllar boyunca buydu. O, aslında şeyhlik, pirlik davası gütmedi. Bir tarikat da kurmadı. İnsanlık için aydınlık, açık, huzur dolu, imanlı bir yol gösterdi, öğretmenlik yaptı.

Ölümünden sonra, sahibi olduğu aşk kürsüsü, erenler postu boş bırakılamazdı, bırakılmamalıydı. Mevlânâ göçmüşse, Mevlânâlar vardı. Çelebi Hüsamettin, Sultan Veled, Ulu Arif Çelebi vardı. Mevlânâ'yı sevenler, onun yolunu yol bilip izini izleyenler bir araya geldiler.

Çelebi Hüsamettin, erenler postunu Sultan Veled'e önerdi:

"Veled, babadan sonra uyulacak kimse ancak sen olabilirsin. Onun makamına oturmak sana düşer. Çünkü senden daha arif, daha iyi yol bilen yok."

Sultan Veled, içten gelen bir dürüstlükle karşı çıktı:

"Hayır, Çelebi, babam ölmedi. Onun ruhu, Allah yakınında ölümsüz. Peygamberimiz, 'Müminler ölmez, ancak bir diyardan bir diyara göçerler,' buyurmuşlar. Sen, onun zamanında halifemizdin. Değişen bir şey yok. Şimdi de halifemizsin. Sana uyarız, seni tanırız. Babamın postuna buyurun."

Çelebi Hüsamettin, o gün Mevlânâ'dan boşalan posta oturdu. Bu bir post değil, dost makamıydı.

Çelebi Hüsamettin, onun ölümünden sonra Sultan Veled, ondan sonra da oğlu Ulu Arif Çelebi... Bunlar, Mevlânâ'dan sonraki Mevleviliğin temel taşları, kurucularıydılar. Aşk, müzik ve semayla dolu yeni bir devir... Yeni bir devir, yeni bir devran, devir devir, devran devran...

"Canı Sen aldıktan sonra, ölmek şeker gibi tatlı.
Seninle olduktan sonra, ölüm tatlı candan daha tatlı..."

Mevlevilikte Sema ve Niteliği

Ölüm gününü Hakk'a kavuşma, 'düğün günü' sayan büyük Mevlânâ'dan sonra, oğlu Sultan Veled ve yakınlarınca, Mevlânâ'nın düşünce yapısı üzerine 'Mevlevi tarikatı' kuruldu ve bu edep-erkân yolunu izleyenlere 'Mevlevi' denildi.

Mevlevi sözcüğü, Mevlânâ'ya nispeti ifade etmekle birlikte, Kuran'daki "Nereye dönersen Allah'ın likasını görürsün," anlamında olan 'tevellû' sözcüğüyle de ilgili olduğu söylenir.

Mukabele (karşılama) denilen Mevlevi ayini, dergâhlardaki semahanelerde yapıla geldi. Tasavvuf anlamında tanrısal aşk ve kendinden geçmeyi mutlak olgunluk ve Hakk'a kavuşma yolunun derecelerini simgeleştiren karşılama, usul ve erkânla yapılır. Semahanelerde neyzen, kudümzen, ayinhan ve na'athanlar gibi müzik erkânının bulunduğu ve sıralarına göre yerini aldı-

ğı mutribin önünde sema alanı, onun da tam karşısında şeyh postu vardır. Postun ucundan semahanenin giriş ortasına dek uzandığı varsayılan düşsel çizgiye 'hatt-ı istiva' denir. Bu, gerçeğe ulaşan, tekliğe giden en kısa yoldur. Bu çizgiye asla basılmaz.

Şeyh ise bütün tanrısal sıfatlara ulaşan ve postunda Mevlânâ'yı temsil eden Hak biliminin temsilcisidir. Post, en büyük manevi makamdır ve kırmızı renklidir. Kırmızı, ortaya çıkma ve belirme rengidir. Bilindiği gibi gece, tan denen güneşin batmasıyla ortaya çıkan bir kızıllıkla başlar. Mevlânâ da 17 Aralık 1273 Pazar günü akşamüstü, güneş batıp Konya ufuklarını kızıla boyarken bu dünyadan öte dünyaya, can ve ölümsüzlük dünyasına göçmüştü. Gündüz güneş doğarken de fecir denen kızılla belirir. Bundan dolayıdır ki, manevi makam post, bir kavuşma ve belirme rengi olarak kırmızıdır.

Mutrib erkânı, semazenlerle şeyh efendi yerlerine oturduktan sonra, karşılamada ilkin na'athan tarafından 'na'at-ı şerif' okunur. Bestekâr Itri'nin bestelediği na'at, Mevlânâ ve Hz. Peygamber'e en içli seslenişlerde bir övgü olup "Ya Hz. Mevlânâ, Hak dost!" diye başlar. Sonra ney taksimine geçilir. Ney, asıl yurdu olan kamışlığa özlemini dile getirir. Ney, insan-ı kâmilin simgesidir; yanık, içli sesiyle Hakk'a kavuşmanın özlemini çeker.

Bundan sonra, Sultan Veled devri denilen 'Devr-i Veledi' başlar. Müziğin temposuyla adap ve erkân içinde semahane ortasında, şeyh ve dergâh erkânı semazenlerle üç devir olan bu tören, karşılıklı görüşmek, yani baş kesmekle veya yüz yüze yalvarmakla mutlak varlığın yetkinlik oluşumunu kutsar. Semazenlerin başındaki külah mezar taşına, sırtındaki hırkası mezarına, tennuresi de kefenine işarettir. Onlar dünyadan soyunmuş, gayb âleminin aşk pervaneleridir.

Aslında, semahanenin sağı görünen, bilinen dünyadır; solu da görünmeyen, bilinmeyen anlam dünyası; semazenler anlam dünyasının anlam erleridir.

Devr-i Veledi, ölümden sonra dirilmeye, şeyhin rehberliği ve yol göstericiliğiyle sonsuz yaşama yönelmeye işarettir. Üç devir, tasavvufta 'ilmel yâkin' yâni Hakk'ı bilimle bilmeye, ikinci devir 'aynel yâkin' yâni görmeye, üçüncüsü de 'Hakk'el yâkin', yani Hak'la bir olmaya işaret eder.

Şeyh birinci devri tamamlarken, kıdemce en geri ve en genç, nevniyâz denilen semazenle karşı karşıyadır. Birbirine baş keser ve böylece alçak gönüllülüğü en beliğ biçimde ifade ederler. Bu karşılıklı görüşme, ayrıca birbirinin gönül kıblesine secdeye varıştır. Üçüncü devir sonunda, şeyh postuna seçer; semazenler de yerlerini alırlar.

"Herkes haddini bilmeli
ve asla aldatıcı gurura kapılmamalı..."

Hak'tan Alır Halka Saçarız

Devr-i Veledi'den sonra ayin başlar. Semazenler usulünce hırkalarını çıkarır, yani dünyasal sıkıntılardan soyunur, mezarlarından sıyrılırlar. Bu sırada, şeyh postun önüne doğru yürür; baş keser ve herkes ona uyar. Semazen başı, ilerleyerek şeyhin sağ elini öper; şeyh de onun sikkesini. Bu, semaya izin almaktır. Bundan sonra, birer birer semazenler şeyhle görüşüp semaya kanat açarlar. Sema ederken kol açan semazenin sağ eli dua eder gibi yukarıya, sol eli aşağıya açıktır. Bu, "Hak'tan alır, halka saçarız. Hiçbir şeyi kendimize mal etmeyiz. Görünüşte var olan, aracılık eden bir görüntüden başka bir şey değiliz," anlamına gelir. Bir başka ifadeyle de, "Göğe ağarız, yere yağarız. Varlığımız Hakk'ın rahmetinde yok olmuştur," demektir. Semazenler, hem kendi çevrelerinde döner hem de alanı dönerler. Göklerin, gezegenlerin, yıldızların ve dünyanın, güneşin çekiciliğiyle hem kendi çevresinde hem de güneşin çevresinde döndükleri gibi... Sema, bütün dünyaların güneşi Allah'ın huzurunda bir dünya turudur.

Aslında sema, gerçek varlığa ulaştıran, insanı kendinden geçiren bir coşku aracı, kendinden geçen kişinin can sarhoşluğudur. Mevlânâ'nın ifadesiyle, "Aşka kavuşma, buluşma sultanlığı için, perdeleri kaldırıp içeriye girme devleti için, can giysi," dir.

Semanın birinci devresi, dünyaları izlemedir. Hakk'ın büyüklüğünü, yüceliğini anlamaktır. Bundan sonrası, 'selam' olarak belirir. Birinci selamda, âşıklar kuşkulardan kurtulur. Allah'ın birliğine iman eder. İkinci selam tekliği, Allah'ın birliğini görüş hâline getirmedir. Üçüncüsünde, âşıklar görüşlerini biliş ve oluş mertebesine ulaştırırlar.

Bu devrede âşıklar, kendilerini mutlak varlığın olgunluk durağında yitirmiş, yok olmuşlardır. Son dördüncü devrede, teklik durağında ayak direyerek kendi merkezleri çevresinde dönerler.

Semazen başı, semayı yönetir. Semazenler, onun ayak ve baş işaretlerine göre durumlarını ayarlarlar.

Semanın üçüncü selamında, şeyh de semaya girer. Denklik çizgisinin ortasında sema eden şeyh, kuşkusuz burada Mevlânâ'yı temsil etmektedir. Şeyh, semadan sonra yavaş yavaş ilerler, posta varmasıyla sema da sona erer.

Mevlevi ayininde semanın ifade ettiği anlam kısaca budur. Yoksa bu dönüşler, bir tempoya ayak uyduran, dans eden, oynayan bir grup insanın çalıp çığırması değildir. Her hareketin derin bir anlamı vardır.

Her yıl Mevlânâ'nın ölüm yıldönümleri olan Aralık ayında Konya'da yapılan anma törenlerinde bu temsil edilir, bu gösterilmek istenir. Bugün bu anma törenleri, tam bir olgunluk içinde Avrupa'ya kadar uzandı. Maddeleşen dünya, ruhunda duyduğu manevi boşluğu, aşk ve anlamla doldurmaya özendi.

Mevlânâ'nın Anlattığı Hikâyeler

Eğer bir gün dünyaya ait çok büyük bir derdin olursa;
Rabb'ine dönüp: 'Benim büyük bir derdim var' deme.
Derdine dönüp: 'Benim çok büyük bir Rabbim var' de.

Papağanın Kıyaslaması

Bir bakkal vardı. Onun bir de papağanı vardı. Yeşil renkli, güzel sesli, konuşkan bir papağandı. Dükkânda bekçilik yapar, alışveriş yapanlara hoş sözler söyler, şakalaşırdı. İnsanlara seslenirken, insan gibi konuşurdu. Papağan gibi ötmede de çok hünerliydi.

Bir gün, sahibi evine gitmiş, o da dükkânı gözetliyordu. Ansızın bir kedi, kovaladığı farenin arkasından dükkâna daldı. Zavallı papağan, can korkusuyla dükkânın başka bir bölümüne kaçtı. Kaçarken de orada bulunan gülyağı şişesini devirip döktü.

Az sonra sahibi çıkageldi. Dükkâna girer girmez bir de ne görsün! Her yer gülyağı içinde; giderken dükkânda bıraktığı giysisine de yağ bulaşmış... Bunu papağanın yaptığını anlayıp onun başına öyle bir vurdu ki, hayvancağızın dili tutuldu. Bununla da kalmadı. Başındaki tüyler döküldü, kel oldu.

Papağan, birkaç gün hiç konuşmadı. Böyle olunca, bakkal da pişmanlıkla ah vah etmeye başladı. Saçını sakalını yolarak, "Eyvah! Nimet güneşim bulut ardına girdi. Keşke elim kırılsay-

dı da bu güzel sözlünün başına vurmasaydım!" diye söylenip kuşu yine konuşsun diye yoksullara sadaka dağıttı.

Üç gün üç gece sonra, bakkal şaşkın, üzgün, umutsuz bir hâlde dükkânında oturup, "Bu kuş acaba ne zaman konuşacak?" diye düşünürken, dükkânın önünden leğen dibi gibi tüysüz kafasıyla bir Cevlaki geçti. Papağan, onu görünce hemen dillenip bağırdı:

"Ey kel! Neden keller arasına karıştın? Yoksa sen de şişeden gülyağını mı döktün?"

Onun bu kıyaslamasına, çevredekiler güldüler. Çünkü o, hırka sahibi dervişi kendisi gibi sanmıştı.

Temiz, seçkin kişilerin hâlini kendinle kıyaslama. Gerçi yazıda 'aslan' anlamına gelen 'şîr', 'süt' anlamına gelen 'şir'e benzer. Her iki çeşit arı aynı yerden yedi. Fakat birinden zehir oluştu, diğerinden bal... Her iki kamış da bir sulaktan su içti. Biri bomboş, diğeri şekerle dolu. Böyle yüz binlerce birbirine benzer şey var. Aralarında var olan yetmiş yıllık farkı sen gör! Her iki görünüşün birbirine benzemesi doğaldır. Acı su da, tatlı su da berraktır. Zevk sahibinden başka bu farkı kim anlayabilir? Onu bul... Tatlı suyla acı suyun farkını ancak o anlar.

"Yarabbi! Işığımızı kıyamette de artır, tamamla.
Bizi kahredici kötülüklerden kurtar."

Fare ile Deve

Çok eskiden, kendini beğenmiş şımarık bir fareyle, akıllı ve alçak gönüllü bir deve yaşardı.

Bir gün karşılaşıp arkadaş oldular. Fare:

"Sana kılavuzluk etmeliyim," dedi. "Yularından çekip istediğim yere götürmeliyim!"

Deve, arkadaşının küstahça önerisine razı oldu. Bir süre gittikten sonra, küçük bir derenin kıyısına ulaştılar.

Devenin diz kapaklarına bile ulaşmayan su, fare için uçsuz bucaksız bir deniz gibiydi...

"Ben buradan geçemem!" diye fısıldadı korkuyla.

Deve:

"Ne bekliyorsun?" diye çıkıştı. "Kılavuz önden gider; dal bakalım suya!"

"Ama..." diye kekeledi fare. "Görmüyor musun, su çok derin?"

Fare utanmış, boyundan büyük işlere giriştiği için kıpkırmızı kesilmişti.

"Sizin için küçük ama bana göre çok büyük bir su!" diye inledi. "Ben artık kılavuz olmaktan vazgeçiyorum. Keşke daha önceden düşünseydim de boyumdan büyük işlere girişmeseydim."

"Evet," dedi deve, yumuşak bir sesle. "Herkes haddini bilmeli ve asla aldatıcı gurura kapılmamalı..."

Azrail'den Kaçan Adam

Saf bir adam bir kuşluk vakti, koşa koşa Hz. Süleyman'ın adalet sarayına sığındı. Yüzü kaygıdan, korkudan sararmış, dudakları morarmıştı.

Hz. Süleyman ona:

"Efendi, ne oldu?" diye sordu.

O:

"Azrail bana öyle bir öfkeyle, öyle bir kinle baktı ki..." dedi.

Hz. Süleyman:

"Peki, şimdi sen benden ne diliyorsun? Söyle bakalım," dedi.

O dedi ki:

"Ey canları koruyan! Rüzgâra buyur da beni ta Hindistan'a götürsün. Belki kulunuz oraya giderse canını kurtarır."

İşte halk da yoksulluktan böyle korkar. Onun için insanlar hırs ve çalışmaya kurban olurlar. Yoksulluktan korkmak, tıpkı o adamın ölümden korkmasına benzer. Hırsı çalışmayı da sen Hindistan varsay!

Hz. Süleyman rüzgâra buyurdu. Rüzgâr da onu hemen Hindistan'da bir adaya götürdü. Ertesi gün divan vakti, Hz. Süleyman halkla buluşunca Azrail'e dedi ki:

"O Müslüman'a niçin öfkeyle baktın, ey Allah'ın elçisi? Acaba bu işi, o adamı evinden barkından avare etmek için mi yaptın?"

Azrail yanıt verdi:

"Ey dünyanın iyilik sultanı! Ben ona öfkeyle bakmadım. O ters anladı. Ona hayal göründü. Onu yol üstünde görünce şaşırdım. Çünkü Allah bana, 'Haydi, bugün var onun canını Hindistan'da al,' buyurmuştu. Şaşkınlıkla kendi kendime, 'Bu adamı yüz tane kanadı olsa, Hindistan'a varabilmesi yine de çok uzak, çok zor,' demiştim."

İşte sen dünya işlerini hep bununla kıyasla. Gözünü aç da gör. Kimden kaçıyoruz? Kendimizden mi? Ne de olmayacak şey! Kimden neyi kapıp kurtarıyoruz? Hak'tan mı? Ne büyük günah!

"Din yolunda harcamak üzere kazandığı mala,
Peygamber 'ne güzel mal' demiştir."

Âşık Olmak

Âşık olmak kolay değildir. Her kişi âşıklık hâllerini kaldıramaz.

Eski zamanlarda, bir âşık vardı. Bu âşık, aşkın ne olduğunu biliyordu. O, devrinde sözünde duran bir âşıktı. Yalnızca ay yüzlü sevgilisine bağlanmış, gönül padişahına sanki tutsak olmuştu.

Arayan sonunda bulur. Kurtuluş sabırdan doğar. Sevgilisi bir gün:

"Bu gece gel. Senin için ballar, börekler yaptım. Fakat odada gece yarısına kadar bekle de geceleyin sen çağırmadan ben gelirim," dedi.

Adam bu habere çok sevindi. Kurban kesti, ekmekler dağıttı. Beklediği ay, toz altından çıkmış, görünmüştü.

Âşık geceleyin, sevgilisinin sözüyle umutlanarak o odaya gelip oturdu. Gece yarısını geçince, sözünde duran sevgilisi çıkageldi. Fakat âşığını uyuyor buldu. Yeninden bir parça kesti.

"Sen çocuksun, bunlarla oynayadur," diyerek cebine de birkaç tane ceviz koydu.

Âşık geceleyin uykusundan sıçrayıp uyanınca, başında yenini, cebinde cevizleri gördü. Dedi ki:

"Padişahımız doğru ve vefalıdır. Bize ne geliyorsa kendimizden geliyor. Ey uykusuz gönül, biz bundan eminiz. Çünkü bekçi gibi dam üstünde, elimizde sopa beklemekteyiz. Cevizlerimiz, bu değirmende kırıldı. Derdimize ilişkin ne söylesem azdır."

Ey bizi kınayan! Bu serüveni ne zamana dek dinleyip duracağız? Bundan böyle, artık deliye az öğüt ver. Ben artık ayrılık işvesine ilişkin sözler duymak istemem. Bunu sınadım; ne vakte dek sınamayı sürdüreceğim? Bu yolda coşup köpürmekten, deli divane olmaktan başka ne varsa uzaklıktır, yabancılıktır. Hemen kalk ayağıma o zinciri vur! Çünkü ben, o önlem silsilesini yırttım gitti. Fakat o devletli sevgilimin büklüm büklüm saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen kırarım!

Kardeş! Aşk ve namus doğru bir şey değil. Ey âşık, ar ve haya kapısında durma! Artık vakti geldi, soyunayım; görüntüyü bırakayım da baştan sona can olayım.

"Nice insanlar gördüm, üzerinde giysisi yok.
Nice giysiler gördüm, içinde insan yok."

Sivrisineğin Görüşü

Bozulmamış sözü kendi anlamı dışında yorumlamışsın. Sen kendini yorumla, Kuran'ı değil. İsteğine göre Kuran'ı yorumluyorsun. Yüce anlam, senin yorumunla aşağılandı, aykırı bir biçime girdi!

...

Senin hâlin o tuhaf sineğe benzer ki o kendini adamdan sayardı. İçmeden kendi kendine sarhoş olmuş, zerresini güneş görmüş, doğan kuşlarının övüldüğünü işitip:

"Ben zamanımın Anka'sıyım!" demişti.

O sinek, eşek çişi birikintisindeki saman çöpünün üstünde gemi kaptanı gibi baş kaldırıp:

"Ben, deniz ve gemi okudum. Bir zaman bunu düşünmüştüm. İşte şu deniz, şu gemi, ben de işin ustası, görüş ve önlem sahibi bir kaptanım," dedi.

Deniz üstünde kayığını sürüp durmaktaydı. O kadarcık su, ona haddinden çok göründü. O çiş, sineğe göre sınırsızdı. Sinekte onu olduğu gibi görecek göz nerede? Onun dünyası, kendi görüşüne göre olur. Gözü bu kadardır, denizi de ona göre!

Batıl yorumcu, sinek gibidir. Kuruntusu eşek çişidir; yorum ve tasarısı ise saman çöpüdür. Eğer sinek kendi görüşüyle saplandığı yorumdan geçse, baht o sineği Hüma kuşu yapar. Bu ibret gözüne sahip olan, sinek olmaz. Onun ruhu, görünüşe layık olmayacak derecede yüksek bir kişi olur.

Düşmanın Hz. Ali'nin Yüzüne Tükürmesi

İbadetteki ihlası Hz. Ali'den öğren, Allah'ın aslanını hilelerden arınmış bil.

Hz. Ali, savaşta bir yiğidi alt etti; hemen kılıcını çekip üstüne saldırdı. O yiğit, her peygamberin, her ermişin övündüğü Hz. Ali'nin yüzüne tükürdü. Hz. Ali, hemen kılıcı elinden attı; onunla savaşmaktan vazgeçti.

O savaşçı er, bu işe, bu yersiz bağış ve acımaya şaşıp kaldı:

"Bana keskin kılıcını kaldırmıştın; neden kılıcı indirip beni bıraktın? Benimle savaşmaktan daha iyi ne gördün de beni avlamaktan vazgeçtin? Ne gördün ki, bu denli kızgınken kızgınlığın yatıştı? Öyle bir şimşek çaktı da hemen sönüverdi. Ne gördün? O gördüğün şey bana da yansıdı da gönlümde, canımda bir alev parladı. Yiğitlikte Allah aslanısın; insanlıkta kimsin, bunu kim bilir?"

Hz. Ali dedi ki:

"Ben kılıcı Allah'ın rızası için vururum. Ben Allah'ın kuluyum; benliğimin, bedenimin memuru değil. Ben Allah aslanıyım, heva heves aslanı değil. Yaptığım işler, dinime tanıktır. Ben savaşta, 'Attığında sen atmadın, Allah attı,' ayetinin anlamını yaşıyorum. Öfke, padişahlara bile padişahlık eder; fakat bize köledir. Ben öfkeye gem vurmuş, üstüne binmişim. Erdem kılıcım, öfkemin boynunu vurmuştur. Hakk'ın hışmı ise bence rahmettir. Savaşırken yüzüme tükürdüğün için içime bir vesvese girdi. Benliğime uyarak öfkeye kapılırım diye kılıcı gizlemeyi uygun gördüm. Ancak Allah için birine düşmanlık etmeli. Cömertliğimin Allah yolunda olmasını, varımı yine Allah için sakınmamı istedim. Benim malımı verişim de, vermeyişim de Allah içindir. Ben tümüyle Allah'a ait bir kulum, başkasına değil. Allah için ne yapıyorsam, bu yapışım taklit değildir. Hayale kapılarak, kuşkuya düşerek de değil. Yaptığımı, işlediğimi ancak görerek yapıyor, görerek işliyorum. Ey yiğit! Savaşırken sen benim yüzüme tükürünce benliğim kabardı; öfkelendim. Huyum harap, berbat bir hâle geldi. Öyle ki, o anda savaşın yarısı Allah içindi, yarısı benliğim için. Oysa Allah'a ait işlere ortaklık yaraşmaz."

Kâfir bu sözü işitti, gönlünde öyle bir ışık doğdu ki zünnarını kesti, imana geldi:

"Ey Ali! Meğer ben seni kötü huylu kişilerle kıyaslayarak hata etmişim. Cefa tohumunu ekmiş, seni başka türlü insan sanmışım. Oysa sen adalette Hakk'ın terazisiymişsin. Hatta tartan her terazinin oku senmişsin. Meğer sen benim soyum, aslım, yakınımmışsın. Meğer sen benim dinimin, imanımın ışığıymışsın. Ben, gerçekleri gören göz arayan, Hakk kandili

Hz. Muhammed'in kulu kölesiyim. Zaten senin kandilin de O'ndan ışık alıp aydınlanmış. Ben, o ışık denizine, yani Hz. Muhammed'e kul, kurban olayım ki senin gibi bir inciyi ortaya çıkarmış. Seni zamanın en yücesi gördüm. Bana kelime-i şahadeti öğret de söyleyeyim," dedi.

Onunla birlikte akrabasından, kavminden elli kişi de aşkla, heyecanla dine yöneldiler; Müslüman oldular. Hz. Ali böylece, erdem kılıcıyla bu kadar halkı, bu kadar insanı kılıçtan kurtardı. Erdem kılıcı, demir kılıçtan daha keskindir. Hatta yüzlerce ordudan daha büyük, daha üstündür.

Deveciyle Filozof

Çöllerde avare dolaşan bir filozof, devesiyle yolculuk yapan bir köylüye rastladı. Nereden gelip nereye gittiğini öğrendikten sonra, devenin iki yanına sarkmış çuvallarda neler olduğunu sordu.

Köylü:

"Onların birine buğday, diğerine kum doldurdum," diye yanıt verdi.

Filozof:

"Buğdayı anladım ama kumu niçin doldurdun?" diye sorunca, köylü:

"İkinci çuval boş kalsaydı, denge bozulurdu," dedi.

Filozof, gülmeye başladı:

"Denge sağlamak için buğdayın yarısını bir çuvala, diğer yarısını da öbürüne doldursaydın, herhâlde daha akıllıca davranmış, zavallı devenin yükünü de azaltmış olurdun," dedi.

Köylü şaşırmış, bu bilge adama hayranlıkla bakmaya başlamıştı.

"Sen," dedi. "Padişah ya da vezir olmalısın! Bu kadar akıl, ancak onlarda bulunabilir."

"Hayır," dedi filozof. "Ben ne padişahım, ne de vezir."

"Öyleyse dükkân sahibi zengin birisin..."

"Ne gezer? Cebinde mangırı bile olmayan bir adamım ben! Bunca bilgi ve hikmetin karşılığı olarak, elimdeki şu değnek ve hırpani kılığımla gezip duruyorum çöllerde."

Köylü bu yanıttan hiç hoşnut olmadı:

"Çekil git yanımdan!" diye bağırdı. "Senin bilgi ve hikmet dediğin şeyin bir yararı olsaydı, önce sana yarardı. Torbamın birinde kum, diğerinde buğday olması, senin içi boş bilgi ve felsefenden çok daha iyidir!"

"Allah ile olduktan sonra, ölüm de ömür de hoştur."

Ebu Cehil'le Ebu Bekir

Herkesin hareketi, görüşü, bulunduğu makama göredir. Herkes dünyaya kendi görüş açısından bakar. Mavi cam, güneşi mavi gösterir; kızıl cam ise kızıl...

...

Bir gün Ebu Cehil, Peygamberimizi görüp:

"Haşimoğulları'ndan çirkin bir yüz ortaya çıktı!" dedi.

Peygamberimiz ona dedi ki:

"Haddini aştın ama yine de doğru söyledin."

Sonra Hz. Ebu Bekir O'nu görüp:

"Sen bir güneşsin! Ne doğudansın ne batıdan. Güzellikle parla, dünyayı ışıklandır," dedi.

Peygamberimiz ona da dedi ki:

"Ey değerlim! Ey değersiz dünyadan kurtulan! Doğru söyledin."

Bunun üzerine orada bulunanlar:

"Ey halkın önderi! İkisi de birbirlerine karşıt sözler söylediler ama sen ikisine de doğru söylediğini bildirdin. Neden?" diye sordular.

Peygamberimiz:

"Ben, Allah tarafından cilalanmış bir aynayım. Türk, Hindu nasılsalar, bende o görüntüyü görürler," dedi.

Kazvinli ile Dövmeci

Piri seçip ona teslim oldun mu, dayanıksız olma. Balçık gibi gevşek ve uyuşuk olma. Her zahmete, her sıkıntıya kızar kinlenirsen, o zaman cilalanmadan nasıl ayna olacaksın?

...

Kazvinliler'de gelenektir; gövdelerine, ellerine, kol ve omuzlarına, kendilerine zarar vermeyecek bir biçimde, iğne ucuyla mazi dövmeler yaptırırlardı.

Bir Kazvinli, hamamda tellağın yanına gidip:

"Bana bir dövme yap ama canımı acıtma," dedi.

Tellak:

"Söyle yiğidim, ne resmi döveyim?" diye sorunca:

"Kükremiş bir aslan resmi döv," dedi. "Talihim aslan burcudur. Onun için aslan resmi olsun. Çabala ki aslana benzesin, rengi solgun olmasın."

Tellak:

"Gövdenin neresine döveyim?" diye sorunca:

"İki omzumun arasına," dedi.

Tellak iğneyi batırınca, acısı adamın kürek kemiğine işledi. Kazvinli yiğit, inleyerek:

"Ey değerli usta! Beni öldürdün gitti. Ne resmi yapıyorsun?" diye sordu.

"Aslan resmi yap dedin ya!"

"Neresinden başladın?"

"Kuyruğundan."

"Aman iki gözüm, bırak kuyruğunu. Aslanın kuyruğuyla kuyruksokumum sızladı, soluğum kesildi, boğazım tıkandı. Aslan varsın kuyruksuz olsun. İğne yarasından yüreğime fenalık geldi, bayılacağım!"

Usta, Kazvinli'ye acımadan, duyduğu acıyı düşünmeden, aslanın başka yanını dövmek için yeniden iğneyi batırdı.

Kazvinli yine bağırdı:

"Aman! Burası neresi?"

"Ey iyi adam! Kulağı..."

"Ey büyük usta! Bırak kulaksız olsun. Orasını da yapma. Elini de çabuk tut."

Tellak iğneyi bu kez başka bir yerine batırınca, Kazvinli yine çığlık attı:

"Bu üçüncü iğne aslanın neresini dövüyor?"

"Karnıdır, efendim..."

"Fena acıyor! İğneyi bu kadar çok batırma, bırak. Varsın aslan karınsız olsun," deyince, tellak şaşırdı. Epey bir zaman parmağı ağzında kaldı. İğneyi öfkeyle yere atıp:

"Dünyada böyle bir iş kimin başına gelmiştir? Kuyruksuz, başsız, karınsız aslanı kim gördü? Allah bile böyle bir aslan yaratmamıştır," dedi.

Ey kardeş! İğne acısına dayan ki kâfir benliğinin iğnesinden kurtulasın. Varlıklarından kurtulmuş olanlara (iradesini Allah'ın iradesinde ölümlü kılanlara) gökyüzü de secde eder, güneş de ay da. Vücudundaki kâfir benliği ölen kişinin fermanına güneş de bağımlıdır, bulut da.

"Rüşvet alan para pul padişahı değiliz.
Paramparça olmuş gönül hırkalarını diker, yamarız biz."

Tavşanın Oyunu

Ormanlar kralı dehşetle kükrüyor, karnını doyurmak için kendinden güçsüz hayvanları avlamayı sürdürüyordu. Ondan kaçıp kurtulmak çok zordu.

Günlerden bir gün ceylanlar, tavşanlar, dağ keçileri, zürafalar ve diğer hayvanlar toplanıp bu kötü gidişin önüne geçmek istediler.

Topluca aslanın huzuruna çıkıp:

"Efendimiz," dediler. "Biz aramızda anlaştık. Her gün ölüm korkusu çekmektense, içimizden birinin gönüllü olarak kurban olmasına razı olduk. Böylece siz hiç yorulmayacaksınız; avınız ayağınıza kadar gelecek, biz de sıra kendimize gelinceye kadar korkudan uzak yaşayacağız."

Kral aslan, bu öneriye razı oldu.

Sonunda, aradan günler geçti ve kurban olma sırası tavşana geldi. Zavallı uzun kulak, ölümden çok korkuyor, kendi aya-

ğıyla gidip aslanın pençeleri arasında can vermeye bir türlü razı olmuyordu.

Birden, aklına parlak bir fikir geldi. Ormanda oyalanıp gidişini geciktirdikten sonra, huzura çıktı. Aslanın karnı acıkmış, sinirleri gerilmişti.

"Niçin bu kadar geç kaldın?" diye bağırdı.

Tavşancık boynunu büküp:

"Hiç sormayın efendim," dedi. "Yolda gelirken başka bir aslan gördüm. Kralın kendisi olduğunu söyleyip size olmadık sözler savurdu. Elinden güçlükle kurtuldum."

Kral aslan, daha çok sinirlendi.

"Kim bu küstah?" diye kükredi. "Sanırım kanına susamış. Gideyim de cezasını vereyim şunun!"

Tavşan önde aslan arkada yola düştüler. Bir süre gittikten sonra, derince bir kuyunun başına ulaştılar. Tavşan:

"İşte sizi aşağılayan yalancı kral bu kuyu içinde, efendimiz!" dedi.

Aslan kuyuya eğilip bakınca, suyun üzerine yansıyan kendi görüntüsünü gördü. Bağırıp çağırmaya başladı. Sudaki yansıması da aynı şekilde bağırıp çağırınca, kendinden geçip hırsla atıldı ve bir anda kendini buz gibi suyun içinde buldu.

Küçücük bir tavşan tarafından aldatıldığını fark ettiğinde, iş işten geçmişti.

Hayvanlar Konuşursa

Meraklı bir adam, Hz. Süleyman'dan hayvanların dilini öğrenmek istedi. Büyük Peygamber, bunun sakıncalarını anlattıysa da adam diretti.

Sonunda, horozla köpeğin neler konuştuğunu anlayacak duruma geldi.

Bir gün, evin hanımı büyükçe bir ekmek parçasını köpeğin önüne atmış fakat horoz hızla atılıp ekmeği kapmıştı. Köpek:

"Niçin benim hakkıma göz dikiyorsun?" dedi.

Horoz:

"Merak etme, yarın sahibimizin ineği ölecek. Kendine bol bol ziyafet çekersin," diye yanıt verdi.

Horozla köpeğin konuşmasını duyan adam, hemen koştu ve ineğini pazara çıkarıp sattı.

Ertesi gün, yine köpekle horozun konuştuğunu duyup kulak kabarttı. Köpek:

"Sen yalan söylüyorsun!" dedi horoza. "Hani sahibimizin ineği ölecekti de ben ziyafet çekecektim?"

Horoz:

"Meraklanma," dedi. "Sahibimiz kurnazlık yapıp ineğini sattı ama yarın da devesi ölecek. Sen de bolca ete kavuşursun!"

Adam yine koşup devesini pazara götürdü. İyi bir para karşılığında onu sattıktan sonra evine dönerken, "Hayvanların dilini öğrenmek çok yararlıymış. Bir sürü zarardan kurtuldum," diye seviniyordu.

Sabah olur olmaz, yine bahçeye çıkıp horozla köpeğin konuşmalarına kulak kabarttı. Köpek, dünkü gibi horoza çıkışıyor:

"Hani deve? Hani bolca et?" diye dert yanıyordu.

Horoz:

"Canını sıkma, dedi. "Yarın sahibimiz ölecek! Eş dost başına toplanır, bir sürü yemek pişirilir. Sen de kendine ziyafet çekersin..."

Adam, horozun bu sözü karşısında donup kaldı. Yüzü apak oldu. Elleri titremeye, kalbi küt küt çarpmaya başladı. Yarın öleceğini bilmek, onu şaşkına çevirmişti. Daha fazla ayakta duramayıp bir külçe gibi yere yığıldı.

Hz. Yusuf'a Sunulan Armağan

Aynayı, temiz ve güzel yaradılışlı kişinin önüne koymak gerekir. Çünkü güzel, kendi güzelliğini görmek ister. Bu nedenledir ki güzel yüz aynaya âşıktır. Güzel yüz ruha cila, yüreklere temizliktir.

...

Çok uzak yerlerden, yüreği sevgi ve sevecenlikle dolu bir dost, Hz. Yusuf'a konuk oldu. Çocukluktan beri birbirlerini tanırlardı. Eskiden beri ahbaplık, tanışıklık yastığına yaslanmışlardı. Konuk Hz. Yusuf'a, kardeşlerinin yaptığı kötülükleri, onların kıskançlıklarını anımsattı. Hz. Yusuf:

"O kıskançlık ve kötülük bir zincirdi; biz de aslandık. Aslanın zincire vurulması ayıp değildir. O olay, Allah'ın takdiri gereğiydi. Bizim, Hakk'ın kaza ve yazgısından yakındığımız yok.

Aslanın boynunda zincir olsa da o, yine de bütün zincir yapan insanların güç bakımından beyidir," dedi.

Dostu Hz. Yusuf'a:

"Zindanda ve kuyuda ne hâldeydin?" diye sordu.

Hz. Yusuf şöyle yanıtladı:

"Ayın dolunay hâlinden çıkıp hilal hâline gelişi gibiydim. Görmez misin? Ay önce görünmez; sonra hilal olur da iki büklüm bir hâlde görünür. Fakat sonunda yine gökte dolunay hâline gelmez mi?"

Hz. Yusuf, başından geçenleri anlattıktan sonra:

"Dostum, söyle bakalım, bize ne armağan getirdin?" dedi.

Ey yiğit! Dostu görmeye eli boş gitmek, değirmene buğdaysız gitmeye benzer. Yüce Allah bile mahşer günü halka, "Haşir neşir (kıyamet) günü için armağanınız nerede? Bize yapayalnız, azıksız, muhtaç bir hâlde, sanki sizi ilk yarattığımızda olduğunuz gibi geldiniz. Kendinize gelin! Kıyamet günü için ne armağanınız var? Ne getirdiniz? Yoksa yeniden dönüp geleceğinizi ummuyor muydunuz?" der.

O'na konuk olacağımızı eşekliğinden inkâr ediyorsan, bu mutfaktan ancak toprak ve kül alabilirsin. İnkâr etmiyorsan, niçin böyle elin boş? O sevgilinin kapısına böyle nasıl adım atacaksın? Yemeyi, uyumayı biraz azalt da O'nunla görüşmek için bir armağan götür. Geceleri az uyuyanlardan, seher çağlarında Allah'tan bağışlanma dileyenlerden ol!

Hz. Yusuf:

"Haydi, getir bakalım armağanını," deyince konuk, bu istekten utanıp neredeyse çığlık atarak:

"Sana getirmek için ne kadar armağan aradıysam da hiçbir şeyi beğenmedim, sana layık görmedim. Tane büyüklüğündeki bir altın kırıntısını alıp da bir madene, bir damlayı alıp da denize nasıl götürebilirim? Sana armağan olarak gönlümü ve canımı bile getirmiş olsam, Kirman'a kimyon götürmüş sayılırım. Senin, benzeri olmayan güzelliğinden başka, bu Mısır ülkesi ambarında her çeşit tohum vardır. Sana aydınlatılmış bir yürek gibi tozsuz, lekesiz, parlak bir ayna sunmayı layık gördüm. Ey güneş gibi gökyüzünün ışığı olan güzel Yusuf! Ona baktıkça kendi güzel yüzünü görürsün ve kendindeki güzelliği görerek hayran olursun. Ey gözümün ışığı! Sana ayna getirdim. Ona bakıp yüzünü gördükçe beni de anımsarsın," dedi.

Konuk, bunları söyledikten sonra aynayı çıkarıp Hz. Yusuf'a sundu.

Güzeller, aynayla uğraşırlar. Varlığın aynası nedir? Yokluk... Ahmak değilsen, yokluğu seç, yokluk götür. Varlık, yoklukta görünebilir.

"Akıllı birinden gelen cefa,
bilgisizlerin vefasından iyidir."

Avcının Hilesi

Bir avcı, kuşları kolayca yakalayabilmek için kendini ağaç dalları, ot ve yapraklarla gizleyip çayırlığa oturdu. Önüne bir tuzak kurup bir avuç buğday attı. Hiç hareket etmeden beklemeye başladı.

Bu sırada, karnı iyice acıkmış bir kuş gelip yakınına kondu. Onu böyle sessiz sedasız oturur görünce:

"Sen ne yapıyorsun burada?" diye sordu.

Avcı:

"Dünyadan elini eteğini çekmiş bir zahidim ben!" diye yanıt verdi. "Hiç kimsenin işine karışmıyor, burada kendi hâlimde yaşıyorum."

Kuş:

"O buğdaylardan biraz yiyebilir miyim?" diye sordu.

"Bilmem ki," dedi avcı. "Bir yetimin emaneti bana... Ama karnın çok acıkmışsa gel ye!"

Kuş, avcının gizli niyetinden habersiz, onu iyi yürekli ve dünya işlerinden uzaklaşmış bir zahid kişi olarak kabul edip buğdaya saldırınca, hileci avcının eline düştü. Aldatıldığını anladığında iş işten geçmiş, tuzakta binlerce çığlık atmıştı.

Avcı:

"Görünüşe ve söylenen her söze inanırsan sonun böyle olur işte," dedi. "Tuzağa yakalandıktan sonra, çığlığın ne yararı var? Uygunsuz hırs ve heves, canın düşmanıdır. Önemli olan, tehlike gelmeden önce uyanık ve önlemli olmaktır. Yıkım tufanından sonra ağlayıp sızlamışsın neye yarar?"

Sağırın Hasta Komşusunu Ziyareti

Bülbülün sesini öğrensen, tanısan da gülle ne yapıyor, ne işi var, nereden bileceksin? Kıyas ve kuşku yoluyla bildiğini varsayalım... O biliş sağırların, dudak oynamasından anladıkları kadar bir anlayış biliş kadardır.

...

Anlayışlı, hâl hatır, yol yordam bilen biri bir sağıra:

"Komşun hastalanmış, haberin yok mu?" diye haber verdi.

Sağır kendi kendine dedi ki:

"Bu sağır kulakla ben o hasta gencin ne dediğini nasıl anlayacağım? Hele de sesi pek çıkmazsa? Fakat kesinlikle görüşüne gitmem de gerek. Dudaklarını kımıldatırsa, ne dediğini kıyas yoluyla düşünür bulurum. Önce, 'Ey benim sıkıntı çeken

dostum, nasılsın?' derim. O, elbette 'İyiyim,' ya da 'Hoşum,' diyecek. Ben, 'Şükürler olsun,' diye yanıtlar, 'Ne yemek yedin?' diye sorarım. O da örneğin, 'Şerbet,' ya da 'Mercimek çorbası,' diye yanıtlar. Ben de, 'Sağlık olsun, yarasın!' der, 'Hekimlerden kim geliyor? Kendini hangisine tedavi ettiriyorsun?' derim. O da, 'Filanca,' deyince, 'Onun ayağı çok bereketlidir. O geldi mi, işin yoluna girdi demektir. Biz de onun ayak uğurunu denemiştik. O hangi hastaya vardıysa dilekler gerçekleşmiş, hasta sağlığına kavuşmuştur,'" derim.

O saf adam kıyas yoluyla tasarladığı bu yanıtları düzenleyerek hastanın hâlini hatırını sormaya gitti.

"Nasılsın?" dedi.

"Öldüm!"

"Çok şükür!"

Hasta bu söze öfkelendi, canı çok sıkıldı. "Bu ne biçim şükür? Demek ki bu, bizim kötülüğümüzü istiyormuş; şimdi anlaşıldı," diye düşündü. Sağır kıyaslama yaptı, bir sözdür tasarladı ama kıyas yanlış çıktı. Sonra sağır:

"Ne yedin?" diye sorunca hasta:

"Zehir!" diye yanıtladı. O:

"Yarasın!" der demez, hastanın kahırlanması iyice arttı.

"Tedavi için hekimlerden kim geliyor?"

"Azrail geliyor! Artık defol git!"

"Ayağı çok bereketlidir. Sevin, neşelen!"

Sağır dışarı çıktı. Mutlu bir hâlde:

"Şükürler olsun! Böyle bir zamanda hâl hatır sorup komşuluk hakkını gözettim; onun gönlünü aldım," dedi.

Sağırlığından ötürü kıyas ve tahminlerinin tamamıyla tersi oldu. Bu ziyaretinden çok zararlı çıktığı hâlde, kendini kazançlı saydı.

Hasta ise, "Bu, bizim canımıza düşmanmış. Onun cefa madeni olduğunu bilmiyormuşuz," diye düşünüyordu. Aklına yüz türlü kötü şey geliyor; ona, onu üzecek, küçük düşürecek sözler, aşağılamalar göndermek istiyordu. Kötü bir yemek yiyenin o yemeği kusuncaya dek midesinin bulanması gibi. İşte öfkeyi yenmek budur. Onu kusma ki karşılığında güzel sözler duyasın. Sabrı olmadığı için hasta kıvranmakta, "Nerede bu kem sözlü köpek ki söylediklerinin hepsine karşılık vereyim? O zaman çok hastaydım, aslan gibi aklım uyumuştu, aklıma bir şey gelmedi. Hasta ziyareti gönül almak, avutmak içindir. Oysa bu ziyaret değil, düşmanlık! Düşmanını zayıf ve bitkin görüp mutlu olmak istemiş," diyordu.

Nice kişiler vardır ki ibadetlerini çıkar karşılığı yaparlar da sapıtırlar. İbadetleriyle sevap kazanmaya ve cennete girmeye çalışırlar. Oysa onların ibadet diye yaptıkları işler, aslında birer gizli günahtır, başkaldırıdır. Çünkü Hak'tan başkasını hedef tutan ibadet suçtur. Gösteriş için, sevap için kılınan namaz dıştan temiz, saf görünse de içi gizli ortaklıkla bulanmaktadır. Tıpkı iyilik yaptığını sanan ve tersini yaşayan sağır gibi... O, "Bir hastaya iyilik yaptım, gönlünü hoş ettim; komşuluk hakkını yerine getirdim," diye rahatça oturmuştu. Oysa hastanın gönlünde kendisi için bir ateş tutuşmuş ve kendini de yakmıştı.

Yaktığınız ateşlerden sakının. Siz, onu günahlarınızla çoğalttınız; günahlarınız yüzünden alevdesiniz. Peygamberimiz, huzurunda gösteriş için namaz kılan birine:

"Ey genç, kalk yeniden namaz kıl! Çünkü senin kıldığın namaz değil!" buyurdu.

İşte bu korkular yüzünden her namazda, "Allah'ım, sen bizi doğru yola yönelt," denir. Yani, "Allah'ım! Sen bu namazımı yollarını saptıranların, gösteriş için namaz kılanların arasına karıştırma."

O sağır adamın yaptığı kıyas yüzünden on yıllık komşuluğu yok olup gitti. Ey efendi! Hele bu kıyas, nitelendirilemeyecek vahiy hakkında aşağılık duygusunun kıyası olursa? Senin duyu kulağın harfleri anlayabilse de bilki gaybı duyan kulağın sağırdır.

Ay Gölündeki Tavşan

Tavşanların huzur içinde yaşadıkları göl kıyısına, bir gün kocaman gövdeleriyle filler geldiler. Ağaçları devirmeye, otları ezmeye, çevrede huzursuzluk çıkarmaya başladılar. Bazen, çalıların arasına saklanmış yavru tavşanları bile farkına varmadan ezip geçiyorlardı.

Yaşlı ve bilgili bir tavşan, bu kötü gidişin önüne geçmek, kendi soyunu bu filler ordusundan kurtarmak istedi. Bir gece, dağın üzerine çıkıp fillerin kralına seslendi:

"Ey fillerin kralı! Ben, gökyüzünün padişahı Ay'ın elçisiyim. O Ay ki hem bu gölün hem de çevresindeki şu arazilerin sahibidir. Sizin yaptıklarınızı görüyor ve çok sinirleniyor. Eğer en kısa zamanda bu memleketi terk etmezlerse sonları kötü olur diyor. Kanıtı için de yarın gece seni göl kıyısında bekliyor!" diye bağırdı.

Fillerin kralı biraz korktu ama ertesi geceyi beklemeye karar verdi. "Hele padişah Ay'la bir görüşüp konuşayım," dedi.

Ertesi gece göl kıyısına geldi.

Ay'ın on dördüncü günüydü ve gökyüzünde gümüş bir tepsi gibi parıldayan Ay'ın yansıması gölün durgun sularına vurmuştu.

Tam bu sırada kral filin hortumu suya değip onu dalgalandırdı. Ay'ın sudaki yansıması da hareket etmeye başlayınca, kral fil korkuyla geri çekildi. "Herhâlde Ay çok kızgın, hepimizi öldürecek!" diye düşündü ve geri dönüp diğer filleri yanına alarak o yöreden hızla uzaklaştı.

Yaşlı tavşan, güçsüz ve zayıf bir yaratık olduğu hâlde, aklı ve zekâsıyla kocaman filleri aldatmış, güçlüyüm diye böbürlenenleri hileyle kandırmayı başarmıştı...

Mecnun ile Devesi

Mecnun, Leyla'nın yanına ulaşabilmek için devesine bindi. O sevgiliyi dilerken, deve de yavrusuna kavuşmayı istiyordu. Mecnun bir an için kendinden geçip dalsa ve devenin dizginlerini gevşetse, deve hemen geriye dönüyor ve onun gideceği yerin tersi yönde koşmaya başlıyordu.

Mecnun, kendisine geldiğinde hala hiç yol alamadığını görüyor ve deveyi yeniden Leyla'ya doğru sürüyordu. Ancak deve, onun kendinden geçtiğini görür görmez yine geriye, yavrusuna doğru dönüyordu.

Bu durum, bu şekilde birkaç kez yinelendi. Sonunda Mecnun, bu deveyle Leyla'nın konağına ulaşamayacağını anladı. Dedi ki:

"Ey deve! İkimiz de âşık olup birbirimize karşıt olduğumuza göre, biz uyumsuz yoldaşlarız. Sevgin ve dizginin uymaz bana. Seçimim senden ayrılmak olmalı."

Deveyi kendi hâline bıraktı ve yürüyerek Leyla'ya doğru yola koyuldu.

Bu iki yoldaş, yolunu keser birbirinin. Bedenden sıyrılmayan can şaşırır yolunu. Can, arştan ayrı düştüğü için yoksulluk içindedir. Bedense bir dikene aşk besleyen deveyi andırır. Can yükseklere kanat açarken, beden toprağa dört elle sarılmıştır.

"Vatan için ölen sen benimle oldukça, benim canım Leyla'dan uzak kalacak demektir."

Musa kavminin yıllarca süren çöl macerası gibi, benim de bu hâller içinde zamanım geçti.

Mevlânâ, burada deveyi cismin ve cisimselliğin, Mecnun'u da ruhun ve maneviliğin simgesi olarak kabul etmektedir. Bunlar, birbirine karşıt iki hedefe sahiptirler.

"Sözün yararı yoksa söyleme!"

Öküz Sanılan Aslan

Kâfir de 'Allah' der, inanan da. Fakat ikisinin arasında (inanç ve anlayışları bakımından) çok fark vardır. Bir dilenci, ekmek istemek için 'Allah' der; bir takvalı (Allah'ın hoşlanmadığı şeylerden sakınan kişi) ise canı gönülden 'Allah' der. Eğer dilenci söylediği 'Allah' sözünün anlamını bilseydi, gözünde ne az kalırdı, ne de çok. Manevi bir gönül zenginliği kazanır, dilenmekten vazgeçerdi. O ekmek dilencisi, saman yemek için Mushaf taşıyan eşek gibi, yıllardır 'Allah' der. Eğer dudağıyla söylediği gönlünden doğsa ve orayı aydınlatsaydı, bedeni zerre zerre olurdu (gölge varlığı yiterdi). Büyücülükte şeytanın adı işe yarar; ey dilenci, sen de Allah'ın adıyla mı para kazanmak istiyorsun?

...

Köylünün biri, öküzünü ahıra bağlamıştı. Bir aslan gelip öküzü yedi ve onun yerine geçip oturdu.

Köylü, gece vakti ahıra girip öküzünü bağladığı yere gitti. Çevresini eliyle yoklayarak öküzünü aramaya başladı. Öküzü ararken aslanı buldu. Elini aslana sürüyor, sırtını, yanını, böğrünü eliyle yukarı aşağı okşuyordu.

Aslan, kendi kendine dedi ki:

"Eğer fazla aydınlık olsaydı, bu zavallının korkudan ödü patlar, yüreği kan kesilirdi. Fakat şimdi gece vakti, beni öküzü sanıyor da rahatça, çekinmeden okşuyor, kaşıyor."

Allah da buyurdu ki:

"Ey aldanmış kör! Tur Dağı, benim adımın söylenmesinden dolayı paramparça olmadı mı? Eğer biz Kuran'ı dağa indirseydik, dağ parçalanır, yerinden kopar göçer giderdi. Eğer Uhut Dağı benim büyüklüğümü anlasaydı parçalanır ve gönlünden kan ırmağı akardı."

Sen, Allah'ın adını babandan anandan işittin de onun için bu ada aymazca yapıştın. Taklide uymadan, Allah'ın adının gerçeğinden haber alsan incelir, erirsin. Hatif (görülmeyen) gibi, belirtin bile kalmaz.

"Kim işin sonunu görürse,
yolda hiçbir zaman ayağı takılmaz."

Annesini Öldüren Adam

Adamın biri öfkeye kapıldı; hem yumrukla döve döve hem de hançerleyerek annesini öldürdü.

Birisi ona:

"Huyunun kötülüğü yüzünden, analık hakkını gözetmedin. Çirkin herif, anneni neden öldürdün? Niye söylemiyorsun, o sana ne yaptı ki?" diye çıkıştı.

Adam:

"Annem çok ayıp bir iş yaptı. Ben de dayanamadım, onu öldürdüm. Ayıbını toprak örtsün," diye yanıtladı.

Onu kınayan kişi:

"Be adam! Anneni öldüreceğine, annenle o kötü işi yapan adamı öldürseydin ya!" deyince, adam:

"Her gün başka birini mi öldüreyim? Onu öldürmekle halkın kanını dökmekten kurtuldum. Halkın boğazını keseceğime onu boğazladım; bu daha iyi!" dedi.

Ey Hak âşığı! Öyküde geçen o kötü huylu anne, fesadı her yana yayılan senin benliğinin simgesidir. Aklını başına al da o kötü benliği öldür. Çünkü o kötü benlik yüzünden, her an bir değerli varlığa kıyıp duruyorsun. Onun yüzünden bu güzel dünya sana dar geliyor. Onun yüzünden Hak'la da halkla da savaşıyorsun. Benliğini öldürür, yani onun isteklerini hiçe sayar ve sözünü dinlemezsen, yaptığın hatalardan dolayı şundan bundan özür dilemekten kurtulursun. Yaşadığın memlekette hiçbir düşmanın kalmaz.

Padişahla Şeyh

Bir padişah, konuşma sırasında bir şeyhe şöyle dedi:

"Benden bir şey dile yerine getireyim, seni sevindireyim."

Şeyh:

"Ey padişah!" dedi. "Bana böyle bir şeyi söylemekten utanmıyor musun? Sen bana bağışta bulunacak güçte değilsin. Hele biraz daha yüksel, biraz daha güçlen, ondan sonra iyilik yapmaya kalk. Benim iki kölem var. İkisi de hor, aşağılık kişilerdir. Ama onların ikisi de sana hükmetmekte, buyruklar vermektedirler. Sen padişahsın ama o iki kölenin kölesi olmuşsun, haberin yok," diye çıkıştı.

Padişah:

"O iki köle kimlerdir? Kölelerin bana buyruk vermesi, benim için onursuzluktur, aşağılıktır," dedi.

Şeyh:

"O iki köleden birinin adı öfke, diğerininki de şehvettir," diye yanıtladı.

Öfkesini, şehvetini yenerek dünya padişahlığından vazgeçen dervişi sen gerçek padişah bil. Onun ışığı, ay ve güneş olmaksızın da parlak durur. Kendisi (varlığı) manevi bir hazine olan kişinin hazinesi vardır. Maddi varlığa düşman olan kimse, gerçek varlık sahibidir.

Lokman'ın Erdemi

Lokman'ın efendisi, görünüşte onun efendisiydi ama gerçekte köle olan oydu. Lokman da köle olduğu hâlde, onun efendisiydi.

Lokman'ın efendisi, kendisine yemek getirdiklerinde, ona adam gönderip çağırtırdı. Önce o yemeğe Lokman el uzatıp lokma alırdı. Efendisiyse ondan sonra yerdi. Onun artığını sakınmadan yer, bundan zevk alır; onun yemediği yemeği yemez, dökerdi. Lokman'sız bir şey yiyecek olursa gönülsüz, iştahsız yerdi. Bu da sonsuz bir bağlılık belirtisiydi.

Bir gün Lokman'ın efendisine armağan olarak bir kavun getirdiler. Hizmetçiye:

"Git oğlum, Lokman'ı çağır," dedi.

Lokman gelince efendisi kavunu kesip ona bir dilim verdi. Lokman, o dilimi bal gibi, şeker gibi yedi. Hem de öyle hoşlanarak, öyle zevkle yedi ki, efendisi ona ikinci dilimi de kesip

verdi. Böyle böyle, dilimler on yediyi buldu. Geriye yalnızca bir dilim kaldı. Efendisi:

"Bunu da ben yiyeyim de ne kadar tatlı bir kavun olduğunu görüp anlayayım," dedi.

Çünkü Lokman öyle hoşlanarak, öyle zevkle, öyle iştahla yiyordu ki, görenlerin de iştahı kabarıyordu. Efendisi, o dilimi yer yemez kavunun acılığından ağzını bir ateştir sardı. Dili uçukladı, boğazı yandı. Acılığından, neredeyse kendinden geçti. Sonra:

"Ey benim canım efendim!" dedi. "Böyle bir zehri nasıl oldu da tatlı tatlı yedin? Böyle bir kahrı nasıl oldu da lütuf saydın? Bu ne sabır? Neden böyle sabrettin? Canına kastın mı var? Niye bir şey söylemedin? Niye 'Beni hoş görün, şimdi yiyemem," demedin?"

Lokman dedi ki:

"Ben senin nimetler bağışlayan elinden öyle tatlı yemekler yedim ki, onlara karşı utancımdan neredeyse iki kat olmuşumdur. Elinle sunduğun bir şeye, 'Ey hüner sahibi, bu acıdır, yenemez,' demeye utandım. Çünkü vücudumun bütün bölümleri senin nimetlerinle oluştu, gelişti. Varlığım, senin nimetlerinin yemine ve tuzağına tutulmuştur. Senden gelen bu kadarcık acıya dayanamaz çığlık atarsam, vücudumun bütün parçaları yerle bir olsun! Şekerler bağışlayan elinin tadı, bu kavunda acılık bırakır mı?"

Sevgiden, acılıklar tatlılaşır. Sevgiden, bakışlar altın kesilir. Sevgiden, tortulu ve bulanık sular arı, duru hâle gelir. Sevgiden, dertler şifa bulur. Sevgiden, ölü dirilir. Sevgiden, padişahlar kul olur. Bu sevgi de bilgi sonucudur. Saçma sapan şeylere kapılan kişi, nasıl olur da böyle bir tahta oturabilir? Eksik bilgi, nasıl olur da aşkı doğurur? Eksik bilgi de bir aşk doğurur ama o aşk, cansız bir şeydir.

Calinus'un Endişesi

Calinus arkadaşlarına:

"Bana filanca ilacı verin," dedi.

Arkadaşlarından biri dedi ki:

"Ey her fenni bilen usta! Bu ilacı delilere verirler. Delilikse senin aklından çok uzaktır. Sakın bunu bir daha söyleme!"

Calinus dedi ki:

"Bir deli bana doğru döndü; bir süre yüzüme dikkatlice, güzelce baktı. Bana göz kırptı; sonra yenimi, yakamı yırttı. Eğer benim onunla bir ilişkim olmasaydı, onun cinsinde bulunan şeylerden bende de olmasaydı, o çirkin yüzlü deli nasıl olur da bana doğru döner, yüzüme dikkatle bakardı? Eğer bende kendi cinsini, cinsine özgü bir şeyler görmeseydi, nasıl olur da gelip bana çatardı? Kendi cinsinden olmayana nasıl olur da bulaşırdı? İki kişi birbiriyle uzlaşırsa, kuşkusuz aralarında birleştikleri bir şey vardır.

Bir kuş, ancak kendi cinsinden kuşlarla uçar. Kendi cinsinden olmayanla konuşup görüşmek, mezara girmek gibidir."

Bir bilge dedi ki:

"Çölde bir karganın bir leylekle birlikte uçtuğunu gördüm. Bu duruma şaştım ve aralarındaki ortak değere ilişkin bir belirti bulabilir miyim diye durumlarını araştırmaya koyuldum. Şaşkın bir hâlde yanlarına yaklaşınca gördüm ki ikisi de topal!"

Akıldan Vazgeçtim

Ben, uzun uzadıya ileriyi düşünen aklı denedim. Bir yararını göremedim. Bundan böyle kendimi deliliğe vuracağım!

...

Seyyid-i Ecel, XI. yüzyılda yaşamış Horasan seyyidlerinin büyüklerindendi. Bugünkü Özbekistan'ın güney sınırında bulunan Tirmiz'in emiriydi. Delkak (ya da Talhak) ise Seyyid-i Ecel'in dostu ve sohbet arkadaşlarındandı. Delkak'ın, Nasrettin Hoca gibi oldukça gülünç fıkraları vardır.

Seyyid-i Ecel bir gece Delkak'a:

"Alelacele niçin bir kahpeyle evlendin? Evlenme düşünceni bana söyleseydin, sana namuslu bir kız alırdık," dedi.

Delkak yanıt verdi:

"Daha önce dokuz tane namuslu, ahlaklı kadın aldım ama sonrasında hepsi kahpe oldular. Derdimden eridim, bittim. Bunun üzerine ben de hakkında hiçbir soruşturma yapmadan bu kahpeyi aldım. Görelim bakalım, bunun sonu nereye varacak?"

Ev Sahibiyle Hırsız

Ey şeytan! Senin bana kurtuluş gemisi diye gösterdiğin şey, aslında burgacın, yani boğulup gitmenin ta kendisiydi. Sen beni daha iyi, daha büyük bir hayırdan uzaklaştırmak için küçük bir hayra çağırdın. Bu, şuna benzer:

...

Bir adam, evinde bir hırsız gördü. Yakalamak için arkasından koştu. Hırsız uzaklaştı. Ev sahibi peşine düştü, iki üç meydan kadar koştu. İyice yoruldu, kan ter içinde kaldı ama koşmayı sürdürdü. Sonunda, son saldırışta hırsıza yaklaştı. Bir sıçrasa tutacaktı.

Tam bu sırada birisi:

"Buraya gel de bela belirtisini, yıkımın ne olduğunu gör! Çabuk ol savaş eri, çabuk gel de, buradaki durumu bir gör!" diye bağırdı.

Ev sahibi, kendi kendine düşündükten sonra:

"Belki orada da bir hırsız var. Hemen oraya gitmezsem başıma bela olacak. O hırsız eşime, çocuğuma el uzatacak. O zaman bu hırsızı tutup bağlamamın bana ne yararı olur? Bu Müslüman, bu vicdanlı adam beni kereminden, lütfundan dolayı çağırıyor. Bu hırsızı bırakıp hemen o yana gitmezsem, sanırım pişman olacağım," dedi.

O iyilik etmek isteyen kişinin sevecenliğine, merhametine güvenerek kovaladığı, yakalamak üzere olduğu hırsızı bırakıp geri döndü; çağrılan yere geldi.

"Ey değerli dost, ne var? Böyle kimin elinden yakınarak bağırıp çağırıyorsun?" dedi.

Adam:

"İşe bak!" dedi. "Hırsızın ayak izleri burada. Çalacağını çalıp bu yana kaçmış. İşte o namussuz hilekârın ayak izleri. Yürü, bu izleri sür de onun ardından koş!" dedi.

Ev sahibi:

"Be ahmak!" dedi. "Sen bana ne söylüyorsun? Ben onu yakalamıştım. Senin gibi bir eşeği adam sandım da bağırman yüzünden hırsızı bıraktım. Bu ne boş ve anlamsız, saçma söz! Ben kendisini yakalamıştım, ayak izini ne yapayım? Sen hilebazın ya da aptalın tekisin! Hatta belki de hırsızın kendisisin de bu işi özellikle yaptın."

Adam:

"Ben," dedi. "Gerçekten de sana ayak izlerini gösteriyorum."

"Sen ya düzenbazın birisin ya da ahmak birisin. Belki de hırsızın ta kendisisin de bu işi iyi biliyorsun. Ben düşmanımı

yakalamak üzereyken sen, 'Ayak izleri işte burada,' diye işe karışıp hırsızı kurtardın. Sen yönden, önden, yandan söz ediyor ve 'Hırsız şu yandan gitti,' diyorsun. Ben ona yetişmiş, yakalamak üzereyken yönlerden, yandan, arkadan haberim yoktu. Kavuşma anında kanıt ve belirtiye gerek olur mu?"

Sıfatlarla perdelenmiş olan kişi, ancak yaratılanları görür. Sıfatlarda takılıp kalanlar, O'nu yitirmiştir. Ey oğul! Hakk'a ulaşanlar, O'na manen ulaşanlar Zat'ın oluşumuna daldıklarından artık onun sıfatlarına bakabilirler mi? Başın ırmağın dibinde oldukça suyun rengini görebilir misin? Eğer suyun rengini görmek için başını dipten çıkarırsan, güzel halıyı bırakıp eski püskü bir kilimi almış olursun. Halkın kulluğu, ibadeti, bilge kişilerin günahı sayılır. Halkın Hakk'a ulaşması, O'nunla manen buluşması da has kişilerin perdesidir.

"Gönül kimi severse güzel odur."

Dört Hintli

Dört Hintli Müslüman, bir mescide girdiler. Namaz için rüku ve secde ettiler. Her biri önce niyet etti, tekbir getirdi. Kusurlarının ve zayıflıklarının bilinci içinde, Allah'a sevgi ve korkuyla boyun eğerek namaza başladılar. Bu sırada, müezzin içeri girdi.

Namaz kılan Hintlilerden biri, namazda olduğunu unutarak:

"Ey müezzin," dedi. "Ezanı okudun mu, yoksa daha vakit var mı?"

Öbür Hintli de namazda olduğu hâlde, kendini tutamadı:

"Sus yahu! Konuştun, namazın bozuldu."

Üçüncü Hintli de ikinciyi azarladı:

"Onu ne kınıyorsun, amca? Asıl öğüdü kendine ver. Sen de konuştun, namazın bozuldu."

Dördüncü de söze karıştı:

"Hepinizin namazı bozuldu. Hamdolsun ki ben sizin gibi hataya düşmedim."

Böylece, gevezelikleri yüzünden dördünün de namazı bozuldu.

Şunun bunun ayıbını söyleyenlerin kendileri de ilerleyemezler. Ne mutlu o cana ki kendi ayıbını görür. Kim ki birisinin ayıbını görürse, onu kendinde bulur. Çünkü insanın yarısı (yani benliği ve maddi yönü) ayıp ve kusur dünyası olan bu dünyadandır. Diğer yarısı (yani ruhsal ve manevi yönü) ise görünmez dünyadandır. Mademki senin başında bencil huylardan ve hayvani ahlaktan birçok manevi yara var, merhemi kendi başına sürmelisin. Kendini kusurlu görmen, kendini ayıplaman, o yarana merhem koyman demektir. Bir kimse, işlediği suçlarla perişan bir hâle düştü mü, 'Acıyın!' hadisine ulaşır. Bir inananda gördüğün kusur sende yoksa, emin olma, kendine güvenme! Olabilir ki o ayıbı sen de işleyebilirsin. Senden de o ayıp halka yayılır.

'Korkmayın!' seslenişini Allah'tan duymadığın hâlde, niçin rahat ve kendinden emin oluyorsun? İblis, yıllarca melekler arasında iyi adla anılarak yaşadı. Fakat sonunda rezil oldu. Bak da gör; adı neydi, ne oldu? Onun yüceliği dünyada tanınmıştı ama sonrasında tersiyle tanındı, yazık! Emin olmadıkça tanınmayı isteme. Yürü, yüzünü korkuyla yıka da sonra göster. Güzelim, sakalın çıkmıyorsa başka sakalsızları kınama. Şu işe bak! Şeytan, belalara düştü de sana ibret oldu. Sen belaya uğrayıp ona ibret olmadın. O zehri içti, sen şerbetini iç (ibret almana bak)!

Yaşlılıktan

Yaşlının biri, bir hekime:

"Zihnim dağınık, belleğim zayıf, fikrim perişan," dedi.

Hekim:

"O dağınıklık, zayıflık ve perişanlık yaşlılıktandır," diye yanıtladı.

Yaşlı adam:

"Gözüm de kararıyor. İyi göremiyorum!" diye yakındı.

"Koca yaşlı adam, bu da yaşlılıktan!"

"Sırtım da çok kötü ağrıyor!" deyince hekim:

"Ey zayıf yaşlı, bu da yaşlılıktan!" dedi.

"Ne yersem yiyeyim, sindiremiyorum."

"Mide zayıflığı da yaşlılıktandır."

"Soluk alırken sıkıntı çekiyorum. Nefes darlığım var."

"Evet, nefes darlığı da ondan. Zaten yaşlanınca, insanda iki yüz hastalık ortaya çıkar."

Yaşlı adam kızıp:

"Ey ahmak! Sözün hep bu mu? Sen hekimlikten yalnız bunu mu öğrendin? Ey kalın kafalı herif! Allah her derde bir derman verdi, bunu bilmiyor musun? Ey ahmak eşek! Senin aklın da kıt, hekimlik bilgin de. Ayağın kısa olduğundan, ilerleyememişsin. Yeryüzünde kalakalmışsın," dedi.

Hekim yanıt verdi:

"Ey yaşı altmış, işi bitmiş adam! Bu kızgınlık, bu öfke de yaşlılıktan! Bütün organların ve özelliklerin güçsüzleşince, kendini tutuşun ve sabrın da zayıflar. İşte yaşlılık böyle olur. İki çift söze bile dayanamaz, bağırır. Bir yudum suyu bile sindiremez, kusuverir."

Ancak tanrısal aşkla mest olan yaşlı adam, başka türlü bir yaşlıdır. O, tertemiz bir yaşayışa sahiptir. O, görünüşte yaşlıdır ama gerçekte çocuk gibidir. Zaten peygamber de ermiş de yaşlanmayan birer ruhtan oluşmuyorlar mı?

"Halk yoksulluktan ölümden korktuğu gibi korkar.
Onun için insanlar hırs ve çalışmaya kurban olurlar."

Orta Hâl

Sakın benim için, 'Çok söylüyor,' deme! Ben söyleyeceklerimin ancak yüzde birini söylüyorum. Söylediğim de çok ince konulardır.

...

Sufiler, bir sufiyi kınayıp onunla birlikte tekke şeyhinin yanına geldiler. Şeyhe:

"Ey başımızın tacı efendimiz! Bu sufiden bizim hakkımızı al!" dediler.

Şeyh:

"Ey sufiler, şikâyetiniz nedir?" diye sordu.

Birisi:

"Bu sufinin hiç çekilmez üç kötü huyu var. Söze başladı mı, çan gibi susmayı bilmez, durmadan konuşur. Yemeye girişti mi, yirmi kişinin öğününden fazla yemek yer. Yatıp uyudu mu, Yedi Uyuyanlar gibidir, uyanmak bilmez," dedi.

Sufiler:

"Bu üç huy, yol ehline yaraşmaz!" diye şeyhin huzurunda mücadeleye giriştiler.

Şeyh, o yoksula yönelip dedi ki:

"Ne hâlde olursan ol, dengeli ol, orta yolu tut. 'İşlerin hayırlısı, orta hâllisidir' diye bir hadis-i şerif bile var. Vücuttaki karışımlar dengeli olursa yararlı olur. Bu karışımlardan biri herhangi bir nedenle arttı mı, insanın bedeninde hastalık oluşur. Bazı huylarda, niteliklerde arkadaşından üstün olma ki o üstünlük arkadaşından ayrılmana neden olmasın."

Bunun üzerine derviş, şeyhe durumunu anlattı; suçuna özürler bildirdi. Şeyhin sorusuna, Hızır'ın yanıtları gibi güzelce, doğruca yanıtlar verdi:

"Şeyhim, orta yol her ne kadar hikmetse de, bu orta hâllilik de görecedir. Irmağın suyu, deveye göre azdır ama fareye göre deniz gibidir. Birinin günde dört ekmeğe ihtiyacı olur da iki ya da üç ekmek yerse bu, orta bir yiyiştir. Fakat dördünü de yerse bu orta bir yiyiş değildir... O adam, kaz gibi hırsına tutsak olmuştur. Birinin on ekmeğe iştahı olsa da altısını yerse, bu orta sayılır. Fakat benim elli ekmeğe ihtiyacım var, seninse altı somuna; aynı mıyız? Hayır! Sen on rekât namaz kılınca usanırsın, bense beş yüz rekât namaz kılsam usanmam. Birisi ta Kâbe'ye kadar yaya gider; öbürüyse mescide varıncaya kadar yorulur, kendinden geçer. Birisi o kadar cömerttir ki gönlü bulanmadan canını bile verir; öbürüyse bir dili ekmek verebilmek için can çekişir. Bu orta hâlli oluş, sona göredir. Önü sonu olan şeye göredir. Bir şeyde ön ve son olmalı ki ortası düşünülebilsin."

Günahsız Bir Ağızla Dua

Eğer senin duada etkili bir soluğun yoksa git de özü sözü doğru din kardeşlerinden dua iste.

...

Cenab-ı Hak:

"Ey Musa! Bana günah işlemediğin, kötü söz söylemediğin bir ağızla sığın, dua et," buyurdu.

Hz. Musa:

"Bende öyle bir ağız yok," deyince, Hak buyurdu:

"Öyleyse başkasının ağzıyla dua et. Bana başka birinin ağzıyla, 'Ya Rabb'i!' diye yalvar, dua et. Çünkü sen başkasının ağzıyla günah işlemediğin için, o ağız senin için temizdir, günahsızdır. Sen de öyle davran ki başkalarının ağızları gece gündüz sana

dua edip dursunlar. Günah işlemediğin o ağızla özürler dile. Ya da kendi ağzını günahtan, kötü sözden temizle. Ruhunu günah yükünden kurtar, çevik bir hâle getir."

Allah'ı anmak temiz bir hâldir. O temizlik gelince, pislik pılını pırtısını toplayıp gider. Karşıtlar, karşıtlardan kaçar. Nasıl ki güneş doğunca gece dayanamayıp kaçar gider, Allah'ın tertemiz adı ağza gelince, yani anma başlayınca da ne pislik kalır ne de kaygılar, üzüntüler.

Leyla'nın Mahallesinin Köpeği

Sen bizim yârimizin yüzünü görmüşsün. O hâlde canımızın canı, gözümüzün bebeğisin.

...

Mecnun bir köpeği okşuyor, öpüyor, önünde neredeyse kendinden geçiyordu. Çevresinde eğilip bükülerek, saygı göstererek dönüp dolaşıyor, ona gülsuyu şerbeti veriyordu.

Düşüncesizin biri dedi ki:

"Ey ham Mecnun! Bu yapıp durduğun şey ne delilik, ne sersemlik! Köpeğin ağzı her zaman pis şeyleri yer. Kuyruğunun altını bile diliyle temizler."

Köpeğin ayıplarını epeyce saydı döktü. Ayıp gören, görünmez dünyanın kokusunu bile alamaz.

Mecnun dedi ki:

"Sen baştanbaşa bir görüntüden, bir bedenden oluşmuşsun. İçeriye gir, yani ruhsal evrene dal da ona benim gözümle bir bak! Bu köpek, bence Allah'ın bir çözülmez tılsımıdır. Yani Allah onun gönlünde sahibine duyduğu bağlılığın, sevginin ve vefanın hazinesini gizlemiştir. Bu köpek, Leyla'nın mahallesinin bekçisidir. Sen köpek deyip geçme, onun himmetine bak. Gönlüne, canına, irfanına dikkat et ki kendisine nereyi seçmiş, nereyi yurt edinmiş. O, benim mağaramın kutsal yüzü, köpeği Kıtmir'dir. Hatta o, benim kaygı ve dert ortağımdır. Leyla'nın mahallesinde yurt tutan bir köpeğin bir kılını, ben nasıl olur da aslanlara değişebilirim? Ey köpeklerine aslanların köle olduğu sevgili! Seni anlatmak olanaksız!"

Ey dostlar! Eğer görünüşten geçer de anlam evrenine girerseniz, oranın sizin için cennet ve gülistan olduğunu görürsünüz. Kendi görünüşünü kırıp yakacak (gerçekte olmayan benliğini bastıracak) olursan, her görünüşü kırmayı öğrenirsin.

"Yolun ucunun nereye varacağını düşünmek, boşuna bir çabadır. Sen sadece atacağın ilk adımı düşünmekle yükümlüsün. Gerisi zaten kendiliğinden gelir."

Kalburla Süpürge

Akıllılar, işin öncesinde çığlık atarlar; cahillerse işin sonunda başlarına vururlar. Sen işin başında sonunu gör ki kıyamet günü pişman olmayasın.

...

Birisi, bir kuyumcuya giderek:

"Altın tartacağım, bana terazini verir misin?" dedi.

Kuyumcu:

"Babacığım hadi git!" dedi. "Bende kalbur yok."

Adam:

"Alay etme benimle. Ver şu teraziyi!" diye diretti.

"Dükkânımda süpürge yok."

"Yeter yahu, bırak alayı! Ben senden terazi istiyorum. Duymazlıktan gelme. Sözü evirip çevirme. Şakayı bırak da ver teraziyi!"

"Sağır değilim, ne dediğini duydum. Söylediğim sözleri de anlamsız sanma. Sözünü duydum ama sen gücü erki kalmamış bir yaşlısın. Hiç kuşkum yok ki zayıflıktan elin titreyecek. Tartacağın altın da külçe değil, tozu olan, kırık dökük altın parçaları. Elin titreyecek ve onları yere dökeceksin. Sonra, 'Bana bir süpürge ver de toza toprağa dökülen altınımı süpüreyim,' diyeceksin. Altını süpürüp bir yere toplayınca da, 'Ey yiğit, kalbur isterim,' diye tutturacaksın. Ben, işin sonunu önceden gördüm. İyisi mi hadi sen başka yere git!"

Köpeğin Evi

Kış geldi mi köpek ezilir büzülür. Kışın soğuğu onu perişan hâle sokar.

"Kışa dayanamıyorum. Sağ kalırsam taştan bir ev kurmam gerek. Yaz gelince dişimle tırnağımla çalışıp çabalayayım, kışın barınmak için bir taş ev yapayım," der.

Fakat yaz gelip de ısındı mı; kellesi kemiği yerine geldi mi; ilikleri, kemikleri kızışıp derisi gerildi mi, kendisini koskocaman görür de:

"İyi ama ben hangi eve sığarım ki?" der.

İrileşir, ayağını çeker, tembel tembel, karnı tok sırtı pek, kendine güvenmiş bir hâlde gölgeye çekilir. Gönlü "Bir ev yap!" derse de o:

"Söyle be yahu! Ben nasıl olur da bir eve sığarım ki?" diye yanıt verir.

Sen de bir derde, bir sıkıntıya düştün mü büzülürsün. Hırs kemiklerin bitişir, küçülür kalırsın. "Tövbeden bir ev yapayım, kışın o evceğizde barınayım," dersin. Fakat dertten kurtuldun da hırsın büyüdü mü, köpek gibi senin de ev sevdan geçer gider.

Kurbağa ile Farenin Arkadaşlığı

Kurbağa ile fare, tesadüfen bir ırmak kenarında karşılaşıp, tanışıp arkadaş olmuşlardı. Birlikte bir buluşma vakti kararlaştırdılar. Her seher vakti fare yuvasından, kurbağa da sudan çıkıp buluşuyorlar, riyasız dostluk edip gönül tavlası oynuyorlardı. Gönülleri bu buluşmanın şevkiyle ferahlıyor, birbirlerine hikâyeler anlatıp dinliyorlardı. Bazen dille, bazen dilsiz sırlarını anlatıyor, 'Cemaat, rahmettir' hikmetinin manasını yaşıyorlardı. Bir araya gelince seviniyorlar, beş yıllık hikâyeleri hatırlıyorlardı.

Fare bir gün:

"Ey hayvanların övüncü, bazen sana bir sır anlatmak istiyorum ancak sen suyun dibinde oluyorsun. Ben sana suyun kenarından bağırıyorum ama sen suyun içindeyken sesimi duyamıyorsun. Seninle belirlenmiş vakitlerde sohbete gönlüm doymuyor. Günlük namaz beş vakittir ama âşıkların namazı

devamlıdır. O başlardaki sarhoşluk, değil beş vakitle, nice yüz binlerce vakitle dahi yatışmaz.

Ey merhametli, aziz dost, ben seni görmedikçe bir an bile huzur bulamıyorum. Gündüzleri benim nurum, ışığımsın. Geceleri kararım, uykum, rüyamsın. Beni sevindirirsen, vakitli vakitsiz kerem eder, beni hatırlarsan bu senin cömertliğinden olur.

Ey iyiliğimi isteyen dost, bütün gün ve gece boyunca sadece seher vaktinde bulaşmayı tayin ettin. Ama bu bana yetmiyor. Gönlüm, her an seninle olmak arzusunda. Beş yüz kere susuzlukla ciğerim kan dolmuş. Sanki her bir susuzluğunda yüzlerce öküz açlığı var! Oysaki sen benim derdimden habersizsin. Şu fakiri bir gör de mevkiinin zekâtını ver. Gerçi bu edepsiz yoksul aşağılıktır ama senin halka lütfun ondan fazladır. Herkese lütufta bulunmaktasın, lütfetmen için bir lüzuma hacet yok. Güneş pisliklere de nurunu yayar ama bu yüzden onun nuruna bir ziyan gelmez. Pislik, o nurla kuruyarak yakacak hâline gelir. Külhana girip yanarak nurlanır, hamamın içini ısıtır. Pisken arınıp temizlenir.

Ey sevgili gel, güzel huyunla benim de günümü aydınlat. Çirkinliğime, kötülüğüme bakma. Çirkinlikte son derece ileriyim fakat senin lütfun da üstünlükte ve bağışta sonsuz.

Ey kardeşim, sen suya bense toprağa bağlıyım ama rahmet ve ihsan padişahısın. İhsanından öyle bir lütuf ve keremde bulun ki vakitli vakitsiz hizmetine varabileyim. Ya bir elçi gönder ya da bir nişan lütfet de, sana benim davetimi eriştirsin."

O iki dost bu işi konuşup görüştüler. Nihayet bu görüşmeyle şöyle bir karara vardılar:

Uzun bir ip temin edeceklerdi. İpi çekerek görüşmek istediklerini anlayacaklardı. Bir ucunda bu kulun ayağı, diğer ucunda sevgili dostun ayağı bağlı olacaktı.

Fare:

"Bu buluş ikimizi birleştirir. Can ve ten gibi birbirimize karışmış oluruz" dedi.

Bu ten de canın ayağına bağlanmış bir ip gibidir; onu gökten yeryüzüne çeker.

Can kurbağası, ten faresinden kurtulup rahatça uyku suyuna daldıkça ten faresi yine o ipi çeker. Bu çekişten can nice acılar duyar. Beyni kokuşmuş farenin çekişi olmasaydı kurbağa suda zevk içinde yaşardı.

Kurbağanın gönlüne bir kuşku düştü. İçinden:

"Bu fare beni bağlamak istiyor," dedi.

İyi adamın gönlüne kötü bir düşünce geldi mi, bu boşuna değildir. Bunu kuruntu sayma, Rabb'in sıfatı bil.

O aşk esiri, doğru yolu bulmuş kurbağayla her buluşmak istediğinde ipin ucunu çekerdi. Gönlünü, "Böyle bir ipin ucunu ele geçirdim," diye bir güven sarmıştı. Bu ipin ucu elinde olduğundan dolayı canı ve gönlü de ip gibi olmuştu.

Bir gün ansızın bir karga gelip fareyi kaptı, avladı. O karga, fareyi havalandırınca kurbağa da ayağındaki iple havalanmıştı. Bu hâli gören halk:

"Karganın hilesine bakın! Hileyle kurbağayı dahi avlamış," dedi.

Karga, suda yaşayan kurbağayı nasıl olur da avlar.

Kurbağa ise:

"Her aşağılık ve dengi olmayan kimseyle arkadaşlık eden kimseye bu layıktır. Aynı cinsten olmayan dosttan yüzlerce feryat! Sizinle düşüp kalkacak uygun yaratılışta iyi bir arkadaş arayın," diyordu.

Suyun Sesi

Bir ırmak kıyısında yüksek bir duvar vardı. Duvarın üstünde de susamış, dertli bir adam duruyordu. Suya ulaşmasına o duvar engeldi. Susuz adam, âdeta su için balık gibi çırpınmaktaydı. Ansızın suya bir kerpiç parçası attı. Kerpicin düşmesiyle suyun çıkardığı ses, bir söz gibi geldi. Suyun sesi, bir sevgilinin sesi gibi tatlıydı. O su sesi, adamı şarap gibi mest etmişti.

O mihnetlere, dertlere düşmüş adam, suyun tertemiz sesinden hoşlanıp, duvardan kerpiç koparak suya atmaya başladı. Su sanki "Ey insanoğlu! Bana kerpiç atmaktan sana ne fayda var?" diyordu.

Susamış adam dedi ki:

"Ey su, bu atıştan benim için iki fayda var. Onun için ben bu işten el çekmem. Birinci fayda şu: Su sesini duymak, susuzlara rebap dinlemek gibidir. Su sesi, İsrafil'in sesine benziyor. Ölü bile bu sesten hayat bulmaktadır. Yahut bu ses, bahar günlerindeki

gök gürültüsü sesini andırıyor. Bu ses yüzünden bağlar, bahçeler ne kadar güzelleşir, çiçeklerle dolar. Yahut bu ses, yoksula zekât vermek için çağırış sesi, mahpusa hapisten kurtuluş müjdesi sesi gibidir. Yahut bu ses Hz. Muhammed'e, ağız ve burun vasıtası olmaksızın Yemen'den gelen Rahman'ın nefesine benziyor. Veyahut kıyamet gününde Peygamber Efendimizin asilere ulaşan şefaat nefesi gibidir. Veyahut bu ses, zayıf Yakub'un ruhuna ulaşan güzel ve lâtif Yusuf'un kokusu gibidir.

Kerpiçleri atmamın ikinci faydası da şudur ki: Duvardan koparıp tertemiz suya attığım her taş, her kerpiç parçası, yüksek duvarı biraz daha alçaltıyor. Her defasında duvar da ben de biraz daha suya yaklaşıyoruz. Duvarın alçalması bir yakınlık, ortadan kalkması ise vuslata çare olacak."

İşte namaz kılarken secde etmek de 'Secde et de yaklaş' ayetinde olduğu gibi, duvardan kerpiç koparmaya benzer. Hakk'a manen yaklaşmaya sebep olur. Bu varlık duvarı yüksek bulundukça, secde etmeye manidir. Bu toprak bedenden kurtulmadıkça, âb-ı hayata secde etmek ve ondan doya doya içmek mümkün değildir. Bu varlık duvarı üstünde bulunanlardan kim daha fazla susamışsa, duvarın taşını, kerpicini o daha çabuk koparıp atar. Suyun sesine en fazla âşık olan kişi ise, ona engel olan varlık duvardan en büyük parçayı koparıp atar. O adam, suyun sesinden, âdeta boğazına kadar şaraba batmışçasına neşelenir. Yabancı kişi ise, kerpicin suya düşünce "Bluk!" diye çıkardığı sesten başka bir şey duymaz.

Ne mutlu o kişiye ki, gençlik çağını ganimet bilir de borcunu öder. Kudretli olduğu günlerde, sıhhatli, güçlü, kuvvetli bulunduğu zamanlarda bu işi başarır.

Ayının Dostluğuna Güvenmek

Ejderha bir ayıya musallat olmuştu. Bir yiğit de ayının feryadını duydu.

Âlemde yardıma koşan aslan gibi erler vardır. Mazluma yardım için canlarını feda ederler. Mazlumların feryadını işitince Hakk'ın rahmeti gibi o tarafa koşarlar. Cihan köşkünün sarsıntılarına, yıkıntılarına destek olan, gizli dertlere hekimlik eden o erler, muhabbetin, adaletin ve rahmetin ta kendisidirler. Dertli kimseye deva arar, çaresiz gönüle teselli bahşederler.

Ayı, ejderhadan feryat edince, o yiğit kişi onu kurtardı. Hile ve yiğitlik birleşince ejderha bu kuvvetle helâk oldu.

Biçare ayı ejderhadan kurtulunca ona duyduğu minnetle adamın peşine takıldı. Ayı, adamın bu iyiliğinin karşılığını ona hizmet ederek ödemek istiyordu. Adam kendisini bırakıp gitmesini söylediyse de ayı yanından ayrılmadı.

Gel zaman git zaman o Müslüman hastalanıp yatağa düşünce, ayı ona bağlanıp gönül verdiğinden ona gözcü olup başında beklemeye başladı.

Oradan geçen biri, "Bu hâl nedir? Bu ayıyla senin ne işin var," diye sorunca, yiğit, ejderha hikâyesini anlattı.

Bunun üzerine adam:

"Aman, ayıya gönül bağlama, aptalın dostluğu düşmanlıktır. Onda hile ve zararlar vardır," deyip yiğidi uyardı.

Yiğit:

"Bunu hasedinden söylüyor olmalısın. Onun ayı olmasına ne bakıyorsun, bana olan sevgisine, bağlılığına bak!" dedi.

Adam:

"Ahmakların sevgisi aldatıcıdır. Benim bu hasedim, onun sevgisinden iyidir. Ayıyı terk et, benimle arkadaş ol, hemcinsini reddetme, ayıdan arkadaş olmaz," dediyse de yiğidi ikna edemedi.

"Hadi git kendi işine bak," dedi yiğit.

Adam:

"Benim işim seni kurtarmaktı ama sen ayıyı tercih ettin. Oysaki sana dost ve yoldaş ben olurdum, o değil. Endişe dolu kalbime bir titreme geldi. Sakın ola, ayıyla ormana gideyim deme. Yüreğim boş yere titremedi. Bu seziş Hakk'ın nuruyladır. Boşuna iddiada bulunmam. Müminler, Allah nuruyla bakar, dikkat et, bu yanlış bir yoldur," dedi.

Bu sözler hasta yiğidin kulağından bile girmedi. Kötü zanna nasihat tesir etmez.

Öğütçü hastanın elini tutunca hasta elini çekti. Adam da:

"Senin aklın başında değil, ben gidiyorum," dedi.

Hasta yiğit:

"Git, beni düşünme ey boşboğaz adam," deyince adam, "Ben senin düşmanın değilim. Peşimden gelirsen kendine iyilik etmiş olursun," diye üsteledi.

Hasta yiğit:

"Uykum geldi. Hadi artık git kendi işine," dedi.

Adam bir türlü gidemiyordu:

"Ne olur bir dosta uysan, akıllı birinin himayesinde, gönül sahibi bir dostun yanında uyusan."

Yiğit, adamın ısrarından şüphelenmişti. Yüzünü dönüp düşünmeye başladı:

"Herhâlde bu beni öldürmeye gelmiş bir katil veya bir şeyler uman kötü niyetli bir dilenci."

Düşüncelerinin kötülüğünden aklına iyi bir şey gelmedi. O sadece ayıya güveniyordu. Sanki ayıyla aynı cinstendi. Bir akıllıyı itham edip ayıyı vefaya, sevgiye kabiliyetli sandı.

Öğütçü hasta yiğide bakıp 'Lâ havle' çekerek yola koyuldu ve üzüntüyle düşünmeye başladı:

"Benim ona ciddiyetle nasihat etmemden, üstüne düşmemden dolayı büsbütün evhamlandı. Demek ki nasihat yolu kapandı."

Hasta yiğit uyudu. Ayı da başında durup yüzüne konmaya çalışan sinekleri kovalıyordu. Sinekler kaçsa da sonra inat eder gibi tekrar aynı yere konuyorlardı. Ayının sineklerden gönlü daralıp dağdan büyükçe bir taş alıp geldi.

Sineklerin yine adamın yüzüne konduğunu görünce koca taşı alıp sineği ezmek için adamın suratına indirdi. Taş uyuyan yiğidin suratını paramparça etti.

Dostunu Tanı

Ey kardeş, eskiden bir şehirliyle köylünün tanışıklığı vardı. Köylü şehre geldiği zamanlar şehirlinin evine kurulup otururdu. İki ay, üç ay ona misafir olur, dükkânında ve sofrasında bulunurdu. Her ne ihtiyacı olursa şehirli hiç karşılık beklemeden yerine getirirdi.

Köylü bir gün şehirliye dedi ki:

"Ey efendim! Bir kerecik olsun sen de bize gelmedin. Çoluğunu çocuğunu alıp getir. Şimdi ilkbahar ve gül zamanıdır. Ya da isterseniz meyve zamanı buyurun. Candan gönülden size hizmet edelim. Hatta akrabalarını da getir, üç dört ay bizde yiyin için. Köyün baharı güzel olur. Tarlalar lale bahçelerine döner."

Şehirli:

"Bu yıl bir misafirimiz geldi," diye bahane bulur, "Gelecek yıl söz gelirim," derdi.

Böyle böyle aradan sekiz yıl geçti.

Köylü her yıl leylekler gibi gelir, şehirlinin evine konardı. Şehirli, her yıl altınından, malından köylüye harcar, onun üstüne kol kanat gererdi. Nihayet o yiğit üç ay daha sabah akşam köylüyü yedirip içirdi.

Köylü artık utancından:

"Ne zaman sözünde duracaksın, hani bana gelip misafirim oluyordun, sürekli erteleyip durdun. Hep beni kandırıyorsun," dedi.

Şehirli:

"Canım da bedenim de sana misafir olmayı isteyip duruyor ama her şey O'nun takdirine bağlıdır. İnsan yelkenli gemiye benzer. Rüzgârı estiren Yaradan gemiyi ne zaman ne yana sürecek, bilinmez ki," dedi.

Köylü, şehirliye tekrar tekrar yeminler ettirip, "Çocuklarınla gel, gel de ikramı gör," diyerek elini tutup üç kere söz aldı.

Bu vaadin üzerinden de on yıl geçti. Köylü de her yıl gelip onu ısrarla davet etmeye devam ediyordu.

Bir gün şehirlinin çocukları:

"Baba, ay da hareket eder, bulut da, gölge de. Köylüye bunca hakkın geçti. Onun için nice zahmetler çektin. O da, sen ona misafir olasın da hiç olmazsa bu hakların bir kısmını olsun ödemek ister. Bize, onu kandırın, köye getirin diye gizlice birçok ricalarda bulundu," dediler.

Şehirli:

"Ey yavrularım! Gerçi bu doğrudur ama 'iyilik ettiğin kişinin şerrinden sakın' denilmiştir. Dostluktan maksat muhabbettir, bunun bozulmasından korkarım," dedi.

Köylü yaltaklandıkça yaltaklandı. Nihayet şehirlinin görüşü, tedbiri elden gitti, şaşkına döndü. Köylünün arka arkaya daveti, onun dikkatini efsunladı. Bir taraftan da çocukları neşeyle:

"Baba, gezer oynarız, ne olur?" demeye başladılar.

Şehirli işe koyuldu, hazırlığını tamamladı, azim kuşu köye doğru koşmağa, uçmağa başladı. Eşi, çoluk çocuğu da yol hazırlığını görüp eşyalarını azim öküzüne yüklediler. Neşeli bir hâlde koşa koşa yola düştüler.

"Maksat o güzel çayırlıklardır. Bilhassa konuksever dostumuz da oradadır. Bizi binlerce şevkle davet etti. Sofrası hazır bizleri beklemede. Şehre dönerken kış için erzak da alırız. Hatta dostumuz, bağını bahçesini bile bize bağışlar ve kendi canında bize yer verir. Bütün bunlardan faydalanmak için acele etmek lâzım," diyorlardıysa da akıl, "Pek sevinmeyin," diye nasihat ediyordu.

Şehirli ve çoluğu çocuğu hazırlıklarını tamamladılar, eşyalarını katırlara yükleyip köye doğru yollandılar. Hayvanlarını neşeli neşeli sürmekte, "Sefer edin de ganimet bulun," demekteydiler.

Nihayet, bir ay sonra kendileri perişan, hayvanları yemsiz bir hâlde o köye vardılar.

Köylüyü, o kötü niyetliyi gör ki, kem küm ederek bağına gitmesinler diye gündüzleri onlardan yüzünü gizledi. Öyle bir yüz ki riya ve hile madeni. Müslümanların onu görmemesi daha iyi.

Misafirler, köylünün evini sorup buldular, akraba ve tanıdıkları gibi kapıya koştular.

Köylünün evindekiler kapıyı açmadılar. Şehirli, bu aykırı hareketten deliye döndü. Fakat zaten sertlik gösterilecek zaman değildi. Kuyuya düştükten sonra sertliğin ne faydası var?

Tam beş gün, geceleri soğuktan üşüyerek, gündüzleri sıcaktan yanıp yakılarak kapısının önünde kaldılar. Orada kalışları ne ahmaklıktan ne de gaflettendi. Zaruretten, açlık ve susuzluk yüzündendi.

İyiler zaruret yüzünden kötülerle bağdaşırlar. Adam, zorunda kalınca ölü eti bile yer!

Şehirli köylüyü gördükçe selam vermekte, "Yahu, ben filan kişiyim, adım da şu," demekteydi.

Köylü:

"Olabilir. Fakat sen kimsin, nesin, ben ne bileyim? Belki kötü bir adamsın, belki temiz bir adam. Ben gece gündüz Yaradan'ın işlerine hayran kalmış, dalmış gitmişim. Mecnun gibiyim. Seni tanımıyorum. Kendi varlığımdan bile haberim yok. Varlığımdan bir kıl ucu kadar bile eser kalmadı. Aklım Allah'tan başka her şeyi unuttu. Gönlümde de Allah'tan başka bir şey yok," diyordu.

Şehirli dedi ki:

"Bu an, tam kıyamete benzedi, kardeş kardeşinden kaçmakta! Soframdan fazlasıyla yemek yemedin mi sen? Ben o adam değil miyim? Filan gün sana bir şeyler almamış mıydım? Seninle buluşup görüşmez miydik? Aylarca bana konuk olmaz mıydın, sayısız ihsanlarıma nail olmadın mı? Halk aramızdaki sevgiyi duymuş, işitmiştir. Nimet hakkını unutmak ayıptır."

Köylü de:

"Saçma sapan ne söylenip duruyorsun ki? Ne seni tanıyorum ne adını ne yerini!" diyordu.

Beşinci gece gökyüzünü bulutlar kapladı, bir yağmur yağdı ki gök bile bu yağışa şaşakaldı. Artık bıçak kemiğe dayanınca şehirli:

"Ev sahibini çağırın," diye kapının halkasını dövmeye başladı. Köylü yüzlerce ısrardan sonra nihayet kapıya gelip, "Babasının canı, ne istersin, ne var?" deyince, Şehirli dedi ki:

"Bunca haktan vazgeçtim, sana yaptığım iyilikleri de terk ettim. Zavallı cancağızım, beş günde bu sıcakta yanıp şu soğukta donarak beş yıllık zahmet çekti. Dosttan tanıdıktan gelen bela, yabancıdan gelenin yüz bin katına bedeldir. Ey sevgi güneşi, yok olan arkadaş, kanımı bile döksen helal ederim. Yalnız şu yağışlı gecede bize bir yer ver de kıyamette sen de bunun ecrine (sevap) nail ol!" dedi.

Köylü:

"Orada bağcının sığındığı bir kulübe var. Bağcı o kulübede kurtları bekler. Kurt gelirse öldürmek için eline ok ve yayını alır, bekler durur. Bu işi yapabilirsen oraya yerleş, yoksa başka bir yer ara," dedi.

Şehirli de:

"Yeri göster. İşin, canıma minnet! Ok, yay nerede? Ver elime. Bağı korumak için uykuyu terk edip okla kurdu perişan ederim. Allah için olsun, bu gece bizi her taraftan yağmur ve çamur içinde bırakma," dedi.

O kulübe boşaltılınca şehirli, çoluk çocuğuyla beraber o daracık, o dönüp kımıldanmaya bile imkân olmayan yere yerleşti. Selden mağaraya sığınan çekirgeler gibi âdeta birbirlerinin üstüne binmişlerdi. Gece boyunca, hepsi "Aman Yarabbi, sen bize acı! Biz değil buna, hatta bunun iki yüz misline bile layığız. Aşağılık kişilerle dost olanın, adam olmayanlara itibar gösterenlerin layığı budur. Temiz kişilerin taşını, toprağını öpüp yalamak, aşağılık adamlara hizmetten, onların bağına, bahçesine

sahip olmaktan yeğdir. Gönlü aydın bir ere kul olmak, padişahların başına taç olmaktan daha iyidir," dediler.

Şehirli de tüm gece elinde yayla ok, her yana gezip dolaşmakta, her tarafta kurt araştırmaktaydı. Hâlbuki asıl kurt ona musallat olmuştu da o bundan habersiz hâlâ kurt arıyordu.

Ansızın bir tepeden koştura koştura gelen bir kurt karaltısı göründü. Şehirli yayını kurup bir ok attı, hayvanı vurdu, tepeden aşağı düşürdü. Hayvan düşerken bir yellendi. Köylü evden duyup, "Eyvah!" dedi, ellerini dizlerine vurdu. Dışarı fırladı.

"Be hey uğursuz, eşeğimin sıpasını vurdun," diye bağırdı.

Şehirli:

"Yok, canım, yanılıyorsun o dev gibi bir kurt. Karaltısına baksana, kurdun ta kendisi. Şeklinden de kurt olduğu anlaşılıyor," dediyse de Köylü:

"Hayır. Yellendi ya... Tanıdım ben. Onun yellenmesini, suyu şaraptan nasıl ayırt edersem öyle ayırt eder anlarım. Çayırlıkta benim sıpamı vurdun, öldürdün. Dilerim, neşe yüzü görmeyesin."

Şehirli:

"İyi bak, vakit gece; geceleyin iyi göremez insan. Gece ekseriya adamı yanıltır, başka şeyler gösterir. Herkes geceleyin gördüğünü fark edemez. Hele bu gece hem karanlık, hem bulut var, hem şiddetli yağmur yağmakta. Bu üç karanlık adamı pek yanıltır," dedi. Buna karşın Köylü:

"Hayır. Bu bana gün gibi aşikâr. Tanırım ben, bu yellenme, benim eşeğimin sıpasının yellenmesi. Yolcu azığı nasıl tanırsa ben de yüz yellenme arasında bile bunu tanırım," deyince, şehirli dayanamadı, sıçrayıp köylünün yakasına yapıştı:

"A hilebaz sersem, a bunak mendebur, sen hem afyon yutmuş, hem de esrar içmişsin. Bu üç karanlık içinde eşeğin yellenmesini tanıyorsun da beni nasıl tanımıyorsun, be hey avare? Gece yarısı eşek sıpasını yellenmesinden tanıyan adam, güpegündüz dostunu nasıl tanıyamaz? Hani 'Benim kendimden bile haberim yok, gönlüme Allah'tan başka hiçbir şey sığmıyor, dün yediğim bile aklımda değil,' diyordun! Görüyorum ki eşeğin sıpası gönlünden çıkmamış. Gönlünde eşeklere yer var ama onca yıllık dostuna yok, öyle mi? Yazıklar olsun sana!"

Hz. Ali'nin Öğüdü

Allah'ın büyüklüğünü idrakten habersiz bir inatçı, bir gün Hz. Ali'ye dedi ki; "Ey akıllı kişi! Sen şimdi pek yüksek bir yapının damındasın. Allah'ın seni koruyacağını biliyorsun değil mi?"

Hz. Ali, "Evet," dedi, "O koruyucudur, ganidir. Bizim varlığımızı, bizi ta çocukluğumuzdan adamlığımıza kadar hep o korur, o görüp gözetir!"

Yahudi dedi ki; "Peki, mademki öyledir, kendini bu damdan aşağıya at. Hakk'ın koruyuculuğuna tamamıyla güven! Kendini aşağıya at da, ben de adamakıllı inandığını anlayayım, güzelim inanışını deliliyle göreyim!"

Müminlerin emiri ona dedi ki; "Sus! Defol git de bu cüret yüzünden canın belaya sataşmasın! Ey ahmak sersem! Kulun ne haddine ki küstahlıkla, edepsizlikle Hakk'ı sınamaya kalkışsın? İmtihan etmek Allah'a yaraşır. O, kullarını her an imtihan eder durur. Böylece de içimizde gizlediğimiz inanışlarımızı

bize apaçık gösterir. Hz. Âdem, 'Bu suçla, bu hata ile Hakk'ı sınadım,' dedi mi hiç? 'Padişahım, senin ilmin nereye kadardır? Onu görmek istedim,' gibi bir söz söyledi mi hiç? Ah, bu söz kimin haddidir? Böyle bir cüret kimde var? Senin aklın şaşmış, pek sersemlemişsin. Özrün günahından beter! Gök kubbeyi yücelteni sen nasıl sınayabilirsin? Ey hayrı şerri bilmeyen, sen kendini sına, başkasını değil! Kendini sınadın mı başkalarını sınamaktan vazgeçersin."

Mürit, önder ve rehber olan şeyhi sınamaya kalkışırsa eşektir. Ey hakikatten haberi olmayan, din yolunda şeyhi sınamaya kalkıştın mı, sen sınanmış olursun. Senin cüretin ve cahilliğin çıplak ve aşikâr olur, âleme yayılır. Yoksa o, bu araştırmayla nereden anlaşılır; nasıl meydana çıkar? Ey yiğidim! Bir zerre, kalkar da dağı tartmağa kalkışırsa terazisi parçalanır gider. Kendi akıllarınca bir terazi düzenler de Hak erini o teraziyle tartmağa kalkarlar. Hâlbuki O, akıl terazisine bile sığmaz, kırar, parçalar. O'nu sınamayı, O'na hâkim olmak bil. Sen, öyle bir padişaha emir vermeye kalkışma sakın! Sana bir sınama vesvesesi geldi mi onu kötü talih bil; gelip çatar, boynunu vurur! Böyle bir vesveseye uğradın mı, derhâl Allah'a dön ve secdeye kapan. "Ey Allah'ım! Beni bu şüpheden kurtar," diyerek secde yerini gözyaşlarınla ıslat! Sınamayı diledin mi, işte o zaman din mescidin keçiboynuzuyla dolu, dinin harap demektir!

"Arayan sonunda bulur. Kurtuluş sabırdan doğar."

Delinin Hikmeti

Ben birçok defalar aklı denedim. Bundan sonra bir tarla arayacak ve oraya delilik tohumu saçacağım.

Birisi, "Zor bir işim var. Akıllı birini arıyorum. Bu zor işi ona danışacağım, onun fikrini alacağım," diyordu.

Bu sözü duyan bir başkası ona dedi ki; "Şehrimizde kendisini deli gösteren şuradaki kişiden başka akıllı yok. İşte o adam, bir sopaya binmiş, çocuklarla beraber koşup duruyor. O, doğru düşünür, isabetli karar verir. Zekâda ateş parçası gibidir. Değeri, gök gibi yücedir. Yıldızlar gibi parlak fikirleri yağdırır. Onun nuru, Allah'a en yakın olan büyük meleklere can olduğu hâlde, o kendisini delilikle gizlemektedir."

Bir veli, gayb âlemine ait yüz binlerce sırrı sana apaçık söylese bile, sende o anlayış, o irfan olmadıkça, gübre ile öd ağacı kokusunu ayırt edemezsin. Ey kör! Bir veli kendisine deliliği perde etti mi, sen onu nasıl tanıyabilirsin? Eğer yakın gözün

açıksa bak da her taşın altında bir erin gizli olduğunu gör! Veliyi meşhur eden yine velidir. Veli, kime dilerse nasip verir. Fakat kendisini deli gösterdi mi, kimse akıl edip de onu anlayamaz.

Danışacak adam arayan, o kendisini deli gösteren zatın huzuruna geldi, dedi ki; "Ey kendini çocuk gösteren baba, bana bir sır söyle!"

Veli dedi ki; "Git, bu halkayı çalıp durma, kapı kapalı. Bugün sır söylenecek gün değil, başka vakit gel. Eğer lâ mekân âleminde mekâna yer olsaydı, ben de şeyhler gibi dükkânda oturur, alışverişe koyulurdum."

O büyük insanın durumunu öğrenmek isteyen adam, "Ey kamışı at edinip binen atlı! Bir an için olsun atını bu tarafa sür," dedi.

Veli, kamış atını sürükleyerek onun yanına geldi, "Ne istiyorsun çabuk söyle, benim atım çok serkeştir, pek huyludur. Çabuk ol, atım sana çifte atmasın! Ne soracaksan açıkça sor!" dedi.

Adam gönlündeki sırrı söylemeye imkân bulamadı. Soracağından vazgeçti ve veliyle şakalaştı. Dedi ki; "Bu sokakta oturan kadınlardan birini almak istiyorum. Benim gibi bir adama acaba hangisi lâyık?"

Veli, "Dünyada üç türlü kadın vardır," dedi. "İkisi zahmet ve derttir, üçüncüsü ise daimi bir hazinedir. O birinci türden bir kadın alırsan, o kadın tamamıyla senin olur. İkinci türden alırsan, yarısı senindir, yarısı da senden ayrı kalır. Üçüncü tür kadın ise, bilmiş ol ki hiçbir zaman sana mal olmaz. Bunları işittin ya, artık benden uzaklaş, çünkü ben durucu değilim, gidiyorum. Uzaklaş, yolumdan çekil ki atım seni tekmelemesin. Atımın tekmesini yersen, öyle bir düşersin ki, ebedi olarak bir daha kalkamazsın!"

Şeyh, kamış atını sürüp çocukların arasına katıldı. O genç adam ona tekrar seslendi; "Gel de hiç olmazsa söylediklerini etraflıca anlat. Bu söylediğin üç tür kadın kimlerdir?".

Şeyh, yine onun yanına at sürüp dedi ki; "Bakire, tamamıyla sana mal olur. Onunla sen gamdan, kederden kurtulursun. Yarısı senin olan kadın, dul kadındır. Fakat hiçbir suretle sana mal olmayacak kadın ise, çocuklu dul kadındır. İlk kocasından çocuğu olan kadının sevgisi de, hatıraları da, aklı fikri de hep eski kocasına gider. Artık uzaklaş ki atım seni tepmesin. Yoksa serkeş atımın nalı seni ezer!"

Şeyh yine hay huy edip atını sürdü. Uzakta duran çocukları yanına çağırdı. Adam tekrar seslendi; "Ey büyük veli! Ey mana padişahı! Sorulacak bir sorum kaldı, gel!".

Şeyh tekrar o tarafa gelip, "Çabuk söyle, nedir? Çok duramam, çünkü şu çocuk meydandan topumu kaptı!" dedi.

Adam, "Ey padişahım!" dedi, "Bu kadar akla, edebe sahip olduğun hâlde nedir bu delilik? Bu nasıl iş, bu ne şaşılacak şey? Sen söz söylerken Akl-ı küll'ün de ötesindesin. Sen bir güneş olduğun hâlde nasıl delilikle gizleniyorsun?"

Şeyh dedi ki; "Bu külhanbeyleri beni bu şehre kadı yapmaya karar verdiler. Reddettim. 'Mümkün değil; senin gibi bilgili, faziletli kimse yok. Sen dururken, senin kadar bilgin olmayan bir kimsenin kadı olması, hüküm vermesi haramdır, kötü bir iştir,' dediler. Ben de bu zor yüzünden kendimi deli gösterdim. Yoksa dış görünüşüm gibi değilim. Önceden ne isem ben yine oyum. Benim aklım bir marifet definesidir. Ben de onun viranesiyim. Defineyi meydana çıkarır gösterirsem, asıl o zaman deliyim, divaneyim."

Üç Balığın Hikâyesi

Bu hikâye, içinde üç balığın yaşadığı bir göle dairdir. 'Kelile ve Dimme'de de vardır ama o hikâyenin kabuğu, buysa özüdür.

Birkaç balıkçı, gölün civarından geçerken o balıkları gördüler. Hemen ağları almaya koştular, balıklar da vaziyeti anladılar.

Akıllı olanı o güç, zor aşılır yola koyuldu. Kendi kendine:

"Ben onların fikirlerini sormam, sonra kararım gevşer. Canlarında mesken sevgisi baskın, bu ruhlarına tesir eder; tembellikleri ve cahillikleri bana da sirayet eder. Arkadaşlara danışmadan, görüşlerine uymadan denize bir yol bulayım," diye düşündü.

Göğsünden ayak yapıp yola çıktı; o tehlikeden kurtulup nur denizine ulaştı. Köpeğin önünde kaçan ceylan gibi koşmaya çalıştı. Tazı varken tavşan uykusuna dalmak hatadır. Korkan adamın gözüne uyku girmesi ne mümkün? O balık deniz yolunu tutup pek uzun olan o yola koyuldu.

Bir hayli zahmetler çekti fakat sonunda emniyet ve afiyet makamına ulaştı. Kendisini uçsuz bucaksız, hiçbir kenarı ve kıyısı gözle görünmeyen denize attı.

Derken balıkçılar ağı getirdiler. Yarım akıllı balığın keyfi bozuldu, ağzının tadı kaçtı. Dedi ki:

"Eyvahlar olsun! Fırsatı kaçırdım! Nasıl oldu da o yol gösteren balığa arkadaş olmadım? O ansızın gitti ama benim de hararetle ardına düşmem gerekirdi. Fakat artık geçmişe hasret duymak hatadır. Giden geri gelmez. Artık onu anmanın hiçbir faydası yoktur."

İkinci balık, bela vaktinde aklının gölgesinden ayrı düşünce dedi ki:

"O, denize ulaşıp gamdan kurtuldu, öyle iyi bir dost benden uzaklaştı. Fakat artık onu düşünmeyeyim de kendi kendime bir çare bulayım. Şimdi kendimi ölü gibi göstermem lazım. Suyun üstüne çıkıp karnımı yukarıya, sırtımı aşağıya verip kendimi salıvereyim. Su nereye götürürse gideyim. Yüzen kişi gibi değil de, âdeta bir saman çöpü gibi su üstünde sürükleneyim. Kendimi ölüye benzetip suya bırakayım."

'Ölmeden evvel ölmek' azaptan kurtuluştur. Ey yiğit! Ölmeden evvel ölmek emniyettir. Bize Hz. Mustafa böyle buyurdu, dedi ki; "Size ölüm, sınamalarla gelmeden evvel hepiniz ölün."

Balık, güya öldü, karnını yukarıya çevirdi. Su, onu kâh yukarıya çıkarıyor, kâh aşağıya alıyordu. Balıkçıların her biri, "Eyvah! En iyi balık öldü!" dedi. Hepsi de pek kederlendi. Balık, onların "Eyvah!" demelerine sevindi. "Bu oyunumla kılıçtan kurtuldum galiba," dedi. Sonra balıkçının biri onu yakaladı. "Tüh, yazıklar olsun! Ölmüş!" deyip fırlatıp toprağa attı. Balık çırpına çırpına gizlice suya fırladı gitti.

Üçüncü balık, ıstıraplar içinde kalakaldı. O aptal, uğraşıp kendini kurtarabilmek için sağa sola sıçrayıp duruyordu. Fakat avcılar ağı attığında ağın içinde kaldı; ahmaklık onu ateşe attı. Ateş üstünde, tavada ıstırapla ahmaklığından kıvranıyordu. Ateşin hararetiyle kızıp kaynadıkça, aklı ona, "Sana hiç uyarıcı bir zat gelmedi mi?" diyordu. O da, işkencenin ve belanın içinde kâfirlerin canları gibi, "Evet, geldi," demekteydi. Sonra da, "Eğer bu sefer, şu boynumu kıran mihnetten kurtulursam, denizden başka yeri vatan saymam; bir gölde oturmam artık. Uçsuz bucaksız bir su ararım da, ebediyen emniyet ve sıhhat içinde ömür sürerim," diyordu!

Padişahın Aşkı

Bir zamanlar bir padişah vardı. Hem serveti çoktu, hem de gönlü zengindi. Bir gün, ata binip avlanmak için yola çıktı. Bir hayli yol aldıktan sonra bir cariye gördü. Padişah elinde olmadan ona gönül verdi, kul oldu. Bir kuş, minicik kafesinde nasıl çırpınırsa, sultanın yüreği de göğüs kafesinde öyle çırpınmaya başladı. Bedeli neyse ödeyerek cariyeyi satın aldı.

Padişah mutluydu ancak mutluluğu uzun sürmedi çünkü güzel cariye ansızın hastalandı. Hem de çok hastalandı.

Ülkenin dört bir yanından hekimler çağrıldı. Padişah onlara yalvardı:

"Her ikimizin de hayatı sizin ellerinizdedir. Benim hayatımın önemi yoktur. Benim hayatımın canı onun canıdır. Kim, onu iyileştirirse; her şeyimi, inci ve mercan hazinelerimi ona vereceğim."

Hekimler dediler ki:

"Ey sultan! Biz bu uğurda canla başla çalışacağız. Zekâmızı, bilgimizi ve tecrübelerimizi bir araya getirip öyle tedavi yapacağız. Çağımızda hepimiz bu dünyanın bir Mesih'iyiz. Derde derman ve gönül yarasına merhemiz."

Hekimler kendilerinden o kadar emindiler ki, içlerinden hiçbiri "Biz elimizden geleni yaparız ancak şifa veren Allah'tır. Hastamız iyileşirse, O'nun izniyle iyileşir inşallah!" demedi.

Günler geçti. Hekimler güzel cariyeye hangi ilacı verdilerse fayda etmedi. Zavallıcık eridi, inceldi, bir kıl kadar kaldı.

Padişah ise ağlıyor, gözlerinden ırmaklar gibi yaşlar boşalıyordu. Cariyenin hastalığı günden güne artmaktaydı.

Padişah hekimlerin aczini görünce koşa koşa mescide girdi. Mihrabın önünde diz çöktü, secdelere kapandı. Kalbinin bütün samimiyetiyle Rabb'ine yalvarıp yakarmaya başladı:

"Ey, en küçük ihsanı dünya mülküne bedel Rabb'im! Açık ve gizli her şey sana malûmdur. Tüm ihtiyaçlarımızı gören sensin, fakat ben istek yolunda yanıldım. Sen gerçi, 'kul hata eyler,' buyurdun ve 'açık, gizli ne varsa bağışladım,' dedin."

Padişah ta can evinden coşunca, Allah'ın bağışlama denizi de coşmaya başladı. Ağlaya ağlaya padişah kendinden geçip derin bir uykuya daldı. Rüyasında bir pir görüp gelecekten haberdar oldu.

O pir dedi ki:

"Ey sultan sana müjde! Dileklerin kabul oldu. Yarın kapına garip görünüşlü bir yabancı gelecek. Onu sakın geri çevirme. O bizdendir ve bizim tarafımızdan gönderilmiştir. Çok değerli bir hekimdir. Gerçek bir hekimde bulunması gereken tüm vasıflar kendisinde fazlasıyla mevcuttur. Ona güven, ona inan, ona emniyet et. Çünkü o güvenilir, inanılır ve emniyet edilir bir kişidir."

Padişah uyanarak kendine gelince, gaybdan gelen vaatle neşelendi. Güneş yükselip yıldızlar bir bir sönmeye başladığında, kalkıp pencerenin önünde tarif edilen kişinin gelişini beklemeye başladı. Bir de gördü ki faziletli, fevkalade hünerli, bilgili bir kimse geliyor. Padişahın rüyasında gördüğü pir de misafirin çevresinde görünüp duruyordu. Koştu, kapıcılardan, hizmetkârlardan önce yetişip bu uzaklardan gelen adamı karşıladı. Kollarını açıp onu kucakladı. Elini, alnını öptü. Geldiği yolu, oturduğu yeri sordu. Hekimi kucaklayıp bağırana basıp dedi ki:

"Sabırla hazineye kavuştum. Sabır acı oldu ama nihayet onun meyvesinde şifa ve afiyet vardır. Sen Hakk'ın zahmet giderici bir hediyesi ve 'Sabır sıkıntının anahtarıdır,' sözünün manasısın. Senin güzel yüzün her sualin cevabı oldu. Şüphesiz müşküller seninle hâllolur. Sen, gönlümüzde olanın tercümanısın ve düşkünlerin elinden tutansın. Ey, seçkin ve Hakk'ın senden razı olduğu kişi! Hoş geldin. Sen kaybolursan kaza gelir, feza daralır. Sen kavmin efendisisin. Seni istemeyen bayağılaşmıştır."

Padişah o muhterem ihtiyarı ağırladıktan sonra elinden tutup harem dairesine götürdü. Birlikte güzel ama hasta cariyenin yanına geldiler.

Hekim, hastanın nabzına, ateşine, teninin solgunluğuna baktı. Nabzını saydı ve hastalığın belirtilerine bakıp sebeplerini düşündü. Ve dedi ki:

"Öbür hekimlerin verdiği ilaçlar, bu zavallıcığı daha da hasta etmiş, şifa vereceği yerde güçten kuvvetten düşürmüş. Onlar iç ahvalinden haberdar değildirler. Körlüklerinden, hepsinin aklı dışarıdadır."

Hekim, güzel cariyenin hastalığını hemen anlayıverdi fakat bunu padişahtan gizledi. Hastalık vücudunda değil, gönlündeydi.

Gönül iniltisi, aşkın şahididir. Gönül hastalığından beter bir hastalık yoktur. Aşk, bütün hastalıklardan ayrıdır. Aşk ilahi sırların idrakini sağlayan bir vasıtadır. Aşk her iki taraftan da yücedir. Neticede o, âşığa rehber olur.

Hekim, padişaha döndü ve dedi ki:

"Ey padişah, evi boşalt. Dost ve yabancı kimseyi içeriye alma. Kapı ardında kimse kalmasın. Hastaya soracaklarım var."

Dost, düşman evden herkes uzaklaştı. İçeride sadece hekimle hastası kaldı.

Hekim tatlılıkla, yumuşaklıkla dedi ki:

"Ey güzel huylu, memleketin neresidir? Zira her şehrin başka bir tedavi usulü vardır. O memlekette akraban, sevdiğin, komşun var mı söyle?"

Hekim birer birer ona soru sorarken bir yandan da nabzını tutuyordu.

Cariye, evinden, eski efendilerinden, yerinden ve yurdundan bahsetmeye başladı. Hekim bir yandan onu dikkatle dinlerken öte yandan nabzını izliyordu. Eğer cariye, kimin ismini söylerken nabzı hızlanırsa anlaşılacaktı ki, onun gönlünün şifası o kimsedir.

Yaşadığı evlerden, şehirlerden, eski efendilerinden saydı durdu cariye. Ancak ne yüzünün renginde ne de nabzının atışında bir değişiklik olmadı. Ta ki, bir ara güzeller güzeli Semerkant şehrinden bahsedene kadar.

Semerkant denince, cariyenin zayıf bileğindeki nabız, hızlandı. Yüzünün rengi kızardı, sarardı çünkü o Semerkantlı sevgilisinden ayrılmıştı. Hekim hastanın bu sırrını öğrenince:

"O, hangi mahallede?" diye sordu.

"Köprübaşında, Gatfer mahallesinde."

Hekim dedi ki:

"Üzülme, ben senin hastalığını anladım; tedavi için tedbir aldım. Sen hasta gönlünü sevindir, emin ol ki yağmur çimenlere ne yaparsa, ben de sana onu yapacağım. Ben senin gamını çekmekteyim, sen gam yeme. Ben sana yüz babadan daha şefkatliyim ama sırrını sakın ola hiç kimseye duyurma. Padişah dahi hâlini sorarsa söyleme. Sırrın gönlünde kalırsa bil ki muradın çabuk olur. Peygamberimiz de, 'Sırrını gizleyen muradına tez kavuşur,' dememiş midir! Tohum toprak altında gizlenince, mesut yeşerir ve tertemiz olur. Altın ve gümüş, madende gizli olmasalardı nasıl dünyanın her tarafında makbul olurlardı," dedi.

O mahir hekimin lütuf ve vaatleri, gönül hastasını gamdan, kederden kurtardı.

Hekim, hastanın yanından ayrılarak sultanın huzuruna gitti. Ve ona olan biteni anlatarak şöyle dedi:

"Şimdilik bu derdin dermanı, o adamı bulup buraya getirmendir. Hediyeler hazırla, iki güvenilir adamını gönder. Kuyumcuyu sarayına davet et, onu altınla, elbiseyle kandır."

Padişah, dürüst, işten anlar, becerikli birkaç kişiyi kuyumcuya elçi olarak gönderdi. Onlar, Semerkant'a varınca kuyumcuya padişahın sözünü ilettiler.

Dediler ki:

"Ey işi temiz, hünerli kişi; senin adın her yerde meşhurdur. Padişahımız sarayın kuyumcusu olarak seni seçti. Senin için elbise, altın ve gümüş gönderdi. Onun yanında itibarın olacaktır."

Kuyumcu elçilerin yanlarında getirdikleri birbirinden kıymetli hediyelerin ışıltısına kapılıp sevinerek, gülerek yola düştü. Fakat ömrünün mahvolduğundan haberi yoktu.

Yolculuk bitip de, saraya vardığında ise hekim onu sultanın huzuruna çıkardı. Sultan kendisine büyük iltifatlarda bulundu. Sarayın hazinelerinin anahtarlarını teslim etti.

Sonra hekim dedi ki:

"Ey büyük sultan! Cariye ile bu taciri murada erdir. Ta ki cariye, kavuşma suyuyla ateşini, hasretini teskin etsin, iyileşsin."

Padişah o ay yüzlü cariyeyi kuyumcuya bahşetti. Birbirlerini özleyen iki dostu birbirine çift etti. Böylece altı ay kadar muratlarına erdiler ve cariyenin hastalığından eser kalmadı, tamamen iyileşti.

Bir gün hekim kuyumcu için bir şerbet yaptı. Kuyumcu şerbeti içince günden güne eridi, çirkinleşti. Cariyenin gözü önünde güzelliği kayboldu gitti. O çirkinleşince cariyenin de ona karşı aşkı kayboldu.

Sadece zahiri güzelliğe bağlı aşklar aşk değildir. Onlar nihayet bir utanç olur. Cariye kendinden utanır oldu. Zira o süsün, rengin esiri olmuştu. Kuyumcunun gözünden ırmak gibi kanlar aktı, yüzü canına düşman kesildi. Ve dedi ki:

"Beni öldüren, bilmiyor mu ki kanım uyumaz ve mazlumun kanı yerde kalmaz. Bugün benim başıma gelen, yarın onun başına gelecektir. Bu zavallının kanı, hâşâ, senden sorulmayacak mı? Gerçi duvarın gölgesi kendinden uzun olsa da neticede gölge yine aslına döner. Bu cihan dağ oldu. Bizim işlerimiz, arzularımız ses. Seslerimiz güzel de olsa, çirkin de olsa, dağa çarpar, döner yine bize gelir."

Kuyumcu en son bunları söyleyip ruhunu teslim etti. Cariye aşk azabından kurtuldu.

Sakanın Eşeği

Bir zamanlar eşeğiyle su taşıyarak geçimini sağlayan bir saka vardı. Sakanın eşeği, yükten çember gibi iki büklüm olmuştu. Sırtında ağır yükten açılmış yüzlerce yara vardı.

Arpa nerede, kuru otla bile karnı doymuyordu. Yük altında ezildiği için, sırtındaki yaralardan çok acı çekiyordu. Bir yandan da sahibi, onu demir bir şişle dövüp duruyordu.

Sarayda padişahın atlarına bakan ahırcı başı, eşeği görünce acıdı. Sahibine yaklaştı, selam verip hâl hatır sorduktan sonra:

"Neden bu eşek böyle iki büklüm olmuş?" diye sordu.

"Sebep benim fakirliğim, benim muhtaç oluşumdur. Bu yüzden ağzı kapalı eşek, arpasız, yemsiz kaldı."

Eşeğin sahibi böyle deyince ahırcı başı:

"Sen onu bana birkaç gün teslim et. Padişahın ahırında biraz safa sürsün," dedi.

Bunun üzerine sahibi, eşeği o müşfik kimseye teslim etti. O da hayvanı padişahın ahırına bağladı.

Eşek, her tarafta bol bol saman ve yulaftan semirmiş ve sevinç içinde olan Arap atlarını görünce şaşırdı. Atların ayak bastıkları yerler sulanmış, süpürülmüştü, Yiyecekleri olan saman ve arpa tam vaktinde veriliyordu.

Atların tımar edildiğini de görünce dayanamadı. Başını yukarı kaldırıp dedi ki:

"Ey büyük Allah'ım! Ben bir eşeğim ama senin yarattığın bir varlık değil miyim? Neden ben perişanım, sırtım yara bere içinde. Neden zayıfım? Geceleri sırtımdaki yaraların sızlamasından, karnımın açlığından her an ölümü istiyorum. Bu atların durumları böyle pek hoş, öyleyse azap ve bela yalnız bana mı mahsus?"

Derken, ansızın savaş borusu öttü. Arap atlarına eyerler vuruldu, kemerler sıkıldı, savaşa götürüldüler. Savaşta düşmandan mızraklar yediler; yaralandılar. Her yanlarına oklar saplandı. Savaştan geri dönünce, Arap atlarının sağ kalanları bitkin, perişan bir hâlde ahıra girip yerlere yıkıldılar. Bakıcılar sivri bıçaklarla yaralarını yarıyor, yaralarından okları çıkarıyorlardı.

Eşek bütün bunları görünce dedi ki:

"Ya Rabb'i, ben yoksulluğuma, sağlığıma razıyım. O güzel yiyecekleri de istemem, o çirkin yaraları da."

"Akılda ne varsa kulak oraya dikilir."

Gençliğin Değeri

Adamın biri yol üzerine dikenli çalılar ekiyordu. Yolcular kızıp söyleniyor, "Bunları sök at!" diyorlardı ama adam bu uyarıları hiç dikkate almadı. Her an dikenler büyüyor, gelen geçenin ayağını yaralayıp kanatıyordu. İnsanların elbiseleri dikenlere takılıp yırtılıyor, yoksulların ayakları paramparça oluyordu. İşe Vali karıştı. Vali ona, "Bu dikenli çalıları sök," diye emir verdikçe o "Tamam, sökeceğim," diyor, bu işi erteleyip duruyordu. Dikenlerse günden güne kuvvetleniyordu.

Vali bir gün:

"Ey yalan yere söz veren! Emrime uy, bizi oyalayıp durma artık!" dedi. "Sen işi hep yarına bırakıyorsun. Gün geçtikçe zaman da geçiyor. O kötü ağaç gençleşmekte, sense kuvvetten düşmektesin! Diken gittikçe gelişip kuvvetleniyor, onu sökecekse ihtiyarlayıp güçten düşüyor. Diken her an yeşerip tazeleniyor, onu sökecek olansa her gün kuruyup sersemlemekte.

O gençleşiyor sense hasta bir ihtiyar oluyorsun. Çabuk ol, zira kıymetli zaman geçiyor."

Her kötü huyunu ayağına batan diken say. Kaç kere kötü huydan hasta oldun ama ona öyle alışmışsın ki o hastalığın sebebinin o olduğunu anlayamıyorsun. Şayet kötü huyundan başkalarının etkilendiğini, onlara zarar verdiğini fark edemiyorsan hiç değilse kendi yaranı fark et. Sen hem kendine hem de başkalarına azapsın. Ya baltayı al, aslanca gücünü göster, Ali gibi Hayber kapısını perişan et ya da bu dikeni gül fidanına ulaştır.

Ağzına Yılan Kaçan Adam

Akıllı birisi, atına binmiş giderken uyuyan birisinin ağzına bir yılanın girmek üzere olduğunu gördü. O atlı gayret edip koştuysa da, yılanı ürkütüp kaçırmaya fırsat bulamadı. O iş bilir adam pek akıllı olduğundan, aklı çok şeye erdiğinden uyuyan adama hemen şiddetlice birkaç topuz vurdu. Adam, topuzun acısından uyanınca bir ağacın altına sığındı. Oraya çürük elmalar dökülmüştü. Atlı:

"Bu elmalardan ye!" dedi.

Adamcağız o kadar çok elma yedi ki yedikleri ağzından geri gelmeye başladı. Dertli dertli dedi ki:

"Ey emir! Niye sebepsiz yere elma yedirerek bana zulmediyorsun? Bana bir kızgınlığın varsa çek kılıcı vur başımı, kanım sana helal olsun. Sana rastlamam ne uğursuz saatmiş. Ne mutlu

seninle karşılaşmayana! Hiçbir suçu günahı olmadan dinsizler bile bu zulmü caiz görmezler. Konuşurken bile ağzımdan kan geliyor. Ey Allah'ım, bu adamın cezasını sen ver!"

Dertli adamcağız ona beddua ediyor, atlı da onu ovada durmaksızın koşturuyordu. Atlı elinde topuz, rüzgâr gibi o dertliyi düşe kalka kovalıyordu.

Dertlinin karnı tıka basa dolu ve uykunun verdiği gevşeklikten bedeni hâlsizdi.

Ayağında, yüzünde yüzlerce yara açıldı. Akşama kadar ağlaya sızlaya koştu. Nihayet safrası kalkıp kusmasına sebep oldu. Yediği iyi, kötü ne varsa hepsini kustu. Bu arada o hain yılan da çıktı.

Adamcağız içinden çıkan yılanı görünce, atlıya pek çok teşekkür etti. O çirkin karayılanın dehşeti ona bütün dertlerini unutturdu. Dedi ki:

"Sen meğer rahmet Cebrail'mişsin ve Hakk'ın velinimeti. Ne mübarek bir anmış seni gördüğüm an, ölüyken beni dirilttin. Sen beni bir anne gibi arayıp dururken ben eşekler gibi kaçıyordum senden. Eşek aptallığından kaçarken sahibi şefkatinden onun peşinden koşar. Ona yardımdan maksadı, kurdun, yırtıcı hayvanların parçalamasından korumak. Ne mutlu senin yüzünü görene yahut ansızın senin bulunduğun yere ulaşana. Senin için bu can feda olsun. Bense saçma sapan konuşup küstahça davrandım. Ey, efendi, o kötü sözleri bilgisizliğimden söyledim. Bir parçacık olsun bu hâli bilseydim, böyle boş sözler söyleyebilir miydim? Ey, iyi huylu, durumu bana imayla bile olsa anlatsaydın seni bir hayli överdim. Ama hiçbir şey söylemeden dövdün, dünyayı başıma karartıp dar ettin. Aklım başımdan gidip sersemledim.

Ey yüzü de güzel, işi de güzel adam, affet beni! Deliliğimden söylediğim sözleri bağışla!"

Atlı adam dedi ki:

"Eğer sana bu durumu söyleseydim, korkudan ödün patlardı. Sana yılanı bildirseydim, zehirden önce seni korku öldürürdü. Hz. Muhammed Mustafa buyurmuştur ki; 'Sizde gizli olan düşmanı anlatsam, yiğitlerin ödü patlar, akıllıların aklı mahvolur. Gönül levhasından niyaz parıltısı gidip oruç ve namaza kuvvet kalmazdı.' Bunu bilen, kedinin pençesinde bir fare gibi olur, kurt görmüş kuzu gibi şaşırırdı.

İçindeki düşmanı bilseydin ne elmayı yemen mümkün olurdu, ne de kusmak için hâlin kalırdı. Sen sözde haddi aştıkça ben gizlice 'Ya Rabb'i, sen işimi kolaylaştır,' demekteydim. Hem sebebi söylemeye iznim yoktu hem de seni terk etmeye kudretim. O zaman gönlümdeki dua, 'Ya Rabb'i, kavmime yolu sen göster çünkü onlar bilmiyorlar,' oluyordu."

Derdinden kurtulan adam, secdeler edip dedi ki:

"Ey bana saadet, ikbal ve hazine olan, ey yüce kişi! Senin mükâfatını Allah versin çünkü bu zayıf kulun sana teşekkür etmeye kudreti yok. Sana bu şükrün hakkını ey ulu kişi Allah versin. Bende bunun için bir ağız, bir tatlı ses yok."

İşte akıllıların düşmanlığı böyle olur. Onların verdikleri zehir bile cana bal verir.

Dilediğini Yap!

Hastanın biri doktora gidip "Ey hüner sahibi, nabzıma bir bak da kalbimdeki derdi anla!" demiş.

Çünkü nabız, kalbin durumunu bildirir. Eldeki damar kalbe ulaşır. Kalp içtedir görünmez. Onun hâli nabzın atışından anlaşılır, zira nabzın kalple bağlantısı vardır.

Hekim, hastanın nabzını tutunca iyileşme ümidinin hiç olmadığını anladı. Dedi ki:

"Gönlün ne isterse onu yap ta ki vücudundaki bu eski dert kalmasın. Gönlün neyi isterse yapmazlık etme. Sabra ve perhize gerek yok artık çünkü hastalıkta sabır ve perhiz sana zarar verir. Canın ne çekerse hemen onu yap."

Cenabıhakk'ın 'Dilediğinizi yapın' diye buyurduğu gibi hekim de hastasına böyle dedi.

Hasta:

"Hadi sana hayırlar olsun!" dedi. "Ben de kederimi gidermek için ırmak kıyısına seyre gidiyorum."

Kendisine sıhhatten bir kapı açılsın, iyileşsin diye gönlünün dilediğince ırmak kıyısında gezinip durdu.

Sufinin biri kıyıya oturmuş elini yüzünü yıkıyordu. Hasta sufinin ensesini görünce ona bir sille indirmek arzusu ve hayali içine düştü.

Hasta kendi kendine düşündü:

"Hekim, istediğim şeyi hemen gerçekleştirmezsem hastalığın artar demişti. Sille yüzünden kendimle dövüşmeyeyim. Cenabıhak, 'Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın,' buyurmuştur. Ona sille vurmakta gevşeklik gösterirsem bu perhiz ve sabır benim için tehlikeli olur."

Silleyi aşk edince sufinin ensesinden "Şırrak!" diye ses çıktı.

Sufi:

"Hey, ey durduk yerde eziyet eden aptal!" diye bağırıp ona yumruk atmaya, sakalını bıyığını yolmaya niyetlendi. Ama ensesine şamar indirenin hasta ve gayet zayıf olduğunu görünce vazgeçti.

Kendi kendine düşündü ki:

"Enseye inen sillenin cahilcesine karşılığını vermeye değmez. Ben zaten teslim hırkasını giymişim. Benim için silleye feda olmak kolaydır. Ben de ona düşmanca bir yumruk vuracak olsam, bir yumrukla kalay gibi eriyiverir. Derken padişah kısas emredecek, beni öldürecek. Zaten çadırı harap, direk kırık, yıkılmaya yer arıyor. Bu yarı ölü adam için kılıç altına gitmek, kısasa razı gelmek, doğrusu pek yazık olur."

Hasmını dövmek istemediğinden onu kadıya götürmeyi tercih etti. Kendisine sille vuran adamın yanına gidip davacı gibi eliyle eteğinden tuttu ve çekip kadının yanına götürdü. Dedi ki:

"Bu ters eşeği ya eşeğe bindir, halka göstererek rezil et ya da döverek cezalandır. Artık hangisini münasip görürsen onu yap. Senin verdiğin cezadan ölse bile ölür gider, soran bile olmaz. Kadının şeriata uyarak vurduğu sopayla birisi ölürse, kadıya sorumluluk yoktur çünkü şeriatın emri oyuncak değildir. O, Hakk'ın vekilidir. Hakk'ın adaletinin gölgesidir. Haklı ve haksızın hukukunun aynasıdır. Mazlum için o, suçluyu cezalandırır, kendi hışmı ve kahrı veya menfaati için değil. Onun cezası Hak içindir, kıyamet günü içindir. Bu cezada bir hata olsa bile ona diyet gerekmez. Çünkü birini kendi için döven sorumludur. Hak için döven emniyettedir."

Kadı dedi ki:

"Oğul, önce sen durumu iyice açıkla, meseleyi etraflıca anlat ki ben de ona göre bir hükme varayım, müspet menfi bir karar vereyim. Vuran nerede? Vurduğu yer neresi? Eğer buysa onu hastalık hayale çevirmiş. Şeriatın hükmü, dirilere ve zenginleredir. Hiç mezardaki ölülere şeriat hükümleri uygulanır mı?"

Sufi dedi ki:

"Peki, hiçbir suçum, günahım yokken bana bir sille vurması reva mı?"

Kadı hastaya:

"Az ya da çok paran var mı?" diye sordu.

O da:

"Bütün varım yoğum altı akçadır," deyince Kadı, "Üç akçasını sen harca, geriye kalan yarısını da itirazsız ona ver," buyurdu.

Hasta adamın gözü kadının ensesine takıldı. Baktı ki onun ensesi sufininkinden daha hoş. İçinden ona da bir sille vurmak geldi. Zaten doktor içinden geleni yap dememiş miydi!

Nasıl olsa vurduğum sillenin cezası ucuz deyip vurmak için elini kaldırdı. Kadının yanına gidip kulağına bir şey söyleyecekmiş gibi yapıp ensesine kuvvetli bir sille aşk etti. Ve dedi ki:

"Alın bu altı kuruşu bölüşün, ben de hırıltıdan, gürültüden kurtulayım."

Kadı kızınca sufi dedi ki:

"Ey din büyüğü, ey emin kişi, kendine reva görmediğini kardeşlerine nasıl layık görürsün? Benim için kuyu kazarsan sonunda kendi kazdığın kuyuya düşersin. Hadis-i Şerifte, 'Kişi kazdığı kuyuya düşer,' buyurmuştur, okumadın mı? Ey babasının kuzusu eğer okuduysan o hükme önce kendin uy. Kafana bir sille inmesine sebep olan şu tek hükmün yok mu; eğer öbür hükümlerin de böyleyse vay senin hükümlerine! Kim bilir onlar da başına, ayağına ne dertler getirir? Bir zalime, sana harcamak için üç kuruş lazım diye acırsın ha! Acımanın yeri mi? Zalimin elini kes. Hâlbuki sen, hükmü, dizgini o zalimin eline veriyorsun. Sen ey adaleti bilinmez adam! Kurt yavrusuna süt veren keçiye benziyorsun!"

Kadı dedi ki:

"Bizlerin ensemize takdir olunan her silleye ve cefaya razı olması gerek. Gerçi yüzüm ekşidi ama kaderin hükmüne içten içe gönlüm razıdır. Gerçek acıdır. Ey sufi, can kulağını iyi aç! Sözlerimi yanlış anlama, sana gerçekleri anlatmak istiyorum. Takdir-i ilahi sana bir darbe vurdu mu bekle, ondan sonra bir kaftan giydirecektir. Çünkü o, silleyi vurduktan sonra başına konacak bir

taç ve oturacağın bir taht bağışlamayacak bir padişah değildir. Bütün dünya, onun nazarında bir sinek kanadı değerindedir. Bir silleye karşılık sonsuz ihsanlarda bulunur. Boynunu, dünyanın şu altın boyunduruğundan çabuk kurtar da Hak'tan sille satın almaya bak. Peygamberler, enselerine inen sillelerle, belalara sabrettikleri için yüceldiler. Fakat sen kendin de hazır ol ki ihsan sahibi gelince seni evde bulsun. Yoksa 'Eve geldim, kimsecikler yoktu,' diye getirdiği kıymetli elbiseyi geri götürür."

Sufi dedi ki:

"Ne olurdu yani, şu dünya ebedi olarak insana gülseydi, hiç kaşlarını çatmasaydı. Her an ortaya bir acılık katmasaydı, değişip durarak insana zahmetler vermeseydi. Gündüzün nurunu gece çalmasaydı; bağların bahçelerin hayatını kış, perişan etmeseydi. Sıhhat, hastalıklara tutulmasaydı, eminliği dert ve elem korkusu bozmasaydı. Hâsılı nimetler için bu kavga gürültü olmasaydı, cömertliğinden, rahmetinden ne eksilirdi?"

Kadı, o gönlü boş sufiye, o akılsız, basiretsiz gafile dedi ki:

"Zamanın hadiselerine bakma. Feleğin acılıklarını, hazım olunmaz şeylerini görme. Rızk ve geçim darlığına, şu kıtlığa, korkuya, titreyişe bakma. Şuna bak sen: Bu kadar acılıklarıyla beraber yine de onun için ölüyor, ondan bir türlü kendinizi çekemiyorsunuz. Acı imtihanı bir rahmet bil. O İbrahim, ateşe atılıp ölmekten korkmadı fakat yanmadı. Diğer İbrahim ise şerefini, tahtını, tacını terk etmekten çekinmedi, bir nevi kendini ateşe attı; şaşılacak şey ki aşk ateşinde yandı. İstek yolunda böyle tersine çakılı nallar vardır işte!"

Sufi dedi ki:

"Yardımını dilediğimiz Allah, kârımızı ziyansız olarak vermeye kadirdir. Hz. İbrahim'in içine düştüğü ateşi gül ve ağaç

yapan, zararlıyı zararsız etmeye muktedirdir. Dikenden gül çıkaran Allah, kışı da ilkbahara çevirebilir. Onun sayesinde servi uzar gider. Kudretiyle kederden sevinç hâsıl olur. Her yokluk onunla var oldu. Var ettiğini ebedileştirse ondan ne eksilir? Vücuda ruhla hayat veren O, sonradan öldürmese ne olur? O cömert Allah, kulunun muradını çalışmaksızın bağışlasa ne çıkar. Zayıf, zavallı kullarını, pusuda bekleyen nefis hilesiyle, lanetli şeytanın hilesini uzak tutsa ne olur?"

Kadı dedi ki:

"Tatlı ve acı olmasaydı, çirkin ve güzel, taş ve inci bulunmasaydı; nefis, şeytan ve arzular, zahmet ve meşakkat ve savaşlar olmasaydı, ey utanmaz adam, padişah kullarına ne ad takardı? Nasıl 'Ey sabırlı!', 'Ey hilm sahibi!', 'Ey yiğit kişi!', 'Ey hikmet sahibi!' diyebilirdin? Yol kesen ve lanetli şeytan olmasaydı, sabırlılar, doğrular, sadıklar ve yoksulları doyuranlar nasıl anlaşılır, belli olurdu? Rüstem ve Hamza ile namussuz aynı ve bir olsaydı, bilgi ve hikmet batıl olurdu. İlim ve hikmet yolsuzluk yoludur. Zira hep yol olsaydı hikmet boşuna olurdu. Bu tabiat dükkânı için iki âlemin de nizamının bozulması doğru olmaz. Biliyorum ki sen, ey nükte sahibi, ham değilsin. Bu sualin avamın anlaması içindir. Zamanın cefası ile âlemdeki bütün eziyetler, Hak'tan uzak olmaktan ve gafil bulunmaktan daha kolaydır. Çünkü cefalar, eziyetler hep geçer gider de Hak'tan uzaklık ve gaflet geçmez. Devletli kişi, canı uyanık olan kişidir!"

"Ne mutlu o cana ki kendi ayıbını görür."

Bekçi İle Âşık

Bir delikanlı, kızın birine delicesine âşık olmuştu. Âşık, o sevgilinin gölgesini bile görmeye imkân bulamıyordu. Ancak Zümrüdüanka'yı duyar gibi onun da vasfını işitmekteydi. Kazara nasılsa onu bir kerecik görmüş, o ilk görüşte ona vurulmuş, ona gönül vermiş gitmişti. Ondan sonra ne kadar çalıştı çabaladıysa, o sert huylu dilber, bir türlü fırsat vermemiş, bir türlü kendisini göstermemişti. Ne yalvarmanın bir çaresi olmuştu, ne mal mülk vermenin. O fidan sevgilinin gözü toktu, tamahı yoktu!

Allah, her hüner ve sanata, her dilenen ve istenen şeye âşık olan kişinin dudağını, ilk önce o şeye dokundurur, ona lezzeti tattırır. Ondan sonra âşıklar, o lezzetle dileklerini aramaya koyuldular mı, her gün önlerine bir tuzak çıkarır, ayaklarına bir bağ vurur! Allah o âşığı talep ve aramaya düşürünce, "Hele nikâh parasını getir bakalım," diye ona vuslat kapısını kapar. Âşıklar da o ümitle döner dolaşır, koşarlar. Her an ricaya düşerler, her an ümitsizliğe kapılırlar. Herkesin, "Bir gün bir şey

elde edeceğim," diye ümidi vardır. Nihayet bir gün olur, ona bir kapı da açarlar, ama hemencecik yine o kapıyı örterler. O kapıya tapan, oraya ümit bağlayan kişi de ümitlenir, o ümitle ateş kesilir, işe girişir!

Bir türlü vuslat zamanı gelmiyordu. Aşk ona yeryüzünde bir hayli işkenceler etmişti. Aşk neden önce âşığa kinlenir? Neden önce kanlı katil gibi davranır? Doğru âşık olmayan kaçsın, aşktan vazgeçsin diye!

O delikanlı, aracı olsun diye kadına birisini yollasa, o yolladığı adam, hasedinden zavallının buluşma yolunu keserdi. Sevgilisine bir mektup yazıp yollasa, okuyan kelimeleri yanlış okurdu. Önceleri bekleyiş gamına munisti; sonradan bekleyiş, o bekleyişi de kırdı geçirdi, mahvetti! Gâh derdi ki; "Bu derdin devası yok." Gâh derdi ki; "Hayır. Bu dert, bizim canımıza can ve hayat!" O delikanlı, tam yedi yıl sevgilisini aradı durdu; vuslat hayaliyle hayale döndü!

Arayan, nihayet aradığını bulur. Hz. Peygamber buyurdu ki; "Bir kapıyı çalar durursan, nihayet o kapıdan bir baş çıkar, görünür." Bir adamın oturduğu yerin civarında otururbut, sonunda elbette o adamın yüzünü görürsün. Bir kuyudan her gün toprak çeker çıkarırsan, onunla tertemiz suya erişirsin elbet.

O delikanlı da ümitle, neşeyle bir kapıyı çalıp duruyordu. Nihayet bir gün sevgilisini tenhada buldu, vuslatına erdi. Bir gece bekçinin korkusundan kaçıp bir bağa girdi. Orada sevgilisini mum gibi ışık saçar bir hâlde buluverdi. O sebebi yaratan Allah'a o anda hamd ederek dedi ki; "Ya Rabb'i! Sen bekçiye rahmet et! Bilinmez, anlaşılmaz sebepler halk etmişsin. Beni cehennem kapısından cennete almışsın. Hiç kimseyi, hiçbir şeyi hor görmeyeyim diye şu işe bunu sebep ettin."

Ayak kırıldı mı Allah kanat ihsan eder. Kuyunun dibinden bile bir kapı açar da, "Sen ağaç üstünde ol, kuyu dibinde bulun, buna bakma. Beni gör, bana bak ki yolun anahtarı benim, yolu ben açarım," der.

O adamın âşık olup bu dertle tam sekiz yıl yanıp yakıldığı güzel de meğerse o bağdaymış. O genç de o bağa girince, ansızın ayağı define çukuruna batıverdi. Allah, gencin gece vakti bağa girmesine bekçi korkusunu sebep kılmıştı. Bağın içinden geçen ırmağa yüzüğünü düşürmüş olan sevgilisi, elinde bir fener, yüzüğünü ararken gördü. O anda neşesinden Allah'a şükürler ederek bekçiye hayır dualarda bulunmaya başladı; "Bekçiden huylanıp kaçtım, ziyanlara girdim, ama ya Rabb'i, Sen onun yirmi misli altın ve gümüşü onun başına saç! Onu, kötü kişilerin şerrinden kurtar. Ben nasıl neşelendiysem onu da sen neşelendir. Onu bu âlemde de mesut et, o âlemde de. Onu kötülükten, köpeklikten kurtar! Ya Rabb'i! Gerçi o kötü kişinin huyu, daima halkın belâsını istemektedir."

O âşık, kötü bekçiye hayır dualar edip duruyordu. Çünkü rahata onun yüzünden kavuşmuştu. Bekçi herkese zehirdi; fakat ona panzehir! Bekçi, onun sevgilisine kavuşmasına sebep olmuştu.

Görüyorsun ya, dünyada mutlak olarak kötü bir şey yoktur. Kötü, buna nispetle kötüdür. Sonra şunu da bil ki, âlemde hiçbir zehir yahut şeker yoktur ki birine ayak, öbürüne ayak bağı olmasın. Evet, birine ayak olur, öbürüne pranga. Birisine zehirdir, öbürüne şeker gibi tatlı! Yılanın zehri, yılana hayattır, insana ise ölüm! Deniz mahlûklarına deniz, bağ bahçe gibidir, fakat karada yaşayanlara ölümdür, dağdır.

Ne olursa olsun, kötü ve istenmeyen bir şey bile olsa, değil mi ki sana kılavuzluk etti, sevgiline ulaştırdı, o sevimlidir, dosttur.

O ahmak adam, sevgilisini yapayalnız görünce hemencecik kucaklamaya, öpmeye kalkıştı. O güzel, "Küstahlık etme! Edepsizliğin lüzumu yok! Aklını başına al!" diye heybetle bir bağırdı. Âşık, "Burası ıssız, halk yok. Su ortada, benim gibi de bir susuz var! Burada rüzgârdan başka kımıldayan yok. Kim var, kim bu açılıp saçılmamıza mani olacak?" dedi.

Sevgili dedi ki; "Ey deli herif! Meğerse sen budalaymışsın; akıllılardan bir şey duymamış, işitmemişsin! Rüzgârı esiyor gördün mü bil ki burada onu bir estiren, bir harekete getiren var. Hak sanatının dilediği gibi iş görme yelpazesi, bu rüzgârlara dokunmakta, onu estirip durmakta! Bizim hükmümüzde olan ehemmiyetsiz ve cüzi bir rüzgâr bile yelpazeyi sallamadıkça esmez. Ey aptal adam! Cüzi rüzgâr bile senin nefesin ve yelpaze olmadıkça meydana gelmez. Zaten her akıl sahibi bilir ki hareket edenin bir hareket ettiricisi vardır. Sen onu gözünle görmüyorsan, eserleri görünüyor ya, onlara bak da anla! Beden de canla hareket eder, fakat canı görmezsin. Görmezsin, ama tenin hareketine bak da canı anla!"

Allah, her şeyi görür. Bu görüş de daima seni korkutsun diye kendisine 'Basîr' dedi. Kötü sözlerden dudağını yumasın diye de kendisini 'Semî' diye anlattı. Korkasın da bir fesat düşünmeyesin diye 'Alim' adını takındı."

Âşık, "Edebe riayet bakımından aptal bile olsam, vefada, istekte akıllıyım, anlayışlıyım," dedi.

Sevgili dedi ki:

"Eğer şu görünen hareket, edebe riayetse, artık ötesini sen daha iyi bilirsin! Edep bu ise, o gömülü olan, o henüz görünmeyen huyların, mutlaka bundan beter olacak; bunu iyice anla-

dık, bildik! Bu testiden ne sızmışsa, bundan sonra da şüphe yok ki aynı şey, aynı tarzda sızıp duracak. Ben seninle buluşmadan önce de biliyordum. Güzel yüzlüsün ama kötü huylusun sen. Ben seni görmeden de inatçı bir adam olduğunu, kötülükte ayak diremiş, kötülüğe alışmış bulunduğunu biliyordum. Gözüm kızarırsa, az görsem bile yine o illete tutulduğumu bilirim ya! Sen beni çobansız bir kuzu gibi yapayalnız gördün de bekçim, gözcüm yok sandın. Âşıklar, bakılmaması lazım gelen yere bakarlar, Hakk'ı bırakırlar da fani güzellere bakarlar da o yüzden dertlenirler, o dert sebebiyle de ağlarlar, inlerler. O ceylanı çobansız, o esiri ucuz sanırlar. Nihayet 'Gözcüsü, bekçisi benim. Az bak!' diye bir bakış okudur gelir, ciğerlerine saplanır. Ben, bir kuzudan da, keçiden de aşağı mıyım ki ardımda gözcüm, bekçim olmasın? Öyle bir bekçim var ki saltanat ona yaraşır. Bana nasıl bir yel esmekte? O bilir! O yel soğuk mudur, sıcak mı? O bilen Allah, gafil değildir, bilir ey kötü kişi! Fakat şehvete mensup olan nefis, Hak'tan sağırdır, kördür. Ben de senin körlüğünü ta uzaktan gördüm. Onun için sekiz yıldır hiç seni sormadım. Çünkü seni bilgisizlikle kat kat dolu gördüm ben. Külhandaki adama "Nasılsın?" diye niye sorayım? Nasıl olacak; baş aşağı bir hâlde işte! Seni tam sekiz yıl ayrılık ateşiyle kaynattım ama hamlığın, münafıklığın, bir zerre bile eksilmemiş! Hastalıktan donmuş kalmış koruksun sen. Hâlbuki koruklar, şimdi kuru üzüm hâline geldi, sense hala hamsın!"

Âşık dedi ki:

"Kusuruma bakma. Bakayım, bana uyacak mısın, yoksa namuslu musun diye seni sınadım. Senin namuslu olduğunu, sınamadan da biliyordum, ama 'haber almak, gözle görmeye benzer mi?' Sen bir güneşsin; adın sanın meşhur olmuş, âleme

yayılmış! Güneşi böyle bir tecrübeye aldımsa ne ziyanı var? Sen bensin; ben kendimi her gün faydada, ziyanda sınar dururum. Düşmanlar, peygamberleri de sınadılar, sınadılar da onlardan mucizeler zuhur etti. Gözümü, nurla sınadım, ey gözlerinden kötü gözler uzak olasıca sevgili! Bu dünya bir viraneye benzer, sense definesin. Definede seni aradıysam incinme bana! Ben senin her zaman namuslu ve iffetli olduğundan düşmanlara dahi bahsedebilmek için seni küstahça sınadım. İstedim ki dilim senin adını anarken, göz de sende gördüğü doğruluğa, namusa şahit olsun. Ayrılıktan dem vuruyorsun. Dilediğini yap fakat beni kendinden ayırma, bunu yapma!"

Sevgili, ona cevap için ağzını açıp şöyle dedi:

"Bizce senin hâlin gün gibi aydınlık ama sence gece! Bu kara hileleri, adalet gününde gören kişilerin önüne niye getirir, yayar dökersin ki? Gönlündeki hilelerin, düzenlerin hepsi bizim önümüzde rezil olmakta, hepsini de gün gibi görüp durmaktayız. O suçu, kulumuza acır da örtersek, sen neden yüzsüzlük eder, haddini aşarsın? Babandan öğrensene. Âdem, suç işleyince, hemen özür dileme, suçu kendi üstüne alma yoluna gitti. O gizli sırları bilen Allah'ı hazır nazır gördü de iki ayaküstünde durup suçunun affedilmesini dilemeye koyuldu. Ey âşık, senin de suçun belli oldu. Artık suyu ve yağı, hile ve kurnazlığı bırak da kırık dökük bir hâle gel! Âdem'in has çocuklarına mahsustur bu. Onlar, 'Rabb'imiz, biz nefsimize zulmettik,' derler. Sen de ihtiyacını arz et; lanetlenmiş yüzsüz İblis gibi delil getirmeye kalkışma! Yok, eğer yüzsüzlük İblis'in ayıbını örttüyse, sen de inada giriş, yüzsüzlükte bulun, bu yolda çalış, didin! Sen nerede, senin gibi birisinin benliğe düşerek benim gibi bir sevgiliyi sınaması nerede?"

Hırsız ve Soyulan Adam

Adamın birinin bir koçu vardı. Onu peşinden çekip götürürken hırsızlar ipi kesip koçu çaldılar. Koçunun çalındığını anlayınca, hırsız aranmaya başlayıp sağa sola koşturmaya başladı.

Hırsızı gördüğünde, adam bir kuyu başında, "Eyvahlar olsun başıma gelenlere!" diye feryat ediyordu.

Dedi ki:

"A üstat, bu feryat nedir? Neden acı acı bağırıp duruyorsun?"

Hırsız:

"Kuyuya altın dolu kesem düştü. Ne yapacağımı bilemiyorum. Eğer onu çıkarabilirsen, sana gönül rızasıyla beşte birini veririm. Yüz altının beşte birine sahip olursun."

Adam:

"Bu tam on koç parası eder. Bir kapı kapandıysa on kapı açıldı. Bir koç gittiyse Hak, ona karşılık bir deve ihsan etti,"

deyip elbiselerini çıkarttı ve kuyuya indi. Hırsız da derhâl onun elbiselerini, nesi var nesi yoksa hepsini alıp kaçtı.

Tamah, huyu fitne ve fesat olan bir hırsızdır. O, hayal gibi her an bir başka surette karşımıza çıkar. Onun hilesini Allah'tan başka kimse bilmez. Allah'a kaç, Allah'a sığın da o alçak hileciden kurtul!

Çalışmadan Rızk İsteyen Yoksul

Zavallı bir müflis yoksulluk derdi zehriyle sıkıntıya düşmüştü. Her an namazda dua edip yalvarıyordu:

"Ey dualara icabet eden Rabb'im. Sen beni yorulmadan, çalışıp çabalamadan yarattın. Rızkımı da benim çalışıp kazanmama gerek kalmadan ihsan et! Başımda bana beş inci bağışladın, beş de gizli his verdin. Hadsiz hesapsız ihsanlarda bulundun. Ben utanıyorum, anlatmaktan acizim. Çünkü beni yaratan sensin. Rızk vericiliğinle de rızkımı sen lütfet."

Yıllarca bu şekilde dua etti. Sonunda ağlayıp yalvarışı tesir etti. O yoksul bir gece uykusunda güzel bir rüya gördü. Gaipten bir ses ona dedi ki:

"Ey birçok yorgunluklar görmüş er! Kâğıtçılarda meşk kâğıtları içinde bir kâğıt ara. Komşun olan kâğıtçıda gizlidir o.

Kâğıtları ele al. Onların arasında şu şekilde, şu renkte bir kâğıt var. Onu gizli bir yerde oku. Kalabalıktan, iyi kötü adamlardan uzaklaş, bir kenara çekil. Okurken yanında kimse bulunmasın ama iş meydana çıkar, yayılırsa bile dertlenme. Senden başka hiç kimse, o defineden yarım arpa bile alamaz. Kâğıdı ele geçirmen gecikirse yüzünü ekşitip ümitsizliğe düşme. Her an, 'Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin,' ayetini oku her gün."

O müjdeci böyle deyip elini onun göğsüne vurarak:

"Hadi, git, zahmet çek!" dedi.

Yiğit, gayb âleminden kendine gelince sevincinden ona dünya dar geldi. Hakk'ın koruması ve lütfu olmasaydı heyecanından neredeyse ödü patlayacaktı! Öyle bir ferahlamıştı ki çünkü altı yüz kat perde arkasından, gayb âleminden kulağına ses erişmişti. İşitme hissi perdeleri aşmış, başını göklerden yücelere yükseltmişti. Zira bazen görme hissi itibar bulup gayb perdelerini aşar. Hisleri, perdeleri aşınca devamlı olarak görür ve duyar.

Yoksul hemen kâğıtçı dükkânına gitti ve yazı kâğıtlarına el atıp karıştırmaya başladı. O yazılı kâğıt, çabucak gözüne ilişti. Hatifin söylediği alametlerin hepsi de o kâğıtta vardı. Kâğıdı alıp, "Hayırlı işler usta, ben artık gidiyorum," dedi. Kâğıdı okumak için tenha bir köşeye çekildi. Okur okumaz şaşırıp hayrette kaldı. Böyle kıymetli bir hazine rehberi meşk kâğıtları arasına nasıl girebilirdi. Sonra gönlüne, her şeyin koruyucusunun Cenab-ı Allah olduğu geldi. Allah, nasıl olur da birisinin, boş yere bir şey çalmasına müsaade eder? Ova, baştanbaşa altınla, parayla dolu olsa, hiç kimse Allah'ın izni olmadıkça bir arpa bile alamaz. Devamlı yüzlerce sahife de okusan Allah takdir etmese aklında bir tek fikir kalmaz. Fakat Allah'a kulluk edersen, bir kitap bile okumadan yeninden, yakandan duyulmadık bilgiler bulursun.

Kâğıtta şu yazılıydı:

"Bil ki şehrin dışında bir define var. İçinde mübarek birinin mezarı olan filan kubbe var ya... Hani arkası şehir, kapısı ova yönündedir. O türbeyi ardına al, yüzünü kıbleye çevir. Sonra yayınla bir ok at. Kutlu kişi, yaydan oku attın mı, okun düştüğü yeri kaz!"

Bunun üzerine o yiğit kuvvetli bir yay alıp oku boşluğa doğru attı. Sonra sevinç içinde kürek ve kazmayla okun düştüğü yeri kazmaya başladı. Hem kendi yoruldu, hem kazma, kürek köreldi fakat gizli defineden hiçbir eser görünmedi. Böylece her gün ok atıyor, düştüğü yeri kazıyor, fakat bir türlü definenin yerini bulamıyordu.

Bunu kendine iş edinmiş, şehirde halkın ağzına dedikodusu düşmüştü. Pusuda duran, fırsat gözleyen adamlar, bu işi padişaha haber verdiler, "Falan kişi, bir definenin bulunduğu yeri bildiren kâğıt bulmuş," diye.

Adam, bu işin padişah tarafından duyulduğunu anlayınca, teslim olmaktan, kadere boyun eğmekten başka bir çare görmedi. Kendisine işkence yapılmadan evvel kâğıt parçasını sultana verdi.

Dedi ki:

"Şu kâğıdı buldum ama defineyi bulamadım. Define için hadsiz, hesapsız zahmetlere girdim ancak define namına hiçbir şey meydana çıkmadı fakat ben yılan gibi bir hayli kıvranıp durdum. Bir aydır ağzımın tadı yok. Bunun ziyanı da haram oldu bana, kârı da. Ey savaşı kutlu olan, kaleler fethetmiş padişahım, belki bahtın şu definenin perdesini açar!"

Padişah da altı ay, belki de daha fazla ok attı, okun düştüğü yeri kazdırdı. Nerede kuvvetli ve sert bir yay varsa buldurdu,

onunla ok attı, her yanda define aradı durdu fakat eziyetten, dertten, sıkıntıdan başka bir şey elde edemedi. Hazinenin Anka gibi ismi var cismi yoktu.

Hazinenin bulunması uzamış, padişah da onu aramaktan usanmıştı. Her tarafı yer yer eştirmiş, kuyu hâline getirmişti. Sonunda hışımla kâğıdı yoksula vererek dedi ki:

"Al şu kâğıt parçasını. Onda definenin bir izi bile bulunmuyor. Bu iş sana daha uygun çünkü senin işin yok. Bu iş için senin gibi yorulma bilmez bir adam gerek. Sen madem yorulmuyorsun, var ara. Bulamazsan bile sen hiç bıkmazsın, usanmazsın; bulursan ne âlâ, onu sana helâl ettim."

Akıl, ümitsizlik yoluna gider mi hiç? Aşk lazım ki o tarafa koşsun! Hiç bir şeye aldırmayan aşktır, akıl değil. Akıl, faydalanacağı şeyi arar. Aşk yılmaz, canını sakınmaz, utanma nedir bilmez. Değirmen taşının altına gitmiş gibi belalara uğrar, sabreder. Öyle pek yüzlüdür ki hiç arkasını dönmez. Bir fayda elde etmek ümidini öldürmüştür içinde. Neyi var, neyi yoksa ortaya kor, oynar, yutulur, bir ücret aramaz. Hak'tan aldığı gibi yine hepsini Hakk'a verir, tertemiz olur.

Padişah, hazinenin yerinin nasıl bulunacağını gösteren kâğıdı o dertlere uğramış fakire teslim edince, o da, düşmanlarından emin olarak gidip sevdalandığı şeye adamakıllı sarıldı. Dertli, düşüncelere dalmış, kederi başından aşmış olarak, çalışma aşkını kendine yâr edindi. Kendi yarasına kendisi merhem buldu. Gönlünden kıble yaptı, duaya başladı:

"Şüphesiz ki insan için kendi çalıştığından başkası yoktur."

O sevdalı, bundan önce de bir cevap alamamış, bir söz duymamıştı. Öyle olduğu hâlde ümitsizliğe düşmemiş, yıllarca du-

aya devam etmişti. O kabul edildiğini bilmeden dua edip duruyordu. Allah'ın kereminden gizli bir "Lebbeyk!" sesini duymadaydı. Ona ne bir hatif seslenmişti ne de bir haber gelmişti. Hâlbuki onun ümit kulağı, gönül kulağı "Lebbeyk!" sesiyle dolmuştu. Ümit, iman ona dilsiz, dudaksız "Gel!" diyor ve bu davet, onun gönlünden bezginlik ve üzüntüyü süpürüyordu.

O yoksul dedi ki:

"Ey sırları bilen Rabb'im! Bu define için ömrümü harcadım. Hırs ve tamah şeytanı, acele ettirdi bana; ne teennim kaldı, ne tedbirim, ne ihtiyatım. Tencereden bir lokma bile yemedim. Yalnız avucum siyahlandı, ağzım yandı. Kendi kendime, 'Madem bu konuda kesin bilgili değilim, bari bu düğümü, bağlayana müracaat ederek çözeyim,' demedim."

Hakk'ın sözünü de Hakk'ın sözüyle tefsire kalkış. Ey sert yüzlü, kendine gel de zannına uyup hezeyan etme! Düğümü kim bağladıysa o çözer. Tıpayı kim kapadıysa yine o açar. Gerçi sana böyle sözler kolay görünür ama ilahi gizli işaretleri anlamak o kadar kolay olur mu?

Yoksul dedi ki:

"Ya Rabb'i! Bu işten tövbe ettim. Kapıyı kapayan sensin, yine sen aç! Hırka sevdasında işim işe yaramadı. Dua etmekte de bir hünerim yokmuş. Ben neredeyim, hüner nerede, bu gönül nerede? Hepsi sensin ancak gerisi bir gölge gibi. Her gece rüyada bir tedbire girişmede, bir fikre düşmedeyim. Suda gark olan gemiye döndüm. Ne ben kalıyorum, ne hünerim kalıyor. Beden de bir leş gibi bihaber olarak bir tarafa düşüyor. Ey hikmetine hayran olduğum Allah'ım! Madem dua etmemizi emrettin, bu emrettiğin duayı sen kabul et. Kendimde bir rey, bir tedbir olsaydı her yaptığım, her giriştiğim iş, kendi hükmümce olurdu.

Kendimden geçtiğim zaman hiçim fakat aklım başıma geldi mi ıstıraplara düşer, kıvranır dururum. Artık böyle bir hiçe bir şey yükleme. Böyle kıvrandıran şeye devlet adını takma. Zaten beni iyileştirecek bir şeyim yok. Bu yüzlerce derde de vehimden uğradım. Hiçbir şeyim yok, o hâldeyim işte. Bana lütfet. Zahmetler çektim, rahatlat beni, rahatımı artır benim. Üryan bir hâlde gözyaşlarına gark oldum. Senin kapını görecek göz yok bende. Gözsüz kuluna rahmet et de gözyaşları şu otlakta bir yeşillik, bir ot bitirsin. Gözyaşım kalmazsa gözyaşı ihsan et."

Yoksul bu hâl içindeyken ona Hak'tan ilham geldi, bu güçlükler açıldı. Denildi ki:

"Hatif sana sadece, 'Yaya bir ok koy, at,' dedi. Yayı adamakıllı çek demedi ki! 'Yayı var gücünle çek,' demedi. 'Yaya bir ok koy, atıver,' dedi. Sen ukalalığından, ok atma, yay çekme sanatını göstermeye kalktın. Bu sert yayı bırak. Başka normal bir yayla oku at, fazla gitmesine çalışma. Düşünce düştüğü yeri kaz. Zoru bırak, altın orada gizlidir."

Cenabıhak, insana şah damarından daha yakındır. Sense düşünceni ok gibi uzaklara düşürmektesin. Ey yayı gerip oku atan yoksul, av yakında; sense uzağa atılmışsın. Okunu uzağa atan kimse, kendisi de uzaklaşır. Böyle bir defineden ayrı kalır. Filozof, düşünceden can vermiştir. Hazine ardında kalmıştır, oysa boşuna ileriye koşup durma.

"Şunun bunun ayıbını söyleyenlerin kendileri de ilerleyemez."

Sufinin Karısı

Sufinin biri, bir gün eve geldi. Evin tek kapısı vardı. Karısı, bir kunduracıyla içerdeydi. Kadın, nefsinin hilelerine uymuş, kunduracıya kul köle kesilmiş, odada adamla buluşmuştu.

Sufi, kuşluk çağı kapıyı sıkıca döver dövmez ikisi de şaşırdılar. Ne bir hileye başvurmaya imkân vardı, ne kaçıp kurtulacak bir yol. Sufinin o zamanda dükkânı bırakıp eve gelmesi hiç âdeti değildi. Karısından bir şeyler sezinlemiş, şüpheye düşmüş, bu yüzden o gün mahsus vakitsiz gelmişti. Kadınınsa onun hiçbir defa işini bırakıp o zamanda eve gelmeyeceğine itimadı vardı. Fakat nasılsa bu fikri doğru çıkmadı.

Allah suçları örter, ama cezasını da verir! Kötülükte bulundun mu kork, emin olma. Çünkü yaptığın kötülük bir tohumdur; Allah onu mutlaka bitirir! Birkaç kere, belki yaptığına pişman olur, utanırsın diye örter, gizler. Nitekim müminler ulusu Hz. Ömer, halifeliği zamanında bir hırsızı cellâda teslim etmiş-

ti. Hırsız, "Ey ülkenin beyi!" diye yakardı, "Beni öldürtme. Bu ilk suçum!" Hz. Ömer dedi ki; "Hâşâ! Allah ilk suçta hemencecik gazaba gelip ceza vermez. Lütfunu meydana çıkarmak için defalarca örter de sonradan adaletini göstermek için cezalandırır. Bu suretle bu iki sıfatının da meydana çıkmasını, lütfunun müjdeleyici, kahrının da korkutucu olmasını diler."

Kadın da defalarca bu kötü işte bulunmuştu da kolayca işi atlatmıştı. Bu iş, ona kolay görünüyordu artık. Gevşek ayaklı akıl, testinin daima ırmaktan kırılmadan sapasağlam gelemeyeceğini bilmiyordu ki! Fakat bu sefer kaza ve kader onu öyle bir daraltmış, münafığı ansızın ölüm nasıl yakalarsa öyle bir sıkı yakalamıştı ki, ne yol vardır, ne yoldaş, ne de kurtulma imkânı. Münafık, böyle bir hâldeyken can alıcı melek de gelir çatar, canına el uzatır ya; işte kadın da o cefa odasında dostuyla belâlara uğramış, öylece âdeta kuruyup kalmıştı!

Sufi, gönlünden, "Ey kâfirler! Size kin güdüp duruyorum, ama biraz daha sabredeyim. Şimdilik bunu bilmezlikten geleyim de herkes bu çanın sesini, bu rezaleti duymasın," diyordu.

Hak yolundaki er de sizden gizlice, dıkk hastalığı gibi intikam alır. Dıkk'a tutulan adam buz gibi anbean erir durur, fakat her an kendisini daha iyiceyim sanır. Hani avcılar, "Sırtlan nerede? Burada yok yahu," diye aranırlar da sırtlan bu söze inanır, bu suretle tutulur, avlanır ya! Kadının evinde de gizlenecek bir yer; bir tümsek, bir aralık, yukarıya çıkacak bir yol yoktu. Ne bir tandır vardı, oynaşını oraya gizlesin; ne bir çuval vardı, perde gibi önüne gersin. Evin içi kıyamet günü mahşer meydanı gibi dümdüzdü. Ne bir çukur vardı, ne bir tepe, ne de kaçacak bir yer! Allah bu kıyamet gününü anlatırken mahşer meydanı için, "Orada ne bir çukur, ne de bir tümsek göremezsin," buyurmuştur.

Kadın, hemen çarşafını oynaşının üstüne attı; erkeği kadın şekline sokup kapıyı açtı. Fakat çarşafın altında adam olduğu, âdeta merdiven üstünde bir deve gibi besbelliydi. Adam rezil olmuş gitmişti.

Sufi onu görünce şaşırdı da, "Bu nedir? Ben bunu daha önce hiç görmemiştim. Bu kimdir?" diye söylendi.

Kadın, oynaşı için kocasına dedi ki; "Şehrin ileri gelenlerinden birinin karısı. Malı var, devleti var, pek zengin! Yabancı birisi cahilcesine gelmesin diye kapıyı kapadım".

Sufi, "Âlâ!" dedi, "Ne hizmeti var, hele söyle de minnetsizce, seve seve yapayım".

Karısı dedi ki; "Bize akraba olmak istiyor. İyi bir kadın, ama içini Allah bilir artık. Kızımızı görmek istiyordu; ama tesadüf bu ya, kız da mektepte. Fakat 'İster un olsun, ister kepek, onu canla, gönülle gelinliğe kabul ederim,' dedi. Öyle bir oğlu var ki şehirde benzeri yok! Güzel, anlayışlı, çevik, hem de iyi bir geçimi var".

Sufi dedi ki; "İyi ama biz yoksuluz, perişanız. Bu kadının ailesiyse mallı, mülklü kişiler. Nasıl olur da bize eşit olabilir? Kapının bir kanadı tahtadan, öbürü fildişinden; böyle şey olur mu hiç? Nikahta iki çiftin birbirine eşit ve denk olması lazım; yoksa iş bozulur, geçim olmaz!"

Kadın dedi ki; "Ben de bu özrü söyledim, ama o, 'Çeyiz filan arayanlardan değilim. Biz mala, altına doymuş, usanmışız. Halk gibi hırs sahibi değiliz; mal ve para toplama düşüncesi yok bizde. Bizim istediğimiz şey, yalnız kapalı, temiz ve namuslu oluştur. Zaten iki âlemde de kurtuluş bununla olur,' dedi".

Sufi, yine yoksulluk özrünü ortaya koydu; bunu gizli kalmasın diye tekrar tekrar anlattı. Kadın dedi ki; "Ben de bunu

tekrarladım, çeyizimizin olmadığını iyice anlattım. Fakat onun inanışı dağdan da sağlam. Yüzlerce yoksulluktan bile şikâyet etmiyor. 'Benim istediğim şey namustur. Sizden dilediğim doğruluktur, himmettir,' deyip duruyor"

Sufi dedi ki; "Zaten çeyizimizi, malımızı gördü. Gizli aşikâr başka neyimiz varsa onları da hep görür. İşte daracık bir evimiz, bir kişi sığacak kadar bir yerimiz var. Öyle dar ki orada bir iğne bile gizlenemez. Temizliğe, kapalılığa, namuslu oluşa gelince; o, bunu zaten bilir! Kapalılığını, örtülü ve namuslu oluşunu o, önünde de, sonunda da, başında da, nihayetinde de bizden daha iyi bilir, bizden daha iyi görür. Zaten kızımızın çeyizi ve hizmetçisi olmadığı meydanda. İyi ve namuslu oluşuna gelince; o, bunu zaten bilir. Kızın namuslu olduğunu babanın anlatması şart değil ya. Nasıl olduğu esasen onca aydın gün gibi meydandadır".

Senin de hata ve kabahatin meydana çıkınca fazla laf etmeyesin diye bu hikâyeyi anlattım. Ey fazla davalı, iffet ve istikamet iddialı! Senin anlayışın, hüküm çıkarışın da bundan ibaret işte! Sen de sufinin karısı gibi hainsin, kötülükte hile tuzağını kurmuşsun. Bu suretle her yüzü yıkanmamış pis kişiye temizliğini anlatıp duruyorsun. Bunu yaparken de Allah'tan utanmıyorsun!

"İnanan o kişiye derler ki, düşkünlük hâlinde de yükseliş hâlinde de kâfir bile onun inancına özlem duysun, onun inancına sahip olmayı istesin."

Gönlündeki Hazine

Mal ve gelir sahibi bir mirasyedi vardı. Bütün malını yiyip perişan bir hâlde kaldı. Zaten miras malının vefası yoktur. Miras bırakan da muradına ermeden geçip gitmiştir; mal da ondan ayrılıp kalmıştır. Mirasçı da malın kadrini bilmeyip keyfi harcar. Zira o zavallı, emek harcayıp zahmet çekmeden o varlığa sahip olmuştur. Cenabıhak da sana bu canı, bedava verdiği için onun kadrini bilmiyorsun!

O adamın elinden para da, mal da, ev de gitti. Viranelerdeki baykuşlar gibi kalakaldı. Dedi ki:

"Ya Rabb'i! Sen bana mal, mülk, ekmek, azık verdin, hepsi gitti. Ya yine ihsanda bulun ya da canımı al."

Elinden her şey çıkıp gidince, "Ya Rabb'i! Ya Rabb'i! Beni kurtar, bana yardım et!" demeye başladı. Hz. Peygamber, "Mümin, kamışa benzer. İçi boş olunca feryada başlar," demiştir. Fakat kamışın içi dolu oldu mu çalgıcı onu elinden atar. Sa-

kın dolu olma! Onun elinden gelen zarar da hoştur. Boş ol ve O'nun iki parmak arasında hoş ol.

O mirasyedinin de azgınlığı gitti. Gözlerinden yaşlar boşandı. Gözyaşları can ekinini suladı.

Adam bir gece bir rüya gördü. Rüyasında bir hatif ona dedi ki:

"Sen Mısır'da zengin olacaksın. Yürü Mısır'a git. İşin orada düzelecek. Allah niyazını kabul etti. Zaten istekleri kabul eden hep O'dur. Filan yerde büyük bir define var. Onun için ta Mısır'a kadar gitmen gerek. Ey zavallı adam! Haydi, hemen kalk, durmadan dinlenmeden Bağdat'tan Mısır'a git çünkü orası şekerin kaynağıdır!"

Adam, Bağdat'tan kalkıp ta Mısır'a kadar gitti. Mısır'ı görünce cesareti arttı. Çünkü kendisine gaipten gelen seste, o definenin Mısır'da bulunacağı, darlıktan, sıkıntıdan kurtulmak için o serveti orada elde edeceği söylenmişti. Hatif, "Filan mahallede, filan yerde gömülü, pek nadir, pek değerli bir define var," demişti.

Bu ümitle oraya kadar geldi ama yiyecek parası kalmamıştı. Halktan dilenmeye, yardım istemeye niyetlendi ama yüzü tutmuyor, utanıyordu. O da sabretmeye karar verdi ancak yine nefsi açlıktan kıvranmaya başlayınca dilencilikten başka çaresi kalmadı.

Dedi ki:

"Geceleyin yavaş yavaş çıkar, dilenirim. Karanlıktan görünmem, böylece dilenmekten utanmam. Gece kuşu gibi geceleri Allah'a zikrederim. Elbette bir kapıdan yarım dirhem bir şey elde ederim."

Bu niyetle dışarı çıkıp mahallelere daldı, sokak sokak dolaşmaya başladı. Bazen ona utancı edebi mani oluyor bazen de açlı-

ğı dilenmeye zorluyordu. Ta gecenin üçte biri geçene kadar, "Aç olarak uyusam mı veya dilensem mi?" diye tereddüt edip durdu.

Birdenbire bekçi o adamı sokakta yakaladı. Öfkeyle, durmaksızın onu yumruklayıp sopayla dövdü. O karanlık gecelerde halk, gece hırsızlarından çok zararlar görmüştü. Bekçi, o korkunç ve uğursuz gecelerde hırsızları dikkatle araştırmaktaydı. Çünkü halife, "Geceleyin kimi sokaklarda dolaşıyor görürseniz, benim adamlarımdan, akrabalarımdan bile olsa yakalayıp elini kesin," demişti.

Padişah bekçiyi iyice tehdit etmiş:

"Neden hırsızlara böyle merhamet etmektesiniz? Neden onların yalanlarına kanıyorsunuz ya da neden onlardan rüşvet alıyorsunuz? Hırsızlara ve her uğursuz adama acımak, zayıflara vurmak ve acımamaktır. Kendine gel de kişiye özel dertten dolayı öç almaktan vazgeçme. O sıkıntıya, o eziyete pek bakma da umumi sıkıntıyı, umumi eziyeti gör. Zehirlenip ölmeyi defetmek için yılanın ısırdığı parmağı kes at; aksi hâlde bedeninin helak olacağına, zulme uğrayacağına bak," demişti.

Tesadüf bu ya; o günlerde hırsızlar pek çoğalmış, her tarafa yayılmışlardı. Mirasyedi de böyle bir zamanda ortaya çıkmış, bu yüzden sopayla iyice bir dövülmüştü.

O yoksul bas bas bağırmaya başlamıştı:

"Aman! Dur, dövme! Sana hâlimi anlatayım!"

Bekçi dedi ki:

"Peki, mühlet verdim, söyle! Neden geceleyin sokağa çıktın? Sen buralı değilsin, yabancısın, belli. Doğruyu söyle, ne hile içindesin bakalım? Divan ehli, 'Neden hırsızlar şu günlerde ço-

ğaldılar?' diye bekçileri kınadı. Bu çoğalma, sen ve senin gibiler yüzünden. Önce çirkin ve pis arkadaşlarını göster. Yoksa hepsinin öcünü senden alırım. Böylece her mal sahibinin altını da emin olur," dedi.

O yoksul sayısız yeminler ederek dedi ki:

"Ben ne yankesiciyim, ne de hırsızın arkadaşıyım. Hırsızlarla hiçbir alakam yok, ben Bağdat'tan gelmiş bir garibim."

Bekçinin gözleri, gözyaşlarından pınara döndü. Ama bu, boş sözlerden değil, gönül kokusundandı.

Bekçi dedi ki:

"Evet, sende bir hırsız görünüşü yok. İyi bir kimsesin ama fazlasıyla ahmaksın çünkü bir rüyaya inanmış, bir hayale kapılmış, bu kadar yol aşıp buralara gelmişsin. Şüphesiz zerrece aklın yok senin! Ben yıllardır defalarca, 'Bağdat'ta bir define var, filan yerde, filan mahallede gömülüdür,' diye rüya görürüm..." der demez adam kendine geldi. Çünkü bekçi, onun mahallesinden bahsediyordu.

Bekçi sözüne devam etti:

"Bana rüyada 'Yürü! O define filanın evinde,' derler."

Adam büsbütün ayıldı. Çünkü o bekçi, düşman bildiği kendi evini ve adını söylemekteydi.

Bekçi dedi ki:

"Ben kaç kez bu rüyayı gördüğüm hâlde yerimden bile kıpırdamadım. Sense üşenmeden bir rüyayla buralara kadar gelmişsin. Ahmak adamın rüyası da aklınca olur; aklı gibi değersizdir, bir şeye yaramaz. Aklı kıt ve ahmak adamın rüyasında bir kıymet olmaz. Akılsızlıktan ne çıkar? Yel gibi bir rüya!"

Adam kendi kendine:

"Definenin yeri kendi evimmiş de öyleyse niçin orada yoksulluğa düşmüş, mateme bürünmüşüm. Definenin başında yoksulluktan ölüyormuşum. Ne kadar da gaflet içindeymişim; ne kadar da perde ardındaymışım, gözüm örtülüymüş," dedi.

Bu müjdeli haberden sarhoş oldu, derdi kalmadı. Dilsiz, dudaksız yüz binlerce hamd edip dedi ki:

"Meğerse bu ıstırap, rızkıma rehbermiş! Ab-ı hayatın kaynağı benim evimmiş, haberim yok. O körlüğe, o yoksulluk vesvesesine rağmen şimdi nice nimetlere gark oldum. İster bana ahmak de, ister aşağılık bir adam de. O define benim oldu ya, sen dilediğini söyle. Ben şüphesiz olarak muradımı gördüm. Ey kötü ağızlı, sen ne istersen söyle! Ey ulu er, sen bana dertli de! Sence dertliyim ama kendimce hoşum ben. Eğer bu iş aksine olsaydı, sana gül bahçesi gibi görünseydim de, kendim hor hakir olsaydım hâlim nice olurdu?"

O yoksul, Allah'a secdeler, rükûlar ederek, hamdlerde, şükürlerde bulunarak Mısır'dan Bağdat'a döndü. Bütün yol boyunca, muradına böyle ters taraftan eriştiğine, maksadının böyle tuhaf bir tarzda elde edildiğine şaşıyor, sarhoş bir hâlde yol yürüyordu.

Kendi kendine diyordu ki:

"Beni nereden ümitlendirdi, nereden mal mülk verdi? Bu ne hikmetti ki murat kıblemi başka yerde sandım, yolumu yitirdim, neşeli bir hâlde evimden çıktım. Meğer sapıklığa koşarak gitmişim, muradımdan her an uzaklaşmışım."

Nihayet adamcağız evine geldi, defineyi buldu. İşi, ilahi lütufla düzene girdi.

Nohut Hikâyesi

Bir bak, nohudun tencerede ateşten canı yandı mı, yukarıya doğru sıçramaya başlar. Tencere kaynamaya başlayınca, her an hareket hâlinde olup tencerede yüzlerce coşkunluk göstermeye başlar.

Nohut der ki:

"Neden beni ateşe attın, kaynatıyorsun? Madem satın aldın, niye bu hâllere uğratıyorsun?"

Nohudu pişiren de onu kepçeyle karıştırıp der ki:

"Hayır! Güzelce kayna, tencereden çıkmaya kalkışma. Hamsın, ayrılık ateşiyle piş de bir lezzetin olsun. Ben seni sevmediğim için kaynatmıyorum. Bir zevke, bir çeşniye sahip ol da gıda hâline gel; yen, cana karış diye kaynatıyorum yoksa bu imtihan, seni horlamak için değil. Bostanda sular içtin, yeşerdin, taptaze bir hâle geldin; işte o su içiş, bu ateşe düşmen içindi. Ey nohut, belalara düş, kayna, piş de ne varlığın kalsın, ne de sen kal! Su

ve toprak bahçesinden ayrıldıysan lokma oldun, dirilerin vücuduna girdin. Gıda ol, kuvvet ol, düşünce ol."

Nohut bu sözleri duyunca:

"Mademki böyledir ey hüner sahibi! Yardımcım ol da ben de coşup kaynayayım! Sen bu kaynatmada beni yapıp yoğuran mimarımsın. Kepçeni vur, karıştır, zira güzel iş görmektesin," der.

Hanım, nohuda der ki:

"Ben de bundan önce senin gibi yeryüzü cüz'lerindendim. Ateş gibi yakıcı olan nefisle mücadeleyi kazanmanın zevkini tadınca, makbul bir insan oldum. Ben de bir zaman yeryüzünde ten tenceresinde kaynadım. Bu iki kaynayışla duygulara yaklaşıp ruh sahibi oldum. Seni de böyle terbiye ediyorum. Sen cansızlar âlemindeyken, sana hâl diliyle derdim ki; 'O mertebeden koş, yüksel ki, insanlık mertebesine gelesin, manaya mensup sıfatlar elde edesin.' Sen cansızlıktan kurtulup canlı olunca, bu sefer de diyorum ki; 'Bir kere daha coş, kayna da hayvanlıktan da geç! O dereceden, mertebeden yüksel.'"

"Ey altın sırmalı giysiler giymeye,
altın kemerler takınmaya alışmış kişi!
Sonunda sana da dikilmemiş giysi giydirilecek."

Satılan Eşek

Seni korkutmak için anlatacağımız şu hikâyeyi oku da taklidin zararını anla!

Bir sufi can, yoldan bir tekkeye gelip eşeğini ahıra bağladı. Eliyle ona su ve yem verdi.

Ona bakmakta ihtiyatlı davrandıysa da, kaza gelince didinmenin ne faydası olur!

Sufilerin hepsi yoksullardı. "Az kaldı fakirlik küfür olayazdı." Ey zengin kişi! O elbisesi parçalanmış yoksul bir hata ederse ona gülme!

O yoksul sufiler, zaruret içinde olduklarından eşeği satmaya karar verdiler. Zira zaruretten dolayı leş bile mubah olur. Bu yüzden fena şeyler iyi sayılabilir.

Hemen o eşeği satıp parasıyla yiyecek ve mum aldılar. Tekkeye, "Bu gece yemek var, sema var!" diye bir velveledir düştü.

Dediler ki:

"Günlerce bir şey yemeyip açlığa sabretmeler, üç günlük oruç tutmalar, zembil taşıyıp dilenmeler ne zamana kadar sürüp gidecek? Biz de insanız, bizim de canımız var. Bu gece konuğumuz olduğu için devlete konduk."

O sufiler, batıl tohum ekip yanlış yoldan gittiler. Cansız bedeni can sandılar. Yanlış adım atıyor, suç işliyorlardı.

Uzak yoldan gelen, eziyet çekmiş olan misafir onlardan izzet, ikram gördü. Sufiler ona iltifatlarda bulunup, hepsi onun hizmetkârı oldu. Kendisine gösterilen saygıdan pek memnundu. "Bu gece eğlenmeyeyim de ne vakit eğleneyim?" dedi kendi kendine.

Yemek yendi, semaya başlandı. Tekke, tavanına kadar toza, dumana boğuldu. Bir taraftan mutfaktan çıkan duman, bir taraftan o ayak vurmadan çıkan toz, bir taraftan sufilerin aşk ve vecdle dönmeleri ortalığı birbirine katmıştı. Kâh el çırparak ayak vuruyor kâh sofada secde ediyorlardı. Sufi, canı istediği yemeği çok az bulur da o yüzden obur olur. Ancak Allah'ın nuruyla doyan ve dilenme zilletinden kurtulmuş olan sufi, bundan müstesnadır. Fakat sufilerin binde biri bu çeşit sufilerdendir. Öbürleri de onun sayesinde yaşarlar.

Sema sona doğru yaklaşınca, çalgıcı daha seri çalmaya başladı.

"Eşek gitti, eşek gitti," diye usul tutuyorlardı. Hepsini bir hararet sarmıştı. Ta seher vaktine kadar ayak vurup el çırparak, "Ey oğul! Eşek gitti, eşek gitti," dediler.

Sufi de tamamen onları taklit ederek, "Eşek gitti," deyip durdu.

Coşkunluğun ve semanın harareti geçip sabah olunca hepsi vedalaşıp ayrıldılar. Tekke boşalınca sufi eşyalarının tozunu

silkti. Onları alıp eşeğe yüklemek üzere odadan dışarı çıktı. Yoldaşlarına yetişmek için acele etti. Ahırın kapısını açınca eşeğin olmadığını gördü.

Kendi kendine dedi ki:

"Tekkenin hizmetçisi onu suya götürmüş olabilir. Çünkü eşek dün gece pek az su içmişti."

Hizmetkâr gelince sufi:

"Eşek nerede?" diye sordu.

Hizmetkâr da:

"Bu ne biçim soru? Sakalından utanmıyor musun?" diye cevap verdi, kavga başladı.

Sufi:

"Eşeği ben sana teslim ettim. Sen onun vekili olmuştun. Sana verdim, senden isterim. Aldığını geri ver, edepsizlik etme. Münasebetsizce konuşup durma. Onu sana ben verdim. Bana iade et. Peygamberimiz buyurdu ki: 'Elinle aldığın şeyi, sonunda sahibine geri vermek gerekir.' Serkeşlik eder de buna razı olmazsan, mahkeme işte şuracıkta, kalk gidelim."

Hizmetkâr:

"Sufilerin hepsi üzerime saldırdı, onlarla başa çıkamadım, yarı canlı bir hâle düştüm. Sen bir ciğer parçasını kedilerin arasına atıyorsun, sonra da onu aramaya kalkışıyorsun. Yüz açın önüne bir parçacık ekmek atıyor, yüz köpeğin arasına zavallı bir kediyi bırakıyorsun!"

Sufi:

"Diyelim ki eşeği senden zulümle aldılar ve benim gibi yoksul birisinin kanına girdiler. Peki, niçin bana gelip de söyleme-

din, 'Ey zavallı! Eşeğini satmaya götürüyorlar,' demedin? Eğer söyleseydin, eşeği kim aldıysa ondan geri alırdım ya da parasını kendi aralarında toplayıp bana verirlerdi. Onlar o vakit buradaydılar. Yüz türlü çare bulunurdu. Hâlbuki şimdi her birisi bir tarafa gitti! Kimi tutayım? Kime gideyim? Bu işi başıma sen açtın, seni kadıya götüreyim de gör! Niçin gelip de, 'Ey garip, böyle bir korkunç zulme uğradın,' diye haber vermedin?"

Hizmetkâr:

"Bu işten seni haberdar etmek için vallahi kaç kere geldim. Fakat sen hepsinden daha coşkulu, 'Ey oğul! Eşek gitti, eşek gitti,' deyip duruyordun. Hatta bu nağmeyi hepsinden daha zevkli söylemekteydin. Ben de, 'Demek ki o da eşeğin satıldığını biliyor, bu işe razı, arif bir adam,' deyip geri döndüm," dedi.

Sufi:

"Onların hepsi hoş bir edayla söylüyorlardı, ben de onların sözünden zevke geldim. Onları taklit ettim, bu taklit beni ele verdi. O taklide iki yüz kere lanet olsun! Hele de böyle ekmek için yüzsuyu döken saçma adamları taklide! Onların zevki bana da aksediyor, bu yansıma yüzünden gönlüm zevkleniyordu," dedi.

"Kardeş! Elini duadan ayırma.
Kabul edilmiş edilmemiş, bununla ne işin var senin?"

Öküzün Gerçek Sahibi

Hz. Davud zamanında, bir adam Hakk'a yalvarıp inler:

"Ya Rabb'i! Bana zahmetsizce servet bağışla. Beni böyle tembel, hor, güçsüz hâlde sen yarattın. Yaralı ve zayıf eşeklere, atların ve katırların yükü vurulmaz. Yarabbi mademki beni tembel yarattın, rızkımı da tembelliğime bakarak ben çalışmadan ver. Ben tembelim, bana gölge yataktır. Ben senin lütfunun, cömertliğinin gölgesine sığındım. Tembellere, gölgedekilere başka bir rızk takdir etmişsindir. Eli ayağı olan rızkını arar. Eli ayağı olmayana acı. Çocuğun ayağı olmadığı için anası gelir, çocuğun başına nimet ve ihsanlarını yağdırır. Ya Rabb'i! Senden zahmetsiz, eziyetsiz ve ummadığım bir rızk istiyorum. Zaten benim yalvarıp yakarmaktan ve istemekten başka bir çalışmam yok ki!"

O adam hayli bir müddet bu şekilde sabahtan akşama, akşamdan kuşluk vaktine kadar dua etti. Halk ise onun bu sözlerine, hırsının hamlığına, tamahına; işine gülüyor ve diyorlardı ki:

"Bu şaşkın ne halt etmede? Yoksa birisi ona esrar mı yutturdu da aklını aldı? Rızk, kazançla, zahmet ve meşakkatle elde edilir. Herkes bir sanat, bir iş tutturmuş, rızkını öyle elde eder. 'Rızkları, sebeplerine yapışarak elde edin, evlere kapılarından girin,' denilmiştir. Şimdiki zamanda Allah'ın elçisi, padişah ve sultan, hünerlere sahip olan Davud Peygamber'dir. O bu kadar yüceliğe, bu kadar naz ve nimete sahip olduğu, dostun inayetleri onu seçmiş olduğu hâlde yine de çalışıyor. Allah, onun bile rızkını çalışmadan vermiyor. Bunca yüceliğine rağmen zırh yapmadıkça, zahmet çekmedikçe rızkı gelmiyor. Hâlbuki sen böyle bayağı ve perişan bir hâlde kalmış, evine kapanmış, feleğin kahrına uğramış gitmişsin. Bu durumda olan bir kimse istiyor ki ticaret yapmaksızın eteğini kârla doldursun. Böyle ahmak bir herif ortaya çıkmış da 'Gökyüzüne merdivensiz çıkayım,' diyor."

Birisi alaya alıp, "Haydi koş, al! Rızkın ulaştı, müjdeci geldi!" demekte, öbürü gülüp, "Sana gelenden bize de hediye ver!" diye alay etmekteydi.

Ancak halk kınamasını, alayını artırdıkça o dua ve yalvarmasını bırakmıyordu. Böylece o şehirde, boş ambarda yiyecek aramakla meşhur oldu. O yoksul, ham tamahlılıkla darbımesel oldu ama yine de bu istekten, bu niyazdan ayrılmıyordu.

Yine bir gün böyle dua edip dururken kuşluk vakti ansızın evine doğru koşarak bir öküz geldi. Boynuzlarıyla kapının kilidini kırdı. Öküz teklifsizce içeriye girdi. Adam hemen onu ayaklarından bağladı. Vakit geçirmeksizin, düşünmeden, aman vermeden öküzü kesti. Derisini yüzdürmek için doğru kasaba koştu.

Meğer o öküz, kasabınmış. Kasap onu görünce:

"Söyle, niçin öküzümü kestin? Sen hilekâr bir aptalsın, insafa gel!" dedi.

Adam:

"Ben Allah'tan rızkımı istiyor, O'na yalvarıp duruyordum. Nihayet uzun zamandır ettiğim dua kabul edildi, rızkım ayağıma geldi. Cevabı budur."

Adam bunu dediyse de kasap öfkeyle adamın yakasına yapışıp birkaç tokat aşk etti. Çeke çeke Davud Peygamber'in yanına kadar götürürken:

"Gel, ey zalim ve ahmak herif! Manasız sözleri bırak da aklını başına toplayıp kendine gel! Bu nasıl söz, bu nasıl dua? İddianla herkesi kendine güldürmektesin" diye söylendi.

Adam:

"Ben Allah'a dua ettim, feryat ve figan ederek nice kanlar yuttum. İyice biliyorum ki duam kabul edildi. Gayrı sen ey kötü sözlü, var başını taşlara vur."

Ama kasap onu dinlemedi. Ve dedi ki:

"Ey Müslümanlar! Gelin de bu herifin neler saçmaladığını duyun! Allah için söyleyin, dua nasıl olur da benim malımı ona mal eder? Eğer duayla mal ele geçseydi, bütün âlem dua eder, mal mülk sahibi olurdu. Duayla mal edinilseydi tüm kör dilenciler muhteşem, heybetli birer bey kesilirlerdi. Onlar da gece gündüz bin türlü dualar eder, 'Yarabbi, sen bize ver; sen vermezsen, bize kimseler vermez. Bu aciz kullarına ihsan kapılarını aç,' derler. Buna rağmen körlerin çalışıp çabalamaları sadece feryat ve duadan ibarettir. Ellerine, bir dilim ekmekten başka bir şey geçmez."

Halk:

"Bu Müslüman doğru söylüyor. O dua davası, zulme rehberdir. Dua nasıl bir şeyi mülk edinmeye sebep olur? Bu söz

şeriatta caiz değildir. Ya paranla alarak bir mala sahip olursun, ya birisi sana bir şey bağışlar yahut vasiyet eder veyahut da gönlünden kopar, sana verir. Bu çeşit bir şey olmadıkça bir şeye sahip olamazsın ki! Bu yeni şeriat hangi kitapta? Sen ya o öküzü ver, ya hapse git."

Adam yüzünü göğe çevirip dedi ki:

"Ya Rabb'i! Vaziyet senden başkasına malum değil. Gönlüme o duayı sen ilham ettin, gönlümde yüzlerce ümit belirttin. Bu adam, bana kör deyip şeytanca kıyasta bulundu. Ben ne vakit körcesine dua ettim. Allah'tan başka kime ihtiyacımı söyledim? Kör bilgisizlikle halktan bir şeyler bekler. Benimse işlerimi kolaylaştıran sensin. O kör, beni körlerden sayıp gönlümdeki ihlâsla yalvarışı görmedi. Bendeki körlük aşk körlüğüdür. Sevgi insanı kör ve sağır eder. Başkalarıylayken körüm, Hak'la olduğumda görüyorum. Zaten aşkın gereği de bu değil midir? Ey her şeyi gören Rabb'im! Beni sen körlerden sayma. Senin lütfunun etrafında dönüp dolaşmaktayım; ey lütfunun etrafında dönüp dolaştığım; ey kendisinden ayrılmadığım Allah'ım! Fakat halk benim sırlarımı bilmiyor da sözlerimi saçma sanıyor. Hakları da var. Gayb sırrını, sırları adamakıllı bilen ve ayıpları tamamıyla örten Allah'tan başka kim bilebilir ki?"

Ona düşman kesilen öküzün sahibi kasap dedi ki:

"A nursuz! Sen hangi yüzle, utanmadan yüzünü göğe çeviriyorsun? Bana çevir de doğru söyle! Delirdin mi ki böyle hatalara düşüyor; aşktan, Allah'a yakınlıktan dem vuruyorsun? Sen, gönlü ölmüş birisin; hangi yüzle yüzünü göklere çeviriyorsun?"

Bu olay yüzünden şehre bir velveledir düştü.

O Müslüman ise yerlere yüzünü sürüp:

"Ya Rabb'i! Bu kulunu rezil etme! Kötülük yaptıysam bile sırrımı halka açma! Biliyorum, uzun gecelerde yüzlerce dua ve yalvarışla hep seni çağırdım. Halka karşı bunun hiçbir kadri, hiçbir kıymeti yok. Onlar bilmez bunu fakat senin yanında aydın bir mum gibi sana aşikâr!" diye yalvarıyordu.

Ertesi gün ikisi de Davud Peygamber'e gittiler. Davud Peygamber onları görünce sordu:

"Ne var, ne oldu?

Davacı dedi ki:

"Ey Allah'ın peygamberi, adaleti yerine getir! Öküzüm, bu ahmağın evine girmiş, o da onu kesmiş. Niye kestiğini sor da, doğru olarak söylesin."

Hz. Davud:

"Ey kerem sahibi! Bu adamın öküzünü niçin kestin? Doğrusunu söyle, delilini göster de bu dava görülsün, bitsin."

Adam dedi ki:

"Ey Davud, yedi yıldır gece gündüz dua etmekte, Allah'tan, 'Ya Rabb'i! Helâl ve zahmetsiz bir rızk istiyorum,' diye niyazda bulunmaktayım. Feryadımı, kadın erkek herkes bilir; hatta çocuklar bile bunu söyler, anlatırlar. Kime istersen sor, hemen doğru söylediğimi onaylarlar. Halktan hem açıkça, hem gizlice bu eski hırkalı yoksulun nasıl dua ettiğini sor. Böyle dua edip ağlıyorken bir de baktım ki evime bir öküz dalmış! Tamahtan değil, duamın kabulüyle sevinip gözüm karardı. Kerem sahibi Rabb'im duamı kabul etti diye pek çok şükürler edip öküzü kestim."

Hz. Davud:

"Bu sözlerden el yıka, davana şer'i delil getir. Reva görür müsün delilsiz bir hüküm vereyim de, bu şehirde batıl bir sünnet koyayım, kötü bir âdet bırakayım? Bunu sana kim bağışladı? Satın mı aldın, mirasa mı kondun? Ekine nasıl sahip olabilirsin, sen mi ektin? Ektin ise senindir. Kazanmak da, ekin ekmeye benzer. Ekmedikçe ona sahip olmaya hakkın yoktur. Ektin ise ektiğini biçersin, o senindir. Yoksa zulmettiğin, haksız olduğun kesinlikle anlaşılır. Yürü, eğri büğrü söylenme, bu Müslümanın malını ver. Paran yoksa borç al, ver. Boş konuşma!"

Adamcağız:

"Sen de bu an bana zalimlerin söylediklerini söylüyorsun," dedi ve secde ederek sözlerini sürdürdü:

"Ey sırları bilen Rabb'im! Davud'un kalbine de o nuru ver. Bana verdiğin onun kalbinde yok. Zira gönle o senden düşmede..."

Böyle dertli dertli söyleyip ağlamaya başlayınca Davud'un kalbi yerinden oynadı. Davacıya dedi ki:

"Ey öküzünü isteyen, bugün bana mühlet ver, bu davanın görülmesinde ısrar etme. Halvete gidip namaz kılayım da bu durumu, bir de sırları bilen Allah'tan sorayım. Namazda Rabb'ime bağlanırım. Namaz gözümün nurudur, sırrı zuhur eder, bu benim huyumdur."

Hz. Davud, kapısını kapayıp, acele, halvet edeceği yere gitti. Mihrabına, duanın kabul edildiği yere yöneldi.

Allah, ona bu işin hakikatini bildirdi; ne gösterdiyse tamamıyla gösterdi. O da işi anladı; gerçekte kimin cezalandırılacağını bildi.

Ertesi günü iki davacıyla halk gelip Hz. Davud'un huzuruna dikildiler. Davacı yine aynı davayı tekrarladı, şikâyetini artırdıkça artırdı.

Hz. Davud, öküz sahibine:

"Dilsiz gibi sus. Öküzü bu Müslümana helal et. Çünkü Cenabıhak senin hâlini gizledi. Onun bu sır örtücülüğüne şükret de sus!" dedi.

Öküz sahibi:

"Bu nasıl hüküm, nasıl adalet? Bana yeni bir şeriat mı tatbik etmek istiyorsun? Adalet âleme yayıldı. Yer, gök, adaletinle güzel kokulara bürünmüş. Kör köpeklere bile bu kötülük yapılmadı. Bu tecavüzden, bu cefadan hararetlendi de, taş da yarıldı, dağ da! Ey ahali! Gelin de görün zulmü!" diye bağırıyordu.

Sonra Hz. Davud ona dedi ki:

"Ey inatçı! Bütün bu adama bağışla, nankör olma. Yoksa bak, sana söylüyorum, işin fena olur, yaptığın zulüm ve cefa meydana çıkar!"

Adam, bu söz üzerine başına topraklar serpip elbisesini yırtarak: "Her an zulmünü artırıp durmaktasın!" dedi ve yine bir müddet Hz. Davud'u kınamaya koyuldu.

Hz. Davud, tekrar onu huzuruna çağırıp dedi ki:

"Ey sabırsız, senin bahtın kötü! Yavaş yavaş zulmün ortaya çıkmaya başladı. Senin gibi bir eşeğe çerçöple saman bile yazık. Öyle olduğu hâlde sen yine başköşeyi gözetip duruyorsun ha! Haydi, git, çocukların da onun kulu kölesidir, karın da! Artık fazla söylenme!"

Davacı hemen taşlarla göğsünü dövmeye, bilgisizliğinden bir aşağı bir yukarı koşmaya başladı. Halk da şaşırmış, Davud'u kınamaya koyulmuştu. Zira davacının gönlünde sakladığı sırrı bilmiyorlardı...

Zalime tapan, mazlumu öldüren cahil halk, pusudan çıkarak köpekçesine Hz. Davud'a saldırdılar. Yüzlerini Hz. Davud'a çevirip dediler ki:

"Ey seçilmiş Peygamber! Ey bize şefkatli zat! Bu sana yakışmaz! Çünkü bu apaçık bir zulüm! Bir suçsuzu, hiçbir kabahati yokken kahrettin."

Hz. Davud dedi ki:

"Ey dostlar! Saklanan sırrın meydana çıkma zamanı geldi. Hepiniz kalkın da şehirden dışarıya çıkalım, o gizli sırrı öğrenelim. Falan ovada gür dallı ve yapraklı bir ağaç vardır. Çadır gibi her yana gölge salmış, kökünden bana kan kokusu gelmede. Yani ağacın dibi kana bulanmıştır. Bu uğursuz talihli adam, orada efendisini öldürmüştür. Bu namussuz satın alınmış bir köleyken onun malını gasbetti. Bu yiğit, o efendinin oğludur. O zamanlar çocuk olduğundan bu şeylerden habersizdi. Bu ana kadar Cenabıhakk'ın Hilmi bunu örtmüştü ama bu nankör adam buna şükretmedi. Bu bedbaht efendisinin çocuklarını nevruzda, bayramda bile hiç gözetmedi. Onların bir lokmayla dahi gönlünü almayıp eski nimet hakkından endişelenmedi. Şimdi bu uğursuz bir öküz için kendi efendisinin çocuğunu yere vuruyor. Günahının perdesini kendi yırttı yoksa Cenabıhak onun suçunu örtüyordu. Bu zamanda kâfir de, kötüler de, hepsi perdesini kendi yırtar. Zulüm can sırlarında gizlenir ama zalim onu halka kendi gösterir. Yani der ki: 'Benim boynuzlarım var, cehennem öküzü görmeyenler bana baksınlar!'"

Halk şehirden çıkıp o ağacın olduğu yere doğru yönelince öküz sahibinin eli sımsıkı bağlandı. Günahı, suçu meydana çıkınca adalet bayrağı ovada dikilecekti.

Hz. Davud dedi ki:

"A köpek! Sen bu adamın atasını öldürdün. Kulken pervasızca efendi oldun. Efendini öldürüp malını gasbettin ama Hakk'ın adaleti sırrını açığa çıkardı. Karın, onun cariyesiydi. Onunla birlik olup bu kötü işi yaptın. Ondan doğan erkek, dişi bütün çocuklar, bu adamın kölesidir.

Sen bir kölesin, çalışıp çabalarsın, eline geçen onundur. Şeriat mı aradın, al sana mükemmel bir şeriat! Hadi şimdi yürü bakalım! Sen burada efendini ağlatarak öldürdün. Efendin sana burada, 'Aman yapma! Etme!' diyordu. Gördüğün korkunç bir hayalden dolayı, aceleyle bıçağı adamcağızın başıyla beraber toprağa gömdün. İşte başı da şuracıkta gömülü, bıçak da. Haydi, kazın şurasını! Bu köpeğin adı da bıçakta yazılıdır. Bu zalim, efendisine işte böyle bir hilede, böyle bir zulümde bulundu."

Hz. Davud'un emri üzerine yeri kazınca bıçak ve baş meydana çıktı. O zaman halka bir velveledir düştü. Her biri zünnarını kesti. Ondan sonra öküzü kesene dediler ki:

"Ey adalet dileyen! Bundan hakkını al, bu kara yüzlü bir katilmiş!"

Hz. Davud aynı bıçakla öldürülüp kısas olunmasını emretti.

"Bil ki arifin gözü iki dünyada da insana güven verir.
Herkes onunla yardıma ulaşır."

Talebelerine Kanan Hoca

Bir mektebin talebeleri, hocalarından bıkmışlar, çalışıp çabalamaktan usanmışlardı. Hocayı zor bir duruma düşürmek ve bir çare bulmak için görüşüp konuştular.

Dediler ki:

"Hoca da hiç hastalanmıyor ki birkaç gün mektebe gelmese, biz de rahat etsek. Taş gibi yatıp kalsa da mektepte hapsolmaktan kurtulsak."

İçlerinden en zeki olanı bir tedbir düşünüp arkadaşlarına:

"Hocam, yüzün neden böyle sararmış? Hayrola, rengin kaçmış. Bu ya havadan ya da sıtmadan, derim. Elbette hoca bu sözlerden biraz olsun vehme düşer. Sen de mektep kapısından içeriye girer girmez böyle konuşursun. Böylece vehmi biraz daha artar. Akıllı adam bile vehimle delirir gider. Üçüncü, dördüncü beşinci gelenler de üzüntülü üzüntülü bu çeşit sözler söylerler.

Otuz çocuk da bu şekilde konuşunca hocanın kalbine vehim yerleşir, biz de muradımıza ereriz," dedi.

Bütün talebeler:

"Aferin, zeki arkadaş! Bahtın daima yaver olsun. Allah sana yardım etsin," dediler.

Hepsi birlikte, bu sözden, bu karardan dönmeyeceklerine dair hep birlikte söz verdiler. O zeki çocuk daha tedbirliydi. Hepsinden daha akıllıydı. Kimsenin kimseyi gammazlamayacağından emin olmak için sonra tek tek her birine yemin ettirdi.

Ertesi gün oldu. Çocuklar, bu düşünceyle mektebe geldiler ve bu hileyi ilk hazırlayan çocuğun gelmesini beklediler çünkü bu fikrin önderi oydu. Baş, daima ayağın reisidir. Ayağı çekip götüren, baştır.

Çocuk geldi, hocaya, selam verip:

"Hocam, hayrola, benziniz sararmış?" dedi.

Hoca:

"Hasta falan değilim, git yerine otur, saçmalama!"

Çocuğu başından savdı savmasına ama kalbine de az da olsa bir vehim tozu kondu. Derken öbür çocuk içeri girdi ve o da aynı sözü söyleyince vehmini iyice artırdı. Böyle böyle vehmi güçlendikçe hâline şaşıp hasta olduğunu sandı.

Hoca korku ve evhamdan hastalanıp evde yatıp iyileşmeye karar verdi. Hemen yerinden kalkıp abasına bürünüp evinin yolunu tuttu. Bir yandan da karısının vefasızlığına kızıp kendi kendine söylendi:

"Neden karım benim hastalığımı anlamadı; hasta hasta beni okula gönderdi? Zaten sevgisi az. Ben bu hâldeyken hâlimi bile sormadı. Rengimin solukluğunu, benzimin uçukluğunu haber bile vermedi. Benden bir an evvel kurtulmak istiyor. Kendi güzelliğinden, cilvesinden sarhoş olmuş. Hâlbuki benim leğenim damdan düşmüş, ayıplarım ortaya dökülmüş, rezil olmuş gitmişim..."

Evine geldiğinde hiddetle kapıyı çaldı. Çocuklar da hocanın arkasından geliyorlardı.

Kapıyı açan karısı onu karşısında görünce şaşırıp sordu:

"Hayrola, erken geldin? Böyle çabuk niye döndün?"

Hoca dedi ki:

"Yüzümün rengine bir baksana, kör müsün? Eller bana üzülürken sen seviniyorsun. Hem benimle aynı evde, aynı çatı altında olup hem de hâlime bakmazsın, münafıklıkta bulunursun!"

Kadın:

"Ey efendi! Senin rahatsızlığın yok. Şüphesiz bu senin evhamındandır."

"Ey kahpe! İnat mı ediyorsun? Hâlimdeki kırgınlığı, tir tir titrediğimi görmüyor musun? Körsen benim ne suçum var? Ben kendi derdime düştüm, bu gamdan perişan bir hâldeyim zaten."

"Ey efendi! Ayna getireyim de bak. Benim bir suçum var mı, yalan söylüyor muyum, anla. Ben bu düşmanlığa layık mıyım?"

"Git! Aynan da batsın, sen de bat! Zaten daima benden nefret etmekten, kin gütmekten, benimle inatlaşıp durmaktan vazgeçmedin. Çabucak yatağı hazırla. Yatayım da belki başımın ağrısı hafifler."

Kadın biraz duraksayınca hoca bağırmaya başladı:

"Acele etsene, bu düşmanca tavrın nedir? Senin layığın bu laf, durmasana!"

Yaşlı kadın, yatak yorgan getirip döşedi. Bu esnada kendi kendine şöyle düşündü:

"İçi vehim ateşiyle dolu. İmkân yok; bir şey söylesem beni itham edecek. Fakat söylemesem de bu sefer gerçekten hastalanacak. Kötüye yorma insanı bir şey yokken boş yere hasta eder. 'Hasta gibi görünmekten hastalık olur,' sözü Peygamber'indir. Şimdi söylesem sözümden iyicene evhamlanır. Yalnız kalmak istiyor, kötü bir niyeti var. Beni evden dışarı çıkarmak, kötülükleri için hilelerde bulunmak istiyor."

Hoca yatağa yatıp inleyip ah etmeye başladı. Çocuklar da orada oturup dertli dertli ders okumaya başladılar.

Diyorlardı ki:

"Bu oyunun bize hiç faydası olmadı."

Ama o zeki çocuk bu oyundan vazgeçmedi, diğer çocuklara dersi yüksek sesle okumalarını söyledi. Hepsi birden bağıra bağıra okumaya başlayınca da hocaya bakıp dedi ki:

"Çocuklar, bizim bağırmamız hocaya fena gelir. Bu gürültü hocanın baş ağrısını fazlalaştırır. Birkaç kuruş muallimlik ücreti için bu derdi çekmeye değer mi?"

Hoca o çocuğu onaylayıp:

"Doğru söylüyor. Başımın ağrısı fazlalaştı. Hadi evlerinize gidin!" dedi.

Çocuklar yeri öpüp:

"Ey kerem sahibi hoca efendi, hastalık senden uzak olsun," dediler.

Yem arayan kuşlar gibi sevinçle evlerine döndüler. Anneleri onları görünce azarlamaya başladılar:

"Bugün mektep vardı, siz ise oyuna dalmışsınız. Ne işiniz var bu saatte evde?"

Çocuklar özür getirip dediler ki:

"Ey anacığım, bizim bir suçumuz, kabahatimiz yok. Nasıl olduysa hocamız hastalandı, perişan bir hâle geldi."

Anneleri dedi ki:

"Hile ve yalan sizdedir. Siz bir oyun için yüzlerce yalan söylersiniz. Yarın Hoca'yı ziyaret edeyim, bunun doğrusu da yalanı da ortaya çıksın."

Çocuklar:

"Peki, anne git, iyice araştır, doğru mu yalan mı anlaşılsın."

Sabah olup çocukların anneleri hocayı ziyarete gidince, onun ağır hasta olduğunu gördüler. Yüzünü kapatıp başını bağlayıp yorganı üzerine çektiğinden bir hayli terler içinde kalmıştı.

Hepsi, "Lâ havle!" diyerek üzgün üzgün:

"Hayrola hocam, bu baş ağrısı ne? Allah sağlık versin. Vallahi hiç haberimiz yoktu" dediler.

Hoca:

"Benim de haberim yoktu. Bu kahpe oğulları haber verdiler. Ben çalışıyor, talebelerimi eğitiyordum. Meğerse içimde ağır bir hastalık varmış."

Sağır Deveci

Evsiz barksız müflis bir adam vardı. Zindana düşmüş, amansız zincirlerle bağlanmıştı. Bir bahane bulup zindandakilerin yiyeceklerini yerdi. Hırsı yüzünden halkın gönlüne Kafdağı gibi ağır gelmekteydi. Kimsenin bir lokma ekmek yemeğe canı yoktu çünkü başkasının yiyeceğini hemen kapardı. Onun arsızlığı yüzünden zindan cehenneme dönmüştü.

Zindandakiler, Kadının anlayışlı vekiline şikâyette bulunarak dediler ki:

"Kadıya hâlimizi arz et. Gönlümüz o müflisten dertlidir. O boşboğaz, yalancı, cahil ve muzır herif bu zindanda yerleşti kaldı. Kötü ve çirkin huyu yüzünden, sinek gibi çağrılmadan, yüzsüzlükle her yemeğe konuyor. Altmış kişinin yemeği ona az geliyor. Ne kadar söylensek de hiç aldırmıyor. Zindandakilere bir lokma ekmek gelecek olsa, yüz türlü hile yapıp hemen el koyuyor. Sofra serildi mi, o cehennem boğazlı herif hemen gelip

oturuyor, Mevlâ, Kuran'da, 'Yiyin, için,' buyurmuştur diyerek hemen yemeye başlıyor. Üç yıllık kıtlığa benzeyen bu adamdan aman aman! Kadı efendimizin gölgesi ebedi olsun; ya zindandan bu bela öküzü gitsin veya bizzat onun için vakıftan ekmek gelsin. Ey kendisinden erkeklerin de kadınların da hoşnut olduğu Kadı Efendi, bizim imdadımıza yetişsin, bizi kurtarsın!"

Vekil, Kadıya zindandakilerin şikâyetlerini birer, birer sonuna kadar söyledi. Kadı, o müflisi huzuruna çağırttı. Bir yandan da kendi adamlarından da işi sordu soruşturdu ve zindandakilerin şikâyetlerinde haklı olduklarını anladı.

Müflis huzuruna gelince Kadı:

"Kalk, bu zindandan çık git. Ölümünden sonra varislerine kalacak evine çekil otur."

Adam dedi ki:

"Benim evim barkım, senin ihsanından ibaret. Zindanım ise, dünyanın kâfirlere cennet olduğu gibi, benim cennetimdir. Eğer beni zindandan sürer çıkarırsan, yoksulluktan, ihtiyaçtan ölür giderim."

Kadı:

"Müflisliğini ispat et!"

Adam:

"İşte burada bulunan zindandaki adamların hepsi tanık."

Bu söz üzerine Kadı dedi ki:

"Onlar, senden şikâyetçi. Senden kaçıp kurtulmak istiyorlar. Senin elinden kan ağlıyorlar. Senden kurtulmak istedikleri için yalan yere şahadette bulunabilirler."

Mahkemedekiler:

"Biz onun hem müflisliğine, hem kötülüğüne şahidiz," dediler.

Kadı, o adamı kime sorduysa, "Efendim, bu müflisten vazgeç, bundan hayır gelmez," cevabını aldı.

Kadı dedi ki:

"Bu müflistir, fazlasıyla da dolandırıcı bir adamdır, diye şehirde dolaştırın. Tellallar, yer yer bağırıp onun müflisliğini her tarafta ilan etsinler. Kimse ona veresiye bir şey satmasın, kimse ona bir kuruş borç vermesin. Birisi hilesine uğrar da o yüzden davaya kalkışırsa, artık onu hapse atmam çünkü iflası bence sabit olmuştur. Elinde ne parası var, ne pulu!"

Davacılar hemen bir deve getirttiler. Devenin sahibi odun satan bir Kürt'tü. Biçare Kürt bir hayli feryat etti. Halka rüşvet vermek isteyip yardım diledi ama yine de kâr etmedi, kuşluk vaktinden akşama kadar devesini aldılar. Kürt gördü ki sabırdan başka çaresi yok.

Müflisi deveye bindirdiler, deve sahibi de arkasından bağıra bağıra gidiyordu. Her tarafta gezdirdiler. Bütün şehir halkına müflisi teşhir ettiler. Her hamamın, her çarşının önünde biriken halk o müflise bakıyordu. Türk, Kürt, Rum, Arap ve diğer milletlerden sesi gür olan tellallar da kendi dillerince bağırıyorlar, diyorlardı ki:

"Bu hiçbir şeyi olmayan bir müflistir. Onun gizil ve açık hiçbir şeyi yoktur. Öyle müflis ki, kabı bomboştur. Uyanın, kimse onunla arkadaş olmasın. Herkes öküzünü, eşeğini sıkıca bağlasın. Kadı onun sık sık karşısına getirilmesinden bıkmış. Artık zindana koyması mümkün değil. O ise tatlı sözlüdür. Bütün derdi boğaz kaygısı. Üstündeki elbisesi yenidir, ama çama-

şırları paramparçadır. Hile için o yeni bir elbiseyi giyerse, bilin ki utancından değildir, halkı aldatmak için giymiştir."

Akşam olup da müflis deveden inince Kürt ona dedi ki:

"Evim uzak, vakit de hayli geç. Sabahtan beri deveme bindin. Arpadan vazgeçtim, hiç olmazsa bir avuçtan az bile olsa biraz saman parası ver!"

Müflis dedi ki:

"Şimdiye kadar niçin gezip dolaştık? Aklın neredeydi? Hiç anlamadın mı? Müflis olduğuma dair davul çaldılar, sesi ta yedinci kat göğe kadar yükseldi; sen duymadın mı? Kulağın galiba ham tamahla dolu... Tamah insanı sağır ve kör eder. Tellalların, 'Bu hilekâr, yalancı bir müflistir,' sözlerini kerpiçler, taşlar bile işitti."

Kış Uykusundaki Ejderha

Tarihçiler bir hikâye anlatırlar. Bundan kıssadan hisse kapmak gerekir. Bir yılancı hileyle, büyüyle bir yılan yakalamak için dağlara gitmiş.

İnsan yılanı rahatlık için ister, gamdan kurtulmak için boyuna gam çeker. Yılancı da iri bir yılan aradığından o kış kıyamette dağa çıktı. Nihayet kocaman bir ölü yılana rastlayıp korkudan içini dehşet kapladı. O şiddetli kışta yılan ararken ölü bir ejderha bulmuştu. Yılancı, halkı hayran bırakmak için o ejderhayı tuttu.

İşte sana halkın cehaleti! İnsan, bir dağa benzer. Dağ nasıl aldanır, nasıl olur da bir yılana hayran olur? Şu aciz insan kendini bilmez, kendinden daha aşağılığı yüceltir durur. İnsan kendini ucuza sattı. Atlas olduğu hâlde kendini bir hırkaya yamadı gitti! Yüz binlerce yılan ve dağ ona hayranken o niçin hayretlere düştü, yılan sevdasına kapıldı?

Yılancı hemen o ejderi yakalayıp halkı şaşırtmak için Bağdat'a doğru yola koyuldu. Birkaç kuruş kazanmak için, o çadır direği

gibi ejderhayı korku ve dehşet içinde çekip sürükledi.

Kendi kendine diyordu ki:

"Ölü bir ejderha getirdim lakin onu avlamak için ne zahmetler çektim."

Yılancı, o yılanı yüzlerce zahmetle çeke çeke Bağdat'a kadar geldi. O maceracı adam, çarşıda bir hengâme koparmak için yılanı Şat kıyısına koydu. Bağdat şehrinde bir gürültüdür kopup bu mesele bütün Bağdat'a yayıldı.

Dediler ki:

"Bir yılancı, çok garip bir yılan getirmiş, çok acayip, nadir ve avlanması korkunç bir av!"

Binlerce ahmak adam toplandı. Yılancı gibi o aptallar da avlandılar. Yılanı görmek için bekleşiyorlardı. Yılancı da, etraftaki halk tamamıyla toplansın diye bekliyordu. Epeyce bir insan toplanırsa hayli bir para kazanırım, diye ümit ediyordu.

Yüz binlerce meraklı ahmak toplandı, ejderhanın etrafında halka oluşturdular. İzdihamdan erkeğin kadından haberi yoktu. Kıyamet günü gibi herkes birbirlerine karışmıştı.

Yılancı, yılanın örtüsünü kımıldattıkça kalabalık, boyunlarını uzatıyordu. Soğuk hava ejderhayı dondurmuştu. Yüzlerce çul ve örtüyle örtülüydü. Yılancı ihtiyatlı davranarak onu sağlamca iple bağlamıştı. Ancak halkın toplanmasını beklerken epey zaman geçmiş, Irak güneşi yılana tesir etmeye başlamıştı. Güneşin harareti onu ısıttıkça, bedenindeki donukluğu çözüyordu. Ejderhanın ölüyken ansızın dirilip kımıldadığı görüldü. Halk ölü ejderhanın hareket ettiğini gördü, şaşkınlıkları binlerce defa daha arttı. Hayretle naralar atıp, dehşete kapılarak kaçıştılar.

Ejderha, halkın gürültüsü arasında çatır çatır bağlarını koparmaya başladı. Bağlarını parçalayınca örtünün altından aslan gibi kükreyen çirkin ejderha ortaya çıktı. Kaçarken halk birbirini çiğnedi. Hezimette birçok kişi ayakaltında kalıp öldüler. Ölülerden yüzlerce yığın oldu.

Yılancı ise "Ben meğerse dağdan, ovadan ne getirmişim!" diyerek korkusundan olduğu yerde dona kaldı, kaçamadı. O kör koyun, kurdu uyandırdı; cahilce Azrail'in yanına kendi ayağıyla gitti. O aptalı ejderha bir lokmada yuttu sonra bir direğe sarılıp lokmasının kemiklerini kırdı.

Güzel Kokudan Bayılan Sepici

Adamın biri aktarlar çarşısına varınca kendinden geçiverdi. Aktarlardan gelen güzel kokular onu çarptı, başını döndürdü ve yere düştü! O, gün ortasında geçiş yolunun üzerinde, hiçbir şeyden haberi olmaksızın, bir leş gibi yıkıldı kaldı.

Halk hemen etrafına toplanıp, 'Lâ havle' diyerek şaşırmış, derdine bir çare aramaya koyulmuştu. Kimi eliyle kalbini yokluyor, kimi de yüzüne gül suyu serpiyordu. Bilmiyorlardı ki böyle olmasına sebep gül suyu gibi güzel kokulardı.

Bazıları elini, başını ovuyor, bazıları da samanlı çamurla tedaviye çalışıyordu. Biri, öd ağacıyla şekeri karıştırıp tütsülüyor; bir diğeri elbiselerini çıkarıp üstündekileri hafifletmeye uğraşıyordu. Biri nabzını yokluyor, bir diğeri eğilmiş ağzını kokluyor, şarap mı içmiş, esrar mı çekmiş, yoksa afyon mu yutmuş, anlamak istiyordu. Halk, onun neden bayıldığını anlayamamış, şaşırıp kalmıştı.

Hemen bir akrabasına haber saldılar çünkü onun niye bayıldığını, niye hastalandığını, bu dertlinin böyle dillere düştüğünü kimse bilmiyordu.

O sepicinin iri yarı, güçlü kuvvetli, bilgili anlayışlı bir erkek kardeşi vardı. Vaziyeti bildiğinden, haberi alınca hemen koşarak geldi. Elbisesinin yeninde biraz köpek pisliği gizlemişti. Kalabalığı yarıp kardeşinin yanına geldi.

Dedi ki:

"Ben onun hastalığının sebebini biliyorum, sebebini bilince tedavisi kolaydır."

Kardeşi sonra şöyle düşündü:

"Şu köpek pisliği onun beynine, damarına, iliğine kat kat sinmiştir çünkü o, rızkını deri terbiye ederek aradığından sabahtan akşama kadar onun işi pislikledir."

O genç ilacını kimse görmesin diye halkı kardeşinin etrafından uzaklaştırdı. Bir sır söyler gibi başını kulağına yaklaştırdığı sıra kokusunu alabilmesi için burnuna o pislikten koydu. Köpek pisliğini avucuna sürmüş, pis beynin tedavisine böyle yol bulmuştu. Kardeşi pisliğin kokusunu alınca ayılmaya başladı. Öyle beyne layık olan pis kokudur!

Hemen o an dudaklarını oynattı. Halk, "Bu şaşılacak bir efsun! Bu efsunu okuyup baygının kulağına üfürdü. Adam âdeta ölmüştü, efsun imdadına yetişti!" dediler.

Ayaz'ın Hazinesi

Gazneli Sultan Mahmud'un, Ayaz adlı kölesinin çarık ve postunu koyduğu bir odası vardı. Her gün o boş odaya gider kendi kendine derdi ki:

"Sakın kendini bir şey zannetme, gurura kapılma. Sen bir zamanlar şu çarığı giyerdin."

Kapı yoldaşları odanın kapısı sağlam ve kilitli olduğundan Ayaz'ın orada bir define sakladığından şüphelendiler. Padişahın huzuruna varıp dediler ki:

"Ayaz'ın bir odası var. Orada altın ve gümüş biriktiriyor. Kimse oraya giremiyor çünkü kapısı daima kilitli."

Padişah bu sözleri duyunca dedi ki:

"Acayip, onun bizden gizli neyi olabilir ki? Şunu bir gizlice öğrenelim."

Ve bir emire dedi ki:

"Oraya git, gece yarısı kapıyı aç, odaya gir. Ne bulursan yağma et, sırrını da kapı yoldaşlarına aç. Benim bunca ihsanımı görmüşken o cimri gizlice altın ve gümüş biriktirsin! O bize vefa göstermekte, seviyorum demekte, coşup köpürmekte; bir taraftan da hile yoluna sapmakta. Hey gidi buğday gösterip arpa satan hey! Aşkta hayat bulana, kulluktan başka her şey küfürdür."

O emir, gece yarısı otuz güvenilir adamıyla Ayaz'ın odasını açmaya gitti. Birkaç yiğit de meşale yakmıştı. Sevinçle odaya doğru yürüdüler.

Diyorlardı ki:

"Odanın açılması bize sultanın emri ve içindeki kese kese paraların alınması onun ihsanıdır."

Bir diğeri ise:

"Hey gidi hey! Ne altını, gümüşü? Belki sayısız lal, yakut ve inciler vardır çünkü padişah hazinesinin en has kulu o. Hatta şimdi, padişahın canı gibi. Böyle bir sevgiye karşı yakutun, lalın, akiğin sözü mü olur?"

Aslında padişahın Ayaz'dan asla bir şüphesi yoktu. Maksadı, etrafını imtihan ederek alay etmekti. Onun tertemiz olduğunu tereddütsüz biliyordu ama yine de vehminden gönlü titriyordu. Kendi kendine diyordu ki:

"Eğer böyle bir şey vaki olursa benden utanmasını istemem. Böyle bir şey yapmamıştır ya, yapsa da makbulümüz. Madem o bizim sevgilimiz, öyleyse her ne isterse yapsın! Sevdiğim her ne yaparsa ben yaptım demektir. Perde ardında olsam da o benim, ben de o."

Sonra da vehminden kurtulmaya çalışıp dedi ki:

"Ondan, bu çeşit huylar ne kadar uzak. Bu saçma bir söz, beyhude bir hayal. Ayaz'ın böyle bir şey yapmasına imkân yok!"

O güvenilir adamlar, hazine ve mücevherler bulmak amacıyla Ayaz'ın odasına geldiler. Yüzlerce hünerle ve istekten çırpınarak kilidi açtılar çünkü kilit pek sağlamdı, bütün kilitlerden bambaşkaydı. Ayaz bu odayı cimriliğinden ya da hazinesini gizlemek için değil, bu sırrı halktan saklamak için kilitlemişti. "Bazıları kötü hayallere kapılır, bir kısım halk da bana riyakâr der," diye düşünmüştü.

O birkaç kişi yüzlerce hırsla, yüzlerce hevesle gece yarısında odanın kapısını açtılar. Kokmuş ayrana üşüşen, ayranın içine düşen sinekler gibi birbirlerini çiğneyerek odaya girdiler. Sinekler de ayrana debdebeyle ve koşa koşa atılırlar ama içine düştüler mi içmelerine imkân bulunmaz, iki kanatları da ıslanır, kalakalırlar. Onlar da içeri girip sağa sola bakındılar. Ancak sadece yırtık bir çarıkla, eski bir posttan başka bir şey göremediler.

Dediler ki:

"Burası boş olamaz. Çarıkla post, buraya gerçeği gizlemek için konmuş. Keskin kazmalar getirelim de yeri kazalım."

Kazmalarla köşe bucak her yeri kazıp araştırdılar. Bütün o bölük her yeri kazmış geniş ve derin çukurlar meydana gelmişti. Çukurlar sanki 'Bu boş yeri niçin kazıyorsunuz?' diye sesleniyorlardı. Sonunda kötü zandan utanıp mahcup oldular. Açtıkları çukurları doldurmaya başladılar. Her biri içlerinden sayısız 'Lâ havle' çekiyorlardı. Hırs kuşları yemsiz kalmıştı. Duvardaki, kapıdaki tahripler onların sapıklığını, sırlarını bildirmeye kâfiydi. Kapının, duvarın yeniden yapılması mümkün değildi. Ayaz'a karşı yapılanın inkârına hiçbir imkân yoktu. Suçsuz olduklarını iddia etseler bile duvar ve yerler muteber birer şahittiler.

Nihayet toza bulanmış olarak, sararmış bir yüzle ve mahcup bir hâlde padişahın huzuruna döndüler.

Padişah kasten bilmezden gelerek onlara sordu:

"Hayrola, koltuklarınızda ne altın var ne torba? Paralarla ağır kumaşları gizlediyseniz yüzünüzdeki neşe nerede?"

O güvenilir adamların hepsi gölge gibi padişahın huzurunda yüzlerini yere sürüp özür dilediler. O kızgınlığın, o benlik davasının mazur görülmesini niyaz etmek için huzura kılıç ve kefenle gittiler. Utançlarından her biri parmaklarını ısırıyorlardı.

Her biri diyordu ki:

"Ey, cihan şahı, eğer kanımızı dökersen o sana helal olsun. Yok, bağışlarsan, lütuf ve ihsan senindir. Bizim yaptığımız bize layık bir işti. Artık ey ulu padişah, sen ne buyruk yürütürsen yürüt. Ey gönülleri aydınlatan padişah, suçumuzu bağışlamazsan haklısın, bağışlarsan lütuf etmiş olursun. Geceleyin gece gibi, gündüzün gündüz gibi hareket etmiş olursun. Bağışlarsan ümitsizliğimiz gider, bağışlamazsan bizim gibi yüzlercesi sana feda olsun."

Padişah dedi ki:

"İster affetmek, ister etmemek kararı bana ait değil, bu Ayaz'ın hakkıdır. Bu kötülük bana değil, ona yapıldı."

Padişah bu sözleri söyleyince Ayaz dedi ki:

"Padişahım, bütün ferman senin. Güneş varken yıldız görünmez."

Padişah dedi ki:

"Ey Ayaz, bir çarık parçasına şu sevgi nedir? Bir puta âşık gibisin. Mecnun gibi kendi Leyla'ndan yüzünü çevirmişsin de

bir çarığı kendine din, iman edinmişsin. İki eski şeyi canla başla sevmişsin de onları odana asıvermişsin. İki eski püskü şeye ne vakte kadar yeni sözler söyleyeceksin; cansız bir şeye ezeli sırrı açacaksın? Çarığın, göçüp giden hangi sevgilinden kalma? Postun, sanki Hz. Yusuf'un gömleği? Ey Ayaz! Sen şimdi ahvalini söyle. Senin ahvalin, bir yenilik madeninden meydana gelmektedir. Sen bu hâllere nasıl razı olabilirsin ki? Hadi, o güzel hâllerini anlat da, şu beş duyu ile altı yön ahvalinin (dünyevi ve zahiri hâllerin) başına toprak saç! Ey doğru özlü, daima yalvarıp yakarmada olan Ayaz! Doğruluğun, denizden de fazladır, dağdan da! Ne istek zamanı bir hataya düşüyorsun, dağ gibi aklın saman gibi uçuyor, ne öfke ve kin zamanı sabrın gevşeyip karar ve sebatını terk ediyor! Erlik budur işte."

Benim Marifetim Sakalımdır

Sultan Mahmud bir gece yalnız başına dolaşırken bir grup gece hırsızına rastladı.

Hırsızlar ona sordu:

"Kimsin sen, söyle?"

Sultan Mahmud:

"Ben de sizlerden biriyim," dedi.

Hırsızların biri dedi ki:

"Ey daima hileye düzene başvuranlar! Hadi bakalım, her birimiz hünerini söylesin. Yaratılışında ne hüner, ne marifet varsa şu gece vakti arkadaşlarına anlatsın."

İçlerinden birisi dedi ki:

"Ey hünerli topluluk! Benim kulaklarımın öyle bir özelliği vardır ki, köpek havlayınca ne demek istiyor anlarım."

O böyle deyince diğerleri:

"İyi de bu neye yarar ki!" dediler.

Bir başkası:

"A kör topluluk, benim gözlerimin öyle bir keskinliği vardır ki, karanlık gecede ben, her kimi görsem gündüz onu gayet iyi tanırım," dedi.

Bir diğeri:

"Benim hünerim ise elimin, kolumun kuvvetli oluşudur. Kolumun kuvvetiyle duvarları deler, geçerim," dedi.

Başka biri dedi ki:

"Benim hünerim de burnumdadır. İşim gücüm toprakları koklamaktır. Toprağın içindeki bütün sırları burnumla öğrenirim. 'İnsanlar madenlere benzerler,' sırrını Hz. Peygamber'in niçin söylediği bana malum oldu. Ben beden toprağının ne değerde olduğunu ve içinde hangi madenin bulunduğunu anlarım. Toprağın içindeki her şey, para, mücevher ne varsa bana malum olur. Bir madende sayısız altın bulunduğunu, diğerinde kârın masrafından az olduğunu hemen anlarım. Mecnun gibi toprağı koklarım. Yanılmadan Leyla'nın bulunduğu toprağı bulurum. Her gömleği koklar, içinde Yusuf mu var yahut şeytan mı, anlarım. Hz. Ahmed gibi hani... O da Yemen'den koku alırdı ya... Benim de şu burnum, o nasibe erişmiştir işte. İşte böyle; hangi toprakta altın var, hangisinde yok koklayarak anlarım."

Bir diğeri de dedi ki:

"Benim marifetim de elimdedir. Dağ tepesine kadar kement atarım. Hz. Ahmed gibi... O'nun canı da bir kement atmış, kemendi ta göğe ulaşmıştı. Cenabıhak hakkında: 'Ey Beyt-i

mamura kement atan, bil ki onu sen atmadın. Atışı benden bil. Attığın vakit sen atmadın, ben attım.'"

Sonra sultana dediler ki:

"Ey dost, senin hünerin nedir? Söyle!"

Sultan Mahmut şöyle yanıt verdi:

"Benim marifetim sakalımda olup onunla suçluları cezadan, eziyetten kurtarırım. Cellât, suçluları öldürmeye hazırken ben sakalımı oynatınca onlar kurtulurlar. Onlara acıyıp sakalımı oynattığım an, ölüm de üzüntü ve korku da ortadan kalkar."

Bu sözleri duyan hırsızlar ona:

"Bizim kutbumuz, pirimiz sensin. Sıkıntı gününde bizi sen kurtaracaksın," dediler.

Sonra hep beraber yola düzüldüler; o kutlu padişahın köşküne doğru hareket ettiler. Bu sırada sağ taraftan bir köpek havladı. Köpek sesinden anlayan dedi ki:

"Köpek, padişah sizinle diyor."

Kokudan anlayan, toprağı koklayıp dedi ki:

"Burası, bir dul kadının evinin toprağı."

Kement atan kemendini attı, yüksek bir duvara ulaştılar.

Koku alan bir başka yeri koklayıp dedi ki:

"O eşsiz padişahın hazinesi burada."

Güçlü kuvvetli kolları olan da hazine duvarını deldi. Her biri oradan kilolarca mücevher aldılar. Bir hayli altın, altın işlemeli kumaş ve kıymetli mücevherleri yağmalayıp oradan ayrıldılar.

Padişah, onların evini, şekillerini, adlarını, yollarını iyice öğrendi sonra da onlardan gizlice ayrılıp sarayına geri döndü. Sa-

bahleyin divanda gece yaşadığı macerayı anlattı. Hemen o an çavuşlar, hırsızları yakalayıp bağlamak için gittiler. Hepsi, elleri bağlı olarak divana geldiler. Her biri can korkusuyla kendinden geçmiş titriyordu. Padişahın tahtı önünde durdular. O ay gibi parlayan şah, geceleyin kendileriyle arkadaşlık eden adamdı. Geceleyin her kime baksa gündüz onu gördüğünde kesinlikle tanıyan hırsız, Sultan Mahmud'u taht üzerinde görünce dedi ki:

"Bu adam, geceleyin bizimle arkadaşlık eden adamdır. Hani hüneri sakalındaydı ya, yine yakalanmamız da bu yüzden oldu."

Gece gördüğü padişahı gündüz de tanıyan adam dedi ki:

"Biz can gibi balçığa saplanıp kaldık. Ey gizlice seyreden padişah, vakit geldi hayırlısıyla bir sakalını oynat. Her birimiz hünerimizi gösterdik fakat o hünerler ancak bahtsızlığımızı artırdı. O marifetler boynumuzu bağladı, o makamlar yüzünden baş aşağı düştük, alçaldık. O hünerler, boynumuzda ip kesildi. Ölüm günü, o marifetlerin bir faydası olmaz. Ancak geceleyin padişahı tanıyan gözün güzel hissinin hüneri işe yarar. O hünerler hep, ancak padişahı tanıyan gözden başkasının yolunu kesen gulyabanilerdir."

Padişah, hüküm gününde yalnız, geceleyin yüzünü gören, kendisini tanıyan adamdan utanır. O eşsiz, o sevgili padişahı bilen, tanıyan köpeğe de 'Ashâb-ı Kehf'in köpeği' adını takmak gerek. Köpek havlamasından, aslandan haber alan kulağın hüneri güzeldir. Köpek, bekçiler gibi uyanık olduğunda padişahın geceleri uyanık olan kullarından da habersiz olmaz. Adı kötüye çıkanlardan utanma, onların sırlarını iyice anlamaya çalış. Adı tamamıyla kötüye çıkana gelince, artık onun hamlıkta bulunup iyi bir ad san aramaya kalkışmasına hiç lüzum yok. Yağmalanmaktan kurtarmak için nice altınların yüzünü karartırlar.

Sabır Ferahlığın Anahtarıdır

Bir derviş, Ebü'l-Hasan-i Harakânî'nin ününü duyup Talkan şehrinden yola çıkmıştı. Nice dağlar, nice uzun vadiler aştı. Şeyhi görebilmek için Allah'a yalvarıyordu. Yolculuğu zahmetli geçmiş pek çok zorlukla karşılaşmıştı. Bu yolculuk uzun uzadıya anlatılmaya değer olsa da asıl hikâyemize devam etmek için kısa kesiyorum.

O genç derviş yollar aşıp sonunda muradına erdi. Şeyhin evini sorup buldu. Yüzlerce hürmet içinde kapının halkasını vurdu. Şeyhin karısı, kapıdan başını çıkartıp sordu:

"Ey kerem sahibi, ne istiyorsun?"

Derviş:

"Şeyhi ziyaret için geldim."

Şeyhin karısı alay eder gibi gülüp dedi ki:

"Bir şu sakalına bak, bir de göze aldığın şu yolculuğa, çektiğin sıkıntılara bak! Yerinde, yurdunda işin gücün yok muydu da boş yere yollara düştün? Yurdundan usanıp bir ahmağı görme sevdasına mı düştün? Yoksa şeytan bir boyunduruk vurdu, vesveseler verdi de sana bu yolculuk kapısını mı açtı?"

Kadın daha ipe sapa gelmez, haddini aşan pek çok kötü söz söyledi. Onların hepsini söylemek bana düşmez!

O kötü huylu kadının alaycı gülüşlerinden, yersiz, hesapsız konuşmasından derviş çok üzüldü, dertlendi, gözlerinden yaşlar aktı.

Derviş gözlerinden yaşlar akarak tekrar sordu:

"Ne olursa olsun o adı tatlı mana padişahı nerede? Söyle bana!"

Şeyhin karısı dedi ki:

"O aradığın adam ikiyüzlü, bomboş bir sahtekârdır ancak akılsızlara tuzak, yolunu şaşırmışlara kementtir. Sana benzer nice ham kişiler, onun yüzünden tehlikeye düşmüşlerdir. Onu görmeden gitmen senin için daha hayırlıdır. Görmekse senin için iyi olmaz. Hiç değilse onu görüp de sapıtmazsın. Gerçi davulun sesi her yana yayılmış ama onun işi gücü laftır; kâse yalayıcı, hazır sofraya oturucu bir heriftir. Bu topluluk İsrailoğulları'na benzer, buzağıya taparlar. İşte böyle bir öküze el atar, sarılırlar. Bu, hazır sofraya oturan adama, bu yüzsüze kapılan kişi, geceleyin bir leş gibi uyur, gündüzleri işsiz güçsüzdür. Bunlar, yüzlerce bilgiyi, yüceliği bırakmışlardır da bir hileye, bir riyaya kapılmışlardır. İşte hâl bu!"

O genç derviş kadına bağırarak dedi ki:

"Yeter artık, sus! Her şey açıkça görünüyor. Senin gibi bir şeytanın saçmaları, beni bu kapının tokmağından hiç döndürür mü? Ben rüzgârın sürükleyip getirdiği bulut değilim ki bir toz sebebiyle bu kapıdan döneyim."

Sonra mürit herkesten şeyhi sorup onu aradı. Nihayet birisi ona dedi ki:

"Bu diyarın kutbu o şeyh, odun için ormana gitti."

Bu cevaptan sonra derviş hemen şeyhi bulmak arzusuyla ormana doğru gitti. Tozla ayın gizlenmesi için şeytan, müridin aklına vesvese veriyordu:

"Bu din şeyhi neden böyle bir kadını evinde tutuyor, onunla düşüp kalkıyor? Zıt, nasıl olur da zıddıyla beraber bulunur?"

O derviş sonra tekrar ateşli bir 'Lâ havle' çekerek:

"Benim onun işine karışmam, itirazım küfürdür, kindir. Ben kim oluyorum ki Hakk'ın işlerine karışıyorum? Nefsimden neden böyle şüpheler, kınamalar geliyor?" diyordu.

Derken, şeyhin karısına karşı duyduğu kızgınlık yine kabarıyor, nefsi yine saldırıyordu. Bu yüzden gönlünden, kuyumcu potasından çıkar gibi hiddet dumanları tütüyordu.

O, bu düşüncelere dalmış giderken meşhur şeyhin, bir aslana binmiş olarak karşıdan geldiğini gördü. Kükremiş aslan ona odun çekiyordu. Şeyh de odunların üstüne oturmuştu. Bir erkek yılan da kamçısı olmuştu. Yüceliğinden, yılanı bir kamçı gibi eline almıştı.

O mana padişahı, dervişi uzaktan görüp güldü. Ve dedi ki:

"Sakın şeytana aldanma!"

O ulu şeyh, gönlünün nuruyla dervişin içinden geçeni bildi. O nur, ne güzel bir rehberdir. O hünerli zat, dervişin yola düşmesinden o ana kadar aklından geçenleri bir bir söyledi. Ondan sonra o güzel sözler söyleyen zat, karısının kendisini kınaması hususunda da ağzını açıp dedi ki:

"Ona tahammül edişim, nefsimin hevasına kapılmaktan değildir. Bu zan, senin nefsinin hevasıdır, bunun üzerinde durma! Ben, kadının yüküne sabretmeseydim bu erkek aslan benim yükümü çeker miydi hiç? Ben de Cenabıhakk'ın yükü altında sevinçli, sarhoş bir deveyim. O ağır yükü sızlanmadan, şikâyet etmeden taşıyorum. O'nun emrine, fermanına tam olarak bağlıyım. Halkın kınayıp durmasına aldırmam. Bizim geri kalmamız da O'nun buyruğudur, ileri gitmemiz de. Canımız yüz üstü koşarak O'nu aramaktadır. Bizim bekâr oluşumuz da, evlenişimiz de heva ve hevesten değildir. Canımız, Hakk'ın elindedir.

O ahmak kadının nazını da çekeriz, onun gibi yüzlercesinin nazını da. Bu kaza ve kader, bu naz çekmeler ve sıkıntılar bizim talebemizin dersidir. Sen bizim zorluklarla yaptığımız savaşın ihtişamını bir düşün, nereye varır? Nereye mi varır? Kendisine yol bulunmayan, nuru gözleri kamaştıran Allah'ın ayına ancak! O nur, bütün vehimlerden ve tasavvurlardan uzak olan nurun nuru, nurun nuru, nurun nurudur!"

Kötü huylu kimseye sabredebilmen, bunca laf, söz, bil ki senin için oldu. Sözü senin için aşağılattım ki ibret al da kötü huylu arkadaşla uzlaş. 'Sabır ferahlığın anahtarıdır' denmiştir. Aşağılık kimselerin kötülüklerine sabredersen rahatça sünnetlerin nuruna erişirsin.

Fakir Bedevinin Hediyesi

Bir gün, bir bedeviye karısı, bir hayli sert konuştuktan sonra dedi ki:

"Biz, yoksulluk ve cefa çekiyoruz. Biz sıkıntı yaşarken herkesin ömrü hoşlukla geçiyor. Ekmek ve katığımız sadece dert ve haset oldu. Testimiz yok, suyumuzsa gözyaşı. Gündüzleri elbise yerine güneş ışığını giyiyoruz, geceleri ise döşek ve yorganımız ay ışığı oldu. Açlığımızdan, dolunayı yuvarlak pide sanıp onu kapmak için elimizle gökyüzüne saldırıyoruz. Bizim yoksulluğumuzdan, gece ve gündüz rızk düşünmemizden fakirler bile utanıyor. Günlük rızkımızın endişesinden, aç kalmak korkusundan gündüzlerimiz gece oldu. Akraba, yabancı, herkes bizden kaçıyor. Birisinden bir avuç mercimek isteyecek olsam bana, 'Öl, derde uğra!' diyor. Yoksulluğun etrafında dönüp dolaşıp ağ örerek havada uçan sineği sokup damarındaki kanı emiyoruz. Bize misafir her kim gelirse, uyurken elbisesini çalmaya kararlıyım."

Kadın, asık bir suratla kocasına böyle söylenip durmaya devam etti:

"Fakirlikten herkes bizi aşağılamakta, fakirlik ateşiyle yanmışız. Daha ne kadar böyle sıkıntı çekecek, ateş denizinin derinliklerinde boğulacağız. Bir gün ansızın bir misafir gelse utancımızdan yerin dibine gireriz. Habersiz misafir olur da gelirse gıdamız onun ayakkabısı olur."

Bedevi, karısına sabretmesini söyledi. Sabrın ve yoksulluğun faziletlerini anlattı. Karısına dedi ki:

"Daha ne vakte kadar isteklerde bulunacaksın? Zaten ömrünün çoğu geçip gitti. Akıllı kimse aza çoğa bakmaz çünkü ikisi de sel gibi akar gider. Sel ister berrak ister bulanık aksın, madem daimi değildir sözünü etme. Bu âlemde binlerce canlı, kazanç kaygısı olmadan gece gündüz yaşayıp gidiyor. Bunca kederler ömür ekininin orağıdır. Şöyleydi, böyleydi sözleri de düşüncelerinin vesveseleridir. Gençken daha kanaatkârdın. Şimdi altın istiyorsun, hâlbuki önceleri sen altındın. İhtiyarlayınca altınlığı terk ettin de altın isteğine düştün. Sen benim eşimsin. Eşler birbirine benzemelidir ki, işler beraber olsun, yürüsün. Ayakkabı ve mest gibi çift olan şeylere bak da bunu anla. Ayakkabının biri ayağına dar gelse, onlar işe yaramaz, seni topal eder."

Kanaatkâr adam, sabaha kadar ihlâsla karısına böyle nasihat edip durdu.

Kadın, ona bağırarak dedi ki:

"Ey namuslu geçinen! Artık beni senin efsunun etkilemiyor. İddialı, boş laflar edip beni kanaat etmeye zorlama. Kendi hâlini, yaptığın işleri gör de utan! Kibir, çirkindir fakat fakir için daha çirkindir. Bu şatafatlı, bu süslü sözler ne vakte kadar

devam edecek? Evin bak örümcek yuvasına döndü. Sen bu kanaatten ne elde ettin, ne kazandın? Onunla ne vakit ruhunu nurlandırdın ki? Sen kanaatten ancak bir ad öğrenmişsin. Peygamberimiz, 'Kanaat bitmez, tükenmez bir hazinedir,' buyurmuş ama sen bu hazineyi, eziyet ve elemden ayırt edemiyorsun. Artık bana, 'Eşim' deme, beni az pohpohla. Ben insafın eşiyim, hilenin değil. Sen fakirlikten havadaki sineği avlarken nasıl olur da padişahtan, beyden dem vurup durursun? Bir kemik parçası için köpeklerle dalaşıyor, içi boş ney gibi inleyip duruyorsun. Bana öyle hakaret eder gibi kötü kötü bakma, ben senin damarlarında ne olduğunu biliyorum. Kendi aklını benim aklımdan daha üstün görüyorsun. Ya şu eksik akıllı kulu nasıl görüyorsun? Gafil kurt gibi bana keder verme, deliler senden daha iyidir."

Kadın kocasına bu çeşit sert ve acı sözler söyledi. Yığınla laf etti.

Bedevi karısına, hırs ve açgözlülüğün zararları, yoksullara hor bakmaması, Allah'ın işlerine noksanlık isnat etmemesi, kendi yoksulluğundan vehme kapılıp yoksulu ve yoksulluğu kınamaması konusunda nasihat etti. Dedi ki:

"Ey hatun! Sen kadın mısın, yoksa hüzün ve keder kumkuması mı? Yoksulluk, benim için iftihar edilecek bir şeydir; başıma kakma! Mal ve para baştaki külah gibidir ancak keller külaha sığınır, onunla örtünür. Saçı güzel ve kıvırcık olan külahsız da güzeldir. Zengin kulağına kadar kusur içine dalmışsa da onun malı ayıbını örter. Açgözlü olan da tamahı yüzünden zenginin ayıbını görmez. Fakir altın gibi bir söz söylese de onu takdir parasına layık görmezler. Fakirliği, dervişliği kör ne anlar.

Ey kadın! Bende sen bir tamah gördünse bu kadınca arayıştan sakın. Fakirliğe sabret, bu kederi, usancı bırak çünkü yoksulluğun içinde, Celâl sahibi Allah'ın izzeti, ikramı, lütfu, ihsanı giz-

lenmiştir. Kavgayı, benimle uğraşmayı, yolumu vurmayı bırak; bırakmayacaksan bari benim yakamı bırak! Susacaksan ne âlâ; yoksa hemen şimdi kalkar, evimi, barkımı terk eder giderim."

Kadın kocasının öfkelendiğini, sinirlendiğini görünce hemen ağlamaya başladı. Zaten ağlamak, kadınların tuzağıdır.

"Ben, senden bunu beklemezdim? Senden başka şeyler umardım," dedi.

Sonra, kadın benliği bırakarak yokluk yoluna girip sözlerine devam etti:

"Ben sadece senin karın değil, ayağının toprağıyım. Her neyim varsa, ten de, can da hepsi senin; ferman da hüküm de hep senindir. Sen ne buyurursan o olur. Fakirlik yüzünden sabrım tükendiyse bu da kendim için değil, senin için, senin rahatını düşündüğüm içindir. Her derdime sen deva olursun. Bu yüzdendir ki, senin muhtaç durumda olmanı istemiyorum. Başına yemin ederim ki bu ağlamalar, bu sözler hep senin içindir, kendim için sanma. Canım sana kurban olsun. Keşke canımın feda olduğu ruhun, ruhumun sırrına vakıf olsaydı; ama sen hakkımda böyle kötü zanna düşünce, ben candan da usandım, tenden de.

Ey gönlümün rahatı, huzuru! Sen bana karşı bu çeşit düşüncelere vardıktan, böyle sözler söyledikten sonra ben altını, gümüşü ne yapayım? Canımda da sen varsın, gönlümde de sen. Buna rağmen ufacık bir günahım öfkelenmene neden oldu. Kudret senin elinde, istersen ayrılabilirsin; fakat senin bu niyetine karşılık candan özürler dilerim. Gençlik zamanlarımı hatırla ki ben put gibi güzeldim, sen de karşımda puta tapan şamana benzerdin. Bu kul sana tabidir; gönlüm senin arzuna göre aydınlanmış, yanmıştır. Neyi 'Pişir, hazırla,' dersen, hemen

'Pişti, yandı bile,' derim. Can ve gönülle hükmüne tâbi oldum. Senin büyüklüğünü anlayamamışım. Senin padişahça huyunu tanımamışım da sana karşı terbiyesizlikte bulunmuşum, küstahlık etmişim. Fakat affını diliyorum, tövbe ettim, kınamayı ve itirazı bıraktım. Kılıçla kefeni önüne koyuyor ve boynumu uzatıyorum; istersen vur! Acı olan ayrılıktan söz ediyorsun. Ne istersen yap, fakat bunu yapma!"

Bu şekilde özür dileyip dururken bu kez kederinden ağlamaya başladı. Ağlamadığı zamanlar bile yüzünün güzelliğiyle gönülleri cezbeden o güzelin, hüngür hüngür ağlaması artınca, o gözyaşı yağmuru arasında bir şimşek çaktı. O şimşekten, eşsiz ve vefalı kocasının gönlüne bir kıvılcım sıçradı.

Bedevi dedi ki:

"Hanım, söylediklerimden pişman oldum. Sana karşı suçluyum, bana acı. Ayrılıktan vazgeçtim. Aksilikten, uyuşmazlıktan vazgeçtim, hüküm senindir. Dilersen kılıcı kınından çek, emret. Her ne dersen ben sana tabiyim. Emrin, ister iyi olsun, ister kötü, ona bakmam. Senin uğruna feda olayım; çünkü seni seviyorum. Sevgi insanı kör eder, sağır yapar."

Kadın dedi ki:

"Sahiden beni seviyor musun, yoksa seviyor gibi görünerek hileyle sırrımı mı öğrenmek istiyorsun?"

"Gizli sırları bilen ve Hz. Âdem'i topraktan tertemiz olarak yaratan Allah'a yemin ederim ki seni seviyorum."

Kadın, kocasına, rızk isteme yolunu gösterdi, o da kabul etti. Kadın dedi ki:

"Bir güneş doğmuş, bütün dünya ondan aydınlanmıştır. Bu güneş, Hakk'ın vekili, Hakk'ın halifesidir. Bağdat şehri, onun

yüzünden bahar gibidir. O padişaha ulaşabilirsen padişah olursun. Ne vakte kadar ikbal sahibi olmayanların yanına gidip duracaksın? İkbal sahiplerinin dostluğu kimya gibidir. Onların bakışı gibi bir iksir neredir?"

"Ben padişahın huzuruna nasıl kabul olunurum; bir bahane bulmadan onun yanına nasıl gidebilirim? Buna bir münasebet, bir vesile gerek."

"Testimizde yağmur suyu var. Malın, mülkün, sermayen bundan ibarettir. Bu su testisini al, yola düş. Bağdat'a, padişahlar padişahına onu hediye olarak götür. Onunla huzuruna çık. De ki; 'Bizim bundan başka hiçbir malımız, mülkümüz yok. Çölde de bundan daha iyi su bulunmaz. Her ne kadar padişahın hazinesinde ağır, değerli mallar çoksa da orada böyle tatlı su yoktur.'"

Bedevi gururlanarak, "Kimin böyle bir hediyesi var? Hakikaten bu hediye ancak öyle büyük bir padişaha layık," diye düşünüyordu. Kadın da bilmiyordu ki orada, yol üzerinde şeker gibi tatlı Dicle nehri akıp duruyor; gemilerle, balık ağlarıyla dolu olarak şehrin ortasından deniz gibi akıp gidiyor.

Bedevi, dedi ki:

"Evet, testinin ağzını kapa, hakikaten bu hediye bizim için çok faydalı olacaktır. Testiyi keçeye sar, sarmala. Padişah, orucunu bu suyla açsın çünkü dünyada bunun gibi bir su yoktur. İnsana neşe veren bu su, zevklerin kaynağı gibidir! Çünkü insanların çoğu, his musluklarını kapamadıkları için beden testileri acı ve tuzlu olan günah sularıyla dolmuştur da hastalanmışlar, yarı kör olmuşlar, gerçeği görememişlerdir."

Bedevi, testiyi alıp yola düştü. Gece gündüz testiyi taşıyıp testinin başına bir iş gelecek diye korkusundan titreyerek çöl-

den ta şehre kadar götürdü. Kadın da evde seccadesini yaymış, namaz kılıp dua ediyordu:

"Ya Rabb'i! Suyumuzu, kötü kişilerden koru. O değerli inciyi denize ulaştır. Kocam uyanıktır, hünerlidir, ama incinin binlerce düşmanı olur."

Kadının duaları, ağlayıp yalvarmaları, erkeğin de dertlere düşmesi ve çöllerde ağır yük altında ezilişi bereketiyle, Allah acıdı da, bedevi, testiyi hırsızlara kaptırmadan, taşlara çarptırmadan, sağ salim halifenin şehrine kadar götürdü.

Padişahın hizmetkârları onu güzel karşılayıp lütuf gül suyunu serptiler. Lafsız, sözsüz onun ihtiyacını anladılar. Zaten işleri sualsiz ihsanda bulunmaktı. Ona dediler ki:

"Ey Arap'ın ileri geleni! Yollarda zahmet ve sıkıntı çektin mi?"

Bedevi dedi ki:

"Ben garibim, padişahın lütfunu umarak çöllerden geldim. Buralara kadar paraya kavuşmak için gelmiştim fakat gelip sizi görünce yüzünüzden sarhoş oldum, kendimden geçtim. Ben de bu kapıya bir şey dilemek için geldim. Daha dehlizdeyken başköşeye oturdum, yüceldim. Ekmek ümidiyle hediye olarak su getirdim fakat buradaki ekmek kokusu beni cennetin başköşesine kadar çekti, götürdü."

Bedevi, su testisini halifenin kullarına takdim etti ve dedi ki:

"Bu hediyeyi padişaha götürün. Padişahtan ihsan, iyilik isteyen benim gibi fakiri ihtiyaçtan kurtarın! Getirdiğim su, bir çukurda dinlenmiş tatlı ve lezzetli yağmur suyudur. Testi de yeşil, güzel ve yepyenidir."

Bedevinin bu sözlerine saray memurlarının gülecekleri geldi fakat gülmediler. O hediyeyi can gibi kabul ettiler, bağırlarına

bastılar çünkü basiret sahibi, güzel huylu padişahın ahlakı, bütün saray erkânına da sirayet etmişti.

Halife, hediyeyi görüp bedevinin durumunu öğrenince, o testiyi altınla doldurttu, daha fazla da ihsanda bulunup hediyeler, özel kaftanlar verdi, bedeviyi yoksulluktan kurtardı. O yüce padişah, o ihsan dünyası, o adalet denizi, adamlarından birisine dedi ki:

"Bu altın dolu testiyi ona ver. Dönerken de onu Dicle kıyısından geçirin. O çöl yolundan buraya gelmiş; hâlbuki Dicle yolu, yurduna daha yakındır."

Bedevi, gemiye binip Dicle'yi görünce, utancından yere kapandı, secde etmeye başlayıp dedi ki:

"Ben, bu ihsan sahibi cömert padişahın lütuflarına, hediyelerine şaştım kaldım. Fakat bundan daha ziyade şaşılacak şey de şu ki, o benim getirdiğim suyu aldı. O cömertlik denizi, öyle hor ve değersiz armağanı nasıl oldu da kabul etti?"

"Nice büyük kişiler var ki kendileri toprağa düşmüşler, mezarlarında yatmaktalar. Fakat yararlı olmak, feyz vermek bakımından yüzlerce diriden daha değerlidirler."

KAYNAKÇA

ANBARCIOĞLU, Meliha, Sultanü'l-Ulema Bahâettin Velet'in Hayatı, Eseri ve Düşünceleri, S.Ü. 1. Milli Mevlânâ Kongresi 3-5 Mayıs, 1985, Konya, Tebliğler, S.Ü. Basımevi, Konya, 1986

BAŞKAN, Hatice, Aşk-ı Ateş, Roman, Fakülte Kitabevi, 2012

BEYTUR, Mithat Bahari, Divan-ı Kebir'den Seçme Şiirler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965

BEYTUR, Mithat Bahari, Mesnevi Gözüyle Mevlânâ, Şiirleri, Aşk ve Felsefesi, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1965

DEVLETŞAH, Devletşah Tezkiresi (Necati Lugal Çevirisi), Tercüman 1001 Temel Eser: 112, İstanbul, 1977

EFLÂKÎ, Ahmet, Ariflerin Menkıbeleri (Tahsin Yazıcı Çevirisi), Şark İslam Klasikleri: 26, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1964

GÖLPINARLI, Abdülbaki, Mevlânâ Celaleddin, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985

KARAKÖSE, Şaban, Mevlânâ'dan Düşündüren Hikâyeler, Yediveren Yayınları, 2011

MEVLÂNÂ, Celaleddin, Divan-ı Kebir (Abdülbaki Gölpınarlı Çevirisi), Remzi Kitabevi, Yükselen Matbaası, İstanbul 1959

MEVLÂNÂ, Celaleddin, Mektuplar (Abdülbaki Gölpınarlı Çevirisi), İnkılap ve Aka Kitabevleri, Yeni Matbaa, İstanbul, 1963

MEVLÂNÂ, Celaleddin, Mesnevi (Velet Çelebi İzbudak Çevirisi), Şark İslam Klasikleri: 1 Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960

MEVLÂNÂ, Celaleddin Rumi, Mesnevi (Sinan Asker Çevirisi), Palet Yayınları, 2012

ÖZATİLLA, Alişan, Mevlânâ, Tablet Basım Dağıtım, 2012

SEMERCİ, Mümin, Makâlât/ Aşkname, Süre Yayınevi,

SEYYİD BURHANEDDİN Muhakkık-Tirmizi, Maarif (Abdülbaki Gölpınarlı Çevirisi), Türkiye iş Bankası Yayınları - 134, Ankara

SİPEHSÂLÂR, Feridun b. Ahmet, Risale-i Sipehsalar be Menâkıb-ı Hazret-i Hudavendigâr (M. Bahari Hüsami Çevirisi), Der-Saadet, 1331

SULTAN VELET, İptidâ-Nâme (Abdülbaki Gölpınarlı Çevirisi), Ankara, 1976

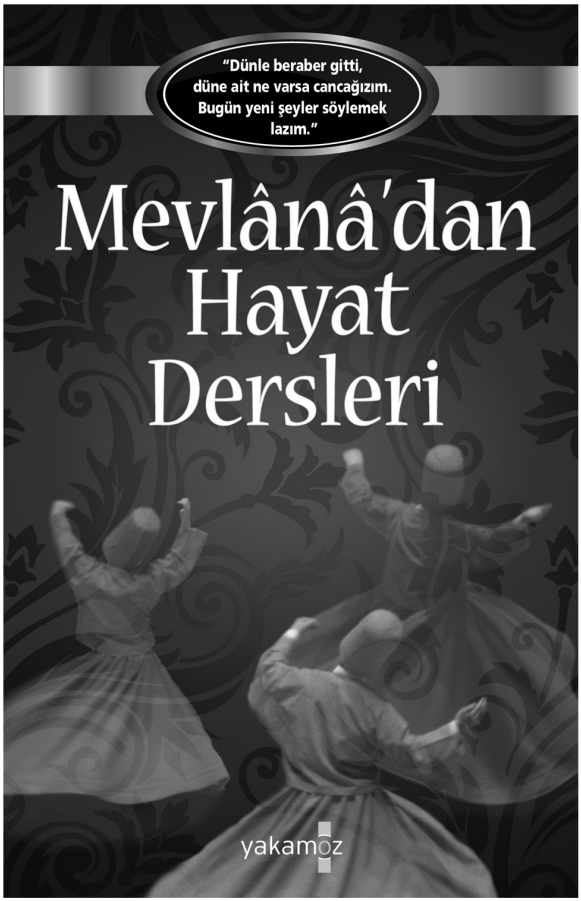
ŞEMS-İ TEBRÎZİ, Makalat (M. Nuri Gençosman çevirisi), Hürriyet Yayınları: 81, İstanbul 1954

TAHİRÜ'L MEVLEVİ, Mesnevi Şerhi, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1963

TARLAN, Ali Nihat, Mevlânâ, Hareket Yayınları: 53, İstanbul, 1974

TİRYAKİOĞLU, Okay, Mevlânâ, Roman, Timaş Yayınları, 2011

ÜRKMEZ, Melahat Kıyak, Şems-i Tebrizi, Tuna Yayınları, 2011

'İnsan yaratılmışların en şereflisidir' düsturuyla; her dilden, her dinden, her renkten insanı kucaklayan düşünür, bilgin ve şair Hz. Mevlânâ sevginin, barışın, kardeşliğin, hoşgörünün sembolüdür. Bir fikir hazinesi değerindeki hikâye ve sözleri, tüm insanlığın gönlünü aydınlatacak, gözlerine inen perdeyi aralayacak ve ruhunu zenginleştirecek bilgelikle doludur. Nefsinden, hırsından, öfkesinden, kötü düşüncelerden, korku ve endişelerinden arınıp huzurlu ve erdemli bir hayat yaşamayı arzulayanların rehberi ve şifa kaynağıdır.

Günümüzde, Hz. Mevlânâ'yı anlamak, fikirlerini rehber edinmek daha da büyük bir önem taşımaktadır. Varlığımızı sarıp kuşatan maddi dünya çemberini daralttıkça maneviyatımızı tazeleyecek değerleri hatırlama ihtiyacımız artmaktadır. Gönüller Sultanı'nın engin Mesnevi hazinesinden mütevazı bir derlemeyle hazırlanan bu kitabın, gönüllerinizi aydınlatması dileğiyle!

Bütün dünyada tanınan, okunan hayranlık duyulan; onun, "Bırakın beni güneş gibi dünyayı aydınlatayım," sözüne karşılık 'Doğudan doğan ikinci güneş' diye anılan Mevlânâ'nın ve onun yoldaşı, yareni Şems-i Tebrizî'nin eserlerinden özenle seçilmiş sözleri bu kitapta bulabilirsiniz.